

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
2017-YL-044**

İÖ 1.BİNYILDA ANADOLU'NUN BOYA BEZEMELİ TÜMÜLÜS GELENEĞİ

**Hazırlayan
Büşra Özlem YAĞAN**

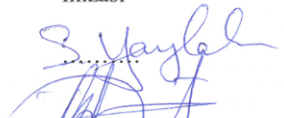
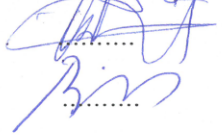
**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Serap YAYLALI**

AYDIN-2017

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Arkeoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Büşra Özlem YAĞAN tarafından hazırlanan “ İÖ 1.Binyılda Anadolu’nun Boya Bezemeli Tümüls Geleneği” başlıklı tez, 20/06/2017 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Prof.Dr.Serap YAYLALI	ADÜ	
Üye: Yrd. Doç. Dr.Özlem TÜTÜNCÜLER BİRCAN	ADÜ	
Üye: Prof.Dr.Bilal SÖĞÜT	PAÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun .....sayılı kararıyla.....tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü V.

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen çalışmalar ve araştırmalar çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2017

Büşra Özlem YAĞAN

ÖZET

İÖ 1.BİNYILDA ANADOLU'NUN BOYA BEZEMELİ TÜMÜLÜS GELENEĞİ

Büşra Özlem YAĞAN

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Serap YAYLALI

2017, 345 sayfa

Mezar, gömü kültürünün temel ögesidir. İnsan eliyle oluşturulmuş bu mezarlar belki de kutsal sayılan yerlere doğal peyzajda belirgin olacak şekilde bilinçli olarak konumlandırılmıştı. Tümülüsler ölümden sonraki yaşama inanıldığı için ölen kişinin evi gibi düzenlenmiştir. İçerisindeki odalar ya da oda içinde bulunan kline, masa ve duvarlar bezekler ile süslenip renklendirilmiştir.

İÖ 1.Binyıl içerisinde görülen tümülüslerdeki boya bezemeler dönemin ölü gömme gelenekleri ya da ölen şahısların kimlik ve mevkileri hakkında birtakım bilgiler vermektedir. Bununla birlikte farklı geleneklerden ortaya çıkmış olan bu boya bezekler, toplumların kültürleşmesi hakkında bakış açımızı da genişletmektedir. Bu da bize gelen ve eklenenden türetilen " gelenek " kelimesinin içinde barındığı anlamları olan süreklilik ve değişim konularında sonuç çıkarabilmemiz için zemin hazırlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Arkeoloji, Tümülüs, Anadolu, Ölü Gömme, Boya Bezeme

ABSTRACT

ANATOLIA'S PAINTED DECORATED TUMULUS TRADITION AT 1 ST MILLENIUM B.C.

Büşra Özlem YAĞAN
M.A. Thesis, at Archaeology
Supervisor: Ass. Prof. Dr.Serap YAYLALI
2017

The tomb is the basic element of the dead cult. These human-made tombs were deliberately positioned, perhaps as sacred places, as would be apparent in natural landscapes. The tumuli are arranged like the house of the deceased because they believe in the next life after death. The rooms or the kline, table and walls in the room are decorated with decorations and colored.

The paint-decorated tumuli in the BC 1st millennium give some information about the burial traditions of the time or the identity and the places of the deceased persons. However, these paint decorations, which have emerged from different traditions, also expand our perspective on the cultivation of societies. This sets the stage for us to draw conclusions on continuity and change, the meanings that come to us and the meaning of the added "tradition" in the derivation

Keywords: Archeology, Tumulus, Anatolia, Burial, Painting, Decoration

ÖNSÖZ

Tümölüsler Antik Dönem'den günümüze kadar birçok araştırmacı gibi benim de dikkatimi çekmektedir. Özellikle İÖ 1.Bin yıl içerisinde görülmeye başlayan ölümden sonraki yaşamda kullanacağı evi olarak düşünülerek yapılan tümölüsler, zamanla gerek Anadolu'ya dışarıdan gelen haklar ve yerli halkların bağlı oldukları din ve kültürel birikimleri sonucu değişikliğe uğramıştır. Tezimin ana konusu olan boya bezemeler de bu değişiklikler kapsamındadır. Boya bezemeli olan tümölüslerin çoğu doğa etkileri ya da insan eliyle bozulmuş ve tahrip edilmiştir. Bu durum mimari, yapı elemanları, kline ve lahit yüzeyleri üzerinde boya bezeme görülen tümölüslerin teknik özelliklerinin incelemesi, ikonografik tanımları ve bağlamsal anlamlarını kavramamızı engellemektedir. Tez kapsamında elde edilen bilgiler boya bezeklerin sadece soluk gölgeleridir.

Çalışmamın bütün aşamalarında her türlü fikri ve beni olumlu yönde geliştirecek eleştiri, desteklerini ve özellikle sabrını esirgemeyen Sayın Hocam Prof.Dr. Serap YAYLALI, ,Eğitim hayatım sürecinde aydın görüşleri ve her zaman desteği için Yrd. Doç. Dr. Özlem TÜTÜNCÜLER BİRCAN'a ve Yrd. Doç. Dr Emre ERDAN'A öğretim hayatım boyunca bana daima ileri gitmem inanç ve güven aşılayan Sevgili Annem Münire YAĞAN'a, Çalışmam boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen arkadaşlarım Hüseyin TAYLAN'a, Gülsen ÇİÇEK'e teşekkür etmeyi borç bilirim. Yanımda olmayan ancak her zaman varlığını hissettiğim babam Mehmet YAĞAN'a şükranlarımla.

BÜŞRA ÖZLEM YAĞAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY FORMU	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM METNİ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii
GİRİŞ	1
1.İÖ 1.BİN YIL ANADOLU SİYASİ TARİHİ VE KÜLTÜRLERİ.....	3
2.TÜMÜLÜS KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ	22
3. ANADOLU'DAKİ BOYA BEZEMELİ TÜMÜLÜSLER	27
3.1. Marmara Bölgesi.....	27
3.1.1. Kırklareli B Tümülüsü	27
3.1.2.Kırklareli C Tümülüsü	28
3.1.3.Çingene Tepe Tümülüsü	29
3.1.4. DedetepeTümülüsü.	32
3.2.Ege Bölgesi	34
3.2.1.Hamamtepe Tümülüsü.	34
3.2.2.Kendirlik I Tümülüsü	38
3.2.3.BT 89 Tümülüsü	40
3.2.4.Bekçitepe Tümülüsü.....	42
3.2.5.Mangaltepe Tümülüsü.....	44
3.2.6.Lale Tepe Tümülüsü	46
3.2.7. Harta Tümülüsü.....	51
3.2.8. Aktepe Tümülüsü.....	56
3.2.9. Tatarlı Tümülüsü.....	61
3.2.10. Topyeri Tümülüsü.....	73
3.2.11. Taşlık Tümülüsü.....	76
3.3.Akdeniz Bölgesi	78
3.3.1 Müğren Tümülüsü.....	78
3.3.2. Kızılbel Tümülüsü.....	81

3.3.3. Karaburun II Tümölüsü	118
3.4. Karadeniz Bölgesi	130
3.4.1. Baruthane Güney Tümölüsü	130
3.4.2. Selmanlı Tümölüsü	132
4. BOYA BEZEMELERİN ÖZELLİKLERİ	135
4.1. Boya Bezeme Teknikleri	135
4.2. Boyaların Renk ve Cinsleri	137
4.3. Bezeme Düzeni	143
4.3.1. Mimari Yüzey Üzerine Yapılanlar	143
4.3.2. Kline ve Lahit Yüzeyi Üzerine Yapılanlar	145
4.3.2. Yapı Elemanları Yüzeyi Üzerine Yapılanlar	146
4.4. Bezekler	146
4.4.1. Geometrik Bezekler	147
4.4.2. Bitkisel Bezekler	152
4.4.3. Figür Bezekler	156
4.5. Bezeme Konuları	163
4.5.1. Günlük Yaşam	163
4.5.1.1. Cenaze Kortej Sahnesi (Ekphora)	163
4.5.1.2. Alay sahneleri (Prosession)	171
4.5.1.3. Savaş Sahnesi	176
4.5.1.4. Ziyafet Sahnesi	181
4.5.1.5. Av Sahneleri	184
4.5.1.6. Spor Karşılaşması Sahneleri	189
4.5.1.7. Dans Sahnesi	190
4.5.1.8. Kurban Sahnesi	191
4.5.1.9. Kült Sahnesi	191
4.5.2. Mitolojik Sahneler	192
TARTIŞMA VE SONUÇ	195
KAYNAKÇA	209
HARİTA	219
TABLolar	221

LEVHALAR	241
ÖZGEÇMİŞ	345

KISALTMALAR LİSTESİ

AJA	American Journal of Archaeology
AM	Athensische Mitteilungen
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Dn.	Dipnot
EpigAnat	Epigraphica Anatolica
IstForsch	Istanbuler Forschungen
IstMitt	Istanbuler Mitteilungen
İÖ	İsa'dan Önce
İS	İsa'dan Sonra
km.	Kilometre
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
m.	Metre
MüJb	Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst
No.	Numara
RA	Revue Archaeologique
Res.	Resim
TAD	Türk Arkeoloji Dergisi
taf.	Tafel
TTK	Türk Tarih Kurumu
TÜBA-AR	Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi
vd.	Ve devamı, ve diğerleri
YKY.	Yapı Kredi Yayınları.
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Bu çalışma " İÖ 1.Bin Yılda Anadolu'nun Boya Bezemeli Tümülüs" başlığı altında sunulmaktadır. Çalışmanın Birinci Bölümde konumuzun zaman çerçevesi olan İÖ 1.Bin yılda Anadolu'nun siyasi tarihi ve kültürleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci Bölümde tümülüs kavramı ve kökeni üzerine yapılan görüşlerin bazıları açıklanmıştır. İÖ 3.bin yılda görülmeye başlayan daha çok sivri ya da taşlı tepe türünde olan tümülüslerin İÖ 1.Bin yıl ortalarına gelindiğinde daha büyük yapılmış, gömüt, mezar odası ve lahit ya da içine koyulmuş olan klasik tümülüs biçimine dönüşmektedir. Bu bağlamda konumuzun zamansal çerçevesine giren klasik tümülüs biçiminin Anadolu'da görülen öncül örnekleri ışığında yapım ve plan özellikleri anlatılmış olup ardından odaların düzenlemeleri hakkında özet bilgiler verilmiştir. Üçüncü Bölümde Anadolu'daki Boya Bezemeler Tümülüsler, Marmara, Ege, Akdeniz ve Karadeniz bölgeleri başlıkları altında sıra ile anlatılmıştır. Bölge başlıklarının içerisinde verilen tümülüsler, kendi içerisinde de illerine göre sıralanmıştır. Her bir tümülüs il, ilçe, boyut, mimari, bezemeleri, dönemi ve kaynakçaları şeklinde ayrılarak tümülüslerin kataloglanması yapılmıştır.

Dördüncü Bölümde, ana konumuz olan boya bezeklerin özellikleri başlığı altında, ilk olarak boya bezemelerin teknik özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu alt başlıkta ilk olarak mimari yüzey ardından kline ve lahit, son olarak da yapı elemanları yüzeyi üzerine yapılan boya bezeklerin teknikleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci alt başlık olarak boyaların renk ve cins bölümünde, ilk olarak bezeklerin renk detaylarının ayrıntılı incelenmesi sonucunda kullanım yoğunluğu sırasına göre renk sıralaması yapıp, genel olarak renklerin nerede kullanıldığına dair bilgiler sunulmuştur. Cins kısmında ise analizleri yapılmış olan renkler hakkında bilgiler verip dönemin renk moda anlayışı ya da ham maddeye ulaşımın üzerine çıkarım ve varsayımlar yapılmak istenmiştir. Üçüncü Alt Başlık ise yine ilk olarak mimari yüzey ardından kline ve lahit, son olarak da yapı elemanları yüzeyi üzerine yapılan boya bezeklerin ayrıntılı şekilde bezeme düzenleri hakkında bilgiler sunulmuştur. Dördüncü Alt Başlıkta ise, bütün boya bezeklerin incelenmesi sonucu üç ayrı bezek belirlenmiştir. Bunlar geometrik, bitkisel ve figür bezeklerdir. Bu bezeklerin her biri ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Bu başlıkta her bir bezek türü yine ilk olarak mimari yüzey ardından kline ve lahit, son olarak da yapı elemanları yüzeyi üzerine yapılanlar şeklinde anlatılmıştır. Bezek türleri anlatılırken konumları ışığında, karşılaştırmalı olarak formları

ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Bununla birlikte yapılan bezeklerin bezek anlayışı ile mi yapıldığı ya da anlamı olup olmadığına dair düşüncelere yer verilmiştir. Diğer alt başlık olan Konular bölümünde ise bazı bezekler bir konu içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda konuları ne olduğu belirlenip hem kendi içlerinde hem de karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bununla birlikte konular ne amaçla yapıldığı üzerine bazı görüşlere de yer verilmiştir. Özellikle ikonografik açıdan inceleyerek benzer şekilde anlatımlı olan steller, mimari kabartmalar ve seramikler ile karşılaştırma yapılarak ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda elde edilen verilerle farklı geleneklerden ortaya çıkmış olan duvar resimlerinin kültürel etkileşim sonucunda ortaya çıkan kültürleşme hakkında bazı bilgi elde etmek amaçlanmıştır. Bununla birlikte yine bu bölümde ölen şahsın adı bilinmese de mezar resimlerinin onun kimliğine yönelik cevaplar bulmamızı sağlayan bir takım ipuçları sağlamaktır. Bu bağlamda onun kimliğine yönelik bazı cevaplar bulmaya çalışılmıştır.

Tümölüsler ayrı ayrı incelenip, toplu olarak değerlendirildikten sonra elde edilen veriler, çalışmanın sonuç bölümünde kısaca özetlenmiştir. Yapılan çalışmada konunun daha kolay anlaşılabilirliği ve yorumlanabilirliği için, ayrıca tablolar, resimler, haritalar ve çizimlerden faydalanılmıştır.

1. İÖ.1.Bin Yıl Anadolu Siyasi Tarihi ve Kùltürleri

Tunç Çağı sonlarına tekabül eden İÖ 1200'ler birçok açıdan Anadolu ve çevresine yeni bir çehre kazandıran olaylar silsilesinin meydana geldiğı yıllardır. Bir çağı sona erdirirken bir çağı başı başlatan Yakınoğı tarihinde adeta dönüm noktası olarak nitelendirilen mevcut olaylar "Ege Göçleri, Deniz Kavimleri Göçü ya da 1200 Göçleri " olarak adlandırılmaktadır. Çıkış noktasının Güney Avrupa ya da Orta Avrupa olduğı düşünölen, Balkanlardaki bu hareketliliğın sebebinin ise; Trakların yaşadığı Balkan yarımadasına İliyarların girmesi üzerine orada yaşayan insanların göç etmesi sonucunda meydana geldiğı düşünölmektedir¹.

Anadolu ve çevresindeki birçok merkezde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda yıkım tahribatı ile karşılaşölmektedir. Bu yıkımlar hakkında birçok teori olmasına rağmen mevcut bilgiler ışığında meydana gelen yıkımların yukarıda değindiğimiz göç topluluklarıyla ilişkili olduğı düşünölmektedir. Drews'e göre bu yıkımlar İÖ1190'larda başlamakta, İÖ 1180'de en güçlü halini alarak İÖ 1175'te son bulmaktadır². Yakınoğı'da gerçekleşen bu büyük yıkımlar kimi krallıkların gücünü kaybetmesine, kimisinin ise tarih sahnesinden tamamen çekilmesine neden olmuştur. Bu kavimlerin Anadolu ile yetinmeyip Doğı Anadolu üzerinden Trankafkasya'ya, Suriye ve Filistin üzerinden Mısır sınırlarına kadar ilerlemiş oldukları bilinmektedir³. Bu göçün nedenleri ve katılan kavimlerin kimliğı kesin sonuçlara varılmaksızın tartışılmaktadır.

Boğazlar üzerinden Anadolu'ya gelen kavimlerinin ilk olarak Troia'yı⁴ işgal ettikleri düşünölür. Bu işgalin Troia VIIa yapı katında görölen tahribat izleri ile çağdaş olduğı belirtilmektedir. Blegen bu tabakadaki tahribat izlerini Aka istilasö ile açıklarken Akurgal, tahribatın Güneydoğı Avrupalı kavimler tarafından yapılmış olduğı görüşündedir⁵. Bu durum VIIa yapı katının ardından gelen VII b1- b2 yapı katında Myken⁶ seramiğinin çoğalması gerekirken azalmasına ve Balkan kökenli *Coarse Ware* ve *Buckel Keramik* türünün ortaya çıkmasına bağlanmaktadır⁷. Troia'ya yerleşen göçebe kavimlerin bir müddet sonra Anadolu

---

¹ Mansel, 2004: 88

² Drews, 1993: 4-7.

³ Mansel, 2004: 88.

⁴ Bazı yayınlar adı Truva olarak geçmektedir. Bkz. Texier, 2002: 60.

⁵ Akurgal, 2005: 191.

⁶ Bazı yakınlarda adı Mykenai olarak geçmektedir. Bkz. Aktüre, 2003: 66.

⁷ Akurgal, 2005: 191.

içlerine yöneldikleri ve o dönemde kıtlık, Kaşka tehdidi ve Asur baskısı gibi birçok sebepten dolayı zayıflayan Hattuşa'yı yıkarak İÖ 2.Bin yılı Anadolu siyasi tarihinde anahtar rol oynayan Hitit Krallığına son verdikleri belirtilmektedir⁸. Ayrıca Anadolu'da Alacahöyük, Kültepe Alishar, Tarsus gibi merkezlerde görülen tahribat izleri aracılığıyla istilacı kavimlerin rotasını belirlemek mümkün olmuştur.

Sosyal ve siyasi değişiklikleri beraberinde getiren bu yeni dönemde, Anadolu kentlerinin yoksul yerleşmelere dönüştüğünü düşünen Akurgal, bu düşüncesini, Anadolu'da yapılan kazı ve araştırmalar sonucunda az sayıda eser ele geçmesine ve bunları niteliksiz olmasına bağlamakta, eserleri de İÖ 1200-750 yılları arasına tarihlemektedir⁹. Yazının kullanılmamış olması nedeniyle bu dönem "Karanlık Çağ" olarak anılmaktadır¹⁰. Ancak son yıllarda Gordion'da yürütülen yeni çalışmalar ışığında kentin en görkemli zamanlarını yaşadığı tabakanın 100 geriye çekilmesiyle¹¹ Akurgal'ın "Karanlık Çağ" teorisi neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. Orta Anadolu Demir Çağı zaman dizinini derinden sarsan bu yeni kronolojik yapılanma sonucunda Anadolu'da yazınsal bir boşluk dışında karanlık bir dönemden bahsedebilmenin artık mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Her ne kadar Anadolu'da bir dönem yazı olmasa da, çevre kültürlerin yaşamaya devam eden yazılı arşiv geleneği sayesinde bu döneme dair bilgiler edinilmektedir. Sevin'in de belirttiği üzere, bu dönemde yavaş yavaş kendini göstermeye başlayan gelişmeler giderek Anadolu'nun irili ufaklı yeni güçler arasında paylaşıldığını göstermektedir¹². Sözü geçen paylaşımın Güney Anadolu ve Suriye'de Geç Hitit Krallıkları, Doğu Anadolu'da Hurrilerin devamı olduğu düşünülen Urartular, Orta Anadolu'da Balkanlardan Anadolu'ya göçen kavimlerden biri olan Frigler, İç Batı Anadolu'da Lidyalılar, Güneybatı Anadolu'da Likyalılar ve Ege'de İonlar arasında olduğu bilinmektedir¹³.

İÖ 1. binyıl Anadolu'su'nun siyasi tarihini kronolojik olarak incelemek gerekmektedir. Bu kapsamda öncelikli değerlendirmemiz gereken uygarlık şüphesiz Geç Hitit'lerdir. Yukarıda değindiğimiz olaylardan en az etkilenen bölge Güney ve Güneydoğu Anadolu'dur. Hitit İmparatorluğunun yıkılışında önemli bir

---

⁸ Macqueen, 2013: 55

⁹ Akurgal, 2005: 187.

¹⁰ Akurgal, 2005: 187.

¹¹ Yeni kronoloji için Bkz. De Vries , 2005; Voight , 2007.

¹² Sevin, 2003a: 180.

¹³ Sevin, 2003a: 180.

rol oynayan karmaşadan bir şekilde uzaklaşabilen Hititli prensler güneye çekilerek geleneksel kültürlerini yerel krallıklar halinde bir müddet sürdürmeyi başarmışlardır¹⁴.

Etnik açıdan bir bütünlük arz etmeyen bu kozmopolit devletçikler “Geç Hitit Beylikleri” ya da “Syro Hitit Beylikleri” gibi farklı adlarla anılmaktadır¹⁵. Asur kaynaklarında tek bir başkenti olmayan bu bağımsız prenslikler ya da beyliklerin adları; Kargamış¹⁶, Sam'al¹⁷, Milidia¹⁸, Kummuh¹⁹, Gurgum²⁰, Que²¹, Hilakku²² ve Tabal²³ olarak geçmektedir. Bu devletlerin tarihleri ile ilgili bilgilerimiz kendi yazıtlarından çok yukarıda sözü geçen Asur kaynaklarından edinilmektedir²⁴. Ancak bu kaynakların tam bir olay zinciri şeklinde değil, parça parça bilgiler halinde olduğunu belirtmek gerekmektedir²⁵. Çoğu Luvi diliyle konuşan ve yazı stili olarak hiyeroglifi benimseyen bu beylikler İÖ IX. yüzyılın ortalarından başlayarak, ilk olarak kültürel ardından da siyasal olarak Asur İmparatorluğu'nun etkisi altına girmişlerdir. İÖ VIII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise her biri bağımsızlıkların kaybedip Asur eyalet sistemi içine girmişlerdir²⁶.

Geç Hitit Kültürü'nün günümüze kalan en önemli kültür ögesi orthostatlardır.. Orthostatlar stil olarak bazı farklılıklar ve çevre kültürlerin etkileri çerçevesinde değerlendirilmiş, bu kapsamda Erken, Orta ve Geç olarak ayrılmışlardır²⁷. Geç Hitit kültürünün Anadolu Arkeolojisi açısından bir diğer önemi yukarıda değindiğimiz orthostatlar üzerinde betimlenen panteonlarıdır. Anadolu'nun öncül inanç sistemleriyle paralel olarak geliştiği bilinen Geç Hitit Panteonu'nun önemli tanrı ve tanrıçaları arasında, Fırtına Tanrısı ve özellikle

---

¹⁴ Sevin, 2003a: 181.

¹⁵ Sevin, 2003a: 181.

¹⁶ Fırat Irmağı'nın geçiş noktalarını denetleyen, Türkiye-Suriye sınırı üzerinde, Fırat Irmağı'nın batı kıyısında bugünkü Cerablus denilen stratejik bir konuma sahiptir. Sevin, 2003a: 184.

¹⁷ Kuzeybatı uçta, Amanos dağları'nın doğu etekleri üzerinde İslahiye yöresindedir. Ya'idi ya da Aramice Bit Gabbar gibi adları bilinmektedir. Sevin, 2003a: 182.

¹⁸ Malatya ve çevresini kapsamaktadır. Dinçol, 1982: 182.

¹⁹ Malatya ve dolaylarını kapsamaktadır. Dinçol, 1982: 124.

²⁰ Kahramanmaraş ve Gaziantep'in merkezi kapsamaktadır. Dinçol: 1982: 124.

²¹ Anada ve civarına, yani Çukurovası bölgesini kapsamaktadır. Dinçol, 1982: 124.

²² Oue Krallığının hemen kuzeyindeki Toros dağlık bölgesindedir. Dinçol, 1982: 124.

²³ Kayseri, Niğde, Nevşehir civarını kapsamaktadır. Dinçol, 1982: 131.

²⁴ Dinçol, 1982: 124.

²⁵ Dinçol, 1982: 124.

²⁶ Sevin, 2003b: 200.

²⁷ Sevin, 2003b: 200.

Kargamış'tan bilinen Ana Tanrıça Kubaba önemli bir yer tutmaktadır. Kubaba, çalışmamızın ilerleyen safhalarında değineceğimiz Frig toplumunun dini düşüncelerinde de yer bulmuş olmasıyla dönemin dini algıları açısından son derece önemlidir.

İÖ 2. binyıl sonlarında gerçekleşen toplu göç hareketlerinin neticesinde Anadolu'da sosyo-politik güç haline gelen bir diğer toplum Frigler'dir. Herodotos'un verdiği bilgiler doğrultusunda Anadolu'ya Balkanlardan geldiği düşünülen Frigler'in Güneydoğu Avrupa'da yaşadıkları dönemde Bryg adını taşıdıkları, Anadolu'ya geldiklerindeyse yurtlarıyla birlikte adlarının da değiştiği bildirilmektedir²⁸. Adlarını vermediği kimi Antikçağ yazarlarının görüşlerini aktaran Plinius; " Mysilalılar, Phrygilalılar ve Bithynialılar adlarını, Avrupa'dan Moesi, Brygi ve Tyni adlarıyla gelen üç göçmen topluluğundan almışlardır" sözleriyle diğer antik yazarların Friglerin köken konusundaki verdikleri bilgiyi desteklemektedir²⁹. Ancak İÖ 12. yüzyılın başlarında Asur yazılı belgelerinde adları geçen Muşkiler'in Frigler ile aynı topluluk olduğu da ileri sürülmektedir³⁰. Muşkilerin kökenleri konusunda birtakım farklı görüşler bulunmaktaysa da Muşkiler'in genel olarak Karadeniz Bölgesinde yaşayan Moskhi ve Tibareni boylarıyla bir tutulduğu görülmektedir³¹. Sevin, İÖ 12 yüzyılda Muşkiler'in Asur Kralı I.Tiglatpileser (İÖ 1112- 1074) döneminde Doğu Anadolu'da Elazığ yöresinde oturan bir ulus görünümünde olduğunu ve buna karşın Friglerin bu dönemde Anadolu'ya girmiş olduklarına dair herhangi bir iz bulunmadığını düşünmektedir³². Sevin ayrıca, Asur belgeleri ışığında İÖ 12-9. yüzyıl arası Frig ve Muşki eşitliğini savunmanın mümkün olmadığını, Friglerin dönem içinde çanak çömlek ve ölü gömme gelenekleri açısından farklılıklar gösterdiğine değinmektedir³³. Frig ve Muşki eşitlemesi şuan ki bilgilerimiz ışığında kuşkulu olmakla birlikte Asur kaynaklarında "Muşkili Mita"³⁴ olarak adı geçen kralın Frig kralı Midas olduğu konusunda pek çok bilim insanının hemfikir olduğu görülmektedir³⁵. Batı dünyasının krallığın Frigli yönünü, Urartu, Kuzey Suriye, Asur Krallığı içeren Doğu dünyası ise daha yakın olan Muşkili yönünü tanıdığı

²⁸ Herodotos VII, 73.

²⁹ *Naturalis Historia*, V. 145.

³⁰ Sevin, 1982a: 252.

³¹ Sivas, 1999:29.

³² Sevin, 1982a: 252.

³³ Sevin, 1982a: 253.

³⁴ Mita ifadesi öncelikli olarak İÖ 14. yy'da Hitit İmparatorluk Dönemi tabletlerinden birisinde " Pahhuwalı Mita " olarak geçmektedir. Bkz. Sevin, 2000a: 252.

³⁵ Bkz. Sams, 2007.

için böyle bir adlandırma yapılmış olabileceği ileri sürülmüş ve böylece Mita-Midas ve yukarıda da bahsettiğimiz Frig-Muşki ayrımına açıklık getirilmeye çalışılmıştır³⁶. Kral Midas bir taraftan doğu ve güneydoğu Anadolu'da Urartu, Kuzey Suriye ve Asur ile diğer taraftan Batı Anadolu sahilleri ve Kıta Yunanistan ile ilişkiye giren Anadolu'nun ilk Demir Çağı kralı olarak anılmaktadır³⁷.

Antik yazarların verdiği bilgiler doğrultusunda Friglerin Anadolu'daki yayılımlarını incelenecek olursa, başlangıçta Troia ve çevresini ele geçirdikleri, zaman içinde Askania Gölü (İznik Gölü) ile Sangarios (Sakarya Nehri) ırmağı yöresine doğru yayıldıkları anlaşılmaktadır³⁸. Frigler buradan güney ve doğu yönünde genişlemişlerdir. İÖ 11. yüzyıla doğru günümüzde Ankara'nın 100 km. güneybatısındaki Polatlı'da yer alan ve daha sonraları başkentleri olacak olan Yassıhöyük/Gordion'a gelerek buraya yerleşmişlerdir³⁹.

Friglerin bilinen ilk kralı Gordios olup ardından tahta oğlu Midas geçmiştir. Midas hakkında bilgilerimiz kendisiyle çağdaş Asur yıllıklarına dayanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde efsanevi bir kimliğe bürünen Midas ile ilgili mit ve söylencelere ise daha çok Klasik Yunan-Roma yazılı kaynakları aracılığıyla ulaşılır. Asur kaynaklarında Muşkili Mita adı ile anılan Midas tarihi bir kimliğe sahiptir.

Başlangıçta basit köy düzeninde yerleşik bir yaşam tarzını benimsedikleri anlaşılan Friglerin bu yaşam düzenin siyasal örgütlü bir devlet düzenine nasıl geçtiği ve bu geçişteki aşamalar bilinmemektedir⁴⁰. Bununla birlikte başlangıç aşamasında merkeze bağlı tek bir krallıktan çok birçok beyliğin varlığı düşünülmektedir⁴¹. Frig devleti zamanla güçlenerek, Kızılırmak'ın doğusunda Çorum, Tokat ve Kırşehir; Kuzeyde; Samsun, güneyde; Niğde ve Konya, güneybatıda; Burdur ve Elmalı Ovası, kuzeybatıda ise Bandırma yörelerine kadar etki alanlarını genişletmişlerdir⁴².

Yaklaşık olarak 300 yıl boyunca Anadolu'nun özellikle İç ve İç Batı bölgelerinde dominant gücü olduğu düşünülen Frigler'in yıkılışına dair

---

³⁶ Mellink, 1965: 318.

³⁷ Sivas, 2007:11.

³⁸ Sivas, 2007: 9.

³⁹ Sivas, 2007: 9.

⁴⁰ Sivas, 2007: 9-10.

⁴¹ Sivas, 2007: 10.

⁴² Sivas, 2007: 11. Frig kültürünün yayılımı hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Erdan,2015.

bilgilerimiz kendilerinden çok sonra yaşamış antik dönem yazılı kaynaklarında aktarılan söylencelere dayanmaktadır. Kimmer istilası sonucu Gordion'un yıkıldığı ve kral Midas'ın boğa kanı içerek intihar ettiği gibi anlatılar, gerçeklikten son derece uzak olan söylenceler arasında en bilinenidir. Frigler'in İÖ 7. yüzyıl başlarında gerçekleştiği bilinen Kimmer istilası sonucu tamamen yıkılıp yıkılmadığı, bilimsel çalışmalar sonucunda hala tartışılabilir bir durumdadır. Öyle ki yakın zaman dek Kimmer saldırıları ile ilişkilendirilen Gordion Tahrip Tabakası'nın Kimmerler'in saldırılarından hemen bir yüzyıl önce yıkıldığı, bunun ardından kentin ivedilikle toparlanarak yeniden kurulduğuna dair güçlü bulgulara ulaşılmıştır. Bugünkü bilgilerimiz ışığında Frig Krallığı'nın İÖ 7. yüzyıl Kimmer istilası sonucunda politik gücünü kaybettiği, buna karşın kültürel mirasının uzun yıllar Anadolu toplumları tarafından paylaşıldığı düşünülebilmektedir. Arkeolojik buluntular da, İÖ 7. yüzyılın sonlarında Gordion'da zenginliğin devam etmiş olduğu yönünde sunduğu kanıtlarla yukarıda değindiğimiz düşünceleri destekler niteliktedir⁴³. İÖ 585 yılına değin Lidya otonomisinde bağımsızlığını koruduğu anlaşılan Frig toprakları Lidyalılar ve Medler arasında yapılan Kızılırmak barışından sonra söz konusu iki uygarlık tarafından paylaşılmıştır. Buna göre Kızılırmak'ın doğusunda kalan topraklar Medlerin denetimine, batıdaki topraklar ise tamamen Lidya egemenliği altına girmiştir⁴⁴. İÖ 546/47'de Lidya Devleti'nin yıkılmasının ardından Frigya toprakları Pers İmparatorluğu altında "Büyük Frigya Satraplığı"na bağlanmıştır⁴⁵. Bu dönemde Friglerin siyasi anlamda sürekliliği olmamasına karşın yerli halk büyük çapta yaşam biçimi ve kültürel geleneklerini sürdürmeye devam etmiştir⁴⁶. Eski Frig dili ve yazısı en azından İÖ 4. yüzyıl sonu ya da İÖ 3. yüzyıla başına değin kullanılmıştır⁴⁷. Hellenistik Çağ'da Anadolu'da hakim olan melez Yunan kültürünü oluşturan pek çok ögenin asıl sahibi konumundaki köklü Frig kültürü etkilerini, Roma, hatta Hristiyanlık Dönemi'nde de devam ettirmiştir⁴⁸.

Frig kültür öğeleri arasında en önemlileri ölü gömme adetleri, açık hava kült alanları, ahşap ve maden eserleri ile seramik sanatıdır. Ölülerini tümülüs adı verilen yığma tepelerin içindeki mezar odalarına defneden Frigler, doğulu komşuları Urartu'dan öğrendikleri kaya işleme yöntemiyle çok sayıda kaya

---

⁴³ Sivas, 2007: 14.

⁴⁴ Sivas, 2007: 14.

⁴⁵ Sevin, 2013: 195.

⁴⁶ Sivas, 2007: 14.

⁴⁷ Brixhe, 2007: 151.

⁴⁸ Sivas, 2007: 14

mezarının da sahibidirler. Özellikle Polatlı ve Ankara Merkez’de yoğunlaşan tümülüsleri zengin mezar armağanları açısından Anadolu Arkeolojisi’ne oldukça önemli katkılarda bulunmuştur. Tümülüslerin en önemlisi ve yapıcı en büyüğü Frig başkenti Gordion’da yer alan “MM Tümülüsü”dür. Önceleri efsanevi Frig Kralı Midas ile ilişkilendirilen bu tümülüs son yıllarda gerçekleştirilen bazı dendrokronolojik çalışmalar neticesinde İÖ 740’lara tarihlendirilmekte, bu tarih itibarıyla Midas’a değil, babası Gordios’a ait olabileceği düşüncesi değer kazanmaktadır⁴⁹. Çalışmamız kapsamında büyük önem taşıyan Frig tümülüsleri ile ilgili olarak ilerleyen bölümlerde ayrıntılı bilgi verilecektir. Ayrıca kendilerine özgü mobilya, maden, dokuma gibi birçok alandaki ileri zanaatlarıyla yapmış olduğu eserler Frig kültürün erişmiş oldukları üstün düzeyinin en canlı kanıtlarıdır.

Hitit İmparatorluğu’nun yıkılışından sonra Anadolu’da zaman içinde ortaya çıkmaya başlayan yeni siyasal tabloda dikkat çekici bir bölge olan Doğu Anadolu’daki önemli siyasi yapı Urartulardır. Hurrilerin devamı niteliği olarak düşünülen Urartuların, kökleri yüzlerce yıl geriye giden güçlü merkeziyetçi karakteriyle, İÖ 9. yüzyıl ortalarında Doğu Anadolu’da Van Gölü havzasında kurulduğu bilinmektedir⁵⁰. Urartular yaklaşık 200 yıl süren egemenlikleri sırasında Doğu Anadolu’da adeta altın bir çağ yaşamışlardır⁵¹.

Urartuların tarih sahnesinde ortaya çıkışlarının ilk evreleri henüz çok iyi bilinmektedir. Erken dönemlerini anlamak için birçok konuda Anadolu hakkında bilgi veren Asur kaynaklarına başvurulur. Asur kralı I. Şalmaneser (1274- 1245) yıllıklarında, Urartu Krallığı’nın filizlendiği kuzeydeki dağlık bölge hakkında bilgiler vermektedir. Buradaki ülkeden Uruadri olarak söz etmekte, 8 boydan meydana gelen bu ülkenin birtakım krallarca yönetildiği belirtilmektedir⁵². Daha sonraki Asur kayıtlarında I. Tukulti-Ninurta ’nın (İÖ 1244- 1205) yazıtlarında ise burası Nairi olarak tanımlanır ve 40 krallın varlığından söz edilmektedir.⁵³ Takip eden Asur kayıtlarında sayıları 60’a değin çıkan bu krallar aslında küçük birer aşiret reisidir⁵⁴. Her ne kadar aralarında zaman zaman bir federasyon kurmuşlarsa da, Doğu Anadolu’nun topografik özellikleri nedeniyle federasyon üyelerinin

---

⁴⁹ Sams, 2007: 61.

⁵⁰ Sevin, 2003a: 194.

⁵¹ Sevin, 2003b: 201.

⁵² Sevin, 2003b: 201.

⁵³ Sevin, 2003a: 195.

⁵⁴ Sevin, 2003b: 201.

birbiriyle bağları başlarda sıkı olmamıştır⁵⁵. İÖ XIII. yüzyılın ortalarından beri bir yandan Hitit İmparatorluğu, bir yandan Asur Krallığının baskısı bu aşiretler arası bağların sıkılaşmasını neden olmuştur. Bu noktada ortak düşmana karşı ortaklaşa karşı çıkılması görüşü benimsenmeye başlanmıştır. Yaşanan görüş birliğinde bu bölgeye İÖ X. yüzyıllarda güneyden gelmiş yeni bir nüfus hareketinin de payı bulunduğu düşünülmektedir⁵⁶. Böylelikle Urartu Krallığı kurulmuştur.

Urartu Devleti'nin bilinen ilk kralı başkent Arzaşkunda oturan Aramu'dur⁵⁷. Hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığımız Aramu'dan 12 yıl sonra tahta, başka sülaleden gelen I. Sarduri (İÖ 840-830) çıkmıştır⁵⁸. Bu zamanda devletin başkenti Van Ovası içinde Asurluların Turşpa dediği Tuşpa'ya taşınmıştır. I. Sarduri'nin oğlu İşpuini (İÖ 830- 810), Minua (İÖ 810- 785/80), I.Argiştı (İÖ 785/80 -760) ve II.Sarduri (İÖ 760- 730) dönemlerinde Urartu Krallığı'nın gücü doruğa ulaşmıştır⁵⁹. Ülkenin en geniş sınırları kuzeyde Ermenistan ve Güney Gürcistan'a, kuzeybatıda Erzincan'a, güneydoğuda Urmiye Gölü'nün güney kıyılarına, batıda Fırat Nehri ve Toros silsilelerine, doğuda ise Hazar Denizi yakınlarına değin uzanmaktaydı⁶⁰. İÖ VIII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Urartu'nun etki alanı Toroslar'ı aşip Suriye'ye doğru genişlemeye başlamıştır.

Anadolu'da haklarında yazılı bir kaynak bulunmamasına rağmen maddi kültür kalıntılarından izini takip edebildiğimiz Kimmerler, ilk olarak Urartu Kralı II.Sarduri (İÖ 764-735) döneminde Van Gölü civarına gelerek Urartu Krallığını işgal etmeye başlamışlardır⁶¹. Urartu Krallığı'nın işgali sürecinde I.Rusa (İÖ 735-714) döneminde Asur Kralı II.Sargon'a yazılmış bir mektupta da bu yenilgiye yer verilmiştir⁶². I. Rusa Kimmelerin yarattığı felaketlere dayanamayıp intihar etmesinin ardından II. Argiştı (İÖ 714-685)'nin de bu atlı göçebe kavimlerle mücadele ettiği ve İÖ 707 yılında yaptığı savaşta yenildiği bilinmektedir⁶³. II.Rusa (İÖ 685-645) ise Asur'a karşı Kimmerlerle birleşip bazı Kimmer boylarının Urartu'da kalmasını ve diğerlerinin ana göç yolunu batıya çevrilmesini sağlar⁶⁴.

---

⁵⁵ Sevin, 2003b: 201.

⁵⁶ Sevin, 2003a: 196.

⁵⁷ Sevin, 2003b: 203.

⁵⁸ Sevin, 2003b: 203.

⁵⁹ Sevin, 2003b: 204.

⁶⁰ Sevin, 2003b: 204.

⁶¹ Belli, 1982: 167.

⁶² San, 2000: 3.

⁶³ Durmuş, 1997: 274.

⁶⁴ Tarhan, 1984: 111.

Anadolu'da Kimmer saldırıları devam ettiği sırada yukarıda bir başka kavim olarak sözü edilen İskitler, Kimmerleri takip ederek Anadolu'ya girip, tıpkı Kimmerlerin yaptığı gibi ilk olarak Urartu devletini işgal etmiştir. Kral II.Rusa (İÖ 685-645) ile yapılan antlaşmaya rağmen İskitler kısa süre sonra Urartu Krallığı'nı yakıp yıkmışlardır⁶⁵. Hem Kimmerler'in hem de İskitlerin istilasına karşı koyamayarak Urartular İÖ 585 yılında tarih sahnesinden çekilmişlerdir⁶⁶.

Şaşırtıcı ihtişamlı kaya anıtları, dini rituelleri, demir teknolojisi adeta uzmanlaşmasını ve birçok alandaki ileri seviyesi düşünüldüğünde Urartuların Demir Çağ Anadolu'sundaki yeri ve önemi ortaya çıkmaktadır.

İÖ I. binyılda Anadolu'nun dikkat çekici devletlerinden biride Lidya Devleti'dir. Batı Anadolu'da günümüz Manisa ili merkez olmak üzere Gediz ve Küçük Menderes yörelerini iskan eden Lidyalılar'ın buraya ne zaman ve nereden geldikleri konusu henüz açık değildir. Bazı bilim insanları Lidyalıların Anadolu'ya Tunç Çağının sonunda Frigler ile aynı zamanda geldiği söyler. Kimileri ise Lidya dili ile Hitit dili arasında bir ilişki öne sürerek halkın Batı Anadolu'ya İÖ II. binyıl başında gelip yerleşmiş olabileceğini düşünmektedir. Herodotos Lidyalıların kökenlerinin güney komşuları olan Karia ve kuzey komşusu olan Mysialılar ile aynı olduğuna değinmektedir⁶⁷. Strabon ise Mysia, Frigya, Lidyalılar'ın aynı Trak kökenine dayandığını, Mysia dilinin ise Lidya ve Friglerinkinin bir karışımı olduğunu belirtmektedir⁶⁸. Lidya bir yandan bölgeye İÖ II. binyıl içinde gelen göçmenler ve öte yandan İÖ II. binin sonlarında gelen Frigler ile birlikte Trakya'dan göçen halkların karışımında doğmuş olabileceği düşünülmektedir⁶⁹.

Lidyalıların İÖ VII. yüzyıl öncesindeki kültürleri hakkında yeterli bilgi yoktur. Lidya devleti merkezi karakterli bir yapıya sahiptir⁷⁰. Krallık belli bir sülaleye bağlı olarak babadan oğula geçmektedir⁷¹. Antik dönem yazarları Lidya'da Atyad, Heraklid/Tylonid ve Mermnad olarak üç farklı kral sülalesinin egemen olduğunu bildirir. Bunlarda ikisi hakkında yeterli bilgi yoktur. İÖ VII. yüzyılın başlarında Mermnad sülalesinin iktidar olduğunu ve bu sülalenin 141 yıl

---

⁶⁵ Durmuş, 1997: 279.

⁶⁶ Durmuş, 1997: 280.

⁶⁷ Herodotos I,171.

⁶⁸ Strabon 572, 659.

⁶⁹ Sevin, 2013: 175.

⁷⁰ Sevin, 2003b: 270.

⁷¹ Sevin, 2003b:270.

kadar hüküm sürdüğünü bildirmektedir. Mermand sülalesinin ilk kralı Gyges'tir (İÖ 687 - 645). Gyges'in ardından Aryds, Sadyattes, Alyattes ve Kroisos (İÖ 560 - 547/45) dönemlerinde Lidya devleti Önasya'nın saygın krallıkları arasında yer almıştır.

Lidya'nın altın çağını yaşadığı dönemde yukarıda değindiğimiz üzere Frigler'in otonomik yapılarını kaybetmelerine sebep olan Kimmerler, Gordion'un istilası sonrası farklı coğrafyalara yönelmiştir. Bazı Kimmer boyları, Paphlagonia üzerinden Karadeniz sahillerine ulaşarak ve burada Miletos'un⁷² kolonisi olan Sinope'yi tahrip etmişler ve Trapezus⁷³, Heraklia Pontika'ya kadar yayılmışlardır⁷⁴. Bazı boyları ise, Anadolu'da başka bir güç olan Lidya Krallığına yönelmiştir⁷⁵. Lidya Krallığı'na ulaşan Kimmerler'in yarattığı korku ortamı Kral Gyges'in, tüm Güneydoğu Anadolu, Kuzey Suriye, Kilikia ve Tabal Beyliklerini hakimiyeti altına almış olan Asur⁷⁶ İmparatorluğu'ndan yardım istemesine sebep olmuş, bu doğrultuda bölgeye elçiler gönderilmiştir⁷⁷. Bu diplomatik ilişkiler sürerken Kimmerler İÖ. 657'de Lidya'ya saldırmış fakat savaş sonucunda yenilmişlerdir⁷⁸. Kimmerler bu yenilginin ardından İÖ 639/38 yılında ikinci bir saldırıya geçmişlerdir. Bu savaştan sonra Kimmerler, Lidya'nın başkenti Sardeis'e⁷⁹ ulaşarak Aşağı Kenti yağmalamıştır. Gyges'in ölümünün ardından Alyattes İÖ 4 yy. başlarında kuzeydeki Bitinya⁸⁰ üzerine sefere çıkmıştır. Antandros'a yerleşmiş olan Kimmer boylarının üzerine yürüyen Gyges onları Kızılırmak'ın doğusundaki Kapadokya Bölgesine sürmüştür. Böylece son Kimmerler de Batı Anadolu'dan uzaklaştırılmıştır⁸¹.

Anadolu'da tüm bu gelişmelerin yaşandığı dönemde güneyde, İran'da, Medler askeri örgütlemesini tamamlamıştır. İskitler ile birleşerek, İÖ 612 yılında Asur İmparatorluğuna son verilmiş ve böylece Batı Asya'da 28 yıl sürecek olan

---

⁷² Bazı kaynaklarda Milet, Miletus olarak geçmektedir. Bkz. Texier, 2002: 182.

⁷³ Bazı kaynaklarda adı Trapezous olarak geçmektedir. Bkz. Akşit, 2006:449.

⁷⁴ Durmuş, 1997: 278.

⁷⁵ Bazı kaynaklarda adı Lydia olarak geçmektedir. Bkz. Akşit, 2006: 51.

⁷⁶ Bazı yayınlarda adı Assur olarak geçmektedir. Bkz. Aktüre, 2003:61.

⁷⁷ Tansuğ, 1949: 544-545.

⁷⁸ Durmuş, 1997: 278.

⁷⁹ Bazı kaynaklarda adı , Sart, Sardes, Sardis olarak geçmektedir. Bkz. Texier, 2002:54 , Akşit ,2006: 117. , Aktüre, 2003:48. şekil 48.

⁸⁰ Durmuş, 1997: 279. Bazı yayınlarda Bithynia olarak geçer. Bkz. Akurgal, 1993:55. Bölgeler Haritası

⁸¹ Durmuş, 1997: 279.

İskit egemenliği başlamıştır⁸². Medler, İskitlerin Mısır'a doğru yöneldikleri sırada batıya doğru genişleyerek Urartu Devletinin topraklarını ve Kızılırmak'a kadar Anadolu'yu egemenlikleri altında almışlardır⁸³.

Med kralı Kyaxares⁸⁴ Lidya Devleti'nin Batı Anadolu'yu Kimmerlerden kurtardığı zamana denk gelen bu dönemlerde ilk doğu batı savaşı olarak nitelendirilen Med-Lid savaşını yapmışlardır⁸⁵. Savaşın çıkış nedeni bilinmemekle birlikte Kızılırmak yöresinde 5 yıl sürmüştür. 28 Mayıs 585 tarihinde Miletoslu Thales'in önceden hesapladığı güneş tutulması tanrıların barış çağrısı olarak yorumlanarak savaşın son bulmasına karar verilip Kızılırmak iki devlet arasında sınır olarak kabul edilmiştir. Bu savaştan ve Kimmer ile İskitlerin yok edilmesinden sonra Anadolu'nun siyasi güç tablosu değişip Med, Lidya ve Kilikya Devletleri arasında paylaşılmıştır⁸⁶.

İÖ 9. yüzyıl'da Medlerin güçlendiği dönemde " Parsua " adı altında Zagros Dağları bölgesinde varlığı bilinen Persler, İÖ 7. yüzyıl'da devlet kurmuşlardır. Perslerin bağlı oldukları Medler ile iyi olan ilişkileri Med Kralının kızını Pers Kralı I. Kambyzes⁸⁷ ile evlendirmesiyle daha da güçlenmiştir⁸⁸. Bu evlilikten doğan güçlü bir komutan olan II. Kyros⁸⁹ Ön Asya'nın diğer hükümdarlarının deneyimlerinden yararlanarak düzenli bir ordu kurmuştur. Ardından Babil Kralı ile birleşerek Med Kralı Astyages'in tahttan indirildiği zaferle birlikte İran ve Anadolu'nun Kızılırmak'a kadar uzanan bölümü ile Ön Asya ülkelerini içine alan Pers İmparatorluğu kurulmuştur⁹⁰. Med Devleti'nin çöküşü, Perslerin yükselişiyle Anadolu'da yukarıda da bahsettiğimiz huzur barış dönemi son bulup yeni karışıklıklar başlamıştır⁹¹.

Persler ardından yönünü, Akdeniz ve Ege Denizi'ndeki ticareti kontrol altında tutma isteklerine engel olarak gördüğü Lidya topraklarına çevirmiştir⁹². İÖ

---

⁸² Sevin, 2000b: 286

⁸³ Yıldırım, 1996: 119.

⁸⁴ Bazı yayınlarda adı Kyaxares olarak geçer. Bkz. Akşit, 2006: 52.

⁸⁵ Sevin, 2000b: 253.

⁸⁶ Sevin, 2000b: 287.

⁸⁷ Bazı yayınlarda adı Kambiz, Cambyse olarak geçmektedir. Bkz. Texier, 2002: 128.

⁸⁸ Yıldırım, 1996: 120.

⁸⁹ Yıldırım, 1996: 121.

⁹⁰ Sevin, 2000b: 268.

⁹¹ Sevin, 2000b: 268.

⁹² Tekin, 2003: 73.

547/546 tarihinde ilk önce Kızılırmak, sonrasında başkent Sardeis'te Lidya Krallığı ile savaşan Persler bu savaştan galip çıkmıştır. Anadolu Sardeis'in düşüşüyle 200 yıl sürecek olan Pers Egemenliği altında girmiştir⁹³. Anılan Pers egemenliği süreci, Ön Asya dünyasının siyasal dengesinin değiştiği ve Anadolu uygarlıklarının gelişiminin duraksadığı dönem olarak görülür⁹⁴.

Persler Lidya'yı da içine alan çok geniş coğrafyayı egemenliği altında tutmalarının zorluğu karşısında devlet yönetiminde farklı bir sistem düzenleyip uyguladılar. Başlangıcı II.Kyros⁹⁵ tarafından hazırlanan, Pers devlet merkez yönetimine bağlı, yerel yönetim alanları olarak çalışan satraplık'lar kurulmuştur⁹⁶. II. Kyros devletin iç yapısında Pers İmparatorluğunu yüzyıllarca ayakta tutabilecek bir organizasyon sisteminin temellerini atmıştır⁹⁷. Anadolu İon Satraplığı⁹⁸, Sardeis Satraplığı⁹⁹, Kilikia Satraplığı¹⁰⁰, Armenia Satraplığı¹⁰¹, Daskyleion Satraplığı veya Büyük Hellespontus Satraplığı¹⁰² denilen bölgesel yönetim alanlarına ayrılmıştır¹⁰³. Elde edilen bölgelerin gelenekleri ve göreneklerine özellikle de, bağlı oldukları dinlerine herhangi bir müdahale yapılmamış, Fenike ve Batı Anadolu'daki Yunan kentlerinde olduğu gibi, özel yönetim biçimleri de kurulmuştur¹⁰⁴.

Lidya Krallığı'nın yıkılmasının sonrasında Persler yönetimi Sardeis'ten sürdürmekteydiler. Herodotos Lidya Krallığı yıkılışının ardından gelişen olayları açık bir şekilde şöyle anlatmıştır; Aiol'ler¹⁰⁵ ve İon kent elçileri Kroisos'a¹⁰⁶ bağlı

⁹³ Tekin, 2003: 73.

⁹⁴ Sevin, 2000b: 268.

⁹⁵ Bazı kaynaklarda adı Cyrus , Keyhüsrev olarak geçmektedir. Bkz.Texier, 2002: 41.

⁹⁶ Tekin, 2007: 47. II.Kyros'tan sonra torunu I.Dareios (İ.Ö. 522-486) satraplıkları yeniden organize etmiş ve yeni bir vergi sistemi (nomos) getirmiştir.

⁹⁷ Memiş, 2006: 178.

⁹⁸ Sevin, 1982: 270. Anadolu'nun batı kıyı bölgesinin tümünü kapsayan, Aiol'yadan Karia'ya, Lykia ve Pamphylia'ya değin uzanan bölgeye verilen isimdir.

⁹⁹ Sevin, 1982: 270. Mysia, Lydia, Lasonia, Kabalia ve Hytennia'yı içine alan bölgedir.

¹⁰⁰ Sevin, 1982: 270. Anadolu'nun Toroslar'dan Akdeniz'e kadar uzanan bölümüne verilen isimdir.

¹⁰¹ Bugünkü Doğu Anadolu'dan Karadeniz'e kadar uzanan coğrafyaya verilen isimdir.

¹⁰² Sevin, 1982: 270. Frigler ,Anadolu Traklar'ı, Paflagonlar, Mariandynler ve Kapadoklar yani Anadolu'nun tüm kuzey kıyısı ve iç kesimdeki Frigya ve Kappadokiya 'da içine alan kısma verilen isimdir.

¹⁰³ Tekin, 2007: 52. Satraplıklar ilk oluşturuldukları şekilde kalmamış, sayıları ve kapsadıkları bölge zamanla değişikliğe uğramıştır. Tekin, 2007: 52.

¹⁰⁴ İplikçioğlu, 1990: 88.

¹⁰⁵ Bazı yayınlarda adı Eyolya, Aiolis olarak geçmektedir. Bkz. Texier, 2002: 6, Akşit, 2006: 52.

¹⁰⁶ Bazı yayınlarda adı Cresus, Krezüs olarak geçmektedir. Texire, 2002: 39.

olduklarını ve koşulları aynı şekilde kabul edeceklerini söylese de II.Kyros bu isteği reddeder¹⁰⁷. Herodotos II.Kyros'un sadece Miletos kenti ile anlaşma yaptığını söylemektedir¹⁰⁸. Bunun üzerine İonya bölgesindeki kentler merkez konumunda olan Panionion'da toplanıp Sparta'dan yardım ister ancak Sparta isteği reddeder¹⁰⁹. Kyros Akbatana'ya gider ve Sardeis'i yönetmesi için satrap olarak Tabalos¹¹⁰ adlı bir Persliyi ve kendisine yardım etmesi için Paktyos'u görevlendirmiştir¹¹¹. II Kyros İran'a dönerken kendisine Lidya ganimetlerini geri götürme görevi verilen Paktyos¹¹² tüm ganimetleri alarak kaçır ve elindeki ganimetlere güvenerek paralı asker toplayıp ordu kurar ve Sardeis'i kuşatır¹¹³. Bunu haber alan II Kyros, Sardeis'e Mazares komutasında bir ordu gönderir fakat ordu Sardeis'e ulaştığında Paktyos ve ordusu kaçmıştır¹¹⁴. Paktyos Kyme'ye sığınır ve oradan Khios'a gider, fakat Khios halkı Paktyos'u komutan Mazares'e teslim eder¹¹⁵. Mazares Paktyos'a yardım eden kentleri cezalandırmak için harekete geçip, ilk olarak Priene'yi ve daha sonra bütün Menderes Ovası'nı baştan başa köleleştirir ve sonra ölen Mazares yerine Harpagous¹¹⁶ gelir¹¹⁷. Harpagous da aynı politika'ya devam ederek Phokaia'yı kuşatır. Fakat Phokaia'ya¹¹⁸ esaret içinde yaşamak istemeyip özgürlüğü seçer ve gemilerine atlayıp Khios'a giderler¹¹⁹. Komutan daha sonra Teos'u ve diğer İon kentlerini ele geçirmiştir. Ardından son olarak Likya,¹²⁰ Karia¹²¹ bölgesinin kentlerini ele geçirir¹²². Batı Anadolu'da huzursuzluğu arttıran bu durum İÖ 500 yılı civarında İon kent devletleri arasında hareketlenme yaratır. Pers Kralı I.Dareius¹²³, Miletos Tiranı Histiaios'u Susa'ya çağırmış ve yerine Aristagoras getirilmiştir¹²⁴. Aristagoras Sardeis Tiranı

---

¹⁰⁷ Herodotos I,141.

¹⁰⁸ Herodotos I,141, 152.

¹⁰⁹ Herodotos I, 141.

¹¹⁰ Bazı yayınlarda adı Tabalus olarak geçmektedir.Bkz. Texier, 2002: 59.

¹¹¹ Herodotos I, 153.

¹¹² Bazı yayınlarda adı Pakytes, Pactyas olarak geçmektedir.Bkz. Akşit, 2006: 52., Texier, 2002: 59.

¹¹³ Herodotos I, 154.

¹¹⁴ Herodotos I,155.

¹¹⁵ Herodotos I, 157-162.

¹¹⁶ Bazı yayınlarda adı Harpagus olarak geçmektedir.Bkz.Texier, 2002: 125.

¹¹⁷ Herodotos ,I, 161.

¹¹⁸ Bazı yayınlarda adı Foça, Phokia olarak geçmektedir.Bkz. Texier, 2002: 249.

¹¹⁹ Herodotos I, 163-165.

¹²⁰ Bazı yayınlarda adı Lykia olarak geçmektedir.Bkz. Aktüre, 2006: 139.

¹²¹ Bazı yayınlarda adı Karya olarak geçmektedir.Bkz. Texier, 2002: 35.

¹²² Herodotos I, 171-177.

¹²³ Bazı yayınlarda adı Darius, Dara olarak geçmektedir.Bkz. Texier, 2002: 191.

¹²⁴ Herodotos, V, 1.

Artaphere'nin Naksos'a saldırmasını önerir. Ardından Dareius'adanışan Artaphere,¹²⁵ Megabazos önderliğinde Naksos seferi düzenler. Naksosluların savunmaya geçmesiyle sefer başarısızlıkla sonuçlanır. Miletos Tiranı Aristagoras başarısızlığı yüzünden Persler karşısında prestijinin sarsıldığını ve başının derde gireceğini düşündüğünden Perslere karşı ayaklanır. Böylece Aristagoras tiran kisvesinden Batı Anadolu'da demokratik rejimin savunucusu rolüne bürünür.¹²⁶ Birçok tiranı ve İon kentlerini de yanına alarak bir isyan başlatır. Atina'dan da yardım alarak Sardeis'i ele geçirir. Persler çok geçmeden İoniali'ların peşine düşer ve Efes'te¹²⁷ bir meydan savaşı yapılır. Tarihe İonia İhtilali olarak geçen bu olay başarı kazanamaz¹²⁸. Perslerin başarısının ardından sırasıyla Karia, Likya bölgeleri tekrar ele geçirilir. İonya ayaklanmasının bastırılmasından iki yıl sonra İÖ 492 yılında Pers ordusu Trakya'ya sefer yaparak bölgedeki Pers egemenliğini güçlendirir. İonya İhtilalini destekleyen Yunanistan'ın egemenlik alanında değildi. Bu nedenle Pers donanması Ege Deniz'ini aşarak Yunanistan'a savaş açar ve yenilgiye uğrar. Bu savaştan 10 yıl sonra İÖ 485 yılında Pers Kralı I.Kserkses¹²⁹ komutasındaki ordu Çanakkale Boğazını geçerek Orta Yunanistan'ı ele geçirip Atina'yı yakıp yıkarlar. Ardından Salamis Savaşı olur ve bu sefer Yunanistan galip gelir. İÖ 479 yılında Platai-Mykale¹³⁰ savaşlarında ise Persler Yunanistan'a tekrar yenilir ve Batı Anadolu Perslerden temizlenir. Sonrasında Pers boyunduruğu altındaki kentler ayaklanır. Savaş artık Yunanistan'da değil Anadolu ve İran'a taşınmıştır¹³¹.

Pers tehdidine karşı İÖ 487 yılında birçok kenttin arasında bulunduğu Delos Birliği kurulmuştur. Bunun ardından Eurmeda Savaşı olur ve tekrar Persler yenilir. Böylece Anadolu'nun güney kıyılarından Persler temizlenir. Sürekli Yunan ve Pers arasında devam eden mücadelelerde bazen Sparta-Atina arasındaki savaşlarda Perslileri, kimi zaman bazen de Peleponnes Savaşında olduğu gibi Sparta müttefiki konumunda görmekteyiz. Bu müttefik olma durum devamlı değildi. Süreçler böyle devam ederken İÖ 386 yılında Persli Kral II.Artakserkes¹³²

¹²⁵ Bazı yayınlarda adı Artapherne olarak geçmektedir.Bkz. Texier, 2002: 59.

¹²⁶ Tekin, 2007: 57.

¹²⁷ Bazı yayınlarda adı Ephesos, Ephese olarak geçmektedir.Bkz. Akşit, 2006: 139., Texier, 2002: 148.

¹²⁸ Tekin, 2003: 80.

¹²⁹ Bazı yayınlarda adı Xerxes olarak geçmektedir.BkzTexier, 2002: 128.

¹³⁰ Bazı yayınlarda adı Mycale olarak geçmektedir.Bkz. Texier, 2002: 35.

¹³¹ Tekin, 2003: 81.

¹³² Bazı yayınlarda adı Artaxerxes olarak geçmektedir.Bkz.Sevin, 1982b: 273.

döneminde Yunanistan'daki Grek kentleriyle Kral Barışı Antlaşması imzalanır¹³³. Bu antlaşmaya göre Anadolu kentleri, Klazomenai adaları ve Kıbrıs Perslerin egemenliği altında kalacaktır¹³⁴. Böylece yaklaşık 150 yıldır süren Yunan ve Pers savaşları Perslerin galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Fakat dış ilişkilerindeki başarılarına karşın egemen olduğu topraklarda bu durum böyle değildi. Merkezi otoritenin zayıflaması yüzünden satrapların her birisi bağımsız denilecek şekilde satraplıklarını yönetmekteydi¹³⁵. Gerçekten de İÖ 401-335 arasındaki dönem bağımsızlık isteyen ya da yönetimden memnun olmayan satrapların arasında hoşnutsuzluğun baş gösterdiği dönemdir¹³⁶. Büyük Satraplar Ayaklanması olarak tarihe geçen olay, aslen Kariyalı olan Kapadokia Satrabı Datames'in önderliğinde olmuştur. İÖ 366 yılında Hellespontus Frigya Satrabı Ariobarzanes de isyan hareketine katılır. Onu Mysia¹³⁷ Satrabı Orontes izler. Giderek Anadolu'daki başka satraplardan da isyana destek olunmuştur. Likyalılar, Pisidialı'lar, Pamphyialı'lar ve Kilikyalı'lar Pers merkezi yönetimine karşı ayaklanan satraplara yardım eden halklar arasındadır. Mysia Satrabı Orontes isyandan vazgeçerek Pers Kralının safına geçer. Güç dengesi, Pers kralından yana çevirilince isyan İ.Ö.360 yılında sona ermiştir. Ancak bu isyan Pers Krallık hazinesinin yarıya yakın kısmının harcanmasına sebep olmuştur¹³⁸. Pers Kralı II. Artakserkses isyandan bir yıl sonra ölünce Yerine III. Artakserkses Okhos (İÖ 359- 338) geçer ve oda yer yer çıkan satrap isyanlarını kanlı bir biçimde bastırmıştır¹³⁹. İsyen edilen dönemde İon satrabı, II. Farnabazos'nin oğlu Artabazos, Batı Anadolu'dan yeterince destek alamayınca Makedonia Krallı II. Filip¹⁴⁰e sığınır. .III.Arktakserkses, İmparatorluğun içindeki tüm satraplıkları yeniden egemenliği altında almıştır¹⁴¹. III.Arktakserkses'in ölümünden sonra en küçük oğlu Arses tahta geçer. Bu dönemde II. Filip Yunanistan'da büyük bir zafer kazanmış ve Yunanistan'ın bağımsızlığı sona ermiştir¹⁴².

---

¹³³ Özşait, 1982: 280.

¹³⁴ Özşait, 1982: 280.

¹³⁵ Özşait, 1982: 280.

¹³⁶ Tekin, 2007: 94.

¹³⁷ Bazı yayınlarda adı Misya olarak geçmektedir.Bkz. Texier, 2002: 35.

¹³⁸ Tekin, 2007: 94.

¹³⁹ Özşait, 1982: 281.

¹⁴⁰ Bazı yayınlarda adı Philippos olarak geçmektedir.Bkz. Akşit, 2006: 57.

¹⁴¹ Tekin, 2007: 94.

¹⁴² Özşait, 1982: 281.

Perslerin bu zayıf anında II. Filip Perinthos'a gönderilen Pers kuvvetleri nedeniyle Arses'ten tazminat ister. Arses'in bu isteği reddetmesi savaş için bir neden olmuştur. Fakat Arses İÖ 336'da Bagoas tarafından öldürülür¹⁴³. Yerine III. Dareius , kral olur. Aynı zaman da II. Filip Perslere karşı bir savaş yapılacağını ilan eder ve Batı Anadolu'da kentleri Pers boyunduruğundan kurtarmayı düşünürken İÖ 336 yılında 46 yaşındayken bir suikast sonucu öldürülür¹⁴⁴. Yerine Makedonia Kralı olarak, oğlu Büyük İskender (III.Aleksandros) geçer. İskender babasının kurmak istediği büyük İmparatorluk ile ilgili planları ve Önyasya'nın zenginlikleri gibi ekonomik çıkarlar doğrultusunda Anadolu'ya yönelir¹⁴⁵.

İskender İÖ 334 yılı ilkbaharında Granikos Nehri (Biga'da Kocabaş/Biga Çayı) kenarında Perslerle savaşır ve uyguladığı savaş taktikleri sayesinde Persler yenilgiye uğratılır¹⁴⁶. İskender zaferin ardından Anadolu'nun Ephesos gibi başlıca limanlarını ve Sardeis gibi önemli kentlerini ele geçirilmiştir¹⁴⁷. İÖ 334/33'de Gordion'a gelen İskender kışı burada geçirir ve Gordion üzerinden güneye yönelip, Toroslari aşarak Çukurova'ya ulaşır¹⁴⁸. III.Dareius'un ordusu ile, Hatay-Erzin İlçesi İssos yöresinde Pinaros Çayı (Deliçay ?) civarında karşılaşır. İskender, yapılan savaş sonunda Pers ordusunu yenilgiye uğratır. Daha sonra İskender arkasından gelebilecek tehlikeyi önlemek amacıyla Pers yönetimi altındaki Fenike kentlerine saldırır ve Tyros'u zapteder¹⁴⁹. Ardından Mısır'ı ele geçirir ve Alexandria olacak kentini kurar. Böylece Akdeniz kıyılarını ele geçiren İskender İÖ 331 yılında Guagamela Savaşını yapar ve sonrasında Pers Devlet'ini tamamen ortadan kaldırır. Ayrıca bu savaşın sonucunda tüm Mezopotamya ele geçirilir ve İskender "Asya Kralı "olarak ilan edilir¹⁵⁰. İskender hızını düşürmeden Hindistan'a seferi yapar ve böylece İmparatorluğu'nun sınırlarını genişletir¹⁵¹. İÖ 323 yılında Babil'de İskender'in ani ölümü ve arkasından bir halef bırakmayışı sonrasında çatışmaların olacağı bir dönemi getirmiştir. Arkeoloji dünyasında "Diadokhlar Dönemi " olarak anılan bu dönemde İmparatorluğun başına kimin geçeceği gibi

---

¹⁴³ Özsaıt, 1982: 281.

¹⁴⁴ Tekin, 2003:101-102.

¹⁴⁵ İplikçioğlu, 2007: 43.

¹⁴⁶ Tekin, 2003: 104.

¹⁴⁷ Mansel, 2004: 439.

¹⁴⁸ Mansel, 2004: 439.

¹⁴⁹ İplikçioğlu, 2007: 43.

¹⁵⁰ Mansel, 2004: 445.

¹⁵¹ Tekin, 2003: 106.

sorunlar nedeniyle taht kavgaları başlar¹⁵². İskender'in ardılları olan i ona yakın olan komutanları Babil'de bir devlet konseyi kurar ve yönetim biçiminin nasıl olacağı konusunu görüşürler¹⁵³. Anadolu'nun da kaderini belirleyecek olan bu konseyden sonra İmparatorluk toprakları komutanlar arasında bölüşülür ve İmparatorluk ordusunun yönetimi ve Asya'nın yönetimi Perdikkas'ın elinde olur. En büyük Perdikkas'ın elinde olmakla birlikte Yunanistan ve Makedonya'yı, Krateros ve Antipatros; Büyük Frigya, Likya ve Pamphylia olacak Antigonos Monophtlamos (Tek gözlü); Lidya'yı Meandros; Trakya'yı Lysimakhos¹⁵⁴; Kilikia'yı Philotas; Kapadokia ve Paphlagonia'yı Eumenes; Syria'yı Laomedon ve Mısır'ı ise Ptolemaios almıştır¹⁵⁵. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Perdikkas'ın diğer komutanlara kıyaslandığında daha güçlü bir konumda olması ve giderek güçlenmesi diğer komutanlar arasında bir rahatsızlığa sebep olmaya başlar. Bu rahatsızlığın tepkileri çok gecikmez ve Persikkas'ın İskender'in cesedini Babil'den alıp Makedonya'ya götürmek istemesine karşılık Ptolemaios İskender'in Mısır'da gömülmesini vasiyet ettiğini söylemesiyle Diadokhlar arasında ilk mücadeleler kendini göstermeye başlar¹⁵⁶.

Bu arada iç savaş yaşayan Kyrene kenti, Ptolemaios'tan yardım ister ve Ptolemaios bunu fırsat bilerek Perdikkas'ın iznini almadan Kyrene'ye girer ve ele geçirir¹⁵⁷. Bu sebeple Ptolemaios'un kendisine tavrı aldığını düşünen Perdikkas İÖ 321'de Mısır'a girer ve Seleukos'un aralarında bulunduğu subaylar tarafından öldürülür¹⁵⁸. Bunun üzerine aynı yıl tekrar devlete yeni bir düzen vermek amacıyla Syria'da Triparadeisos'ta ikinci bir devlet konseyi toplanır¹⁵⁹. Bu toplantı köklü değişiklikler yapılır ve Antipatros imparator vekili, Antigonos ise Asya'daki büyük ordunun komutanı seçilir. Seleukos, Babil Satraplığını, Ptolemaios ise Mısır ve Kyrenaika'yı almıştır¹⁶⁰. İÖ 319 yılında Antipatros ölünce Antigonos en güçlü kişi konumuna gelir. İskender'in fethettiği topraklardan daha fazla pay almak isteyen Lysimakhos, Kassandros, Ptolemaios ve Seleukos

---

¹⁵² Tekin, 2007: 132.

¹⁵³ Tekin, 2007: 132.

¹⁵⁴ Bazı kaynaklarda adı Lisimahos olarak geçer. Bkz.Mansel, 2004: 462.

¹⁵⁵ Tekin, 2007:132.

¹⁵⁶ Tekin, 2007: 132.

¹⁵⁷ Tekin, 2007: 132.

¹⁵⁸ Tekin, 2007: 132.

¹⁵⁹ Mansel, 2004: 461.

¹⁶⁰ Tekin, 2007: 132.

„Antigonos’a karşı koalisyon kurarlar¹⁶¹. Antigonos Kassandros'a karşı savaş hazırlıkları yaparken, oğlu Demetrios'u ise Syria'ya gönderir. İÖ 312'de Demetrios Ptolemaios'un üzerine yürür ve Filistin-Gazza'da yapılan savaş Demetrios'un yenilgisiyle savaş sonuçlanır¹⁶².

İÖ 311 yılına gelindiğinde Seleukos'un Media'ya gittiği sırada Demetrios Babil'e döner ve Ptolemaios ile Kassandros'un da dahil olduğu barış antlaşması gerçekleşir¹⁶³. Seleukos'ların dışında gerçekleşen bu antlaşmaya göre Antigonos Asya'nın en büyük kahramanı olur. Kassandros ise, İskender'in oğlu IV. Aleksandros büyüyünceye krala vekaleten Avrupa'nın yönetimini üstlenir¹⁶⁴. Lysimakhos Trakya'da, Ptolemaios Mısır'da hüküm sürecektir¹⁶⁵. Seleukos antlaşmanın dışında kalmasına rağmen Suriye, Fenike ve Karia'yı yönetimi altına alır. Kassandros'un İskender'in oğlunu ve karısını öldürtmesiyle Diadokhlar arasında mücadeleler iyice kızışır¹⁶⁶.

İÖ 311'den İÖ 301 yılındaki İpsos savaşına kadar Diadokhlar arasında sürekli bir mücadele söz konusudur. İpsos savaşında, Lysimakhos ile Seleukos'un birlikteliği sonucunda Antigonos öldürülür. Savaş sonrasında Lysimakhos Toros dağlarını kadar olan kısmı, Seleukos ise, Toroslardan İndos'a kadar olan doğu ülkeleri ve Kuzey Suriye kadar olan bölgenin yönetimini alır¹⁶⁷. Fakat İÖ 281 yılına gelindiğinde Anadolu'nun bazı kentleri Lysimakhos'a karşı Seleukos'tan yardım ister. Seleukos Lysimakhos ile karşı karşıya gelir ve Smyrna'nın kuzeyinde Hermos vadisinde yaptıkları Kurupedion adıyla anılan son savaşta Lysimakhos öldürülür¹⁶⁸. Böylece Diadokhlar savaşı biter ve Seleukos Anadolu'nun ve İndos'a kadar Doğu'nun egemeni olur. Bu galibiyetin ertesi yılı Seleukos öldürülür. Böylece Küçük Krallıklar ile yönetimler oluşur; Mısır'da, Ptolemaios, Makedonya'da Antigonoslar yönetir. Bu arada Kuzeyden Galatlar olarak bildiğimiz Kelt¹⁶⁹ akınları başlar ve İÖ 274/273 yılında Orta Anadolu'ya

---

¹⁶¹ Tekin, 2007: 132.

¹⁶² Mansel, 2004: 463.

¹⁶³ Mansel, 2004: 463.

¹⁶⁴ Tekin, 2007: 133.

¹⁶⁵ Tekin, 2003: 112.

¹⁶⁶ Tekin, 2007: 133.

¹⁶⁷ Tekin, 2003: 115.

¹⁶⁸ Mansel, 2004: 467- 468.

¹⁶⁹ Bosch, 1943: 33. Gallar ve Galatlar olarak da anılan kavim İÖ 5. ve 4.yüzyılda güneybatı ve orta Almanya'dan başlayarak Fransa, İspanya, İngiltere ve Balkanlara kadar yayılmıştır. Ayrıca İlk Avrupalı kavim olarak anılmaktadır. Bkz.Freeman, 2003: 342

yerleşirler¹⁷⁰. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Anadolu'da Seleukoslar yönetiminin başladığı dönemde Anadolu Pergamon, Kappadokia, Bithynia, Pontos, Armenia ve Kommagene isimli Küçük Krallıklar ile yönetilmekteydi¹⁷¹. İÖ 280 yılından sonraki dönemde yukarıda anılan krallıklar arasında güçler dengesi kurulmuştur. Fakat İÖ 200'den itibaren yapılan savaşlar nedeniyle bu devletler giderek yıpranmaya başlamıştır¹⁷². Tüm bu olaylar devam ederken Roma Cumhuriyeti Batı Akdeniz'i egemenliği altına almış ve Doğu Akdeniz Bölgesi'ne yönelmeye başlamıştır¹⁷³. Roma'nın İÖ 190 yılında Seleukoslar'a karşı Magnesia'da yaptığı savaşın kazanılmasıyla Anadolu'da Roma Egemenliği'nin ilk işaretleri görülmeye başlamıştır¹⁷⁴.

Roma Devleti İÖ 146 yılında Korinthos'u tahrip etmiş ve *Macedonia* Eyaleti kurmuştur. İÖ 133'den sonra Pergamon Kralı III.Attalos'un , ülkesini veraset yoluyla Roma'ya bırakması üzerine, Pergamon toprakları üzerinde İ.Ö.129'da Roma bağlı *Asia* Eyaleti oluşturulmuştur¹⁷⁵. Pontos Kralı VI. Mithriades¹⁷⁶ Eupator (İÖ 120-63) 'Roma ile mücadelesini, uzun yıllar devam eden 'Mithridates Savaşları' ile yapmıştır. Ancak sonucunda Mithridates yenilerek Roma'ya bağlanmıştır. Aynı şekilde İÖ 74 de Kuzeybatı Anadolu'da Bithynia ve İÖ 63'te Seleukosların yerine kurulan Syria eyaletleri de Roma'ya bağlanmıştır.¹⁷⁷.

İÖ 30 tarihine gelindiğinde Mısır'daki son Hellenistik krallık olan Ptolemaioslar Devleti'nin Roma'ya katılması ve eyaletleştirilmesi ile ve Actium Savaşından sonra Roma Krallığı, Akdeniz dünyasının en büyük gücü olmuştur. İÖ 27 tarihinde ise Augustus tarafından İmparatorluk haline dönüştürülmüştür ve böylece Hellenistik Çağ siyasal anlamda son bulmuştur.

---

¹⁷⁰ Tekin, 2007:135.

¹⁷¹ Tekin, 2007:135.

¹⁷² İplikçioğlu, 2007: 47.

¹⁷³ İplikçioğlu, 2007: 48.

¹⁷⁴ İplikçioğlu, 2007: 48

¹⁷⁵ İplikçioğlu, 2007: 48

¹⁷⁶ Bazı yayınlarda adı Mithriades olarak geçer. Bkz. Akşit, 2006: 59.

¹⁷⁷ Tekin, 2007: 135.

2. TÜMÜLÜS KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Tmlsler, arkeolojinin en önemli çalışma alanlarından biri olup Antik ağın en yaygın mezar anıtlarındandır. Geçmiş toplumların belleğİ olan bu anıtlar boyut, biçim ve yapım tekniğİ gibi birçok özelliğİ sebebiyle yıllar boyunca araştırmacıların dikkati çekmiştir. Geleneksel anlatımla tmls, Yunancada mezar üzerine tümsek şeklinde yığılan toprak anlamında kullanılan " tumbos"¹⁷⁸ " kelimesi Latinceye "tumulus"¹⁷⁹ " olarak geçmiştir. Romalıların mezar amaçlı yapılan yığma tepeler için kullandığı adlandırma, arkeoloji literatürüne de bu anlamıyla gemiřtir¹⁸⁰. Ayrıca tmlsler z Türkçe'de " kurulu yer ", ölülerin koruyan özellikleri barındırdığı anlamıyla da "korugan"¹⁸¹ gibi fiilinden türedİğİ dşnlen "Kurgan" l gömme geleneğinin batı dünyasındaki bilinen adıdır¹⁸².

Tümülüs ya da kurganlar Polonya, Ukrayna, Rusya, Kazakistan, Türkmenistan, Türkiye, Bulgaristan, Makedonya, İngiltere, ek Cumhuriyeti, Macaristan, İtalya, Avusturya, İsveç, İsrail, Kuzey Amerika, Japonya, Kore ve Mısır'da grlmektedir¹⁸³. Ancak geniş bir coğrafiyada karşımıza çıkan bu mezarların kronolojik ve kltrel bağlantısı bulunmamaktadır. Özellikle kültür bölgesi açısından değerlendirildiğinde kurgan kavramı kullanımın daha doğru olacağını düşündüğümüz Orta Asya, Rusya, Kafkasya bu l gömme geleneğinin en yoğun görüldüğü bölgelerdir. Anılan bölgeler arasında Orta Asya bu l gömme kültürün ilk önce ortaya çıktığı bölge olarak dřnlmřtir¹⁸⁴. Ancak bu görüşler ve tezler politik unsurlar içermekte olup kltrel ve kronolojik bir temele dayanmamaktadır¹⁸⁵. Bu coğrafiyada kurganların Tunç ağı başlarında İ 2 yy. kadar kullanıldığı bilinir¹⁸⁶. Genellikle buradaki kurgan geleneğinin İskitlere ait olduğu dřnlmektedir¹⁸⁷. Kuzey Karadeniz bölgesine de İskitlerin geldikleri bilinmektedir. Bu bağlamda Ukrayna ve Rusya steplerindeki sırtlarda ve sırtların çevrelerinde İskitlere ait kurganlar açığa ıkarılmaktadır¹⁸⁸.

---

¹⁷⁸ Liddel ve Scott, 1975: 824.

¹⁷⁹ Kabaaga ve Alover, 1995: 612.

¹⁸⁰ Yıldırım, 2008b:

¹⁸¹ Tarhan, 2002:906

¹⁸² Yıldırım, 2007:83.

¹⁸³ Kitov, 1994: 122.

¹⁸⁴ Gimbutas, 1977; Gimbutas, 1980.

¹⁸⁵ Yıldırım, 2008a: 20.

¹⁸⁶ Yıldırım, 2008a: 21.

¹⁸⁷ Yıldırım, 2008a: 21.

¹⁸⁸ Yıldırım, 2008a: 23.

Kurganların yoğun olarak görüldüğü bir diğer bölge ise Kafkasyadır. Tunç Çağı Kafkasya'sındaki ölü gömme gelenekleri arasında sıkça rastlanılan tümülüslerin Kuzeydoğu Anadolu tümülüsleri ile de bazı paralellikleri bulunmaktadır¹⁸⁹. Etnik açıdan çıkış noktasını belirlemek zor ancak Anadolu topraklarındaki kurganların Avrasya ve Orta Asya insanlarıyla bağlantılıdır¹⁹⁰.

Tümülüslerin yoğun olarak görüldüğü bir diğer bölge ise Balkanlardır. Buradaki tümülüslerin Erken Tunç Çağı'nda ani bir şekilde ortaya çıktığı kabul edilmektedir¹⁹¹. Erken Tunç Çağı tümülüsleri, Çukur mezar(Pit Grave) kültürü'nde somutlaşan, Orta ve Doğu Avrupa'nın bozkırlarında da görülen yaygın bir geleneğin sonucu olarak ortaya çıkmışlardır¹⁹². Buradaki tümülüsler İÖ 3.binyıldan İS 3-4 yy. arasına kadar görülmektedir.

Anadolu'da anılan bu mezar yapılarının ilk örneklerini İÖ 3.Bin yıl civarında görmekteyiz¹⁹³. Ancak genel olarak bakıldığında bu yapılar basık ve daha çok taşlıtepe türündedir. Erken Demir Çağı'ndan itibaren daha sivri ve konik olmaya başlar. Orta Demir Çağına gelindiğinde ise daha büyük yapılmış gömüt, mezar odası ve içine lahit koyulmuş olan klasik tümülüs biçimine dönüşmektedir¹⁹⁴. Özellikle Anadolu'da Orta Demir Çağına gelindiğinde bu mezar yapılarının devasa boyutlarda olduğunu görmekteyiz. Birinci Bölümde değindiğimiz üzere sosyo-kültürel ilişkiler, maddi ve manevi zenginlikle beraber artan güç gösteriminin yansıması olduğunu söylemek yanlış olmaz. Genel olarak bakıldığında anıtsal boyutlu bir cenaze peyzajı oluşturma fikrinin Yakındoğu ve Anadolu'da Erken Demir Çağlarında doğmuş olduğu ileri sürülmektedir¹⁹⁵.

Tümülüsler ölünün prestjini ve statüsünü vurgulamaktadır. Nitekim gömü tipleri, ölü hediyeleri ve görünimleri bu prestji ve statüyü anlamamıza yarayan sembolik anahtarlardır. Tümülüsler fiziksel olarak değişmez yapılar değildir. Doğal süreçler ya da insan müdahalesi ile zamanla boyutları ve şekli değişebilmektedir. Anadolu'da tümülüslerin yapımı ve konumu ile alakalı tercihler bölgelere göre farklılık göstermektedir. Ancak genel olarak bakıldığında doğal

---

¹⁸⁹ Özfirat, 2002: 349.

¹⁹⁰ Özfirat, 2002: 349.

¹⁹¹ Yıldırım, 2008a: 24.

¹⁹² Yıldırım, 2008a: 24.

¹⁹³ Özfirat, 2002: 350., Özdoğan, 2008: 873.

¹⁹⁴ Özdoğan, 2008: 873.

¹⁹⁵ Naso, 2016: 15.

peyzajda belirgin bilinçli olarak konumlandırılmasıyla benzer bir zihniyet ile yapılmıştır. Tümülüslerin bilinçli olarak oluşturulması, seçkinler sınıfına ait olduğu izlenimi vermektedir.

Oda formunda mezar yapma anlayışı Demir Çağı'nda Yakınoğlu'da doğmuştur¹⁹⁶. Anadolu'da bu formda mezar yapma anlayışı ve üzerinin yığma toprak ile örtülmesi geleneğini aramak istersek ilk önce Frigya'nın başkenti Gordion'dan başlamamız gerekmektedir. Nitekim buradaki yapılar Anadolu'daki klasik tümülüslerin öncülleridir. Bu tümülüsler arasında en büyüğü MM Tümülüs'üdür¹⁹⁷. Anılan tümülüs'ün ilk önce Kral Midas'ın mezarı olacağı düşünülmekteydi. Ancak son kronolojik çalışmalar neticesinde İÖ 740 yılları arasına tarihlenmektedir¹⁹⁸. Yaklaşık çapı 300 m, yüksekliği ise 53 m.dir. Girişi ve dromosu bulunmayan tümülüsün, mezar odası 5,15x 6,20 m boyutlarındadır. Tamamen ahşaptan yapılan mezar odası günümüze kadar korunmuş olup dünyanın ayakta duran en eski ahşap binasıdır¹⁹⁹.

Frigler tümülüsler ile özdeşmiş bir toplumdur. Nitekim tümülüs boyutları, yapım teknikleri ve ölü hediyeleri gibi birçok özellikleri sebebiyle oldukça dikkat çekmektedir. Genel olarak Frig Tümülüslerinin üç ana özelliği bulunmaktadır. Bunlar, yığma altındaki gömülerin pozisyonları, radyal duvarlar ve ahşap odalardır²⁰⁰. Anadolu'da bu karakterde başka kültürlere ait tümülüsler bulunmamaktadır. Ancak Lidya'nın kralları ve elitleri için yapılan tümülüslerin Frig gömü geleneklerinden özellikle de Gordion'daki tümülüslerden ilham alınarak yapıldığı düşünülmektedir²⁰¹. Değindiğimiz gibi Frig tümülüslerinin ana özelliklerini barındırmasa da en azından anıtsal boyutları ve bu boyutların ölünün gücünü yansıtmaya fikrini Lidya tümülüslerinde görmekteyiz. Bu karakterler Sardeis'e 10 km. uzaklıktaki Marmara Gölü ile Gediz Irmağı arasında yer alan Bin Tepeler denilen alandaki tümülüslerde bulunmaktadır. Burada da büyük tümülüslere rastlanılmaktadır. Bu alana yapılmasının sebeplerinden birisi de olasılıkla Sardeis ve Gediz yamaçlarından rahatlıkla görülüyor olmasıdır²⁰². Anılan coğrafyada kazı çalışmaları yapılan ya da yapılmayan 100'den fazla

---

¹⁹⁶ Naso, 2016: 10.

¹⁹⁷ MM Tümülüsü İngilizce " Midas Mound " teriminden kısaltılmasıdır.

¹⁹⁸ Liebhart, 2010: 269.

¹⁹⁹ Liebhart, 2010: 279.

²⁰⁰ Naso, 2016: 11.

²⁰¹ Luke ve Roosevelt, 2016: 408.

²⁰² Roosevelt, 2006: 121.

tümülüs belirlenmiştir²⁰³. Buradaki tümülüsler gruplar halinde düzenlenmiştir. Krali ve elit sınıfın arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Çapları 10-350 m. arasında değişmektedir. Yukarıda da değindiğimiz Frig tümülüsleri ile karşılaştırıldığında, odalar ana kayaya oyulmaktaydı. Friglerdeki ahşaptan yapılan duvarlar, Lidya da kesme taş bloklar ile örülmekteydi. Ayrıca odaların kapı aralıkları da ve tümülüsü çevreleyen krepis duvarı da bulunabilmektedir²⁰⁴. Bu alanda Anadolu'nun en geniş tümülüsü Lidya Kralı Alyattes'in mezarıdır²⁰⁵. Herodotos bu yapının Mısır ve Babil'dekilerden sonra en görkemli yapı olduğunu söylemektedir. Tümülüs 70 m yüksekliğinde ve 360 m çapındadır²⁰⁶. Lidya Tümülüslerine genel olarak bakıldığında mezarlar yığma merkezinin yakınında olabilirler. Mezar odalarının en erken örneklerinin olasılıkla basit bir plana sahip olduğu düşünülür. Sardeis'te bulunan erken mezar örneklerinden birinin basit kare formu ve üstten sağlanan girişi bulunmaktaydı²⁰⁷. Yukarıda da değindiğimiz Alyattes Tümülüsü'nün ön avludan geçilerek girilen anıtsal bir kapısı bulunmaktadır. İÖ 5. yy sonlarına doğru mezarlarda dromos, sundurma, ön oda ve asıl mezar odası bulunmaktaydı²⁰⁸.

Balkanların Anadolu'yu ilgilendiren kısmı olan Türkiye Trakya'sında yoğun olarak tümülüsler yer almaktadır. Bölgede dromoslu kubbeli mezarlar, dörtgen bir ya da bir kaç odadan oluşan mezarlar, lahit mezarlar ya da tuğla örülü çukur mezarlar bulunmaktadır²⁰⁹. İÖ 4 ve İÖ 3.yy ilk yarısında tümülüslerde dikdörtgen bindirme tonozlu, silindir tonozlu ve arı kovanı biçimli tholos mezarlar yaygındır²¹⁰. Yükseklikleri 5-15 m arasında değişmekte olup küçük, orta boy ve büyük olarak nitelendirilebilecek tümülüsler bulunmaktadır. Biçimleri ise yüksekliğe bağlı olarak daha yayvan ya da konik olabilmektedir²¹¹.

Yukarıda da değindiğimiz üzere Anadolu'daki Frig, Lidya ve Türkiye Trakyası tümülüsleri tezimizin konusu sebebiyle özel olarak tercih edilen bölgeler olup Anadolu için de önem sahiptir. Frigler ve Traklar ölenin evi olarak düşündüğü tümülüslerin içine masalar, eşyalar, sandalyeler, kumaşlar ve birtakım

---

²⁰³ Roosevelt, 2006: 121.

²⁰⁴ Luke ve Roosevelt, 2016: 408.

²⁰⁵ Kocamutaf Tepe Tümülüs olarak da anılır. Bkz. Roosevelt, 2006: 120.

²⁰⁶ Roosevelt, 2006: 121.

²⁰⁷ Roosevelt, 2006: 122.

²⁰⁸ Roosevelt, 2006: 122.

²⁰⁹ Özdoğan, 2008: 876.

²¹⁰ Yıldırım, 2008a: 99-98.

²¹¹ Özdoğan, 2008: 876.

günlük yaşamlarına ait çok sayıda nesneler şeyler koymaktaydılar²¹². Friglerde bazı tümülüslerde görüldüğü gibi odaların iç yüzeylerinde dokumalar ile kaplı olabilmekteydi²¹³. Bu gibi şeyler bilinç olarak ölen kişinin evi algısı olduğu için, kendi evleri esin kaynağı olmuştur. Bu bağlamda dokuma asma geleneğinin olasılıkla ahşap evlerinde ve megaronlarında evlerinde yaygın olabileceği ileri sürülmektedir²¹⁴.

Yukarıda da değinildiği üzere Friglerden sonra benzer karakterli tümülüs geleneğinin, takip eden Lidya Tümülüslerinde oda düzenlenmesi Friglerden farklıydı. Özellikle İÖ 6.yy ortalarında mezar odasında en az bir adet kline olabilmektedir. Önceki dönemlerde yatarak yeme içme ile ilişkili olarak görülen klinelerin, İÖ 7. ve 6.yy.larda Lidya 'da ölü gömmede geleneğinde karşımıza çıkmaktadır²¹⁵. Bazı mezarlarda belki de aileler için olan ikiden fazla kline olduğu görülmektedir. Lidya'daki klineler mezarlar kadar çeşitlidir. Bazıları anakayadan oyulurken bazılarının ahşap örnekleri taklit eder şekilde tasarlanmıştır. Aktepe ve Harta Tümülüslerinde olduğu gibi sfenks ya da hayvanlar şeklinde yapıldığı ve üzerlerinin kazıma ya da boya ile bezendiği görülmektedir. Bununla birlikte oda duvarlarının iç yüzeylerinin de çeşitli türlerde boya bezekler ile süslenen örneklerde vardır. Bu boya ile yapılmış çeşitli ikonografik anlatımları olan duvarlar resimleri yer almaktaydı. Ayrıca ahşap yapı taklidi ve sazdan örülür çatıyı temsilden geometrik süslemelerde görülmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi dönemin evlerinden ilham alındığı düşünülür. Nitekim Gordion'da bulunan duvarlarında boya ile yapılan figür bezekler bulunan literatüre Boyalı Ev²¹⁶ olarak geçen yapı da yüzeylerin boya ile süslenmesinin evlerdeki kanıtıdır. Bununla birlikte çeşitli anlamlar belirtebilen çok renkli süsleme çağdaş saraylar ve tapınaklar yaygındır²¹⁷.

---

²¹² Georgieva, 1998: 61.

²¹³ Mellink, 1983: 172.

²¹⁴ Roosevelt, 2006: 122.

²¹⁵ Roosevelt, 2006: 122.

²¹⁶ Young, 1955, Mellink, 1960.

²¹⁷ Mellink, 1983: 172.

3.ANADOLU'DAKİ BOYA BEZEMELİ TÜMÜLÜSLER

3.1.Marmara Bölgesi

3.1.1. Kırklareli B Tümülüsü

İl: Kırklareli

İlçe: Aşağıpınar

Boyut: Yayınlarda veri bildirilmemiştir.

Mimari: Mezar yapısı; Ön oda ve yuvarlak bir mezar odasından/tholos'dan oluşmaktadır(Res.1). Ön oda 5,33 x 4,43 m. boyutlarında olup dikdörtgen planlıdır. Ön odanın duvarları çok iyi işlenmiş, birbirine bitişik kalker bloklarla inşa edilmiştir(Res.2). Yuvarlak mezar odası ise 6,80 m. çapındadır. Tavanı bindirme tekniği ile örtülmüş ve taşların iç yüzeyi eğimli yontularak kubbe görüntüsü verilmiştir(Res.3). Bu odanın içinde ise 2,18 x 0,97x 0,77 m. boyutlarında yerli kalker taşından yapılmış bir lahit vardır.

Bezemeler: Yuvarlak mezar odasının içi pembe renkli, ince kumlu bir harçla sıvanmış, dikine şeritlerle süslenmiş olup renkli fresk izleri belirlenmiştir.

Dönemi/Tarih: İÖ 4. yy.

Kaynakça:

- Onurkan, S. (1988). *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri*. Ankara: TTK Basımevi.
- Yıldırım, Ş. (2008), *Doğu Trakya'da Mezar Tepelerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

3.1.2. Kırklareli C Tümölüsü

İl: Kırklareli

İlçe: Aşğıpınar

Boyut: Yayınlarda veri bildirilmemiştir.

Mimari: Mezar yapısı kuzey güney yönünde arka arkaya dört odadan oluşmaktadır. Bu odalar kapılarla birbirine bağlanırlar ve üzerleri beşik kemerlerle örtölüdür(Res.4). Bununla birlikte yassı ve kapının içine doğru eğimli duran yan sövelerle çerçevenmiş ve kısmen büyük taşlarla örölmüş kapılarla bağlantılıdır. İlk iki odadan birinci oda, 2,28 m. x 1,95 m, ikinci oda ise, 2,20 m. x 2,10 m. boyutlarındadır. Anılan bu odalar arkadakilere göre daha dardır. Üçüncü oda 3,12 x 2,13 m., asıl mezar odası olan dördüncü oda ise, 3,12 x 3,05 m. boyutlarındadır. Bu odanın üzerindeki beşik tonoz kısmen korunmuştur(Res.5). Mezar odasının içinde, ayakları palmetlerle süslü kline bulunmuştur. İkinci odanın iki tarafında ve üçüncü odanın yalnız bir tarafında duvarlar önünde taş sedirler vardır.

Bezemeler: Asıl mezar odasının duvarlarında ve klinenin alt kısmında kırmızı ve mavi boyalı fresk izlerine rastlanılmıştır.

Dönem/Tarih: İÖ 4.- 3. yy

Kaynakça:

- Onurkan, S. (1988). *Doğu Trakya Tümölüsleri Maden Eserleri*. Ankara: TTK Basımevi.
- Yıldırım, Ş., (2008), *Doğu Trakya'da Mezar Tepelerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

3.1.3. Çingene Tepe Tümülüsü

İl: Çanakkale

İlçe: Çan

Boyut: Yayınlarda veri bildirilmemiştir.

Mimari: Yoğun tahribat nedeniyle mezar mimarisi hakkında çok az bilgi edinebilmektedir. Mezarda sadece doğu batı kısımda birkaç mimari taş bulunmuştur(Res.6). Açığa çıkarılan mimariye ait kalıntılar ve daha öncede var olan mimari taş parçalarının fotoğraflandırılması ve ayrıntılı çizimleri sonucunda bazı bilgiler elde edilmiştir(Res.8). Bu bağlamda 3,7 m çapında yuvarlak planlı bir mezar odası/tholos olduğu anlaşılmaktadır. Yüksekliği hakkında bilgi edinilememektedir. Yapıda iki ayrı taş cinsi kullanılmıştır. Duvarlarda ve temelde sarı renkli tuf taşı, tholosun üst örtüsünde andezit taş kullanılmıştır. 24 x95x85 cm boyutlarında mermerden yapılmış bir lahit bulunmaktadır. Lahdin kapağı ve uzun ön yüzü yağmacılar tarafından parçalanmıştır(Res.9). Ancak lahadin kapağının orijinal formu belli olup beşik çatıya benzerdir(Res.10).

Bezemeler: Lahdin üzerinde alçak kabartma şeklinde yapılan figürler boyalıdır Lahdin ön uzun yüzünde av sahnesi, kısa yüzünde savaş sahnesi betimlenmiştir. Bu iki av sahnesi ortada yer alan kuru bir ağaç ile ayrılmaktadır. Bu ağaç sahneleri panel şeklinde ayırmaktadır(Res.11).

Domuz Avı Sahnesi: Uzun yüzdeki domuz avı sahnesi en iyi korunmuş olan av sahnesidir(Res.12). Sahnede bir at, at üzerinde avcı, iki köpek ve bir domuz yer almaktadır. Sahnenin fonu yeşildir. Bu renk avın doğada yeşil bir alanda yapıldığı izlenimini vermektedir. Şahlanmış at üzerinde olan avcının sağ eli ve başı kırıktır. Ancak omzu üzerinde görülen uzun kırmızı saçları ve kırmızı dudakları seçilebilmektedir(Res.13-14). Avcı pelerin ya da *kandys* ve uzun tunik giymiştir. Mor pelerini hızdan dolayı havada uçuşuyor gibidir. *Tiara* taktığı anlaşılan figürün omuzları üzerinde gevşek düğümlü bant (kurdele) vardır. Sağ elinde mızrak, sol elinde ise atın dizginlerini kavramaktadır. At erkek olup kırmızı toynaklıdır. Dili üzerinde de kırmızı izler korunmuştur. Atın kuyruğu kurdele ile bağlanmıştır. Eyer örtüsünün etrafı ince kırmızı bantlı olup mazgal dişi tarzında kenarları vardır. Sahnede görülen köpekler sarıdır. Köpeklerden biri şahlanmış olan domuzun göğsünü ısırırken, diğeri ensesini ısırılmaktadır(Res.15). Her iki

köpeğin kaburgasını gösteren kesikler bulunmaktadır. Ancak patiler ve bacaklar oldukça detaylı verilmiştir. Patilerin parmaklarının her biri taslaklıdır. Köpeğin ağzındaki kırmızı iz olasılıkla kandır. Oldukça büyük gösterilen domuz, atın toynaklarına bakar şekildedir. Domuzun adalelerini göstermek için kullanılan gölgeleme mor ile yapılmıştır. Oysa yele siyah, toynak sarıdır. Dili kırmızı bir şerit gibi gösterilmiştir. Göz yuvası tamamıyla kırmızı taslaklıdır.

Geyik Avı Sahnesi: Lahdin sol kenarının yarısı parçalanmış olmasına rağmen ele geçen parçalar sayesinde rekonstrüksiyon yapılabilmektedir (Res.10). Geyik avı sahnesi gelen bu kısımda, iki geyik ve at üzerinde iki avcının yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu sahnenin fonu mavidir Sahnede sağa doğru hareket eden iki küçük geyik bulunmaktadır. En öndeki geyik arkasında bulunan at üzerindeki avcıya doğru bakarak koşmaktadır. Sol bacağı ağaç gövdesi üzerinde gösterilmiştir. Sağ ayağı ise vücudunun altında bükük şekildedir. İkinci geyik ise ileriye doğru bakmaktadır. Avcının atı altında gösterilmiş olan bu geyiğin gövdesi zemin çizgisi içindedir. Ancak geyik biraz daha alçak kabartma şeklinde yapılmıştır. Anılan avcının atının nerdeyse tamamı yağmacılar tarafından parçalanmıştır. Bununla birlikte avcının bacakları kırık olmasına rağmen gövdesi ve başı görülmektedir. Bu avcı elinde başının üzerine gelecek şekilde mızrak tutmaktadır. Bu mızrakla geyiğin başını hedef almıştır. Avcı uzun kollu kırmızı tunik ve pelerin giymektedir. Ayrıca anlaşılabildiği kadarıyla göğüs zırhı giymiştir. Bu figürün arkasında at üzerinde ikinci bir avcı seçilebilmektedir. Ancak bu kabartma yüzeyden kesilmiştir. Yine de figürün konturları fark edilmektedir. Atın arka bacakları zemine baskı yapar gibi gözükmemektedir. Kuyruğu kırmızı kurdele ile bağlanmıştır.

Savaş Sahnesi: Sahne lahdin yan kısa kenarında olup fonu mavidir(Res.16). Sahnede ayakta asker, at üzerinde savaşçı ve yere düşmüş başka bir savaş figürü yer almaktadır. Merkezdeki figür at sırtında olup sağdaki düşen rakibine mızrak ile vurmaktadır. Sol eliyle de dizginleri tutmaktadır(Res. 17). Binicinin gözleri kırmızı ile taslaklandırılmış olup daire şeklinde olan göz irisi de kırmızıdır. Burnu düz ve ucu girintilidir. Uzun kollu pembe tunik üzerine kırmızı zırh giymiştir. Bununla birlikte kırmızı bir miğfer takmaktadır. Miğferinin üstü düz olup başının yan, arka ve yukarısını kapatmaktadır. Kemer beyazdır. Diğer sahnelerde görülen atların da gövdesi bu atın gövdesi gibi pembe olup iç arka bacakları, yele, kuyruk ve eyeri sarıdır. Dil ise kırmızıdır. Yele kısa kesilmiş ve düzdür. Oysa kuyruğu kenarda bir bağ ile bağlı olup kırmızı bir kurdele ile süslüdür. Bu at üzerindeki

askerin solunda duran asker kısmen at tarafından gizlenmiştir(Res.18). Ancak duruş ve kıyafeti at üzerindeki askerin yardımcısı olduğunu göstermektedir. Bu figür uzun kollu beyaz tunik, kırmızı pantolon ve beyaz ayakkabı giymektedir. Bununla birlikte kıvrıkcık saçları, sakal ve bıyığı kırmızıdır. Sol elinde mızrak ve küçük saplı kalkan tutmaktadır. Sağ eliyle de kılıç tutmaktadır. Bu figürün sağ ayağı panelin dışına çıkmıştır.

Sahnenin sağ yarısında kaya çıkıntısı olduğunu düşündüren sarı eğimli bir çizgi vardır. Çıkıntının üzerinde üç ağaç görülmektedir. Bu ağaçlar yapraksız olup dalları ve gövdesi kırmızıdır. En sağdaki ağacın dalı üzerinde doğan (kartal?) vardır. Bu hayvan savaşı izler şekildedir. Bununla birlikte sol ağacın altında kaya üzerine düşen düşman askeri görülmektedir(Res.19). Asker uzun kollu beyaz tunik giymiştir. Baldır zırhı ve ayakkabısı yoktur. Sağ koluyla kılıcını çekmeye yeltenmiş şekilde gösterilmiştir. Sol dizinden ve sağ ayağından kan akmaktadır. Başu ise at üzerindeki askere dönüktür. Onun uzattığı mızrak ucu sağ gözünü sıyırmış gibidir. Dalgalı saçları, bıyık ve gür sakalları kırmızıdır. Alnında beyaz bant bağlıdır.

Dönem/Tarih: İÖ 5. yy ortaları.

Kaynakça:

- Körpe, R. , Tombul M, Sevinç N. (2001) . 1991 Yılı Çan, Altıkulaç Köyü Çingene Tepe Tümlüsü Kurtarma Kazısı. *11.Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*,181-193
- Sevinç, N., Körpe R., Tombul, M., Rose, C.B., Strahan, D., Kiesewetter, H., &Wallrodt, J. (2001). A new painted Graceo-Persian Sarcophagus from Çan. *Studia Troica*, 11, 383-420.

3.1.4. Dedetepe Tmls

İl: Çanakkale

İlçe: Merkez

Boyut: Yayınlarda veri bildirilmemiştir.

Mimari: Tümülüs mezar yapısı; n oda ve asıl mezar odasından oluşmaktadır. n oda tamamıyla tahrip olduğundan hakkında bilgi bulunmamaktadır. Büyük mermer taşlardan yapılan mezar odasına mermerden yapılmış bir kapı ile girilmektedir(Res.20). Odanın tavanı 365 x 86 x 60 cm. boyutlarında dört adet kesme mermer taş bloğu ile kapatılmış olup bloklar birbirine kırlangıç kuyruğu biçimde kurşun kenetlerle bağlanmıştır. Mezar odasındaki mermerden yapılmış iki kline ise, kuzey ve batı duvarlarına dayanmış durumdadır(Res. 21.).

Bezemeler: Her iki klinedeki bezeklerin konum ve renkleri aynıdır(Res.22). Klinelerin ayak ucu ve baş ucu kısımlarındaki levhaların kenar yüzeyleri kırmızı bant ile çevrelenmiştir. Bununla birlikte anılan abakus olarak nitelendirilen kısımların ön cephelerinde yeşil ve kırmızı meander dizisi vardır. Klinenin döşek kısımlarının cepheleri yeşil-kırmızı yatay bantlar ile süslüdür. Ön cephedeki abakusun altında İon volüt başlıkları vardır. Volüt kıvrımları yeşil olup volüt gözleri ise kırmızıdır. Bu volüt başlığının altında yeşil dikdörtgen bezek vardır. Bu bezeğin içinde ise siyah dikey çizgiler bulunmaktadır. Pervaz ve bacakların birleşim noktasında ikişer adet kırmızı spiral bezekler bulunmaktadır. Bacak kısımlarında yeşil-kırmızı yaprakları olan palmet bezeği vardır. Bu bezeğin altında ise şematik olarak çizilmiş volüt benzeri yeşil spiraller vardır. Yine bacaklarda anılan bu bezeğin hemen altında yeşil çizgi ile yapılmış, iki yana konumlanmış olan simetrik volüt gözü benzeri daireler karşımıza çıkmaktadır. Anılan dairelerin içinde kırmızı noktalar bulunmaktadır. Daire bezekleri bacakların zeminine yakın kısmına kadar inmektedir. Sağda üç, solda üç daire bezeği görülür.

Dönemi/Tarih: İÖ 6 yy. sonu

Kaynakça:

- Sevinç, N. (1996). Çanakkale-Gümüşçay Tümülüsleri Kurtarma Kazısı. *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 443-447.
- Özgen, İ., Öztürk, J. (1996). *Heritage Recovered The Lydian Treasure*. İstanbul.
- Rose, C.B., Körpe, R. (2016). *The Tumuli of Troy and the Troad* Tumulus as Sema, Space, Politics, Culture and Religion in First Millenium BC. Ed. by Olivier Henry and Ute Kelp 2016, Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston (s. 373-386)

3.2. Ege Bölgesi

3.2.1. Hamamtepe Tümülüsü

İl: Manisa

İlçe: Merkez

Boyut: Yükseklik 15 m., Çap 100 m.

Mimari: Mezar yapısı; dromos, sundurma ve mezar odasından oluşmaktadır. Dromos uzunluğu 14,10 m., genişliği 1.00 - 1.10 m. ve korunan en yüksek yeri ise 2,10 m 'dir(Res.25). Duvarları kaba işçilikte yapılmıştır. Bazıları doğal, bazıları taş ocağından çıkarıldığı şekilde iri ufaklı perlit cinsi taşlardan çamur harç ile örülmüştür. Üst örtü sistemi yoktur ve tabanı yüzeyi düzgün işlenmemiş doğal anakayadır.

Dromosun güneyinde, mezar odasına geçişi sağlayan sundurma 1,01 m. uzunluğunda 1,06 m. genişliğinde olup tahribat sebebiyle örtü sistemi hakkında bilgi edinilememiştir. Bununla birlikte yine tahribat sebebiyle yan duvarlarına ait yalnız ikişer düzgün kireçtaşı blok bulunmuş olup üst kısımları hakkında bilgiler yetersizdir. Fakat duvarları, dromos duvarlarının kaba duvar işçiliğinin aksine yumuşak kireçtaşı bloklar ile yapılmıştır. Taban blokları " L " şeklinde kesilmiş, giriş sövelerinin birinci dizilerini oluşturmaktadır. Yapılan bu teknik aynı zamanda sundurma ve mezar odası arasında fiziki bağ oluşturmaktadır. İkinci blok dizileri karşılıklı olarak aynı yüksekliktedir ve birer tane bloktan oluşmaktadır. Taban düzleminden 0,17 m. yükseklikte, 0,76 m.genişlikte bir eşik ile ve 1,00 m. yüksekliğinde bir kapı açıklığı ile mezar odasına girilmektedir. Anılan kapı açıklığı yüksekliği giriş duvarının batısındaki lento bloğunun oturtulmuş olması gereken üçüncü blok üst düzlemindeki izden alınmıştır. Lento bloğu tahribat nedeniyle yerinden sökülüştür.

Eşik bloğu sundurma taban düzleminden 0,08 m. yükseklikte, 0,16 m. genişlikte düzgün bir basamak oluşturmaktadır. Bu ölçüler sundurma duvarları altında devam eden ve kısmen korunmuş durumda olan bölümden alınmıştır. Bahsedilen eşik önü sekisine tahribat dolgusu içinde ele geçen bazı parçalar yardımıyla kapı bloğunun oturtulduğu düşünülmektedir. Yine tahribat dolgusu içinde kapı bloğu parçaları ele geçmiştir. Ele geçen dört ayrı kapı parçasına göre,

dikdörtgen şeklindeki kapının alt taban genişliği, eşik önündeki 0, 16 m.'lik bir sekiye oturacak ölçülerdedir. Mezar odası girişini kapatan kapı bloğunun kesin ölçüleri bilinmemekle beraber bu bloğun en az kapı açıklığı kadar olması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda kapı bloğu 0,76 m. genişlikte, 1,00 m. yükseklikte ve 0,16 m. (?) kalınlıkta olması beklenmektedir. Yaklaşık dikdörtgen şeklinde olan kapının ele geçen en büyük parçası göz önüne alındığında bu varsayımlar doğrulanmaktadır. Bu 0,16 m. kalınlıkta ve eşik önünde aynı genişlikte sekiye oturan 0,60 m. uzunluktaki orijinal parçadır. Kapı bloğunun eteğindeki silmeli kuşağa ait olan bu parça 0,16 m. genişlikte dış kuşaktan sonra, iç kenarda 0,042 m. genişlikte dar silmeli kuşakla kapı eteği çerçevesi tamamlanır. Çerçevenin bu kenarında sivri uçlu ve geniş düz ağızlı taş işleme aletlerinin izleri görülmektedir. Sivri uçlu aletler yatay kenara dikey, dikey kenara yatay olmak üzere uygulanmıştır.

Mezar odasının doğu kesitteki yoğun tahribat dolgusu, mezar tabanının oturtulduğu anakayaya kadar 5 m.lik moloz ile doldurulmuştur. Bu ve bazı sebepler nedeniyle mezar odasının sadece %40 'lık bölümü açılıp temizlenebilmiştir. Batı kesitten temizlenen ve korunmuş durumda olan bölümlerden yola çıkarak oda 2,60 m. x 2,07 m. x 1,92- 2.00 m. boyutlarındadır. Mezarın taban döşemesi bazı bölümlerinde 0,26 m kalınlıkta oldukça büyük dikdörtgen bloklar ile inşa edilmiştir. Batı duvarının önünde in-situ olarak ele geçmiş bloklardan birisi 2,26 m. uzunlukta, 0, 55 m. genişliktedir. Bu bloğun bitiminde kısmen korunmuş yarım bir taban bloğu dışında diğer bloklar yerinde bulunamamıştır. Batı duvarında önündeki taban bloğu 2,07 m. güneye doğru düzgün bir şekilde işlenmiş olarak devam etmektedir. Güney ucundaki 0,20 m.'lik bölümü yan duvarların altında kaldığından kabaca bırakılmıştır. Bu işçilik farkı mezar odası uzunluğu hakkında bilgi vermektedir. Düzgün bitirilmemiş bölümde ince sivri uçlu ve düz geniş ağızlı taş işleme aletlerinin izleri belirlenmiştir. Duvarların taban bloklarına oturan kısımlarının devamına taş döşenmesiyle duvarlarının temel üzerine oturma düzlemleri oluşturulmuştur. Doğru kesitteki taban döşemesi tamamen sökülüştür. Mezar odasının batı duvarının yalnızca birinci blok dizisi insitu olarak kalmıştır. Bu duvarın kuzeybatı köşesinde ikinci blok dizisinden bir blok korunmuştur. Düzgün işlenmiş duvar bloklarını mezar odası içine bakan yüzeyleri düzgün perdelanmıştır. Blok birleşim yerleri arasında blok dikey kenarında 0,10 m.'lik yatay kenarda 0,05 m.'lik düzgün bir bant yapılmıştır. Blok orta panelinde 0,01 m. genişlikte düzgün enli ve oval uca sahip

olan bir aletin düzeltme izleri belirlenmiştir. Orta panel yüzeyine belli bir açıyla yapılan bu aletin izleri belli kümeler oluşturmaktadır.

Kuzey duvarda taban düzlemi üzerinde üç blok dizisi in-situ durumda bulunmuştur. Üçüncü blok dizisi kuzeybatı köşeden devam ederek köşe yapmakta ve aynı zamanda batı duvarıyla bağ bloğu oluşturur. Duvar kalınlıkları 0, 71 m. olup blokların yükseklikleri 0,38 m. - 0,40 m. arasında değişmektedir. Mezar odasının duvarlarının temel içine bakan bloklarının yüzeyleri taş ocağından çıkartıldığı gibi bırakılmıştır. Mezar odasının üst örtüsü hakkında kesin bir bilgi edinilememiştir. Mezar odası içinde bulunması gereken fakat tahribat nedeniyle parçalar halinde kırılarak atılmış olan kireçtaşı klinenin dokuz parçası tümülüs yığması üzerinde yapılan kaçak kazı çukurlarının birinde bulunmuştur. Ele geçen parçaların birleştirilmesi sonucunda klinenin 0,88 m. uzunlukta, 0,63 m. genişlikte ve 0,23 m. kalınlıkta bir bölümü elde edilmiştir. Dikdörtgen formdaki parçaya göre yatak monolit bir bloğun oyulmasıyla yapılmıştır. Ölünün yatırıldığı kısmın her iki yanı düzgün şekilde pervazlanmıştır. Mevcut parça, yatağın başucuna ait olup, gövde için çukurlaştırılmış oyuktan 0,03 m. daha yüksektir.

Bezemeler: Kline ve kapı bloğu parçalarının üzerinde geometrik bezekler görülmektedir.

Mezar odası girişini kapatan fakat parçalar halinde bulunmuş olan dikdörtgen şeklinde olan kapı bloğunun parçaları üzerinde boya bezemeler vardır(Res.26). Kapı bloğunun orta panelinin alt ve üst kenarlarında 0,01 -0,014 m. kalınlıkta kırmızı ile yapılmış meander bezekleri dizisi yer almıştır. Meanderler, simetrik ters dik açılı şeklindedir. Ayrıca orta panelin üst kenarında anılan meander dizisinin üzerinde yine kırmızı renkte dama bezekleri de görülmektedir. Bezekler 0,075 m. aralıklar ile yerleştirilmişlerdir.

Kırık olarak ele geçen kireçtaşı klinenin başucu cephesinde kırmızı boya ile yapılmış Aiol başlığı vardır(Res.27).

Dönem/Tarih: İÖ 525-500

Kaynakça:

- Dinç, R., & Önder, M. (1992). Kayapınar-Hamamtepe Tümülüsü Kurtarma Kazısı. *III.Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, İzmir.

- Dinç R. (1993). *Lydia Tümülsleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

3.2.2. Kendirlik 1 Tmls

İl: Manisa

İlçe: Salihli

Boyut: Yığma konisi soyguncular tarafından mezar odasına kadar düzeltilmiş olduğundan yayınlarda veri bildirilmemiştir.

Mimari: Yığma konisi soyguncular tarafından mezar odasına kadar düzeltilmiş olduğundan tmls dış kabuğu hakkında bilgi edinilememiştir. Mezar yapısı, giriş kuzeydoğuya açılmaktadır. Kuzeydoğu-güneybatı yönünde yerleştirilmiş dikdörtgen planlı tek bir mezar odasından oluşmaktadır. Mezar odası 2,81 m. x 1,925 m. boyutlarındadır. 1,90 m. uzunluğunda olan kuzeybatı duvarının genişliği tavana doğru çıkıldıkça daralmaktadır. Bu daralmanın sebebinin mezar odası üzerine gelen yükün tabana dengeli dağılmasını sağlamak amacıyla oluşturulduğu dşnlmektedir. Odaya 1,13 m. yükseklikte, 0,76 m. genişlikte ve 0,45 m. derinlikte bir kapı ile girilmektedir. Giriş ' L ' şeklinde kesilmiş bloklarla inşa edilmiş olup kapı bloklarının düzgün oturması için kapı kenarlarına 0,8- 0,13 m. arasında değişen genişlikte, kapı lentosuna ve yan bloklara silmeler yapılmıştır. Tavan kalınlıkları 0,37- 0,40 m. arasında değişen düzgün kesilmiş beş adet kireçtaşı blok ile düz olarak rtlmştir. Blokların mezar odasına bakan düzgün yüzey kenarlarına 0,21 - 0,5 m. arasında değişen genişlikte koruyucu kenarlıklar yapılmıştır. Tavan bloklarının yığma toprağa bakan üst uzun kısımları 0,7 -0,10 m. arasında değişen derinlikte " / " şekilde eğimli olarak kesilmiştir. Bitişik blokların üst kenarları boyunca uzayan bu eğimden dolayı iki blok arasında " V " şeklinde bir kanal oluşmuş ve bu kanalların içi ise mezar odasının içine su sızması veya rutubeti önlemek amacıyla killi toprak ile doldurulmuştur. Taban blokları 0,27- 0,30 m kalınlığında, tavan bloklarına paralel olarak düzgün kesilmiş kireçtaşı bloklar ile döşenmiştir. Mezar odasının girişinde, kapı lentosunda ve yan duvarlarda silmeler görülmektedir.

Bezemeler: Boya ile bezeme kline üzerine uygulanmıştır. Geometrik ve bitkisel bezeklerle bezenmiştir. Mezar odasının tahribat dolgusu içinde mermerden yapılmış kline parçaları bulunmuştur. Tahribat nedeniyle orijinal ölçüleri belirlenemeyen klinenin korunmuş olan yatak parçası 0,85 m. genişliğindedir ve kenarlarında 0,095 m.lik bir pervaz bulunmaktadır. Yatak

oyukluğu yani cesedin koyulduğu kısım, pervazlardan 0,025 m. daha derindir. Mevcut dar kenar parçasına göre, yatak oyukluğu yatağın formuna uygun olarak düzgün bir dikdörtgen şeklinde olup baş ve ayak uçları oval şekilde oyulmuştur.

Yatağın ön cephesinde ve desteğe basan kısımda kırmızı ve siyah boya izleri vardır. Fakat doğrudan astarsız yüzeye uygulanmış olan boya bezemeler zamanla akmış ve bozulmuştur. Klineyi mezar tabanından yükselten mermer kline desteklerinden ikisi sağlam olarak ele geçmiştir.1994 yılında keşfedildiğinde uzmanlar ikinci desteği fark etmemişlerdir. 2002 yılında bu desteğin birinci destek ile uyuşması sonucunda klineye ait olduğu ortaya çıkmıştır(Res.23-24.).

Mavi damarlı mermerden yapılan bu kline desteklerinden olan birinci destek; dikdörtgen prizma şeklinde olup 0, 83 m. kalınlıkta, 0,018 m genişlikte ve 0,44 m. yüksekliktedir Destek üzerinde görülen boya bezekler, rezerve teknik ve siyah bantlar ile sınırlandırılmıştır. Desteğin üst kısmında siyah taslaklı, kırmızı palmet yer almaktadır. Bu palmetin altında simetrik olarak yerleştirilmiş volüt gözüne benzeyen kırmızı daireler vardır. Bu dairelerden yukarıdaki ve aşağıdaki ortadakinden daha ileridedir. Değinildiği üzere bu daireler simetrik olarak düzenlenmiş olup ortalarında kırmızı bir dikdörtgen yer almaktadır. Yine bu dairelerin aşağısında, sarkar durumda olan palmet görülür.

İkinci desteğin koruma durumu birinci destek kadar iyi değildir. Anılan ikinci destek, 0,83 m. kalınlıkta, 0,15-0,19 m. (aşağıdan yukarıya)genişlikte, 0,44 m. yüksekliktedir. Sadece üst palmet ve simetrik olarak yerleştirilen volüt gözlerine benzeyen kırmızı dairelerin izleri görülebilmektedir. Ancak anılan bu desteğin birinci desteğin bezeklerinin burada da aynısı olduğu düşünülür. Desteğin taban kısmında da kırmızı izler görülmektedir. Ancak nasıl bir bezek olduğu anlaşılamamaktadır.

Dönem/Tarih: İÖ 610-560 yılları

Kaynakça:

- Bilgin, A.İ, Dinç, R., Önder, M. (1996). Lydia'daki İki Tümölüs'de Temizlik Çalışmaları. *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi*, 207-222.
- Baughan, E.P., (2013). *Couched in Death: Klinai and Identity in Anatolia and Beyond*. Madison: University of Wisconsin Press.

3.2.3. BT 89 Tmls

İl: Manisa

İlçe: Salihli

Boyut: Yükseklik 12 m, çap 76 m.

Mimari: Kil zemin üzerine inşa edilen tmlsn üst kısmı önce ince bir çamurla sıvandktan sonra ardından otlar kaplanm ve bu tabaka üzerine irili ufaklı talar yerleştirilmiştir.

Mezar yapısı ise; dromos, n oda ve mezar odasından oluşmaktadır. Mezar yapısının uzunluğu dromostan itibaren 8,30 m.'dir(Res.28). Girite dromosun genişliği 1,60 iken genişlik sundurmaya doğru daralarak 1,26 m. kadar inmektedir. Ayrıca başlangıcından itibaren mezar odasına doğru hafif bir meyil yapmaktadır. Dromosun sundurmaya kadar olan bölümü moloz taşlarla doldurulmuştur. n oda ise; 1,00 x 1.30 x 1.90 m. boyutlarındadır. Odanın tavan ve tabanı, ikişer adet kireçtaşı blokla kaplıdır. Mezar odasının girişi 1.56 m. x 1,00 m. boyutlarında yivli kireçtaşı blok ile kapatılmıştır. Düz tavanlı oda 2.20 m. x 1.87 m. x 1.92 m. boyutlarında olup tabanı, tavanı ve duvarları büyük kireçtaşı blokla inşa edilmiştir. Bu mezar odasında 2.06 m. uzunlukta, 0,81 m. genişlikte ve 0,25 m. kalınlıkta kuzey duvarına paralel olarak yerleştirilen bir kline bulunmaktadır.

Bezemeler: Boya ile bezeme kline üzerinde uygulanmıştır. Geometrik ve bitkisel bezeklerle bezenmitir(Res. 29). Kuzey duvarına paralel olarak yerleştirilen klinenin n pervazında boya ile yapılmış bezekler vardır. Dar kenarları altında, baucu ve ayakucu kısmına gelen iki destek yatağı taşımaktadır. Bu desteklerin her ikisi de 0,45 m. yükseklikte ve 0,22 m. geniliktedir. Desteklerin cephelerinin orta kısmına gelen yerde 0,15 m. derinlikte, 0,065 m. genişlikte detaylarına inilmeden yapılmış olan volütler oyulmutur. Volütler her iki destekte iki olmak üzere toplam dört tanedir. Volüt gözleri siyahtır. Bu volütlerin arasından en az üç yaprağı belirlenen kırmızı palmet demetleri yer almaktadır. Batıdaki baucu desteğinin cephesindeki, dikey inen mavi ve siyah bantlar desteğin n yüzünün boyalı olduğu göstermektedir. Yatağın baucu ve ayakucu cephelerinde 0,23 m. yükseklikte, 0,09 m. genişlikte dikdörtgen şeklinde siyah ve kırmızı bantlar görülmektedir. Ayrıca bu bölümlerin içinde meander bezekleri görülmektedir.

Dönem/Tarih: İÖ. 520-485

Kaynakça:

- Dedeoğlu, H. (1991). Lydia'da Bir Tümülüs Kazısı. *I. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 119-149.
- Dinç R. (1993). *Lydia Tümülüsleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

3.2.4. Bekçitepe Tümülüsü

İl: Manisa

İlçe: Saruhanlı

Boyut: Yükseklik 5 m., Çap 25 m.

Mimari: Tümülüs; dromos, sundurma ve mezar odasından oluşmaktadır. Kuzey-güney yönünde planlanan mezar odasının girişi kuzeye açılmaktadır(Res.30).

Kazı çalışmaları sırasında dromosun 2,16 m.lik bir bölümü açılmıştır. Kurulduğu doğal yığmanın konumu gereği ve yığmasının durumuna göre kısa olduğu anlaşılmaktadır. Duvarları irili ufaklı ve doğal şekilli kireçtaşıyla toprak harçla örülü olup tabanı topraktır.

Dromos ile fiziki bir bağ oluşturmayan sundurma, 1,20 m. uzunluğunda ve 1,40 m. genişlikte ve 2,10 m. yükseklikte. Tavan dört adet blok ile düz olarak örtülmüştür. Bu örtü bloklarının, birbirine temas eden kenarlarında çıkıntı silmeler vardır. Dromos tabanı ile aynı düzlemedir. Bununla birlikte taban, mezar odası girişinden itibaren 1,60 m. lik kısmı iki adet blok ile kapatılmış olup diğer kısmı ise topraktır. Sundurmanın yan duvarlarında, önde gri renk mermer, diğer kısmında ise kireç taşı kullanılmıştır. Duvarlar oldukça güzel perdahlanmış kireçtaşı blokların bindirme tekniği ile yapılmasıyla inşa edilmiştir.

Sundurmadan 0,74 m. x 1,17 m. boyutlarında bir kapı ile mezar odasına giriş sağlanmaktadır. Kapı, tabandan 0,31 m. yükseklikte bir eşik yapmaktadır. Bu oda, ön oda tarafından 0,60 x 0,50 x 0,77 m. ölçülerinde mezar içine açılan alt ve üstteki söve deliklerine göre ahşap kapı olması muhtemel bir kapı ile kapatılmaktadır.

Mezar odası 2,28 x 2,38 m. x 2,08 m. boyutlarındadır. Tamamı perdahlanmış kireçtaşıdan bindirme tekniği ile inşa edilen duvarları olan odanın üzeri dört adet blok ile düz olarak örtülmüştür. Oda'nın içinde ele geçen parçalar ve duvar ile tabandaki izler ışığında biri girişin tam karşısında, diğerinin ise doğu duvarının önünde olabileceği düşünülen iki adet klinenin varlığı belirlenmiştir. Birincisi, güney duvarda, ikincisi doğu duvardadır. Güneydeki kline, doğudaki

klineden daha geniştir. Güneyde yer alan kline, 1,98 m uzunlukta, 0,76 m. yükseklikte, 0,74 m. genişlikte ve 0,215 m. inceliktedir. Sağ kenarda yükseltilmiş bir baş dayanağı bulunmaktadır.

Bezemeler: Güney duvardaki klinenin ön cephesinde baş dayanağının olduğu kısımda kabartma Aiol volüt başlıkları bulunmaktadır(Res.31-32). Bununla birlikte bu klinenin desteği üzerinde yine kabartma olarak yapılmış bezekler görülmektedir. Destek üzerinde birbiriyle bağıntılı simetrik düzende olan çift volütler görülmektedir. Bu volüt çiftleri üstte dört, altta dört tanedir. Volütler kırmızı olup mavi gözlere sahiptir. Bu çift volütlerin tam ortasında elmas şekilli kabartmanın içinde kırmızı yıldız/çiçek vardır. Anılan bu volütlerin aşağıda ve yukarısında mavi-kırmızı yaprakları olan palmet yer almaktadır. Alt palmetin altında yer alan izlerinden yola çıkarak burada yumurta-ok ya da boncuk-makara dizisi olduğu düşünülmektedir.

Doğudaki kline üzerindeki bezemeler, güneydeki klinenin aynısıdır.

Dönem/Tarih: İÖ 525-500

Kaynakça:

- Nayır, K. (1983). Alibeyli Tümülüsleri Kurtarma Kazısı. *IV. KST*, 199-204.
- Dinç R. (1993). *Lydia Tümülüsleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baughan, E.P., (2013). *Couched in Death: Klinai and Identity in Anatolia and Beyond*. Madison: University of Wisconsin Press.

3.2.5. Mangaltepe Tümölüsü

İl: Manisa

İlçe: Saruhanlı

Boyut: Tümölüsün orijinal boyutları zamanla tamamı yakını düzleştirilmiş olduğundan yayınlarda veri bildirilmemiştir.

Mimari: Doğu-batı yönünde planlanan mezar yapısı; Dromos, ön oda ve asıl mezar odasından oluşur. Girişi batıya açılmaktadır. Dromosun sadece 4,30 m'lik bölümü kazılmıştır. Batıya doğru devam eden kazılmayan bölüm, tam olarak açığa çıkarılmadığı için dromosun tam olarak uzunluğu saptanamamıştır. Dromosun bilinçli olarak moloztaş ve toprak ile doldurulduğu düşünülmektedir. Duvarları ise kabaca çekiçle düzeltilmiş kireçtaşından inşa edilmiştir. Üzeri açık ve kapalı düz olmak üzere iki bölüm olarak inşa edilen dromosun önoda girişi önündeki bölümün üzeri iki adet büyük kireçtaşı blok ile düz olarak kapatılmıştır. Dromostan ön odaya giriş bir eşik ile sağlanmaktadır. Önoda girişi yekpare bir blokla kapatılmış olup bloğun geriye yatmasını önlemek amacıyla, eşik taşı üstüne büyükçe bir taş koyularak desteklenmiştir.

Dromos ile aynı doğrultuda olan önoda 1,50 x 2,32 x 1,81 m. boyutlarındadır. Önodanın duvarı kireçtaşı bloklar ile üzeri ise dört tane kireçtaşı blokla düz damlı olarak inşa edilmiştir. Özenli bir işçilik göstermeyen odanın taban kaplama blokları çok sık demir kenetler ile birbirine bağlanmıştır. Ön odanın doğu duvarından asıl mezar odasına giriş 0,68 x 1,24 m. boyutlarında üst üste yerleştirilmiş iki bloklu bir kapı ile sağlanmaktadır.

Asıl mezar odası 2,18 x 2,52 x 1,90 m boyutlarındadır. Odanın duvarları üçer dizili, her biri ikişer bloktan oluşturulmuş olan bindirme tekniğiyle inşa edilmiştir(Res.33). Bloklar düzgün sıralar halinde aynı yükseklikte olmasına karşın uzunlukları farklıdır. Sekiz ayrı kireçtaşı blok ile döşenen tabanın bloklarında birleşim yerlerinde de kenetler vardır. Önodanın taban düzlemi ile aynı seviyede olmasına rağmen mezar tavanı 0,09 m. daha yüksektir. Tavan kireçtaşı üç adet blok ile düz damlı olarak inşa edilmiştir. Odanın doğu duvarı önünde oda duvarları ile bağlantısı bulunmayan yan yana iki yataklı kireçtaşı kline bulunmaktadır. Baş tarafı güneye gelecek şekilde planlanan kline, tabandan 50 cm. yükseklikte olup 2,18 m uzunluğunda ve 1,38 m genişliğindedir. Taban üzerinden

kuzey ayakucu 0,485 m, güney başucu 0,50 m yükseklikte dikdörtgen şekilli destek ile yerden yükseltilmiştir. Yataklarda bireylerin yatırılacağı kısımlar 8 cm derinliğinde insan vücudu şeklinde oyulmuştur. Her iki yatakta 0,11-0,6 m aralıklarla açılmış ve hepsinin çapı 0,03 m. olan üç adet delik belirlenmiştir. İşlevi kesin olarak bilinmeyen bu deliklerin cesede bağlı fonksiyonları olduğu düşünülmektedir.

Bezemeler: Boya ile bezeme kline üzerinde uygulanmıştır. Dörtgen şeklinde ölü yatağının insan vücuduna benzer şekilde ayrı yapılmış oyukları vardır. 1,90 m uzunlukta, 0,55 m genişlikte ve 0,008 m derinlikte olan öndeki yatağın, oda içine bakan cephesi kırmızı boya bezeklidir(Res.34). Uzun kenarları 0,075 m, ayakucu 0,055 m ve başucu 0,12 m genişlikte düzgün pervazlarla çevrilmiştir. Yatak cephesinin desteklere basan bölümlerinde de kırmızı boya ile yapılmış İon volüt bezekleri vardır. Volüt gözleri aynı boyadan dolgun yuvarlak şekillidir. Anthithetik şekilde yapılan volütler arasında desteklere doğru birer lotus çiçeği olup oda kırmızı boya ile boyanmıştır(Res.35). Klinenin uzun kenarında yer alan pervazda ise dil bezemesi ve tam ortasına yuvarlak daire şeklinde, şematik bir rozette yine aynı renk boya ile boyanmıştır.

Dönem/Tarih: Hellenistik Dönem

Kaynakça:

- Nayır, K. (1983). Alibeyli Tümülüsleri Kurtarma Kazısı. IV. KST, 199-204.
- Baughan, E.P., (2013). *Couched in Death: Klinai and Identity in Anatolia and Beyond*. Madison: University of Wisconsin Press.

3.2.6. Lale Tepe Tmls

İl: Manisa

İlçe: Ahmetli

Boyut: Yükseklik 11m. , çap 53 m.

Mimari: Mezar yapısı tmls yğmasının merkezi dışında olup dromos, sundurma ve mezar odasından oluşmaktadır(Res.36-37).

Dromos 1,18x 6,45x 1,90-2,50 m. boyutlarında olup şişt taşlardan yapılmış beşik çatıya sahiptir. Beşik çatısı yaklaşık 4 m.den sonra, kireçtaşı levhadan yapılmış düz tavana iner. Duvarları dokuz adet kahverengi kesme kumtaşı ile örülmüştür. Zemin topraktan oluşturulmuştur.

Sundurma düz tavanlı bir örtü sistemi vardır. Duvarlar kesme kireçtaşları ile inşa edilmiştir. Zemin kireçtaşı levhalarla döşenmiştir. Sundurma ve mezar odasındaki mezar aralığı iki taş kapı ile kapatılmıştır. Kireçtaşı tıkaç tipli kapıdır ve sundurmanın zemini üzerinde bulunmuştur.

Mezar odasına giriş iki tane üst üste binen mermer iki kanatlı kapı ile sağlanmaktadır. Odanın zemini günümüz zemin seviyesinden yaklaşık 4 m. aşağıdadır. Oda 2,42x 3,01x 3,03 m. boyutlarındadır. Beşik çatıya sahiptir. Duvarlar, zemin ve tavan kireçtaşı bloklar ve levhalardan yapılmıştır. Bununla birlikte dört adet kireçtaşından kesme taşlardan örülmüştür. Çatının ağırlığı tümüyle n ve arka duvarlardadır. Ağırlığın çok azı direk olarak n ve arka duvara dayanır. Bunlara ek olarak n ve arka duvarlar yan duvarlardan 5 cm daha uzundur. Bunun sebebinin ise çatının kaymasını önlemek amacıyla yapıldığı dşnlmektedir. Odanın zemini sekiz adet kireçtaşı levhadan oluşur.

Mezar odasında toplam yedi adet gm yeri vardır(Res38). Girişin karşında olan duvarın önünde yer alan arka kline çift yataklıdır. Diğer klineler yan duvarlara yaslanmıştır. Her bir klinenin altında zemin yatağı bulunmaktadır. Bütün gm yerlerinin yüzeyleri anthropoid şekildir. Arka kline değinildiği üzere çift yataklı olup mermerden inşa edilmiştir. 1,30x 2,42x 115 m. boyutlarında olan arka kline, yan klinelerden yaklaşık 0,53-0,57 m. daha yüksektedir. Yatağın döşek kısmının altı tarafı kireçtaşı levha ile kaplıdır. Yan klineler monolit mermer taştan

yapılmıştır. Her ikisi de yaklaşık 1,95 m uzunluğunda, 0,13-0,23 m. inceliğinde ve 0,60 m. genişliğindedir.

Bezemeler: Mezar odasının tavan, alınlık, duvar ve klineleri üzerinde geometrik, bitkisel ve az da olsa figür bezekler görülmektedir. Ayrıca mezar odasına girişi sağlayan mermer blokta üzerinde de boya bezekler yer almaktadır. Buradaki bezekler, kabartma olarak ya da direk boya ile yapılmıştır.

Tavan, Alınlık ve Duvar (Res.39-41): Tavanın her iki eğimi boyunca geometrik bezekler karşımıza çıkmaktadır. Her iki yüzey de görülen bezeklerin konumları ve renkleri aynıdır. Tavanın bir eğiminde beş adet alınlığa uzanan yatay siyah bant görülmektedir. Bu bantların kenarları yeşildir. Bununla birlikte bir yüzeyde iki olmak üzere toplam dört adet kırmızı dikey bant yer alır. Dikey bantlar tavanın eğimleri iki eşit alana bölmektedir. Bu dikey bantların tıpkı yatay bantlarda olduğu kenarları yeşildir. Dikey ve yatay bantlar arasında kalan alanlarda sıralı olarak kırmızı, mavi çizgililer ile oluşturulmuş tümlenmeyen üçgenler görülmektedir. Her alanda toplam beş adet tümlenmeyen üçgen vardır. Alınlığın formuna uygun şekilde en dışı mavi olmak üzere çeşitli üçgenler görülmektedir. Bu mavi üçgenin içerisindeki yeşil dikey bant üçgeni iki eşit parçaya bölmektedir. Bu yeşil bantın tepe noktasında kırmızı ve yeşil ile oluşturulmuş sarmal ve palmet vardır. Bölünen bu parçalar içerisinde de iç içe geçmiş siyah ve yeşil dik üçgenler yer alır. İç içe üçgenler simetrik düzende olup bölünen alanda toplam dört üçgen yer almaktadır. Her iki dik üçgenlerin içinde kırmızı paranteze benzer bir bezek görülmektedir. Duvarın tavan ile birleştiği yerde siyah taslaklı İon kymantion dizisi yer almaktadır. Bu dizinin yumurta ve makaraları yeşildir. Üst sırasında yer alan yumurtalar kırmızı, oklar ise yeşildir. Bu bezegin üst kısmı ise tüm duvarı çevreleyen yatay bantlar görülmektedir. Arka klinenin üst tarafına gelen bant mavidir. Yukarıda söz ettiğimiz gibi, alınlığın en dışı olan mavi üçgen ile birleşmektedir. Bu mavi dışın kısmı kalan bant ise siyahtır.

Mermer Kapı Bloğu Kanatları: Dikdörtgen şeklindeki kapı kanatlarının orta paneliyle bu panelin alt ve üst kenarlarında çeşitli kabartma boya bezekler görülmektedir(Res.42-43). Muhtemelen mermer kapının tümü boyalıydı. Rozet, kapı bloğunun alt ve üst kenarlarında görülmektedir. Bu bezegin etrafında kırmızı, yeşil ve siyah izler korunmuştur. Kapı üzerinde sadece bir rozetin bütün ayrıntıları seçilebilir. Bezek 6 taç yaprak, 6 çanak yapraktan oluşmaktadır. Anılan bu

yapraklar olasılıkla kırmızı ve siyah olarak sıralıydı. Konsantrik daireleri ise anılan rozetin halklarını oluşturmaktadır(Res.44). En dış halka kırmızı, orta halka ise siyahtır. Kabartma rozetlerin altında üstünde kırmızı izler görülmektedir. Bununla birlikte iki rozet arasında " X "benzer bezek kırmızıdır. Bununla birlikte kapı kanadının orta panelin sağ ve sol kenarlarında yeşil sarmal bezekler yer almaktadır. Sarmal bezekler simetrik düzende dikey konumdadır. .Görülebildiği kadarıyla sağ dikmede 5 sarmal çifti vardır. Her sarmal çifti aralarında daire ve iki yanında siyah ok benzeri bezekler vardır. Soldaki dikmede ise 4 sarmal çifti görülür. Sol dikmenin üst tarafı kırıktır. Bu bakımdan sadece dört sarmal çifti görülmektedir. Sarmallar formları; yan yana olan iki spiral birbirine simetrik olacak şekilde dışa açılmaktadır. Açılan bu kıvrımlar aşağıda birleşerek kalp benzeri bir şekli andırır. Bu bezeğin içinde ise üç yapraklı çiçek bezekleri görülür. Ayrıca bu sarmalların her birinin üzerinde tek bir yaprak vardır. Anlaşıldığı kadarıyla iki kalp benzeri sarmal ile bir daire bezeğinden oluşan bir düzene sahiptir.

Arka Kline: Arka klinenin, anthropoid şekilde oyulmuş çift yatağın dış kenarları yeşildir(Res.45). Döşegin geniş olan üst kısmında yeşil ve kırmızı olarak istiflenmiş zikzaklar belli aralıklarla sıralanmışlardır. Bu döşegin alt kısmında yeşil sarmaşık dalları görülmektedir. Bu dallar döşek boyunca uzanmaktadır. Döşek ve destekler arasında kalan üçgen boşluk alan ise siyahtır. Yeşil sarmaşıkların altında, başka bir boya bezek sırası karşımıza çıkmaktadır. Her iki köşede kırmızı testere benzeri zikzak bezeği görülür. Bu her iki bezeğin önünde siyah taslaklı bırakılmış sfenks görülür. Sfenksin gövdesi boş bırakılmış olup, ensede toplanan saçlar siyah ve kanatları kırmızı ve yeşil çizgiler ile belirtilmiştir. Sfenkslerin önünde kırmızı lotus çiçekleri vardır. Çiçeğin tomurcuğu yeşildir. Tabanı ise spiral şekilde olup kırmızıdır. Anılan lotusların yanında kırmızı ve yeşil yaprakları olan rozetler görülür. Rozetlerin arasında kalan kısımlarında ise, lotus-palmet-lotus şeklinde sıralanmış friz karşımıza çıkmaktadır. . Lotusların koni gibi açılan kırmızı dış yaprakları ve ortada yeşil açılı tek bir yaprakları vardır. Bezeğin tabanları spiral volüt formunda kırmızı sarmallara sahiptir. Bu sarmallar daha ince dönen spiraller ile yapılmış olup filize benzemektedir. Palmetlerin tabanı tıpkı lotuslarda olduğu kırmızı spiraldir. Yaprakları en yaprakları siyah olmak üzere kırmızı ve yeşil olarak sıralanmıştır. Döşek kısmın altındaki levha üzerinde palmye ağacı görülmektedir. Bu levhanın yüzeyi kırmızıdır. Neredeyse levhanın

genişliğinde yapılmış olan palmiyeler yeşil olup gövdesi beyazdır. Bu palmiyeleri alt ve üstü siyah meander bezekleri sınırlar.

Ayaklar; Döşeğin hemen altına gelen kısımlarda kırmızı ile boyanmış Aiol volüt başlıkları görülür. Bu volütleri ayırımından, siyah fon üzerinde yeşil açılı bir yaprak görülür. Bununla birlikte her iki volüt gözünün altında aşağı doğru sarkan kırmızı ve yeşil yaprakları olan palmet yer almaktadır. Palmetlerin arasında ise siyah dikdörtgen bezeği karşımıza çıkmaktadır. Klinenin bacak kısımlarında ise kırmızı hilal şekilli girintiler çift volüt formunu alır ve spiral tarafından sınırlandırılan içbükey kanalları vardır. Ayrıca simetrik olarak arka arkaya düzenlemiş olup birbirleriyle bağıntılıdır. Bu çift volütlerin ortasında yeşil bir tek bir yaprak çıkmaktadır. Volütlerin ayırımında, üst tarafta yeşil yay benzeri bezek vardır. Altında ise aşağı doğru sarkan yeşil ve kırmızı yapraklı palmetler görülmektedir. Kabartma şekilde yapılmış olan ayakların, kabartma olmayan yüzeyleri siyahtır.

Yan Klineler: Yan klinelerin her ikisi aynı konumda aynı bezeklere sahiptir. Yatakların döşek ve pervaz arasındaki boşluk siyahtır(Res.45-46). Pervazda başucu ve ayakucu kısımlarının altında kırmızı, çizgisel olarak yapılmış Aiol volüt başlığı vardır. Bu başlıkların altında ise siyah dikdörtgen bezek bulunmaktadır. Ayakucu tarafına denk gelen dikdörtgen bezeğinin altında iki kırmızı yanlara açılan yay benzeri bezeğin altında üç yeşil küçük yaprak vardır. Pervazda iki köşede rozet bezekleri vardır. Ayakucu kısmında olan rozetin yaprakları siyah ve yeşil iken, başucundaki kırmızı ve yeşildir. Bu rozet bezeklerinin arasında ise rozete benzer yıldız görülür. Işın kısımları yeşil iken, bu kısımların arasında olan damla benzeri bezekler kırmızıdır.

Kabartma şekilde yapılmış olan ayakların kabartma olmayan yüzeyleri siyahtır. Bununla birlikte bacak üzerinde kırmızı ışın bezeği görülmektedir.

Dönem/ Tarih: İÖ 500-475.

Kaynakça:

- Baughan, E.P., (2008). Lale Tepe: A Late Lydian Tumulus near Sardis 3.Klinai. N.D.Cahill (Ed.), *Love for Lydia: A Sardis Anniversary Volume Presented to Crawford H. Greenewalt, Jr. Archaeological Exploration of Sardis; Report 4.* (49-78).Cambridge - Massachusetts

- Roosevelt C. H. (2008). Lale Tepe: A Late Lydian Tumulus near Sardis:1.Introduction, Excavation, and Find, . N.D.Cahill (Ed.), *Love for Lydia: A Sardis Anniversary Volume Presented to Crawford H. Greenewalt, Jr. Archaeological Exploration of Sardis; Report 4.* (1-24).Cambridge - Massachusetts
- Stinson, P.T., (2008). Tepe: A Late Lydian Tumulus near Sardis:2.Architecture and Painting, N.D.Cahill (Ed.), *Love for Lydia: A Sardis Anniversary Volume Presented to Crawford H. Greenewalt, Jr. Archaeological Exploration of Sardis; Report 4.* (25-48).Cambridge - Massachusetts

3.2.7. Harta Tmls

İl: Manisa

İle: Kırkaa

Boyut: Yükseklik 10 m, çap 30 m.

Mimari: Tümülüs yapılırken doğal kaya ve yükseltiden faydalanılmıştır. Kuzey-güney yönünde planlanan mezar yapısı; Dromos, n oda ve mezar odasından oluşmakta olup kireçtaşından dolgu tarzı yapılmış basit bir krepis ile evrenlenmektedir(Res.47).

Ana kayaya kum taşı zemine oturan dromosun girişi güneydedir. Duvarları kireçtaşı ve aralara kk taş parçaları konularak yapılmış olup çamur harçla örülmüştür. Duvarlar kaçak kazılar sebebiyle tahrip olmuş ve orijinal yüksekliği bilinmemekle birlikte korunan duvarların yükseklikleri batıda 2.00 m, doğuda 2.50 m olarak belirlenmiştir. Doğu ve batı duvarlarının en alt taş dizisi üst seviyeye göre daha içeriye doğru döşenmiş olduğundan duvarlar zeminden yukarıya doğru daralma göstermektedir. Dromos st açık olup n kısmı 0,94 m. kalınlığındaki duvarla kapatılmıştır.

Dromos genişliğine uygun olarak inşa edilmiş noda ise 1,50 m x 1,38 m. x 2,18 m. boyutlarındadır. Dromos yapısı ile kıyaslandığında n odanın işçilik ve teknik bakımından farklı olduğu görülmektedir. Duvarları st üste konulmuş dört adet büyük yerel kumtaşı bloktan yapılmıştır. Anılan kumtaşı bloklar gayet düzgün perdahlanmış yüzeyle sahiptir. Tavan iki büyük dikdörtgen blokla örtülmüştür. Taban ise doğu duvarına paralel konumda olan yekpare bloğun yanına iki dikey blok yerleştirilerek  büyük kumtaşı blok ile kapatılmıştır. Bu blokların kırlangıç kuyruğu şeklinde demir kenetler ile birbirlerine balandıkları belirlenmiştir.

n oda ile aynı eksen de olan mezar odası 2.18 m x 2,58 m x 2,15 m boyutlarında olup duvarları iyi şekilde perdahlanmış kumtaşından, bindirme tekniğinde yapılmıştır. Oda duvarlarındaki en altta olan bloklar ile üst bloklar kıyaslandığında alt bloklar daha büyük boyutludur(Res.48). Kuzey duvarının alt sıra bloğu kuzey doğu kuzeydoğu köşelerinde, batı ve doğu duvarının alt sıra bloğu da güneybatı ve güneydoğu köşelerinde L şeklinde dönüşümlü olup yekpare

bir bloktan inşa edilmiştir. Tavan örtüsü düz dam sisteminde olup, iç yüzeyleri düz ve perdahlı olan dört uzun dikdörtgen blokla yapılmıştır. Taban döşemesine bakıldığında ise; Doğu duvarı önüne dikine yerleştirilmiş iki blok ve bunların yanına batı duvarı boyunca enine yerleştirilen ve diğerine göre daha küçük boyutlu olan düzgün kumtaşı bloklar ile inşa edilmiş olduğu görülmektedir. Taban çevresi 1- 2 cm. derinliğinde, 10 - 15 cm. genişliğinde bir bant kuşak ile kuşatılmaktadır.

Odanın kuzey duvarı önünde baş kısmı doğuya gelecek şekilde planlanan iki kişilik kline bulunmaktadır. Klinenin uzunluğu mezar odasını genişliğinde yani 2, 18 m.dir. Genişliği ise 1,22 m., yerden yüksekliği 0, 60 m., kalınlığı 0,20 m.dir ve ayakları sphinks heykeli şeklindedir.

Bezemeler: Mezar odasının iç yüzeyinde birçok renkte boya kullanılarak yapılmış figür, geometrik ve bitkisel bezeme görülmektedir. Ancak yoğun tahribat sonucu bezemelerin tamamına yakını sökülerek götürülmüştür. Bununla beraber tümülüsün hem önodasında, hem de mezar odasında bordür süslemelerin bazı bölümleri kalabilmiştir. Söz konusu olan resimler, kumtaşı blokların yüzeyleri beyaz astar ile astarlandıktan sonra elde edilen düzgün alan üzerine ince veya kalın konturlu olmak üzere siyah çizgi bezemeler çizilmiş ve ardından oluşturulan konturlar içleri istenilen renge göre kırmızı, yeşil, mavi, siyah ve beyaz renklerin uygulanmasıyla yapılmıştır

Kurtarma kazıları ile ilgili raporlarda Manisa Müzesi Müdürlüğü başkanlığında mezar odasına ilk soygundan sonra giren heyetin notlarında duvar resimleri hakkında bilgilere yer verilmektedir²¹⁸.

Raporlara göre; " Mezar odasının iç yüzeylerini çevreleme süsleyen ve konvoy halinde devam eden cenaze ve hayvanlar ve hizmetkarlar birbiri arkasına gayet muntazam ve sıra ile devam etmektedir. Resimler 7 renk üzerinde mezarın iç yüzeyine gayet güzel ve sanatkarane bir şekilde tersim edilmiştir. Cenaze tören alayını gösteren bu resimlerin orijinal pozisyonu... Kadın figürlerinin güzelliği ve erkek resimlerinin siyah sakallı olusu bilhassa dikkati çekmektedir... Mezar odasının dip kısmında iki ölünün yan yana yatış yerini gösteren tas yatak ile bu yatağın iki basına ayak vazifesi gören (insan) kadın başlı ve aslan vücutlu kanatlı sfenkslerin mevcudiyeti ise ayrıca bir özellik ve önem taşımaktadır."

---

²¹⁸ Dedeoğlu 1996: dn.: 9.

Mezar odasına girip duvar resimlerini sağlam görebilen son kişiler ise aşağıdaki bilgileri vermektedir²¹⁹.

" Cenaze alayı sahnesi girişin solundaki duvardan (batı duvarı) başlamaktaydı. Bu sahnede bir kadın, onun önünde atlı başka bir kadın ve bir erkekten oluşan bir grup ve ikisi atlı üç erkekten oluşan diğer grup vardı. Bunların önünde de atlı bir araba (ki arabaya ait izler hala görülmektedir) yer almaktaydı. Mezar girişinin sağındaki duvarının (doğu duvarı) kösesinde, üzerinde yeşil renkli bir sanduka taşıyan bir katır ve onu çeken bir erkekten oluşan sahne yer alıyordu."

Raporlardan anlaşıldığı üzere Harta mezar odasının duvarlarında bir cenaze kortej sahnesi yer almaktaydı²²⁰.

Mezar odasını yerden 80 cm. yükseklikte bir bordür çevirmektedir(Res.48). Üstte figürlü friz altta ise motif sırası yer alır. Motifler kontur tekniğinde koyu renkte yapılmıştır. Bezemelerde kırmızı, yeşil ve mavi kullanılmıştır. Bordür yukarıdan aşağıya üçlü bezeme motifinden oluşmakta, sırasıyla kesişen dama motifleri, yumurta ve ok, boncuk dizisi görülmektedir. Kareler alternatif olarak kırmızı ve mavidir. Yumurta ve ok dizisinde yumurtaların merkezleri nokta halinde alternatif olarak kırmızı ve mavidir. Boncuk dizisi, alternatif olarak kırmızı ve mavi ya da boyasız, eşkenar dörtgenler yeşildir. Kesişen dama tahtası motifi ile yumurta ve ok dizisi arasında yeşil renk dar bir bant yer alır. Boncuk dizisinin ise altındaki dar bant kırmızıdır. Figürlü frizden in situ olarak hiçbir şey kalmamıştır. Odanın kuzeybatı köşesinde figürlü ve bir ya da iki tekerlekli aracın geçiş sahnesinden ancak izler.

İki blok üzerinde ellerinde havlu benzeri katlı kumaş taşıyan iki erkek figürü bulunmaktadır. Bunların mezar odasının neresine ait olduğu konusunda kesin bilgi yoktur. Birleşme yerlerinden anlaşıldığı üzere bir figür daha olması gerekmektedir. Buraya atfedilen üçüncü parça ise gerek durusu gerekse Pers kıyafeti ile oldukça farklıdır.

Erkek Figürü (Res.49): Yükseklik: 37 cm., Genişlik: 25.5 cm., Maksimum Kalınlık: 9.5 cm.

---

²¹⁹ Dedeoğlu, 1996: dn: 11.

²²⁰ Dedeoğlu, 1996: 206.

Sağa doğru hareket eden erkek figürü. Baştan göğüs altına kadar olan bölüm bir blok üzerindedir. Bloğun alt kısmı yontulmuştur. Anılan erkek figürü beyaz zemin üzerine yapılmıştır. Figür sağ profilden gösterilmiş olup kısa siyah saçlı ve kısa siyah sakalları vardır. Yüz açık pembedir. Kulağın alt tarafında küpe izleri vardır.

Kaş kavis şeklinde çizilmiş olup kirpikler ışınlar halinde gösterilmiştir. Figür, yakalı kırmızı bir kıyafetiyle arkasında ve önünde görülen olasılıkla mavi himation giymektedir. Önde görülen beyaz çizgi ya himationun kıvrımını ya da mantonun veya khitonun iç kısmını göstermektedir. Elinde beş katlı bir yığın yer almaktadır. Bu yığının olasılıkla kumaş topu olduğu düşünülür. Kumaş taşıyan bu figür, mezarın sol duvarında en az üç kişiden oluşan prosession sahnesine ait olmalıdır. Figürün başının 6 cm. üzerinde silik yatay bordüre ait izler görülebilmektedir.

Genç Erkek Figürü (Res.50): Yükseklik: 37 cm., Genişlik: 29 cm., Maksimum Kalınlık: 9.5 cm.

Sağa doğru ilerlemekte olan erkek figürüdür. Başından göğüs altına kadar olan bölüm bir blok üzerindedir. Bloğun alt kısmı düz kesilmiştir. Figür kısa siyah saçlı ve sakalsızdır. Kulak iyi korunmuştur. Yüzü pembe renktedir. Yanakta kızarıklık izleri görülmektedir. Kirpikler ışınsal, iris siyah nokta ve kaş geniş bir kavis şeklindedir. Siyah kontur yüzü güçlendirmiştir. Ağız hafif aralık olacak şekilde rötuşlanmıştır. Diğer erkek figürü ile benzer kıyafetler giymiş olup mavili ve kırmızılı bir pelerini vardır. Pelerin önde yeşil kıvrım ya da manto veya khiton içi olarak gösterilmiştir. Anılan bu figür, sakallı erkeği takip etmekte ve diğer figür gibi elinde katlanmış objeler taşımaktadır. Bloğun solundaki beyaz izler, bu figürden sonra gelen ve prosessionda yer alan üçüncü kişinin taşıdığı beyaz objelere ait olmalıdır.

Pers Giyimli Erkek Figürü(Res.51): Yükseklik: 67 cm., maksimum Genişlik: 27 cm.

Kötü durumdaki iki parçadan oluşan blok ağır bir şekilde rötuşlanmıştır. Bloğun altında bacaklar düz görülmektedir. Resmin bu bölümü yeniden boyanmıştır. Figür sağa doğru yürür şekildedir. Hemen önünde yer alan ve aynı yöne hareket eden beyaz bir atın kuyruğu bu figürün üzerine gelmektedir. Bir

hizmetkarı tasvir eden figür, Pers stilinde kıyafetler giymiştir. Başlığının altından saçak şeklinde koyu renk saçlar çıkmaktadır. Uzun kollu olan kırmızı tuniği uyluğuna kadar inmektedir. Uçuk pembe pantolonu vardır. Belinde düğümlü, aşağıya doğru sallanmakta olan yeşil bir kemer bulunmaktadır. Ayakkabıları kırmızı olup topuktan yukarı doğru dönüktür. Sağ kolu geride olup elinde ne olduğu anlaşılamayan bir obje (kırbaç ?) tutmaktadır. Burada birkaç orijinal çizgi tekrar boyamalarla birleştirilmiştir.

Dönem/Tarih: İÖ 550-525 yılları

Kaynakça:

- Dinç R., (1993). *Lydia Tümülüsleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dedeoğlu, H. (1996). Harta Abidintepe Tümülüsü Kazı Çalışmaları. *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi*, 4, 197-206.
- Özgen, J. Öztürk,(1996). *Heritage Recovered The Lydian Treasure*. İstanbul.

3.2.8. Aktepe Tümülüsü

İl: Uşak

İlçe: Güre

Boyut: Yükseklik 38 m., Çap 200 m.

Mimari: Tümülüs, dromos ve mezar odasından oluşmaktadır(Res.52). Mezar yapısı, kireçtaşı ana kayaya sahip doğal tepenin kuzey yamacına oyularak yerleştirilmiştir. Mezar düzgün kireçtaşı bloklardan inşa edilmiştir. Dromos 12.90 m. uzunluğunda ve 2.15 m. genişliğinde olup en yüksek yeri mezar odasına en yakın olan noktada 3 m.dir. Kuzeydoğu yönün olan giriş kısmında bu yükseklik 50 cm.dir. Kazı çalışmaları esnasında dromos dolgusu iki tabaka halinde belirlenmiştir. Yüzeyden 1.30 m. derinde içinde sıkıştırılmış birinci dolgu toprak ve sonra 1.50 m. derinde çeşitli büyüklüklerdeki moloz taşlardan oluşan ikinci dolgu toprak gelmektedir. Dromos ile mezar odası arasında kod farkı olmamakla birlikte iki mekan birbirinden 23 cm. yüksekliğinde bir kapı eşiği ile ayırmaktadır. Aradaki kapı açıklığına ait olan lento ve söve blokları ise zengin silmelerle bezelidir. Anıtsal mezar odası fasadı, belli bir sistem içinde olup düzgün perdahlanmış kireçtaşından yatay hatlı şeklinde plinthoi ve fascialardan oluşmaktadır. Ayrıca dromosa açılan mezar girişinin her iki yanında İon volütlü kapı konsolları bulunmaktadır.

Kuzeydoğu-güneybatı yönünde olan mezar odasının boyutları 3.64 x 2.62 m.x 2.78 m.dir(Res.53). Tabanı dromos tabanına göre daha özenli yapılmıştır. Kireçtaşı olan taban masif olup, düzgün perdahlanmış, pürüzsüz bir yapıdadır. Mezar odasını oluşturan 5 sıra kireçtaşı blok da aynı işçiliktedir. Bloklar birbirine demir kenetlerle bağlanmıştır.. Mezar odası girişinin tam karşısında güney duvarının önünde bir kireçtaşından yapılmış kline bulunmaktadır(Res.56). Kline 2.01 x 0.85 m. boyutlarında olup tabandan yüksekliği 54 cm.dir.

Bezemeler: Boya bezeme, Batı İon kapı konsolu, kline ve duvarlarda görülmektedir. Aşağıda daha detaylı olarak değinilecek olan geometrik, bitkisel ve figür bezekler boya kullanılarak bezenmişlerdir.

Batı İon kapı konsolundaki boya bezemeler (Res. 54- 55): Volüt yastığı cephesi kenarlar ve ortasındaki 0,0025 m. genişlikteki kanalislerin üzerleri tamamen kırmızı boyanmıştır. Kanalislerin yastık birleşim yeri ve volüt yuvarlağı arasındaki üçgenimsi boşluğa yapılan palmet demetinin ortasındaki uzun yaprak kırmızıyla, diğer yandaki yapraklar kırmızıdır.

Klinedeki boya bezemeler(Res.57-59) : Yatağın başucu tarafına gelen kaide üzerinde kırmızı meander bezekleri görülmektedir. Bu kaidenin altında ise kırmızı volüt başlıkları yer alır. Başlıkların arasında yukarı doğru açılır şekilde olan yine kırmızı palmet demeti görülmektedir. Bu bezeklerin altında ise kırmızı dikdörtgen görülür. Klinenin işlenmiş olan ön bacaklarında kırmızı aşağı doğru sarkan simetrik palmet görülmektedir. Kaide kısmı ise, oturan buzağı ya da geyik olarak oyulmuş ve kırmızıya boyanmıştır.

Mezarın tahribat dolgusunda ele geçen 1,48 m. uzunlukta parçadan yola çıkarak klinenin yatak cephesinin tamamen 0,17 m. genişlikteki pervazının boya bezemeli olduğu düşünülmektedir. Pervazın alt ve üst kenarları 0,01 m. genişlikte düzgün kenar çizgiler çekilmiştir. Çizgilerin arasında düzgün perdahlanmış yüzey üzerine bazı figürler işlenmiştir. Pervaz üzerinde iki ayrı konu işlenmiştir. Bunlardan ilkinde pervazın orta yerine yakın bölümde sola doğru yönelen iki aslanın karşısında bir boğa hareket etmektedir(Res.58). Boğanın başı eğiktir. Soldaki aslanın başı profilden verilmiş ve ağzı açıktır. Sağdaki aslan daha az korunmuş olmasına rağmen kanadına ya da yelesine ait olduğu düşünülen çizgiler vardır. Merkezde toynak konturu başlangıcından ilerideki bacağı farkedilebilir olan boğanın vücudunda çapraz çizgiler görülmektedir. Bu çizgilerin hayvanın ok yaralanmasından ziyade keski izleri olduğu düşünülür. Her iki aslan ve boğa arasında, sağdaki aslan ve sağ arasındaki boşluklarda görünen anlaşılması güç çizgilerin doldurma motifi olarak yapılmış olabilir.

İkinci konu anlatımında sahnede üç atlı figür ve bir tekerlekli araba görülmektedir(Res.59). Atlıların kıyafetlerinin uzun elbise? ve altında da pantolonları vardır. Sol taraftaki atlıların kıyafetinde kıvrımlar görülebilmektedir. En soldaki atlının üzerinde kırmızı renk izleri belirlenmiştir. Atlılar dinamik tarzda olup yukarı doğru uzatılmış silahlarıyla dikkat çekmektedir. Tekerlekli at arabasını orijinalinin nasıl olduğunu belirlemek zordur. Sahnede arabanın tekerleğinin altı ısıtılı olduğu belirlenmiştir. Buradaki sahnenin tematik açıdan ne olduğu hakkında bazı yorumlar vardır. Atlıların mızraklarından dolayı sahnenin

savaş ve avlanma olabileceği düşünülmektedir. Alandaki çizgilerin köpeklerle ait olduğu olasılıklar dahilinde olsa da bu sahnenin yorumlanması zordur. Çünkü buradaki çizgiler köpeklerle ait olsa bile köpekler hem avlanma hem de savaş sahnesinde görülebilen figürlerdir.

Duvarlardaki boya bezemeler: Yüzeyleri tıraşlanarak perdahlanmış olan duvarlara doğrudan siyah, mavi ve yeşil renklerde figürler yapılmıştır. Kaçakçılar, orijinal duvar boyasına benzer renklerde sahte boyalı figürler yapmışlardır. Fakat sahte ve orijinal duvar boyalarını birbirinden ayırmak mümkün olmuştur.

Kadın Figürü (Res.60): Sağdan Yükseklik: 36.5 cm., Soldan Yükseklik: 35.5 cm., Alt Kenar Genişlik: 34.5 cm., Alt Kenardan Basın Üstüne Kadar Yükseklik: 23 cm.

Kadın başı, sol profilden gösterilmiş olup mezarın sağ duvarından kesilmiştir. Başının üst kısmı sahte tonozun başlangıcına denk gelir. Boyun ve çene tamamen dik konumdadır. Bulunan tüm kenarlar düzgün bir şekilde kesilmiştir. Yüzeyde keski ya da başka alete ait izler yoktur. Soyguncuların eline geçen parça rötuşlanmış olup görülenler kontur ve boyalar orijinal değildir. Tekrar boyanmış olan kadının yüzü açık pembedir. Dudakları koyu kırmızı olup siyah konturları tekrardan çizilmiş ve köşeli yapılmıştır. Kadının çenesinin alt konturu da tekrar çizilmiştir. Göz irisi siyah yapılmış ve gözün konturları uzatılmıştır. Kirpikler ince, kaş kavisli siyah çizgi şeklindedir. Saçı mavi olup küçük bir bölümü tekrar boyanmıştır. Figürün başında kazıma ile yapılmış meander bezemesi bulunmaktadır. Meander açık kırmızıdır. Kulak koyu kırmızı bir leke olarak gösterilmiştir. Orijinal hatların taslağı kırmızı ile yapılmıştır. Kırmızı taslak çizginin kalıntıları figürün üst kısmında görülür. Son konturlar ise siyahtır. Figür buruşuk kıyafete sahip olup kıvrımlar merkezden çıkan çizgiler şeklindedir.

Erkek Figürü (Res.61): Soldan Yükseklik: 1.50 m., Sağdan Yükseklik: 1.57 m., Maksimum Genişlik: 50 cm., Alt Genişlik: 29 cm.

Figür en az üç kireçtaşı parça üzerine yapılmıştır. Figür sağa doğru dönük olup mezarın sol duvarına aittir. Parçalar hırsızlar tarafından kesilip yerinden çıkartılmıştır. Figürün başı, kadın başında olduğu gibi sahte tonozun başlangıç kısmına denk gelmektedir. Saçları rötuşlanmış olup koyu kırmızı, diademi mavidir. Kulağındaki yuvarlak mavi leke, küpe olması gerekmektedir. Figürün

gözü konturlanmış ve boyanmıştır. Burun yeniden çizilmiş olmasına karşın orijinal profilinden arta kalan taslak çizgiler hala görülmektedir. Figürün teni pembe olup yüzünün ön tarafında sol elinde kırmızı bir çiçek tutmaktadır. İşaret ve baş parmaklarıyla çiçek tutmakta ve parmaklar geriye doğru aşırı bir şekilde kıvrılmaktadırlar. Üst bloğun alt kısmı kırık olup alt yan taraf ise modern sıva ile yamanmıştır. Genç erkek figürünün uzun mavi elbisenin boynundan başlayan kırmızı bordürü aşağıya doğru inmektedir. Kenar kıvrımı kırmızı olup sağ omuzdan sağ kola doğru inerken hafifçe genişlemektedir. Ayrıca sağ kol vücudun önüne doğru uzanmaktadır. Figür sağ elinde olasılıkla birinci dalı tutmaktadır. Figürün belinde kırmızımsı bir kemer vardır. Uzun kıyafeti korunmamış olan ayaklarının yanına kadar inmektedir. Figürün en uç kösesi taşın dikey birleşen en alt kısmıdır.

Birinci Dal (Res.62): Uzunluk: 59.5 cm. Korunan Yükseklik: 29 cm.

Bu parçada, üzerinde küçük soluk kırmızı gövdeli ve yaprakları olan kısa kesilmiş bir ağaç dalı yer almaktadır. Bütün konturlar soluk siyahla yapılmıştır. Dal kaliteli bir işçilik göstermektedir Bununla birlikte rötuşlama sırasında tahrip olmamış ve iki blok üzerine yapılmıştır.

İkinci Dal (Res.63): Uzunluk: 58.5 cm. Sağdan Yükseklik: 19 cm., Soldan Yükseklik: 11.5 cm.

Bu parçada dal tutan sağ el gösterilmiştir. Siyah konturlarla belirtilen elin neredeyse yarısı korunmuştur. Dal grimsi pembe olup üzerinde zeytin yeşili yapraklar ve siyah meyveler vardır. Bu resim bir blok üzerindedir ve ağır bir şekilde rötuşlanmıştır. Yatay olarak başka bir bloğa bağlanmaktadır. Anılan bu dal, mezarın sol duvarında yer alan erkek tarafından tutulmaktadır. Mezarın sağ duvarında dal tutan kadına paraleldir. Dallar mersin dalına benzemektedir.

Dönem/Tarih: İÖ 525- 500

Kaynakça:

- Dinç R. (1993). *Lydia Tümülüsleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özgen, İ., Öztürk, J. (1996), *Heritage Recovered The Lydian Treasure*, İstanbul.
- Baughan, E. (2010). "Persian Riders in Lydia? The Painted Frieze of the Aktepe Kline, in M. Dalla Riva Ed. *Meetings between Cultures in the Ancient Mediterranean, Proceedings of the 17. International Congress of Classical Archaeology*, Rome 22-26 September 2008. *Bolletino di Archeologia*.

3.2.9. Tatarlı Tümülüsü

İl: Afyon

İlçe: Tatarlı

Boyut: Yükseklik 6 m., Çap 50 m.

Mimari: Tümülüs ahşap bir mezar odası ve olasılıkla Helenistik Çağda tonoz ilave edilen bir dromostan oluşmaktadır(Res. 64). Mezar kompleksinin dışına taş duvar yapılmış ve tümülüsün yarattığı ağırlık basıncı ile hava şartlarına karşı koruyan ahşap kiriş, moloz taş ve topraktan oluşan bir katman vardır. Bu katman ve mezar odasının arasında boşluklar var olup ya boş bırakılmış ya da çakıllar ile doldurulmuştur. Dromos beyaz kireçtaşı bloklarla inşa edilmiştir. Tonozla örtülü olan dromosun uzunluğu yaklaşık 2.80 m., genişliği 1 m., yüksekliği ise 1.80 m.dir. Dromostan sonra 80 cm. genişliğinde bir kapı ile mezar odasına geçilmektedir. Dromos ile mezar odası arasında seviye farkı bulunmamaktadır.

Mezar odası ,sedir ve ardıc ağaçlarından inşa edilmiş olup 2,50 x 2,00 x 1,85 m. boyutlarındadır(Res. 65) .Bu odanın genel olarak yapı tekniği ise ahşap üzerine oturtulan blok duvar, tomrukların yatay biçimde değişimli olarak kalın ve ince taraflarına yatırılıp üst üst dizilmesiyle oluşturulmuştur. Bu şekilde sıralanmış ahşap duvarlar, kirişlerin tek tek köşelerdeki çatki ve birleşimler sayesinde birbirine bağlanmıştır.

Bezemeler:

KUZEY DUVAR(Res.66): Değişik ölçülerde sekiz kalastan yapılan kuzey duvarının yüksekliği 1.75 m., genişliği 1.90 m.dir. Üstteki dört kalas birbirlerine kamalarla bağlanmıştır. Alttaki dört kalas ise bağlantısız üst üste konmuştur. Kuzey ve güney duvarların üst köseleri kesilerek oval biçim verilmiş, çatki kalasların birleşmesi sağlanmıştır. Kuzey duvarının sekiz kalasından beşi bezemelidir. Duvarın en üstteki en küçük kalası çürüyerek kırılıp bozulmuştur. Bu yüzden buraya ait herhangi bir resim korunmamıştır. İkinci kalasın uzunluğu 1.15 m. kalınlığı 15 cm.dir. Kalasın yüzeyi çürümeden ve kurt yeniklerinden dolayı aşınmıştır.

I.Friz (Res.67):

Kalasın kenarına yakın bir yerde 1 cm. kalınlığında zemin çizgisi olarak siyah bir bant bulunmaktadır. Zemin çizgisinin hemen üzerinde karşılıklı duran iki sfenks ya da panter olabileceği düşünülen yırtıcı hayvanlar yer almaktadır. Bu figürlerin boyunları ve başları korunmamıştır. Arka ayakları üzerine oturmuş durumda olan figürlerin yukarı kalkık olan kuyruklarının üst kısmı da korunmamıştır. Gövdelerinin uzunluğu 17 cm., korunan yükseklikleri ise 6-8 cm.dir. Konturlar siyah çizilmiş ve gövdelerin içi kırmızıdır.

II.Friz (Res. 67):

II. frizin yer aldığı kalasın uzunluğu üstte 1.11 m., altta 1.56 m., genişliği sol başta 15 cm. sağ başta 19 cm.dir. Zemin çizgisi ince bir şerit halinde olup onun altında da dalgalı çizgi yer almaktadır. Anılan friz içerisinde ikişer kişiden oluşan iki savaşçı grubu görülmektedir. Savaşçıların hareketleri, kıyafetleri ve silahları aynıdır. Savaşçılar bir ayakları ileride birbirlerine hamle yapar şekildedir. Savaşçılar dizlik, miğfer, büyük kalkan, orak şeklinde hançer ve mızraktan oluşan silahlar taşımaktadır. Kalkanların, merkezde iç içe siyah ve kırmızı iki daire ve buradan çıkan kavisli ışıklardan oluşan bezemesi vardır. Buradaki her bir birim alternatif olarak siyah ve kırmızı olarak boyanmıştır. Kalkanların kenarında ise yan yana “v”lerden oluşan bir bordür vardır.. Yüzleri korunmamış olan figürlerin başlarındaki miğferlerin sorgucu geriye doğru uzamaktadır. Frizin en sağında yer alan savaşçının yalnızca kalkanı ve ileriye doğru uzattığı bacağı korunmuştur.

III. Friz (Res.68)

Üçüncü frizin yapıldığı kalasın uzunluğu 1.91 m., genişliği 22 cm.dir. Frizin yüksekliği ise 20 cm.dir. Frizin üzerinde soldan sağa doğru ilerlemekte olan üç at arabası ve en sağda iki insan yer almaktadır. Arabalar birbirinin kopyası şeklindedir İkişer atın çektiği arabaların atları ve üçüncü arabada kısmen korunmuş olan arabacı, arabaların kasalarına ve tekerleklerine göre oldukça küçük yapılmıştır.

Soldan Birinci Araba: Arabanın önündeki at siyahtır. Ayrıntısız şekilde yapılmış olan atların sadece başlarındaki gemleri ve arabacının tuttuğu koşum takımları gösterilmiştir. Sekiz ispitli tekerlekler neredeyse atlardan daha büyüktür. Tekerleğin çemberi kırmızıdır. Siyah konturlu olan arabaların kasası ise atların baş

hizasını aşmaktadır. Kasanın ortası kavislidir. Buraya kasanın üzerinde bulunan kırmızı izlerden anlaşıldığı üzere arabacı yerleştirilmiştir. Arabacı, kasadan ileriye doğru kırmızı renkte bir mızrak uzanmaktadır. Mızrağın ucundan atların ensesine doğru inen iki kırmızı çizgi izlerde kırbaç olmalıdır.

Soldan İkinci Araba: Birinci arabanın tersi olarak öndeki at kırmızıdır. Kırmızı atın gemi ve koşum takımlarının gövdesi üzerindeki bölüm siyah, diğer bölümler ise kırmızıdır. Araba birinci arabanın kopyası şeklindedir. Ancak bu arabada tekerleğin sağ üst tarafında küçük kırmızı dikdörtgen görülmektedir.

Soldan Üçüncü Araba: Birinci arabada olduğu gibi burada öndeki at siyahtır. Gemi ve koşum takımı ise kırmızıdır. Ön ayaklarının korunma durumu iyidir. Arabanın üzerinde arabacı belli belirsiz seçilebilmektedir. Ayrıntıları seçilemeyen figürün üst tarafı kırmızı olduğu anlaşılmaktadır. İkinci arabada görülen tekerleğin sağ üst tarafındaki küçük kırmızı dikdörtgen burada da vardır. Bununla birlikte atların ensesinde görülen, kamçı olarak nitelendirilen iki kırmızı çizgi burada da vardır.

İki insan Figürü: Frizin en sağında sağa doğru geniş birer adım atmış iki erkek figürü yer almaktadır. Oldukça büyük yapılmış olan figürler friz yüksekliğindedirler. Frizin sonraki kısmı korunmamıştır. Birinci figürün sol ayağı ileride sağ ayağı geridedir. Figürlerin bacak ve kollarından anlaşıldığı üzere ten renkleri kırmızıdır. Kısa kıyafeti ise beyazdır. Baş, omuzlar ve sol kol korunmamıştır. Sağ kolunda, iki bacağının arasında silah olması muhtemel ince uzun nesne tutmaktadır. Nesnenin alt kısmı eğri olup ucu öndeki figürün kalçasına denk gelmektedir. Korunma durumu kötü olan ikinci figür de öne doğru geniş bir adım atar şekildedir. Ancak bu figürde gövde öne doğru eğilmekte, bütün ağırlığı öndeki bacağına vermektedir. İki figüründe gerideki ayakları birbirine paralel olup birinci figürün sol ayağı ikinci figürün sol bacağını kesmektedir. İkinci figürün sağ kolu birinci figürden farklı olarak geride olup kalça hizasındadır. Elinde ise herhangi bir nesne tutmadığı açıktır. Önde görülen sol kolundan çok az iz korunmuş olup baş ve omuzlar burada da korunmamıştır.

IV.Friz (Res.69-70):

Kalasin uzunluğu 200 cm., genişliği ise 32 cm.dir . Bununla birlikte frizin genişliği 28 cm.dir. Bu mezardan ele geçen en uzun frizdir.Friz yüzeyi yer yer

çatlamış, kesici aletlerle hasara uğramış, çürümeden ve kurtlanmadan dolayı bozulmuştur. Friz üzerinde altı adet kanatlı sığır, iki adet kuş, yırtıcı hayvan postu giymiş Herakles ve bazı bitki motifleri korunabilmiştir.

Kanatlı sığırlar: Sola doğru yönelmiş olan kanatlı sığırlar tek tek sıralanmış, üst üste bindirilerek sürü gibi gösterilmiştir. Bu nedenle sığırların arka kısmı ancak en son hayvanda görülmektedir. Konturları siyahla çizilmiş olup hayvanların renkleri kırmızı ve siyah olarak değişkenlik gösterir. Düz kanatları yine kırmızı ve siyah şeritlerle bezenmiştir. Hilal biçiminde şekillendirilmiş omuz, koyu beneklerle bezenmiştir. Spiral şeklinde boynuzları dipten kalın çıkmakta olup uca doğru sivrilmiştir. Profilden gösterilen hayvanların başları küçük olup detayları belirtilmemiştir. Yuvarlak gözler her hayvanda büyüklük ve renk bakımından farklıdır. Öne doğru uzanan ön bacaklar hızlı koşma hareketini ima etmektedir. Hayvanların sağrıları üzerindeki yarım daireler kıvrılmış olan kuyruklarını temsil etmektedir.

İki Kuş (Res.71): Frizin sağ ucunda kanatları açık ve baş aşağı uçan iki kuş yer almaktadır. Kanatları açık olan kuşların vücutları zikzak ve dalga bezekleriyle süslenmiştir. Kanatlar kırmızı ve siyah şeritler ile bölünmüştür. Basitçe çizilen kuşların detayları verilmemiştir.

Herakles ve Geryoneus (Res.72): Kanatlı sığırların arkasındaki bu bölüm önceden iyi algılanamıyordu. Bu yüzden burada yer alan sahne av sahnesi olarak yorumlanmıştır. Ancak yüzeyin temizlik ve renklendirme çalışmalarıyla buradaki Herakles'i temsil eden bir yırtıcı hayvan postu giymiş bir insan figürü olduğu ortaya çıkmıştır. Sağa doğru yönelmiş olan Herakles Geryoneus ile mücadele halindedir. Ancak Geryoneus sadece kalkanı ve miğferinden çok az renk kalıntısı kalmıştır. Renklerin kaybı bu yüzden Geryoneus'un üç başının ve bacaklarının yerini tam olarak tayin etmeye izin vermemektedir.

Orthos(Res73): Kuşların hemen altında kavisli bir figür parçası olasılıkla palmye gibi bir ağaçtan kalmıştır. Sağ uç kısımda palmet net olarak görülmektedir. Zemin çizgisinin hemen üzerinde sivri kulaklı ve uzun kuyruklu iki başlı bir hayvan yer almaktadır. Başlarından biri yerde iken diğeri geriye doğru bakmaktadır. Bunun mitolojideki iki başlı köpek Orthos'tur. Pençe sadece arka ayaklarda korunmuştur. Dış konturu siyah yapılan figürün kuyruğu konturun devamı şeklinde aşağı doğru kıvrılarak bacaklarının arasına girmektedir.

V. Friz

Yeni gömüler için açılan niş, beşinci frizi tahrip etmiştir. Korunma durumu oldukça kötüdür. Kalasın sağ parçası üzerinde bir takım izler korunabilmiştir. Kalasın en sağında olasılıkla tahta oturan bir insan figürü bulunmaktadır. Sola doğru dönük oturan figürün hemen ön tarafında olasılıkla sola doğru adım atar seklide ayakta bir figür bulunmaktadır. Figür uzun tunikli ve pantolonludur. Bu figürün önünde ise ne olduğu anlaşılamayan bir takım boya kalıntıları korunmuştur.

GÜNEY DUVAR: Mezar odasının girişinin bulunduğu bu duvardan ele geçen tek kalas kapı sövesidir. Kalasın uzunluğu 2,40 m., genişliği 30 cm.dir. Frizin genişliği ise 20 cm.dir. Korunma durumunun kötü olduğu bu kalasta karşı karşıya duran iki sfenks figürü vardır. Birbirinin aynı olan figürlerin gövdelerinin üst kısmı ve kuyrukları eksiktir. Konturlar kalın siyah ile yapılmış, gövde kırmızıya boyanmıştır.

BATI DUVAR (Res.74): Bu duvardan ele geçen iki kalasta bezemelidir. Olasılıkla Roma Dönem’inde niş yapmak üzere duvar oyulmuş, bu nedenle ahşap duvarlar kesilmiştir. Kalas korunan uzunluğu 1,20 m., genişliği 22 cm., kalınlığı ise 10 cm.dir.

I.Friz :

Friz aslında iki kiriş üzerine yayılıyormuş fakat günümüze sadece alttaki friz kalmıştır. Kazının hemen ardından yapılan kopyalara göre frizde birkaç figürün bacak ve gövdesinin alt kısımları görünmekteydi. Ancak günümüzde boya izleri büyük oranda kaybolmuştur. Görülebildiği kadarıyla iki insan ve bir sıgır olabileceği düşünülen hayvan figürler geniş adımlar ile sola doğru hareket etmektedir

II.Friz(Res.75):

Friz iki kiriş üzerine yayılmakta olup figürlerin başları üstteki kiriş üzerinde yer alır ancak bunlardan hiçbir iz kalmamıştır. Frizde yedi giyimli figür seçilir. Ayakkabıları fark edilen bu figürlerin beşi sola , ikisi ise sağa doğru yönelmiş vaziyettedir. Figürlerin arasında çeşitli şekillerde bezenmiş kutu şeklinde iki nesne bulunmaktadır. Bu iki objenin üst tarafında ise mızrak ucuna benzer izler

görülür. Mızrakların bulundukları yükseklik sebebiyle bunların insan figürlerinin tutuyor olmaları muhtemel mızrakların kalıntıları olamayacağını gösterir. Değindiğimiz üzere kutu şeklindeki nesnelerin üzerinde olmaları bunların birbirlerine bağımlı olduklarına işaret etmektedir

DOĞU DUVAR (Res.76).:

I.Friz (Res.77.):

Orijinalinde tek parça olan friz, kaçak kazılar sırasında yerinden çıkartılırken testere ile iki parçaya bölünmüştür. Friz üzerinde sağdan sola doğru ilerleyen 21 insan,16 at ve iki araba yer almaktadır. Friz muhtemelen daha fazla figür içermekteydi. Çünkü Münih'ten gelen parçalar yerine yerleştirildiğinde 20 cm.lik eksik kalmıştır.

Birinci Yürüyen Figür: Kortejin başında en soldadır. Renkler burada çok fazla solmuş olmasına rağmen, bu erkeğin elinde tuttuğu, ucu topa benzeyen kırmızı bir nesne olan uzun mızrak (?) tuttuğu algılanabilmektedir. Figürün sadece belinden yukarısı korunmuştur olup sol profilden gösterilmiştir. Başlığı kırmızı olup teni boş bırakılmıştır. Bu figürü iki binicisiz ata eşlik eden yayalar takip etmektedir.

İkinci Yürüyen Figür: Atı çeken yürür pozisyonda bir erkek daha bulunmaktadır. Figürün sadece belinden yukarısı korunmuştur. Sol profilden gösterilmiş olan figürün kolu ve çekmekte olduğu atın yularları korunmamıştır. Başında kırmızı başlığının uçları ağzını ve çenesini örterek öne doğru uzanmaktadır. Figür olasılıkla tunik giymektedir. Kırmızı olan tuniğin yan tarafında dikiş yerinde kırmızı kalın bir şerit aşağı doğru uzanmaktadır. Bu figürde gördüğümüz başlık ve kıyafet diğer figürlerin çoğu ile benzerdir.

Birinci At: Figürün çekmekte olduğu at ise gri olup üzerinde ucu öne doğru kalkık kırmızı bir " kadın eyeri " bulunmaktadır. Atın alt gövdesi ve ayakları korunmamıştır.

Üçüncü Yürüyen Figür: Atın hemen yanında olup atın gövdesi denk gelmesi sebebiyle figürün alt kısmı görülememektedir. Kırmızı başlık ve kırmızı kıyafeti diğer figürler ile aynıdır. Ancak şerit gibi olan bezemesinin rengi gridir.

İkinci At: At gri olup baş kısmında kırmızı koşum takımları görülmektedir. Atın ön yeleleri külâh gibi bağlanmışır. Burada atın üzerinde eyer yerine siyah büyük bir örtü bulunmaktadır. Atın yanında yürüyen erkek figürün eli hayvanın sırtındadır.

Dördüncü Yürüyen Figür: Yürür durumdaki figür diğer figürlerle aynı tipte ve giyimdedir. Yalnız kıyafeti renkte yandaki şeridi ise kırmızı renktedir. Dirsekten hafifçe öne doğru bükük olan sol elinde önünde yürüdüğü atlı arabanın atlarının yularlarını tutmaktadır.

Birinci Atlı Araba (Res.78): Büyük kırmızı tekerlekli gri arabayı kırmızı renkte iki at çekmektedir. Atların arabacının tutuğu koşum takımlarına bağlandığı noktada çıkan iki süs yukarı doğru kıvrılmaktadır. Atların koşum takımları arabanın kasasının önüne bağlanmaktadır. Arabanın kasasının kavisli parapeti ve kenarları dikkatli bir şekilde ilk önce boyasız bırakılmış, sonra siyah ve kırmızı noktalarla temsil edilen çivilerle bir mıhlama tekniği gösterilmiştir. Kasayı çevreleyen bordür içerisinde kırmızı ve siyah noktalardan yapılmış bir sıra yer almaktadır. Arabanın içersindeki ileri doğru bakan erkek figürü dimdik durmaktadır. Figür, yakası kürklü, sahte kollu beyaz bir kandys giymiştir. Anılan bu figürün başının üst kısmı korunamamış olmasına rağmen, başında bir keçe başlık tiara görülmektedir.

Mızraklı Üç Asker (Res.79): Arabanın hemen arkasında yan yana yürür üç asker yer almaktadır. Hareketleri ve kıyafetleri benzer olan askerler omuzlarına dayanmış, ellerinde birer tane ucu aşağı gelecek şekilde mızrak tutmaktadırlar. Her üç figürün de başlarında diğer figürlerde olduğu gibi kırmızı başlık bulunmaktadır. Kıyafetlerin sadece renkleri farklıdır. Öndekinin kırmızı kıyafetinin yan şeridi gri, ortadakinin kırmızı kıyafetinin yan şeridi gri, arkadakinin ise siyah kıyafetinin yan şeridi kırmızıdır. Figürlerin bellerinde siyah bezemeli kemer bulunmaktadır. En öndeki figür diğerlerinden farklı olarak sağ elinde kırmızı küçük dört köşe bir nesne tutmaktadır. Bunun standart ya da yelpaze olacağı düşünülebilir.

Binici Okçu Bölüğü (Res.80): Yan yana gösterilmiş olan dört atlı, diğer figürlerde gördüğümüz gibi kırmızı tiara takmaktadırlar. Zikzak desenli pantolonlu ve kırmızı başlıklı biniciler gorytos denilen sadak taşımaktadır. En öndeki at siyah, en gerideki beyaz olup bu iki at arasına ise iki kırmızı at seçilebilmektedir. İki baştaki atların arası oldukça açık yapılmıştır. Arkada olan beyaz at oldukça net

olup hatta binicisinin bacağı gösterilmiştir. Arada kalan iki kırmızı at ise öndeki siyah atın bir gölgesi gibi art arda çizilmiştir. Bu atların sadece başları görülmektedir. Ortada yer alan iki atı aralarındaki siyah bir kontur ayırmaktadır. Net görülebilen iki yandaki iki atın da kırmızı koşum takımları ve eyleri vardır. Eyerden çıkan kırmızı renkte siyah noktalı bir bant atın gerisine doğru bağlanmaktadır.

Yük Atını Süren Yaya Figür (Res.:81): Diğer figürlere göre biraz daha büyük yapılmıştır. Ancak kıyafet ve duruşları diğer figürlerde olduğu gibidir. Tiarası ve kıyafeti kırmızı olup, kıyafetinin yan şeridi gridir. Ayrıca belinde siyah bezemeli kemeri de bulunmaktadır.

Yük Taşıyan At (Res.81): Gri yük atının üzerinde bir kadın eyeri ve onun üzerinde yarım daire şeklinde bir kapağı olan beyaz bir sandık bulunur.

İkinci Atlı Araba (Res.82): Sahnede yer alan ikinci atlı araba diğerine göre daha büyük ve daha gösterişlidir. Beyaz ve kırmızı dört atın çekmekte olduğu arabanın dikdörtgen şeklinde kasasının üstü kubbe şeklinde kapalıdır. Öndeki arabada olduğu gibi atların alınlarında parlak kırmızı bantlar ve sallanan püskülleri vardır. Atların omuzları ve arkalarındaki kırmızı kemer ve yuvarlak disklerden oluşan koşum takımları vardır. Araba kasasının kenarlarının kırmızı ve siyah noktalarla gösterilmiş çiviler ile donatılmıştır. Araba üzerinde çok az da olsa gri renk kalıntılara rastlanılmıştır. Bununla birlikte tekerleği büyük olup kırmızıdır. Arabanın sürücüsünün gövdesi, içi zikzaklı bir dikdörtgen oluşan pantolon ile gösterilmiştir. Üzeri yuvarlatılmış kırmızı başlığı diğer erkeklerde olduğu gibidir. Kırmızı ve siyah olarak ayrılmış dizginleri sanki dirsekleriyle tutmuş gibi gözükmektedir.

Dört Kadın (Res.83): Arabanın arkasında arka arkaya yürümekte olan dört kadın bulunmaktadır. Kıyafet ve kolyeleri renklendirilmemiştir. Saçları takke gibi olup arkası kıvrık ve ensede toplanmıştır. Öndeki kadın bir eliyle önde giden arabanın kasasına dokunmaktadır.

Üç Atlı (Res.84): Sahnenin sonunda diğer figürlerde olduğu gibi başlıklı ve kıyafetli üç atlı gelmektedir. Başlıklar sırasıyla gri-kırmızı-gridir. Kıyafet olarak sadece Öndeki atının zikzak desenli pantolonu görülebilmektedir. Gerideki at diğer dörtlü grupta olduğu gibi yarısına kadar öne çıkmıştır. Ortadaki at ise

öndeki atın gölgesi gibi baş kısmında çok az önde olarak gösterilmiştir. Öndeki at gri, ortadaki kırmızı, gerideki renksizdir. Aynı zamanda öndeki atın kırmızı eyeri bulunmaktadır.

II.Friz (Res.85):

Doğu duvarının ikinci frizi de tek parça olmasına karşın hırsızlar tarafından ikiye bölünmüştür. Üzerinde savaş sahnesi yer almaktadır. Sahnede toplam 33 savaşçı, 15 at ve bir araba bulunmaktadır. Ancak parçalar yerleştirildiğinde sağ tarafta yaklaşık 20 cm'lik bir eksiklik kalmaktadır. Bu parçalar muhtemelen yağmalama sırasında kesinti yüzünden ortadan kaybolmuştur.

İki Okçu Figürü(Res.86) : Burada sağa doğru ok atan iki figür yer almaktadır. En soldaki figür yağmacıların kesintisinden dolayı yalnızca yayıyla birlikte öne doğru uzattığı kolu ve yüzünün ön tarafı görülebilmektedir. Birbirinin aynı olduğu tahmin edilen bu iki kişiden sadece ön taraftaki tam olarak korunabilmiştir. Bu figürün sakallı ve başlarında dişli taçları vardır. Oklukları bellerindedir. Tam korunmuş olan ikinci figürün kırmızı pileli elbisesi ayak bileklerine kadar uzanmaktadır. Uzun kıyafeti pileli ve kolları dikişlidir.

Süvariler(Res.87.): Süvari birliği, ilk sırada dört, ikinci sırada ise üç atlıdan oluşmaktadır. Bütün biniciler renkli zikzak desenli pantolon giymektedir. Bununla birlikte ilk sıradaki üç atlılar, sırasıyla gri, kırmızı, gri tiara takmış olup ilk ve üçüncü binicinin kırmızı kısa ceketleri vardır. Ortadaki binicinin ceketi boyanmamış olup sadece siyah konturludur. Koşar durumda olan atlar ise sırasıyla gri siyah ve kırmızıdır. Sadece öndeki gri atın detayları görülmektedir. Atlar kesiştikleri için diğer atların detayları seçilememektedir. Öndeki gri atın kırmızı eyeri bulunmaktadır İkinci sırada yer alan dört atlı ise, arkadaki grup ile benzer kıyafetler giymiştir. Neredeyse arkasında yer alan üç atlının birebir kopyası olan biniciler ok ve yayını germiş fırlatmadan az önceki andadırlar. Yalnızca gerideki atın arkasına gölge şeklinde dördüncü bir at eklenmiştir. Öndeki atlı net bir şekilde görülebilmektedir. Kırmızı tiara, gri tunik, zikzak çizgili pantolon ve kırmızı ayakkabıları görülmektedir. İkinci figürün tuniği boyanmamıştır. Üçüncü figürün tuniği ve tiarası kırmızıdır. Dördüncü figürün ise tiarası kırmızı tuniği gridir. Öndeki at siyah, yanındaki kırmızı, onun yanındaki beyaz ve en dıştaki ise kırmızıdır. Bu grupta birinci ve üçüncü atlar öne çıkmaktadır. Onların yanlarındaki

ikinci atlar ise kırmızı gölgeleri şeklindedir. Öndeki siyah atın üzerinde kırmızı eyer bulunmaktadır. Bu eyer zikzak desenli kırmızı bir bantla atın göğsüne bağlanmaktadır. Benzer eyer arkadan gelen üç atlı grubunda gri atta görülmektedir.

Atlı Araba (Res.88): İki tekerlekli savaş arabası iki at tarafından çekilmektedir. Sekiz ispitli olan tekerlek çivileri temsil eden siyah nokta bezekler ile süslüdür. Teker ispitleri orta kısımda dekoratif oymalarla süslenmiştir. Araba kasası gri olup oldukça derin yapılmıştır. İçinde okçuların beline kadar gelmektedir. Kasanın üst kenarı kavisli ve siyah, kırmızı noktalar ile donatılmıştır. Bu noktalar mihlame tekniği ima etmektedir. Ayrıca kasa üzerinde iki okluk vardır ancak bunlar boyanmadan bırakılmıştır. Bununla birlikte arabanın çeki oku kasanın tabanından çıkıp yükselerek atların boyunlarının üzerinde sona ermektedir. Ucundaki üçgen nesne çanı temsil etmektedir. İki siyah çizgi, oku boyunduruğa bağlamaktadır. Kırmızı atların gövdeleri uzun, kafaları iri, boyunları kısa ve kalın, yeleleri ise gür şekilde gösterilmiştir. Atların koşum takımları balıksırtı desenlidir. İki siyah, ikisi kırmızı olan dört dizgin önce atların yanaklarında görünür, sonra boyunduruk halkasından geçerek sürücünün elinde son bulmaktadır. Kasanın içinde iki erkek görülmektedir. Bunlardan bir tanesi bir elinde kırbaç diğer elinde atların yularlarını tutmaktadır. İkincisi ise ok atar şeklindedir. Öndeki erkek gri, arabacı ise kırmızı tiaralıdır. Kıyafetleri ise kırmızıdır.

Komutan (Res.89-90): Sahnenin tam ortasında yer alan komutan sağ eliyle karşıdaki düşmanın karnına hançer saplarken sol eliyle de onu kendine doğru çekmektedir. Kıyafeti sahnenin solunda olan okçu ile aynıdır. Komutan uzun sakallı olup uzun saçları ensede toplanmıştır. Başında iki yatay bantlı ve üstü dişli olan bir tacı vardır. Bununla birlikte kulağında kırmızı küpeli bulunmaktadır. Profilden gösterilen bu figürün burnu hafif kavisli ve uzun olup alt dudağı biraz dışarı çıkmıştır. Ağır çenesi siyah sakal ile çevrilidir. Siyah kavisli kaş çizgisiyle büyük gözü bir tarafında açılı bir tarafında ise açıktır. Kırmızı kıyafet uzun pileli ve kolları dikişlidir. Hançerin kılıfı kemeri sokuludur. Gri okluğu ve uzun yuvarlak yayı sol omzunda asılı şeklindedir. Komutanın alt kısmındaki renkler solmuş olmasına rağmen kırmızı bağcıklı ayakkabıları seçilebilmektedir.

Birinci Düşman Askeri (Res.91.): Genellikle diğer figürler gibi giyinmiş olan bu figür ve arkasına yer alan diğer figürler, benzer kıyafet ve başlıklara sahiptirler. Düşmanlarından onları ayıran tek nokta yüksek, ucu sivri ve arkaya

doğru eğimli keçe başlıkları ve savaş baltalarıdır. Komutan tarafından saldırıya uğramış olan asker kırmızı sivri başlık, beyaz tunik ve zikzak desenli pantolon giymektedir. Bu figürü komutan sakalından yakalamış ve hançer saplamıştır.

İkinci Düşman Askeri (Res.91): Birinci düşmanın hemen arkasında sol kolunu havaya kaldırmış ikinci bir asker bulunmaktadır. Figürün sol kolu havada komutana doğru hamle yapmaktadır. Kırmızı başlığı, zikzak desenli pantolonu ve gri tuniği vardır. Belinde diğer askerde olduğu gibi uzun saplı savaş baltası bulunmaktadır. Bununla birlikte bu asker başından okla vurulmuştur.

Yerde Yatan Düşman Askeri (Res.91): Bu figür komutan ile öldürmekte olduğu birinci düşman askerin tam önünde yerde yüz üstü yatmaktadır. Figürün sırtında saplanmış iki ok görülmektedir. Figürün beyaz başlığı bulunmaktadır.

Düşen Atlı ve At (Res.92): Askerlerinin hemen arkasında üstünde sürücüsü olmayan şaha kalkmış bir kırmızı gövdeli, gri eyerli at bulunmaktadır. Atın altında sırt üstü yatan bir asker görülmektedir. Burada aldığı darbelerle vurularak düşmüş bir atlı tasvir edilmeye çalışılmıştır. Saha kalkmış olan atın göğsüne ok saplı durumdadır. Rakip tarafın atlarından farklı olarak bu atın ve diğer düşman atlarının kuyruğunun düğümlü olduğu görülmektedir. Sivri uçlu kırmızı başlık ve kırmızı kolları olan tunik giymektedir. Sırt üstü düşmüş olan bu figürün dizleri karnına doğru çekik, bir kolu yanında diğer kolu dirsekten bükük bir şekilde başına doğrudur.

Üç Düşman Atlısı (Res.93): Biniciler at üzerinde ok atar şekilde gösterilmiştir. Üç atlının iki yandaki kırmızı ortadaki ise gri başlıklıdır. Siyah ve kırmızı zikzak desenli pantolon giymişlerdir. Diğer atlılarda olduğu gibi burada da arkadaki at, bir at başı kadar öndedir ve ortadaki atta öndeki atın gölgesi şeklinde olup çok az öne çıkmaktadır. Öndeki at kırmızı, ortadaki at kırmızı ve en sondaki at beyazdır.

İki Düşman Atlısı (Res.94): Yan yana ok atar durumdaki iki atlıdan öndeki kırmızı başlıklıdır. Yandaki gri başlıklı olup her ikisinin de zikzak desenli pantolonları vardır. Öndeki at kırmızı olup arkadaki atın rengi korunmamıştır. Atların her ikisinin de kuyrukları birinci atta olduğu gibi düğümlüdür.

İki Okçu (Res.94): Frizin sonunda arka arkaya iki asker ellerinde ok ve yayları ile

gösterilmiştir. Figürlerin gövdelerinin orta kısmı tahrip olmuştur. İki figürde kırmızı sivri başlıklı ve zikzak desenli pantolonludur. Arkadaki figürün başı hafifçe öne doğru eğiktir.

Dönem/Tarih: İÖ 475 civarı

Kaynakça:

- Uçankuş, H. T. (1979). Afyon'un Tatarlı Kasabasında Bulunan Phryg Tümülsü Kazısı, *VIII. Türk Tarih Kongresi I*, , 305-334, Lev. 189-198.
- Uçankuş, H. T. (2002). Afyon'un Tatarlı kasabasında Bulunan Phryg Tümülsü Kazısı, *Arkeoloji ve Sanat* 106, 23-51.
- Uçankuş, H. T. (2002). *Ana Tanrıça Kybele'nin ve Kral Midas'ın Ülkesi Phrygia*.
- Summerer, L. (2005). From Tatarlı to Munich: The Recovery of a Painted Wooden Tomb Chamber in Phrygia. İ. Delemen,(Ed.), *The Achaemenid Impact on Local Populations and Cultures in Anatolia*, (pp. 131-158).
- Summerer, L. (2007). Picturing Persian Victory: The Painted Battle Scene on the Munich Wood, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberis* 13, (3-30).
- Summerer, L . (2010). Duvar Resimleri . L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (121-185). İstanbul: YKY.
- Von Kienlin, A. (2010). Mezar Mimarisi. L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (89-119). İstanbul: YKY.

3.2.10. Topyeri Tümülsü

İl: Afyon

İlçe: İhsaniye

Boyut: Yükseklik 10 m , Çap 30 m

Mimari: Kuzey-güney yönünde planlanan mezar yapısı; dromos, önoda ve mezar odasından oluşmaktadır(Res.95). Dromos kazı yapılamadığı için açığa çıkarılamamıştır. Mezar odasının ve ön odanın kodları göz önüne alındığında dromosun bazı kısımlarının kayaya oyularak yapılmış olduğu düşünülmektedir. Önodanın 65 cm derinlikte, 76,5 cm genişlikte, 113 cm yükseklikte oyularak elde edilmiş ve üçgen alınlık formunda yapılmış olan lento ile kapatılmış girişi vardır. Giriş dromos tarafından büyük bir taş blok ile kapatılmıştır. Bu bloğun sağüst kenarı antik dönemde bir insanın sığabileceği genişlikte kırılarak tahrip edilmiştir. Önoda 2,11x1,58 m. boyutlarında olup dikdörtgen bir plana sahiptir. Odanın tabanı iki basamak ile inilmektedir(Res.96). Doğu ve batı duvarı 2,16 m yükseklikte olup kaya oyularak elde edilmiştir. Önoda ve mezar odası arasında kalan duvar da kaya oyularak üçgen alınlıkla birlikte yapılmış olup ortada mezar odasına giriş boşluğu bırakılmıştır. Oda beşik çatılı olup dört adet blok taştan inşa edilmiştir.

Mezar odasına önodadan 1,15 m. yükseklikte, 0,64 m. genişlikte ve 0,60 m. kalınlıkta bir kapı boşluğu ile girilmektedir. Tuf taşından yapılmış iki kanatlı kapı mezar odası ile önoda arasında bulunmaktadır(Res.97). Mezar odası, 3,30 x 2,80 x 1,90 boyutlarında olup yamuk bir plana sahiptir. Odaya bir basamaklı merdiven ile girilmektedir. Tavan beşik tonozludur. Mezar odasının girişinin sağında, doğu duvarına bitişik 0,65x0,7 m. boyutlarında 0,30 m. derinlikte bir niş açılmıştır.

Bezemeler: Mezar odası ve önodanın duvar, alınlık ve tavanlarının yüzeylerinde kabartma ya da doğrudan boya ile yapılan geometrik ve bitkisel bezekler görülmektedir.

Önoda(Res.98):

Duvar ve tavanda bezekler görülmektedir. Doğu ve batı duvarında 2,15 m., yüksekliğinde ve 0,15 m. kalınlığında karşılıklı İon sütun başlığı taşıyan ikişer sütun yer almaktadır. Batı duvarında olan maalesef su sızıntılarında nedeniyle bozulmuş olup sadece izleri seçilebilmektedir. Güney duvar üzerinde oturan ve tavanı oluşturan blok taşlarının kuzeydeki dışında kalanlar üzerinde birbirini kesen kalın kırmızı bantlar vardır. Kuzey duvar üçgen alınlık üzerinde de birbirini kesen kırmızı kalın bant ile bu bantların arasında sarı renkli 8 adet üçgen bezekleri görülmektedir. Bununla birlikte kuzey duvarda yer alan kapının çevresi farklı kodlarda üç sıra şeritle çevrelenmiştir. Bu şeritlerin üzerinde oturan arşitravda bir sıra inci dizisi ve üzerin de bir sıra yumurta dizisiyle iki yanında ikişer yaprak bulunan sütun başlığı vardır. Anılan bu başlık üzerine sarı ve kırmızı alçak kabartma olarak yapılmış, tomurcuklu bir palmet vardır. Palmetin sağında sağa doğru kıvrılarak sivrileşen kırmızı bir bezek ile kapı söveleri ile arşitravın kesiştiği yerde aşağı sarkan volütlü küçük bir kabartma bulunmaktadır. Mezar odasının güney duvarı dışında diğer duvarlar ve tavan kırmızı ve sarı renkli geometrik ve bitkisel bezekler bulunmaktadır(Res.99). Doğu ve batı duvarlarında kırmızı İon başlıklı 0,85 m. yükseklikte üçer sütun vardır. Başlıkların üzerinde karşılıklı olarak tavanın ortasında birleşen kırmızı bantlar ve bunları yatay olarak kesen üç sıra kırmızı bant görülmektedir. Bununla birlikte tavanın tam ortasında yine kırmızı yatay bant yer almaktadır. Başlıklar üzerinde bulunan iki sıra bat arasında doğu duvarında kırmızı, batı duvarda sarı dikey bant aralarına dörder adet olarak toplam 16 bitişik üçgen vardır. Kuzey duvarında ise ön odada kuzey duvarına kabartma olarak yapılan kırmızı palmetin benzeri bir bezek ve yan duvarlarda bitişik üçgen bezekleri devamı olarak palmet bezeğinin iki yanına beşer bitişik kırmızı üçgen görülür. ,

Dönem/Tarih: Geç Hellenistik

Kaynakça:

- Üyümez, M. (1995), Ayazın Köyü Topyeri Tümülüsü Temizlik Çalışması, *Müze Kurtarma Kazıları Semineri* 5, 439–462.
- Bozdağ, M. (2009), *İhsaniye. Frig Vadisi. Afyonkarahisar İli Frig Vadisi Kültür Envanteri*, Afyonkarahisar.

- Summerer, L., von Kienlin, A. (2016), *Roofing the Dead. Architectural Allusions in Anatolian Tumuli*. Tumulus as Sema, Space, Politics, Culture and Religion in First Millenium BC. Ed. by Olivier Henry and Ute Kelp , Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston (s. 501-512).

3.2.11. Taşlık Tümölüsü

İl: Kütahya

İlçe: Aslanapa

Boyut: Yükseklik yaklaşık 2 m, Çap 20 m.

Mimari: Toprak altında volkanik kaya kütesine oyulmuş olan mezar yapısı: Dromos, ön hol ve bu hole açılan iki odadan oluşmaktadır(Res.100).

Kuzeydoğu yönünde olan dromos 1,75 m. x 1,60 m. boyutlarındadır. Ölçülebilen yüksekliği 1,40m.'dır. Üzeri yan yana yerleştirilen yassı plakalar ile örtülmüştür. İçeriden görülebildiği kadarıyla dromos girişi dışarıdan üst üste oturtulmuş iri blok taşlarla kapatılmıştır. Güney yönde dromosun ana girişi ile aynı aks üzerinde bulunan dikdörtgen kapı açıklığından ön hole geçilmektedir.

Dikdörtgene yakın yamuk planlı olan ön holün boyutları 1,70-1,85 m. x 1,06-1,11 m. olup beşik çatılıdır. Ön holden güney ve doğu yönünde bulunan iki ayrı mezar odasına girilir. 1 no'lu mezar odası güney yönündeki dromos ve ön hol ile aynı aks üzerinde yer almaktadır. Kare planlı 2,25 m. x 2,25 m. boyutlarında ve beşik çatılıdır. Odaya ön holden kademeli çerçeve içine alınmış dikdörtgen kapı açıklığından geçilerek giriş sağlanır. Kütahya Arkeolojisi Müzesi uzmanlarının raporlarında bu odada iki klinenin varlığından söz edilir. Fakat odanın içi yarısına kadar toprakla dolu olduğu için mevcut durumu bilinmemektedir. 2 no'lu mezar odasına ön hol doğu yönündeki dikdörtgen açıklıktan geçilir. Girişi kapatan dikdörtgen kapak taşı ön hol girişinin yanındadır. Dikdörtgen planlı oda 2,70 m. x 2,20 m. boyutlarındadır. Yine Kütahya Arkeolojisi Müzesi uzmanlarının raporlarında, girişin karşısındaki kısa duvar ve uzun yan duvarların önünde birer kline olduğu kaydedilmiş olmasına karşın şuan klinelere ait bir iz bulunmamaktadır.

Bezemeler: Boya, mezar odası duvarlarında, tavanda ve alınlıklarda kabartma olarak işlenen bezeklere uygulanmıştır.

Ön holde(Res.101); İki yana eğimli tavanda ve karşılıklı üçgen alınlıklardaki kabartma olarak işlenen ahşap taklidi mimari elemanlar koyu kırmızıdır. Doğu yöndeki alınlığının ortasında bulunan dikmenin her iki yanında

karşılıklı duran iki horoz da kabartması koyu kırmızıdır(Res 102). Güney uzun duvarda, alttan duvar boyunca yatay silme ile sınırlandırılmış alanda dört ayaklı iki hayvan kabartması vardır. Doğudaki bacaklarını öne doğru uzatmış, oturur pozisyonda bir aslan olup üzerinde koyu kırmızı boya izleri vardır. Ona doğru yönelen hayvanın at olduğu düşünülmektedir(Res.103). Gövdesinin büyük bir bölümü ve bacak kısımları tahrip olmuştur. Boynunda ve ön bacaklarında koyu kırmızı boya izleri görülmektedir.

1 no'lu mezar odasında(Res.104); Kuzey alınlıkta ahşap taklidi mimari öğeler kabartma olarak işlenip kırmızı boya ile boyanmıştır. Ayrıca tavanın korunmuş kısımlarında bantlar halinde kırmızı boya ile yapılmış üçgen bezeği vardır. Etrafa dağılan boyalı parçalardan tavanın aslında tamamen bu tür bezeme ile süslü olduğu düşünülmektedir.

2 no'lu mezar odasında; iki yana eğimli tavanda karşılıklı üçgen alınlıklar ve ahşap taklidi mimari elemanlar kabartma olarak işlenmiş ve kırmızı ile boyanmıştır.

Dönem/Tarih: İÖ 6.yy.ın ikinci yarısı

Kaynakça:

- Sivas, T. (2010). Yeni Bir Boyalı Frig Mezarı: Taşlık Tümülüsü. L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (330-341). İstanbul: YKY.
- Summerer, L.,von Kienlin, A. (2016), *Roofing the Dead. Architectural Allusions in Anatolian Tumuli*. Tumulus as Sema, Space, Politics, Culture and Religion in First Millenium BC. Ed. by Olivier Henry and Ute Kelp , Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston (s. 501-512).

3.3.Akdeniz Bölgesi

3.3.1. Müğren Tümülüsü

İl: Antalya

İlçe: Elmalı

Boyut: Herhangi bir veri bulunmamaktadır.

Mimari: Müğren Tümülüsü; dörtgen plana sahip, beşik çatı ile örtülü tek bir mezar odasından oluşmaktadır(Res105.). Oda her biri iki tona yaklaşan yekpare sekiz kireç taşı blokla inşa edilmiştir. Mezar odasının açıkta kalan yüzeyleri perdahlanmış yamuk formulu iki masif plaka üzerine oturmaktadır. Mezar odası içerisinde yükseklikleri batıya doğru azalan dört iç alınlık meydana getiren beşik çatı, iki bloktan oluşur. Bu bloklar, birbirine kırlangıç kenetlerle bağlanır.

Bezemeler: Duvarlarda, alınlıkta ve tavanda, geometrik bezeklerden oluşan boya bezemeler görülmektedir(Res.106-107).Buradaki boya bezemeler odanın doğusunda batısına doğru incelenecektir.

Doğu duvar ve 1 numaralı Alınlık(Res.107-108); Doğu duvarının üst bitiminde yaklaşık 2,75 m. uzunluğunda, 7,5 cm. genişliğinde kırmızı boya bant bezeme vardır. Yine aynı yerde, bu kez duvar üzerine oturan alınlığın da bitiminde, alttaki kırmızı şeride paralel olarak uzanan yatay bir siyah bant görülür. Bu bantla aynı renk ve kalınlıktaki bir diğer parça duvarın güney üst bölümünde de vardır ve kuzeydoğu-güneybatıya doğru uzanarak kabartma olarak işlenen plastere doğru yönelmektedir. Aynı alanda bir başka bezeme ise plastere dikine uzanan, aynı renk kuşakla birleşen 7,5 cm.lik kırmızı boya kalıntısıdır. Bu resim alanı 2 numaralı alınlık ile ortak özelliğine sahiptir.

1-2 numaralı Alınlıklar Arasındaki Tavan Bezemesi(Res.106,107,110): Tavanın kuzey eğimi boyunca mavi-kırmızı-mavi dizimli yatay bantlar görülmektedir. Merkezdeki pilastere paralel olarak uzanan bu bantlar 17-18 cm. kalınlığında ve 1,12 cm. uzunluğunda olup aralarında 24 cm.lik açıklıklar bulunmaktadır. Ayrıca kuşaklar arası açıkların arası yaklaşık 1 cm. kalınlıkta verev kırmızı çizgilerle tümlenmiş içi taralı üçgenlerle doldurulmuştur .Bunlara ilaveten, tavanın güney yanında konum, biçim, ölçü ve renk olarak kuzeydeki

kırmızı kuşak ile aynı özelliklere sahip bir parça bulunmaktadır ve burada da benzer biçimde üçlü bezeme kuşağı ile içi taralı üçgenlerden oluşan bir düzenlemenin yer aldığı tespit edilmiştir.

2 numaralı Alınlığın Üzerindeki Resim Alanları(Res.109,110): 2 numaralı alınlığının doğu yüzü nispeten tahrip olmuştur. Buna rağmen kuzey yanında kırmızı ve siyah boyadan oluşan bir resim alanı seçilebilmektedir. Burada alınlığın tabanı 7,5 cm. genişliğinde kırmızı bir bant vardır. İyi korunmuş 5 cm. kalınlıktaki siyah boya ile boyanmış bir üçgenin köşegeni kırmızı kuşağın hemen üzerinde oturur(Res.5). Bu üçgenin dik köşesi ise siyah bant ile sınırlandırılmış olup içinde kırmızı renkte dolgulu bir dörtgen vardır. Diğer yandan söz konusu olan dik üçgenin üst kısmında ona diagonal olarak uzanan ikinci siyah bir bant vardır. Bu bant ile tavan arası tümüyle kırmızıya boyanmıştır. 2 numaralı iç alınlığın batı yüzünde merkezdeki plasterin yüzeyini kaplayan kırmızı boya vardır. Aynı zamanda plaster alınlığı bezeyen bir üçgenin tepe noktasını oluşturur. Kenarları siyah, tabanı kırmızı bantlardan oluşan bu üçgenin dışında kalan tüm bölüm tamamen kırmızıya boyanmıştır. Diğer yandan 7,5 cm.lik kalınlığa sahip olan kırmızı bant alınlık boyunca uzanan üçgeni iki eşit parçaya böler. Orta dikme ve plasterin birleşme noktasında siyah boya ile boyanmış oval formulu bir motif vardır. Dikmenin her iki yanında hem aşağı hem de paralel uzanan siyah boya ile boyanmış iki üçgen vardır. Alınlığın alt yüzeyinde ise zikzak motifleri olup mavi ve kırmızı renkte boyanan zikzaklar iki mavi ve bir kırmızı şeklindedir. Zikzaklar ortalama 3 cm. kalınlıkta, 27 cm. uzunlukta ve 15 cm. yüksekliktedir.

2-3 Numaralı Alınlıkların Arasındaki Tavanın Boya Bezemeleri(Res.107,111): Çatının birleşme noktası olan bu alanda; kuzey yanda, tavanın doğu kısmında mavi-kırmızı-mavi bantlardan merkezi kırmızı bant ile aynı eksende onun devamı olarak uzanan kırmızı boya izleri vardır. Merkezdeki kırmızı kuşağın her iki yanında içi taralı üçgenler bulunmaktadır.

3 Numaralı Alınlık Üzerindeki Boya Bezemeler: Alınlığın doğu ve batı yüzleri tümüyle aşınmış olmasına rağmen az da olsa doğu yüzünde kırmızı boya izleri vardır. Diğer alınlık ile ortak özellikler göstermektedir.

Kuzey ve Güney Duvardaki Boya Bezemeler(Res.106,107,112): Kuzey ve güney duvarlarının çatı ile birleşme noktalarında, doğu duvarına koşut biçimde 7,5. cm kalınlıkta kırmızı bir boya bantı vardır. Bununla birlikte, yine kuzey

duvarda bu kez yürüme zeminden 95 cm. yükseklikte ve 3,90 m.lik doğu-batı yönünde tüm duvara yayılmış boya izleri vardır. Bu bantta kırmızı boya ile boyanmış meander dizisi az da olsa ayırt edilebilmektedir.

Dönem/Tarih: İÖ 6.yy sonu

Kaynakça:

- Tiryaki, S. G. (2015). Milyas Araştırmalarına Katkılar: Müğren Tümlüsü Boyalı Mezar Odası. *Cedrus* ,3 , 51-66.
- Mellink, M. J. (1971). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1970. *American Journal of Archaeology* 75(3), 245-255 .
- Mellink, M. J. (1972). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı,Lycia,1971". *American Journal of Archaeology* 76, (9), 257-259.

3.3.2. Kızılbel Tmls

İl: Antalya

İlçe: Elmalı

Boyut: Yükseklik yaklaşık 6 m., çap yaklaşık 50 m.

Mimari: Tmls'n tek bir mezar odasından oluşmaktadır. Mezar odasını inşa etmek için, 1,60-1,80 m. derinliğinde bir çukur açılmıştır. Doğu -batı yönünde 4.50 m. kuzey-güney yönünde 4.20 m. llerindedir (Res.113-114). Mezar bu çukurun kuzey-batı köşesine yerleştirilmiştir. Odanın zemini tek sıra halinde 5-10 cm. kalınlıklardaki bloklarla kaplıdır. Odanın boyutları doğu-batı 3.70 m., kuzey güney 3.10 m.dir. Zeminde iki tip kireç taşı kullanılmıştır. Birincisi sert gri, ikincisi krem beyaz renkli daha yumuşak daha homojen bir taştır. İkinci tip taş yaygın olarak duvarlarda ve çatı kaplamalarında kullanılmıştır.

Mezar odasının i ls doğu-batı yönünde 2.40 m., kuzey-güney yönünde 2 m.dir. Muhtemelen ilk yapılan duvar batı duvarıdır. Duvarların alt bölümlerinde kullanılan taşlarla boyut olarak kabaca aynı boyuttadır. Girişin bulunduğu güney duvarının alt sırasında yer alan iki blok diğer duvardakilerden daha yüksektir (65-70 cm.), diğerleri 45-55 cm.dir. Mezarın duvarlarındaki ikinci taş sırası iki farklı tiptedir. Güney ve batı duvarlarda düzensiz trapezoidal iken kuzey ve doğuda farklıdır. Muhtemelen ilk olarak kuzey ve batı duvarlar, daha sonra da diğer duvarlar yapılmıştır. Güney ve batı duvarlar daha kareye yakın formlu, kuzey ve doğu duvarlar ise daha trapezoidal formda bloklardan oluşturulmuştur. Batı duvarda Antik Dönem'e ait onarım izleri görülebilmektedir. Diğer muhtemel bir antik onarım izi ise kuzey duvarı K 9 no.lu blokta görülmektedir. Tüm duvarlar rldkten sonra keski ile 2 cm. bir düzleştirme yapılmıştır. Sadece klinenin arkasında kalan K1 bloğunda düzleştirme yoktur. atı, dört adet, 30-35 cm. kalınlığında kireçtaşı bloklardan inşa edilmiştir. Sadece batı kısmındaki en alta yer alan blok 15-20 cm. kalınlığındadır. Orijinal taş olasılıkla taşıma sırasında kırılmış onun yerine daha ince bir taş konmuştur. Blokların birleşme noktasında kursun dklmştir. .

Güney duvarının doğu kenarında yer alan giriş 80 cm. genişliğinde ve 1 m. yüksekliktedir. Tek kişilik olarak tasarlanmış olan bu mezara, güney duvarın doğu ucunda ressamaların içeriye girebilmesi ve ölüyü içeriye sokabilmeye izin verecek ölçülerde bir kapı açıklığı bırakılmıştır. Kapının her iki yanında, kapıya dayanan moloztaşlarla örülmüş destek duvarları vardır. Anılan destek duvarının iç yüzleri farklı şekillerdeki kireçtaşı levhalarla kaplanmıştır.

Mezar odası duvarlarının dış yüzleri kaba olarak bırakılmıştır. Ancak kapı lentosu özenli yapılmıştır. Kapı lentosunun dış yüzünde çok az korunmuş olan kırmızı pigment izleri seçilebilmektedir. Lentonun iççiliğindeki özen, kapı kapatma sistemiyle alakalıdır. Giriş 87 cm. genişliğinde, 126 cm. yüksekliğinde ve 12 cm. kalınlığında bir blok ile kapatılmıştır. Bu taş yukarıdaki üçgen bloktan aşağı doğru kaymaktaydı. Bu blok lento bloğunun içinde oluşturulan 15 x 88 cm. ölçülerindeki boşluktan aşağıya inmekteydi. Kapı sistemi, iki yanlarda, bir üstte ve bir altta olmak üzere toplam altı bloktan yapılmıştır.

Odanın batı duvarının önünde sandık şeklinde yapılmış taş kline yer almaktadır(Res.115). Masa ise kuzey duvarının doğu ucunun karşısında durmaktadır. Kline, masa ve zemin blokları hırsızlar tarafından tahrip edilmiştir. Ancak bunların restore edilebilmeleri mümkün olmuştur. İki ayrı bloktan oluşan kline kırıklar halinde ele geçmiştir. Klinenin Üst parça 185 x 74 cm. boyutlarında ve 10 cm. kalınlıktadır. Üstteki parçanın etrafı 10 cm. genişliğinde konkav bir şeritle çevrelenmiştir. İç kısımda oluşan oyuk 169 x 61 cm. boyutlarındadır. Kare formu kaidesi 74 x 40 cm. boyutlarındadır. Oldukça kütleli olup tüm yüzeyleri düzeltilmiştir. Klinenin tam olarak pozisyonunu söylemek mümkün değildir. Batı duvar B1 ve B2 bloklarında boyama izleri görülmemektedir. Dolayısıyla kline buraya yakın olması gerekmektedir. Batı duvarı üzerindeki bezemeli frizden dolayı baş kısmı kuzey duvara doğru döndürülmüştür.

Küçük dikdörtgen formu olan masa 72 x 34 x 31 cm. boyutlarındadır

Bezemeler: Mezar odasının duvar, zemin ve tavanında boya bezekler yer almaktadır. Bununla birlikte klinenin ön bölümünde dikey olarak yapılmış 1.5-2 cm. kalınlığında bant boya izleri vardır.

Duvardaki Boya Bezemeleri:

BATI DUVAR:

Batı duvar üst üste sıralı bloklardan oluşmaktadır(Res. 116). Blokların her sırası ayrı bir friz alanı olarak kullanılmıştır. En alttaki sıra iki bloktan oluşmaktadır. Ancak sıranın klineye denk gelmesi sebebiyle bezemeli alan yoktur. En geniş bloklar iki bloktan oluşan orta sırada bulunmaktadır. Daha dar olan üst sırada üç blok yer almaktadır(Res.117). Bu çalışmada Mellink'in kullanmış olduğu blok numaralandırma sistemi kullanılmış katalog bu düzenlemeye göre hazırlanmıştır²²¹.

1-2 no.lu Bloklar: Klinenin denk gelmesi nedeniyle bezemesizdir.

3-4 no.lu Bloklar: Blokların üzerinde yer alan iki sahne duvarın ana frizini oluşturmaktadır. Sağda ziyafet solda ise ayrılış sahneleri bulunmaktadır.

I.FRİZ

Ayrılış Sahnesi (Res.118): Savaş arabasına binerken arkasında duran kadına doğru bakan bir savaşçı gösterilmiştir. Arabanın içindeki sürücü atların dizginlerini tutar şekildedir. Arabanın ön tarafındaki üç aile üyesinden yaşlı olanı en önde oturmakta ikisi ise ayakta. Atların ve yaşlı figürünün üst kısmında elinde havada lotus çiçeği tutan kanatlı bir figür bulunmaktadır. Sahnenin yaklaşık genişliği 1.10 m'dir.

Kadın Figürü (Res.118):Kadının vücudunun sadece üst kısmından bir parça korunmuştur. Parçanın korunan maksimum yüksekliği 9 cm'dir. Sağ göğsü üzerinde khiton parçasının kırılgı görülebilmektedir. Sol omzundan aşağı inen katlar boyunda "v"şeklindedir. Savaşçının miğferinin ucunda bir ele ait kalıntılar vardır. Bu kalıntılar kadına ait olmalıdır. Aşağıda mızrak tutan elinin yanında birbirine paralel üç çizgi görülmektedir. Yukarı doğru kavisli olan bu çizgiler bir

---

²²¹ Mellink, 1998: 22-41.

ele aittir. Çizgilerden anlaşılabilirdi kadarıyla bu el kadının önünde duran bir çocuğa ait olmalıdır.

Savaşçı Figürü: (Res.119):Uzun boylu figür savaş arabasına binerken gösterilmiştir. Sağ ayağı yerde sol ayağı arabada olmasına karşın topuğunu kaldırmış şekildedir. Sorgucundan ayağına kadar yüksekliği 54 cm'dir. Miğfer, gövde zırhı, tunik ve baldır zırhı giymiştir. Elinde ise mızrak tutmaktadır. Vücudunun üst kısmı cepheden, bacaklar sağ profilden, baş ise arkasındaki kadına dönük olması nedeniyle sol profilden gösterilmiştir. Yüzünde miğferden uzanan burunluk ve yanaklık vardır. Yüzün eğimli profili burunluk ile gösterilmiştir. Burun deliği çizgisi ve ağız çizilmiştir. Burun altında yer alan ince çizgi ise bıyık olmalıdır. İris, badem gözün ortasında siyah nokta ile gösterilmiştir. Yanaklığın altında çıkan sakal dikkati çekmektedir. Ten rengi koyu okradır. Boyun parçası ensede geriye doğru kıvrılmaktadır. Ağız kenarına kadar gelen yanak parçası miğfere menteşe olarak çizilmiş basamak deseni ile bağlanmıştır. Burunluk ise tam burnun uç noktasında bitmektedir. Açık lila rengi olan sorguç siyah ışınal çizgilerle gösterilmiştir. Sorgucun dış hattı beyaz miğfere bağlandığı iç hattı ise mavidir. Bu mavi bölgenin dış konturları kaybolmuştur.

Geniş omuzlu gövde beyaz gövde zırhı ile korunmaktadır. Zırhın omuzlarına ve kol kenarlarına nokta bezemeli bordür yapılmıştır. Göğsün tam ortasında bir palmet bulunmaktadır. Palmet koltuk altlarından çıkan ve göğüslerin altından bir kavisle dolanarak oluşturulmuş iki spiralın üzerinde yer alır. Palmetin tam tersinde asılı bir palmet daha vardır. Bel çift çizgiyle gösterilmiştir. Bu çizgilerin altından çıkan dil biçimli çıkıntılar kalçayı kaplar. Gövde zırhının altından giyilen kısa tunik bezeklerle süslenmiştir. Tunığın dirseğin yukarısına denk gelen kolları koyu kırmızıdır. Gövde zırhına yakın bezemesiz alanlar kırmızıdır. Bununla birlikte zırhın kanatlarının alt kısmında yer alan kısa etek dörtgen içinde noktalı küçük artı 't' bezemeli lila nakışlı gösterilmiştir. Etek üzerinde iki yatay bant seyrek olarak yapılmış alternatif nokta bezemeli olarak gösterilmiştir..Anılan bu iki bant kaldırılmış olan sol bacağın üzerine yukarıya doğru kıvrılmaktadır. Etek sol bacakta dizin üstüne sol geride olan sağ bacak ise

üzerine denk gelmektedir. Bronzlaşmış sağ kolunda aşağı doğru mızrak tutmaktadır. Yumruk şeklindeki elinde başparmağı ileri doğru uzatılmıştır. Sağ kol arabacının kalçası üzerine denk gelmektedir. İleri doğru uzatılmış eli, arabanın kıvrımını gevşekçe tutmaktadır. Ok beyaz olmasına rağmen figürlerin üstüne denk geldiği yerlerde şeffaftır. Okun son kısmı korunamamıştır. Yaprak şeklindeki uç kısmı tamamen siyahtır. Savaşçının sağ bacağının uyluk kısmının rengi iyi korunmuştur. Ancak tekerleğin arkasına denk gelen parçası korunamamıştır. Ayak bileğinden dize kadar olan alanda yer alan beyaz baldır zırhı görülebilmektedir. Sağ ayak ise orantısız bir şekilde uzundur.

Arabacı Figürü (Res.119): Arabacı savaşçı ile aynı kıyafetlere sahiptir. Ancak daha küçük boyutta yapılmıştır. Arabacı dizginleri tutar şekilde olup öne doğru hafifçe eğilmiştir. Aşınmış olan yüzünde gözün üst kısmı korunmuştur. Yüksek olan sorguç mavidir. Miğfer savaşçının miğferine benzemesine karşın yanaklıktaki menteşe bağlantıları burada yoktur. Figürün siyah sivri sakalı yanaklığın altından ileri doğru çıkmaktadır. Profilden gösterilmiş olan gövde zırhı beyazdır. Bel ve yaka çift çizgi ile gösterilmiştir. Kemer altından başlayan kısa kabarıklık savaşçıda olduğu gibi dilimler halinde olmayıp kavisli bir şekilde kalçayı örtmektedir. Koyu kırmızı kısa kollu kısa bir khiton giymiştir. Kıyafetinin kenarlarında beyaz üzerine siyah basit meander yer almaktadır. Khitonun parçası koyu kırmızı etekte seyrek siyah noktalı çapraz bir bant bulunmaktadır. Bacağının rengi kaybolmuş olmasına rağmen konturları seçilebilmektedir. Arabacı atların dizginlerini tutabilmek için kollarını ileri doğru uzatmıştır. Korunmuş olan sol yumruğu çift dizgini kavramış şekilde gösterilmiştir.

Araba(Res.119):Arabanın sekiz ispitli tekerleği vardır. Klinenin köşesine denk gelmesi nedeniyle bazı yerleri asimetrik yapılmıştır. Beyaz olan tekerlekte, tekerlek merkezi çift çizgi olarak gösterilmiştir. Parmaklar üzerinde iki adet çift çizgi yapılmıştır. Sol üst çeyrekte bir parmak noksan yapılmıştır. Savaşçının sağ ayağı buraya denk gelmektedir. Fakat görünmemesi gereken ayak burada tam olarak çizilmiştir.. Arabanın ön tarafı atların kuyrukları arkasındadır. Kasa koyu kırmızı olup renk sadece tekerleğin sağ üst yanında çok az korunmuştur.

Atlar (Res.119): İki at yan yana gösterilmiştir. Maksimum yükseklik:42 cm. Maksimum genişlik:32 cm.dir. Öndeki atın gövdesi açık lila, yelesi ve kuyruğu mavidir. Gerideki atın kuyruğu ve yelesi ise pembedir. İki atın toynakları da pembedir. Gövde, detaylandırmalar, omuz, bacaklar, çene ve başlık siyah konturludur. Atın ön taraftaki başlığı koyu kırmızıdır. Gemden yanak kayışının siyah çizgili halkası geniş ve koyu kırmızıdır. Yeleden gelen dizginler siyah çizgi halinde olup arabacının eline gelirken dört katlı kırmızı çizgiye dönüşmektedir. Atların baş detayları silinmiş olmasına rağmen kirpiklerinden ve burun deliklerinden bazı izler korunmuştur. Atın boğazının önündeki mavi leke kayıp olan püsküle ait olmalıdır.

Kanatlı Yaratık (Res.120):Atların ön tarafında havada uçan olasılıkla kadın başlı kanatlı bir yaratık bulunmaktadır. Yaratık başı yukarıda olduğu halde yere yatay olarak uçmaktadır. Bacaklar birleşik geriye kollar ileriye doğru kanatlar açıktır. Saçlar pembe renktedir ve tel tel dalgalı olarak boyna inmektedir. Yüzün eğimli bir profili vardır. Sağ omuzda gösterilen açık kırmızı kolsuz kısa bir ceketi ve uyluğunda biten kısa eteği vardır. Bacaklar çıplaktır. Gömleği açık kırmızı rengi göğüs üzerinde korunmuştur. Ayakkabılar pembe ve sivri uçludur. Topuklara tutturulmuş orak biçimli kanatlar mavi renktir. Omuzlardan çıkan kanatlar mavi renktir. Kanatların pembe olan dış bordürü üst kenar boyunca devam eden olasılıkla tüy deseni içermektedir. Sol kol hafifçe yukarı doğru kalkmakta ve elinde lotus çiçeği tutmaktadır. Koyu kırmızı sapı olan çiçeğin iki çanak yaprağı sivri uçlu betimlenmiştir. Taç yapraklar ise palmet şeklinde verilmiştir. Çiçeğin sapını pembe ve mavi bantlar kuşatmaktadır. Dirsekten hafifçe bükük olan sağ el koruma ya da ilgilenme jesti ile hafifçe öne uzatılmıştır.

Yaşlı Erkek Figürü (Res.121): Yaşlı erkek figürü dizlerini karnına çekmiş bir şekilde yerde oturmaktadır. Sol elinde asa vardır. Sağ elini ise arabaya doğru kaldırmış durumdadır. Bu figür 3 ve 4 numaralı blokların birleşim hattında yer almaktadır. Yüz kollar ve ayaklar 3 numaralı gövde ise 4 numaralı blok üzerinde kalmaktadır. Figürün yüksekliği 30 cm'dir. Yüzün sadece konturları korunmuş olmasına rağmen hafif kanca burunda burun deliği kaş ve göz seçilebilmektedir. Gözde iris yukarı dönüktür. Ağız çizgisi aşağıya doğrudur. Beyaz saçlar teller halinde yüzden geriye doğru çizilmiş ensede yuvarlatılmıştır. Yuvarlatılmış beyaz sakal teller halinde gösterilmiştir. Sağ kol yukarıya kaldırılmıştır ve avuç içi arabaya doğru bakmaktadır. Başparmak anormal bir şekilde eğiktir. Sol kol biraz daha aşağıdadır ve ucu ayağının yanında duran kısa bir asa tutmaktadır. Dizden

kıvrık olan bacağın dış çizgisi görülebilmektedir. Bacaklarının bir kısmı pelerin ile örtülüdür. Vücudun büyük bir kısmı omuzlardan ve sırttan yere kadar inen mavi pelerin ile örtülüdür. Önde görülen pembe renkteki iki bordür himationun astarını göstermektedir. Burada çift saplı artı ‘t’ deseni bezemesi yapılmıştır. Himationun kenarındaki beyaz bordür alışımlı seyrek nokta bezemelidir. Bordür kolun arka tarafından sağ omuzdan aşağı doğru inmektedir.

Yaşlı Erkeğin Arkasındaki Kadın Grubu (Res. 121): Oturan yaşlı erkek figürünün arkasında birbirlerine sıkıca yanaşmış durumda sola dönük ayrılış sahnesine bakan iki kadın figürü yer almaktadır. Öndeki kadın kollarında bir erkek çocuğu tutmaktadır.

Birinci Kadın Figürü(Res.121): Diğer kadına göre uzun boyludur. Konturları siyah ile yapılmıştır. Ayakları klinenin üst kenarının denk gelmesi sebebiyle beceriksizce yapılmıştır. Kadının üzerindeki himationun varlığı öndeki düşey bordürlerden ve koyu kırmızı lekelerden anlaşılmaktadır. Sol kol üzerinden inen bordür çift desenli olan iki beyaz şeritli ve pembe astarlıdır. Kadının başı ve omuzları korunmamıştır. Korunan sağ kol ile bir erkek çocuğu taşımaktadır. Çocuk profilden gösterilmiş olup başı sola dönüktür. Vücudunun bir parçası kadının sağ kolunun altındadır. Kadının sağ eli kırmızı hymationun belinden yukarıya doğru uzanmaktadır. Aşağıdaki sol kol ileri doğru çıkmaktadır. Khitonu siyah noktalı beyazdır. Sağ göğsünün yakınındaki kıvrımlar çocuğa ait olmalıdır. Çocuğun sağ kolu kırmızı okradır. Bununla birlikte kolu olasılıkla arabaya doğru uzanmaktadır.

İkinci Kadın Figürü (Res.121): Kısa boylu olan figür ailenin genç üyesidir. Ayakta duran figür sola doğru yönelmiştir. Öndeki kadın figürüyle nerdeyse yan yanadır.

Ziyafet Sahnesi: Sahneden çok az iz korunmuştur. Sadece figürlerin taslak çizimleri geriye kalmıştır. Sahne bir kline, bir masa, kline üzerinde uzanan bir figür, klinenin solunda bir kadın ve kline üzerinde bazı nesnelerin izleri seçilebilmektedir(Res.122-123).

Kline (Res 122-23.):Mavi geniş dikdörtgen ayaklar aşağı kısımda ‘c’ profiline dönüşmektedir. Ayakların üstünün rengi ve çoğu konturu korunmamıştır. Sol ayak üzerinde alternatif nokta bezemeli eğik bir beyaz bant vardır. Sağ ayak

üzerindeki noktalı bant kısmen korunmuştur. Ayakların üst kısmında kare delikler vardır. Tahtanın sol kenarında kırmızı dar bir şerit bulunmaktadır. Bunun yanındaki kare alanın rengi kaybolmuştur. Sağ tarafta ise benzer bir alan vardır. Sağ kenarda kırmızı şerit sağda küçük beyaz bir karenin üzerinde durmaktadır. Sağ kenardaki panel üçlü beyaz fascianın altında kırmızı ve beyaz şeritli bir *ovolo* durmaktadır. Bunların üzerinde siyah çizgili beyaz bantlı bir meander bezemesi vardır. Dekoratif detaylar ancak klinenin sağ kenarında görülmektedir. Burası bezemeli koltuk başlığı olması gerekir. Bacaklar ve üst tarafındaki beyaz bir çubuk ile ayrılmış mavi yatay çubuklar yatak takımını göstermektedir. Aşağıdaki mavi bant yan fascianın boynuna ve ovoloya bağlanmaktadır. Meander bezeği ise beyaz şeridin seviyesindedir. Her iki tarafta da aşağıdaki mavi şerit klinenin sonuna kadar devam etmemektedir. Sadece sağ üst köşede kline boyunca izlenebilmektedir. Bunların üstünde kırmızı detaylı ince mavi bordürlü başka bir şerit vardır. Klinenin sağ yanının üzerindeki kırmızı izler koltuk başlığının üzerindeki yastığa ait olmalıdır.

Ziyafete Katılanlar (Res. 122-123): Kline üzerinde sola doğru uzanmış durumda olasılıkla bir erkek figür vardır. Klinenin baş ucunda ve ayak ucunda koyu lila renk vardır. Kline üzerinde uzanan figürden çok az iz korunmuştur. Omuzu üzerindeki khitonun kırıksıklığından küçük bir parça, sakalının ucu ve iki düşey çizgi halinde kumaş drapesi kalmıştır. Kırmızı izleri kalmış olan çift dalga çizgili ve noktalı beyaz bordür sol omzundan dökülen pelerinin parçası olmalıdır. Beyaz şekilde noktalı kenarlı mavi pelerin bordürü klinenin merkezinin solundan inmektedir. Bunun devamında kaldırılmış dizin kıvrık konturu vardır. Uzanan figürden başka bir iz geriye kalmamıştır.

Masa (Res. 122-123): Klinenin önünde durmakta olan masanın korunma durumu kötüdür. Maksimum uzunluğu 1.75 m. Maksimum genişliği 27 cm.dir. Sağ taraftaki ayak, ön cepheden sol taraftaki ayak profilden aslanpençesi şeklindedir. Sol ayak geriye doğru eğimlidir. Ayağın en üst noktasına büyük irisli bir göz çizilmiştir. İki ayak arasında üzerinde mavi izler olan yatay bölüm bir rafa ait olmalıdır. Masanın üzerinde pembe kenarlı konik nesne bir pykis kapak tutanağı olabilir.

Köpek Figürü (Res. 122-123): Masanın altında sağa dönük oturmuş bir şekilde bir köpek yer almaktadır. Köpek beyaz olup sırtında iki siyah leke bulunmaktadır. Kuyruğu kıvrık ve koyu kırmızıdır. Boynunda pembe bir tasma taşımaktadır. Başının konturları belirgin değildir. Köpeğin burnu uzun ve köşelidir.

Kadın Figürü (Res.122-123): Klinenin sol üst tarafında yer alan kadın figürü sağa dönük şekilde gösterilmiştir. Figürün başından bir parça korunmuştur. Baş klinede uzanan figürün başından daha aşağıdadır. Kadının yüz detaylarından kaş, göz, kulak, kırmızı dudak, çene ve boynun bir parçası görülebilmektedir. Kadının bir eli yüzün ön tarafında yer almaktadır. Bu hareketinden ve bazı kırmızı izlerden erkeğe bir şey sunduğu düşünülmektedir. Kadın bir sandalyede oturur durumda ya da ayakta duruyor olabilir. Alt kısmına ait her hangi bir iz korunmamıştır.

Klinenin Üst Tarafında Duvardaki Obje (Res.122-123): Kadının ön tarafında ve hafifçe yukarıda bir objeye ait olabilecek bazı izler yer almaktadır. Sağdaki çizgiler bir drapeye benzemektedir. Soldaki çizgiler ise bir hayvana ait ayak ve pençeye benzemektedir. Bu obje hayvan derisi ya da müzik aleti olabilir.

5 -7 Numaralı Bloklar:

FRİZ II

5 Numaralı Blok: Silah Kuşanan Savaşçı, Seyirciler ve Kurban (Res.124)

Silah kuşanan savaşçının iki yanında dizleri üzerine çökmüş durumda ona yardım eden iki yardımcı yer almaktadır. Sahnenin sağında boğa getiren bir erkek yer almaktadır.

Seyirciler(Res.125): Sağa dönük durumda olan üç erkekten oluşan grup yan yana gösterilmiştir. Figürlerin drapeleri ile khiton ya da himationların kenarlarındaki pembe ve mavi bordürlerinin yanı sıra yan yana gösterilmiş ayakları da korunmuş durumdadır. Önde büyük bir erkek ve onun arkasında gizlenen iki erkek daha bulunmaktadır. Ten renkleri pembeden çok terrakotta

kırmızısına yakındır. Figürlerin ayak bileğinin kemikleri gösterilmiştir. Öndeki erkeğin himationu mavidir.

Merkezdeki Savaşçı (Res.125): Ana sahnenin ortasında duran figürün gövdesi sola doğru dönük iken, başı sağa dönük durumdadır. Birbirinden ayrı olan bacakları yere basmaktadır. Ayağından dizin üstüne kadar çıkan baldır kemiği koruyucusunun taslakları kırmızı konturları siyah taslaklanmıştır. Her iki ayakta bilek kemiği gösterilmiştir. Figür kısa bir khiton giymektedir. Sol tarafta çapraz tuttuğu mızraktan kalan izler görülmektedir. Göğüs levhasından kalan sırt çizgisi, belin şekli ve göğüs üzerindeki bir volüt başın sağa dönük olduğunu ispatlamaktadır. Figür sol eliyle mızrağını tutmuştur. Sağ elini ise miğferinin üzerinde koymuş olmalıdır. İki savaşçı ise diz çökmüş şekilde giyinmesine yardım etmektedir.

Sol Taraftaki Diz Çöken Savaşçı(Res.125): Profilden gösterilen savaşçı, merkezdeki savaşçıya doğru dönüktür. Çıplak bacaklı olan savaşçının sağ dizi yerdedir. Savaşçının kıyafetlerinden beyaz kısa göğüs zırhı ve miğferi az da olsa korunmuştur. Miğferin sorgucu iç tarafta beyaz dış tarafta mavi olup arkaya doğru bir kuyruk şeklinde uzanmaktadır. Figürün boynu ve siyah sakalının ucu savaşçıya doğru baktığını göstermektedir. Korunan sağ kolu da ortadaki figüre doğru yönelmiş durumdadır. Bu yardımcının beyaz kenarlı üç parçalı eteği kalçasına kadar ayrılmıştır.

Sağ Taraftaki Diz Çöken Savaşçı (Res. 125): Diğer figüre göre daha iri olan figür simetrik olarak durmaktadır. Ancak kıvrık olan sol dizi yere değmemektedir. Dizleri ve ayak bilekleri vurgulanmış olan figürün iki bacağı da iyi durumda korunmuştur. Savaşçının kısa beyaz khitonu uyluğunun üzerindedir. Miğferinden mavi bir leke ile göğüs levhasından sadece iki çizgi geriye kalmıştır. Merkezdeki savaşçı ile soldaki yardımcının ayakları karşı karşıya gelmektedir. Sağdaki iki yardımcının sol ayağının arkasındaki yerde duran kalkanın önüne sağ ayağı ise geride boğaya denk gelmektedir. Mavi dışbükey olan kalkanın çift çizgiyle gösterilen ağız kenarı beyazdır.

Boğa ve Erkek Figürü (Res.125): 5 no.lu bloğun sağ kenarında boğa sağa dönük şekilde gösterilmiştir..Erkek figürü ise sola dönüktür. Figürünün sadece ayakları, elbisenin aşağısında beli kısa kıvrık çizgilerle görülebilmektedir. Boğa koyu kırmızı lekelidir. Kısmen korunmuş olan bacaklarında toynaklar beyaz,

tırnaklar mavidir. Kuyruğu ve boynuzu mavidir. Siyah iri badem şeklinde olan gözünün altında aşağı doğru inen beyaz bir eklenti vardır. Gözün üst kenarına kirpikler yapılmıştır. Bununla birlikte iris koyu renkli ve oval şekildedir.

6 Numaralı Blok:

Atlar(Res.126): Üst üste iki at, bacaklarda başta ve kuyrukta çift çizgi ile gösterilmiştir. Öndeki at pembe, gerideki at mavi- gridir. Bununla birlikte öndeki atın toynakları kuyruğu ve yelesi mavidir. Omuz çizgisinden bir parça dışında gövde detaylandırmalarından başka bir korunmamıştır. Başında ise burun delikleri ve başlığın az bir iz korunmuştur. Dizginlerden hiçbir iz kalmamıştır.

Araba: Dört ispitli olan tekerlek açık lila renklidir. Basit çizilmiş ispitler hafifçe kalınlaşmakta olup poyraya doğru bant yapılmıştır. Poyra yuvarlak şekillidir. Mavi olan arabanın kasası, önde yüksek bir kıvrım yapan arkada ise aşağı doğru inerek daireye dönüşen lila rengi bir şeritle bezenmiştir. Kasa dingil üzerinde oturmaktadır.

Arabacı: Figür arabanın içine ön tarafta durmaktadır. Sadece khitonun alt kısmından bazı detaylar korunmuş durumdadır. Beyaz kumaş üzerinde siyah dalgalı çizgiler ve bazı kırmızı taslak çizgileri görülebilmektedir.

7 Numaralı Blok: Hediye Taşıyıcıları Prossesionu : (Res.116)

Bu sahneden çok az iz korunabilmiştir. Sahnede hediye taşıyan kadınlar sola doğru ilerlemektedir.

Soldan ilk figür: Mavi himationun ve khitonundan çok az iz geriye kalabilmiştir.

İkinci figür: sadece khitonundan çok az iz geriye kalabilmiş olmasına rağmen başının üzerinde mindere benzer pembe bir nesne taşıdığı anlaşılmaktadır.

Üçüncü figür: Khitonundan bir parça ve vücut çizgisi seçilebilmektedir. Başının üzerinde konturları siyah ve kırmızı çizilmiş iki kulplu ve kaideli kadeh ya da krater taşımaktadır.

Frizin en sağından dördüncü kişiye ait olabilecek mavi kıyafet izleri yer almaktadır.

KUZEY DUVAR

Mezarın en fazla bezenmiş olan bu duvarında beş friz bulunmaktadır(Res127). Semerdam şeklindeki çatının yan duvarını oluşturduğu için burada üçgen bir alan vardır. Duvar aşağıda kısmen düzgün bloklarda başlamış yukarıya çıktıkça poligonal bir hal almıştır. 1 no.lu blok masanın arkasına, 3 no.lu blok yatağın arkasına denk gelmektedir. Bu nedenle bu bloklar üzerine herhangi bir bezeme yapılmamıştır. Sadece 2 no.lu blok üzerinde bir sahne yer almaktadır.

FRİZ I:

2 Numaralı Blok

Bu blok üzerinde gemiyle deniz yolculuğu gösterilmiştir. Yolcuları ve mürettebatıyla gemi sağa doğru ilerlemektedir(Res. 128-129).

Gemi(Res.118,129): Geminin burun tarafı, yaban domuzu başı, kış tarafı kıvrık küçük bir kadirga şeklinde gösterilmiştir. Geminin uzunluğu 67 cm'dir. Geminin dışındaki üç şeritten ortadaki geniş iki yandakiler ise dardır. Geminin kırmızı renkteki dış kenarındaki korkuluk kürekçilerin vücutlarını saklamaktadır. Arka tarafından dışarı doğru kırmızı üç kısa çizgi hafifçe yukarı doğru kıvrılmaktadır. Geminin arka tarafı kırmızı renkte levha ile kaplıdır. Arka tarafın ucunda yukarı doğru kıvrılan ve burada bir topuzla sonlanan mavi bir çıkıntı vardır. Topuzun sivri ucu kuş gagası şeklinde gösterilmiştir. Geminin yaban domuz şeklindeki başında göz ve kaş gibi iç detaylar kırmızımsıdır. Mavi dalgalar burnun önünden yükselmektedir. Renk kalıntıları geminin açık kırmızı yelkenli bir gemi olduğunu düşündürmektedir.

Mürettebat (Res.130): Gemide yer alan 14 erkekte yedisi kürekçidir. Kürekçilerin vücutlarının bir kısmı geminin korkuluğunun arkasındadır. Figürlerin sadece ileri doğru uzattıkları kollarının üst konturu baş ve çıplak omuzları görülebilmektedir. Küreklerin koyu kırmızı palaları deniz içinde algılanabilmektedir. Figürlerin değişken eğimli çehreleri vardır. Pruva tarafında 1.ve 2. figürler kısa siyah sakalları ile daha yaşlı gibi gözükmektedir. Diğerleri 6. kürekçi hariç kısa siyah sakallıdır. 6.kürekçinin saçları dalgalıdır. 6. ve 7.kürekçi diğerlerine göre kısa boyludur. Fakat boyunlarının yukarısı görülebilmektedir. Bu detay farklılıklarına karşın hepsinin de yüz profilleri eğimli göz kaş ve ağız

aynıdır. Vücut renkleri pembe kırmızıdan okra kırmızısına kadar çeşitlilik göstermektedir.

3. ve 4.kürekçilerin arasında mürettebata benzeyen sakallı kısa kollu kırmızı kıyafetli bir erkek figürü durmaktadır. Benzer şekilde 5.ve 6.kürekçiler arasında başı korunmamış bir erkek daha durmaktadır. Bu figürlerin görevlerinin ne olduğu açık olmasa da mürettebatın üyesi olmalıdır. Arka tarafta oturan siyah saçlı, kısa sakallı, beyaz kıyafetli bir erkek dümen küreğini tutar şekildedir. Dümençi önünde durmakta olan büyük figür önemli bir kişi olmalıdır. Bu kişi görevli tarafından tutulan şemsiye altında oturmaktadır. Korunmuş izlerden anlaşıldığına göre siyah uzun saçlı ve uzun sakallıdır. Bununla beyaz bir kıyafet vardır. Şemsiyeye doğru uzattığı sağ elinde bir nesne tutmaktadır(Res.132). İki eliyle şemsiye tutan görevli 6.ve 7.kürekçinin arasında durmaktadır. Beyaz kıyafetli olan genç erkek figürünün saçları kırmızıdır.

Geminin pruvasında ayakta duran iki erkek figür bulunmaktadır. Koyu kırmızı pelerinli olan öndeki erkek, sol eliyle geminin pruvasını tutmaktadır. Sağ eliyle de ileriye gösterirken aynı zamanda ileri doğru bakmaktadır. İkinci erkek figürünün omzuna dökülen uzun saçları kırmızıdır. Aynı zamanda kıyafeti de açık kırmızı renktedir. Figür sola doğru uzattığı elinin işaret parmağıyla ileriye göstermektedir. Diğer mürettebat ile ilişki içerisinde olması geminin kaptanı olduğuna işaret etmektedir(Res.131).

4-5-6 Numaralı Bloklar

FRİZ II

Korunma durumunun kötü olan bu frizde kadınlar, erkekler ve sola doğru hareket eden atlar ile bunların yanında oturan figürler görülmektedir (Res). Anılan friz kalınlığı 25-28 cm. arasında değişen koyu kırmızı zemin çizgisi üzerindedir. Frizin üst kısmında ikili örgü bordürü vardır. Örgü sistemi dönüşümlü olup beyaz ve mavi çizgili olup beyaz merkezi noktalıdır

6 Numaralı Blok:

1.Mavi Erkek Figürü (Res.133)

Bloğun en sağ kenarında uzun adımlarla sola doğru yürüyen bir figürün bacakları korunmuştur. Öndeki bacadan iki kırmızımsı kontur çizgisi korunmuştur. Figürün korunan yüksekliği 27 cm'dir.

Mavi olan erkek figürünün çoğu kısmı kaybolmuş olmasına rağmen frizin üst taraflarında bazı mavi izler korunmuştur. Benzer şekilde yan tarafta daha iyi korunmuş mavi erkek figür çıplaktır ve sola doğru adım atar şekildedir. Bacaklarda ve uylukta kırmızı kontur çizgileri vardır. Kolların duruşuna bakıldığında omuzlar cepheden gösterilmiş olması gerekmektedir. Sağ kol vücudun önünde olup aşağı doğru uzanmıştır. El siyah konturludur ve yumruk şeklinde çizilmiştir. Sol kol ise geride dirsekten kıvrık şekilde gösterilmiştir. Burada sadece pazudan ve dirsekten çok az iz korunmuştur. Sağ omzun yukarısında, başın ön tarafında görülen kırmızı kontur çizgileri saç ya da sakala ait olmalıdır. 5 ve 6 no.lu bloklar arasındaki hasar 1969 yılında mezar soyguncuları tarafından yapılmıştır.

5 Numaralı Blok:

2. Mavi Erkek Figürü (Res.134): Çıplak olan erkek sola doğru uzun adım atar şekilde gösterilmiştir. Figürün bele kadar olan alt kısmı iyi, gövde ve kolları ise kısmen korunmuştur. Vücudunun tamamı mavi olan figürün, sadece genital organı beyaz kasık kılları ise siyahtır. Figür sadece siyah çizgiyle konturlanmıştır. İnce fakat kaslı vücut kalça ve baldır konturu şişkindir. Korunan yüksekliği 25 cm'dir. Sol bacağı aşağısındaki bazı kısa siyah vuruşlar kılları gösteriyor olmalıdır. Aynı zamanda sol ayakta topuk ve bilek vurgulanmıştır. Figürün belden yukarısı kayıp olmasına karşın kollardan geriye kalan izlerden anlaşıldığı üzere omuzların cepheden gösterilmiştir. Her iki kolu kalın olup sağlamdır. Figürün korunma durumu iyi olan sağ kolu, dirsekten yukarı doğru kıvrıktır. Olasılıkla başında ya da omzunda taşıdığı geniş bir nesneyi elleriyle desteklemektedir. Mavi olan bu figürün önünde kadınlardan oluşan bir prosession yer almaktadır. Bu sahneyi kalınlığı yaklaşık 2.2 mm .olan yatay iki çizgi ayırmaktadır. Bunlar siyah çizgilerle desteklenmemiş olup herhangi bir detayları yoktur. Bu nedenle yorumlamak zordur. Merkezde yer alan çizgi erkeğin sol kolunu aşmakta ve kadınlar bunun önünde yer almaktadır. Belki de bu ayrım mimari açıdan bir anlam taşıyor olmalıdır.

Kadınlar (Res.135): Prosession sahnesindeki sola doğru ilerleyen dört kadın kıyafetleri ayrıntılı şekilde işlenmiştir. Kadınların toplam genişliği yaklaşık 52 cm'dir. Hepsisi de başlarında taşıdıkları objeleri sağ elleri ile desteklemekte ve aşağıda olan sol elleri ile elbiselerinden bir parça kıvrımı tutmaktadır. Figürler çıplak ayaklı olup yükseklikleri yaklaşık 28.5 cm'dir.

Sağdan İlk Kadın Figürü (Res.136):Üst tarafı korunmamış olan kadının kıyafeti beyazdır. Sol eliyle ön tarafta dizinin hemen üstünde kıyafetinin bordürünü kavramış durumdadır. Korunan yüksekliği 29 cm'dir. El büyük ve detaylı gösterilmemiştir. Kıyafetinin meander desenli bordürü kenarlarda nokta bezemelidir. Figürün kıyafetinin üzerine sol kolu üzerinden aşağıya doğru ucu sarkan kısa bir manto giymektedir. Vücudunun diğer tarafından da ucu gösterilmiştir. Bu açık erguvani kıyafetin üzeri sadece bir elin yukarısında korunmuş olan "x" bezemelidir.

Sağdan İkinci Kadın Figürü (Res. 137): Konturları genel olarak korunmuş olan figürün yüksekliği 28 cm'dir. Başının üzerine doğru götürdüğü sağ kolu korunmuş olmasına karşın taşıdığı nesneden hiçbir iz kalmamıştır. Kadın yüzünün yatık bir profili vardır. Saçlarından geriye sadece açık kırmızı bir renk kalmıştır. Erguvan rengi olan kıyafeti gövde üzerinde parlak kırmızıdır ve sol kolundan bazı yatay kontur çizgileri korunmuştur. Kırmızı bir peçe ya da örtüye, erguvan ise bir astara ait olabilir.

Sağdan Üçüncü Kadın Figürü(Res.137) :Daha iyi korunmuş bu figür de diğerlerine benzer şekildedir. Figür sağ elini yukarı kaldırırken, sol eliyle de elbisesini kavramış durumdadır. Yüksekliği 28 cm'dir. Dalgalı açık kırmızı saçlar başın gerisinde olup az bir kısmı seçilebilmektedir. Khitonun etekleri beyazdır. Bacak ve kalça dış konturu vücudunun arka tarafında gösterilmiştir. Vücudunun üst kısmı kısa bir örtüyle kaplıdır. Örtünün dışı siyah noktalı koyu lila renkli, iç astarı parlak kırmızıdır. Sol el bel hizasının biraz aşağısında olup elbisenin bordürünü tutmaktadır. Bu bordür kısa örtülünün bir parçası mı yoksa ayrı bir kıyafet mi olduğu anlaşılamamaktadır. Bu figürün sol elinin duruşu, sağ baştaki figürünki ile benzerdir. Sol el başında taşıdığı bir nesneyi desteklemektedir. Nesneden geriye sadece üst tarafta silik bir kıvrım kalmıştır.

Dördüncü Kadın(Res.138): Grubun başında bulunan figür diğerleri gibi başında bir nesne taşımaktadır. Sağ eliyle de elbisesini kavramaktadır. Korunan

yüksekliği 28 cm'dir. Kırıksıklığı khitonun kolları sol kolu üzerinde dikiş izi ve gövdenin üst tarafında kumaşın katları görülebilmektedir. Elbisenin bordürünü tutan el korunmamıştır. Uzun lila rengi örtü, dallı svastika motifi ile bezelidir. Yukarıya kaldırdığı sağ kolda örtünün parlak kırmızı astarı görülmektedir. Sağ kolundan sadece birkaç kontur çizgisi korunmuştur.

4 Numaralı Blok:

Atlar (Res.138): Yan yana iki at görülmektedir. Atların korunan genişliği 28 cm., yükseklikleri ise 18 cm'dir. Atların başlarının ön kısmı, göğüs, omuz konturu, arka ayakları ve kuyrukları korunmuştur. Başları beyazdır. Gerideki atın göğsü mavi konturlu kuyruğu pembedir. Mavi kuyruklu olan öndeki atın ise gerideki ayağı pembedir. Arkadaki atın arka ayağı beyazdır. Burun deliği, göz, çene ve başlık gibi detayları kırmızı ve siyahtır. Atların gövdelerinin büyük bir kısmı korunmamıştır. Buna karşın öndeki atın omzu üzerinde pembe leke ile arka ve önünde siyah kontur izleri korunmuştur.

Oturan ve Ayakta Duran İki Kadın Figürü(Res.139): Muhtemelen bir grup oluşturan iki kadın figüründen biri oturur durumda iken diğeri ayakta sola doğru dönük gösterilmiştir. Her iki figürde khiton giymiştir.

Ayakta Duran Kadın Figürü(Res.139): Figürün korunan yüksekliği 27 cm'dir. Korunma durumu iyi olmayan figürün göğüs kısmı ile vücudunu saran kırıksıklı khitonu görülmektedir. Omuzlar profilden gösterilmiştir. Aşağı doğru inen sol kolun üst kısmında khitonun düğmeleri ve kolun kat yeri gösterilmiştir. Kolunun altı görünmemesine rağmen sandalyeye doğru uzatmış olmalıdır. Figürün başı korunmamıştır. Fakat başın arkasındaki omuz üzerinde pembe saç seçilebilmektedir.

Oturan Kadın Figürü(Res.138): Figürün korunan yüksekliği yaklaşık 19 cm'dir. Korunma durumu iyi olmayan figürden sadece ön tarafa ait bazı izler görülebilmektedir. Sandalye üzerindeki khitonun eteklerinin katları seçilebilmektedir. Yüzünün alt tarafında, çenenin ve ağzın siyah konturları ve omuzlara dökülen dalgalı saçlar korunmuştur.

Tanımlanmayan Figür(Res.139): Bloğun bu kısmı aşınmıştır. Oturan kadının başıyla yaklaşık aynı yüksekliktedir. Saç olabilecek bir tutam dalgalı çizgi görülmektedir. Bu kıvrımlar bir aslan yelesine ait olabilir. Aşağı doğru yarım bir

daire üzerindeki siyah noktalar ile açık bir aslan ağzına benzer. Noktalar ise köpek dişlerine benzemektedir. Üsteki örgü bordürün hemen altında, konturları olmayan mavi bir alan vardır. Buradaki figürün formu hakkımız yoktur.

Bu anlaşılamayan grup parçaları hayvan getiren insanlar ile ilgili olmalıdır.

7-8-9-10 ve 4-5-6 Numaralı Bloklar:

FRİZ III

Boş olan bu frizin alt kısmını örgü bordürü, üst kısmını ise kalın kırmızı bir bant oluşturmaktadır.

7-8-9-10-11 Numaralı Bloklar:

FRİZ IV

Düzensiz eğimli üçüncü taşa doğru ve kalınlığı 2 cm. olan koyu zemin bandının üzerindeki soldan sağa doğru erkekler, atlar, görevliler, önemli bir kişi, çömelmiş bir erkek ve savaşçılar yer almaktadır (Res.140). Frizin yüksekliği 34 cm., alanın genişliği ise 2.42 m.dir. Figürlerin soldan sağa tanımlamaları şu şekildedir:

Oturan Yaşlı Erkek Figürü (Res.141): Sağa doğru dönük oturan figürün yüksekliği 19 cm'dir. Baş, sağ omzu, sağ kolu, eteğinin katları, ayağının çizgisi ile oturduğu yer kısmen korunmuştur. Dalgalı çizgilerle omzuna dökülen beyaz saçları ile kısa sakalı karakteristiktir. Yüzdeki ince dalgalı beyaz çizgilere karşın dış hatlar kırmızıdır. Sağ omzu üzerinde ve ayak bileğinin üzerinde khitonundan geriye kalmış izler görülebilmektedir. Daha aşağıda görülen izler pelerinin etek kısmına ait olmalıdır. Yaşlı erkek figürü, yan kenarı kırmızı olan dikdörtgen bir taburede oturur şekilde gösterilmiştir. Sol elini ileri doğru uzatmış olup parmaklar açık durumdadır. Badem şeklindeki gözdeki irisin ön tarafta olması ileri doğru baktığı göstermektedir. Gözün ileri bakışı ve elin ileri doğru uzatılmış olması figürün önünde gelişen olaya katıldığını göstermektedir.

Atlar (Res.142): İki at yan yana çizilmiş iki atın kırmızı konturları ile son siyah çizgilerinden çok az iz korunmuştur. Sağa doğru yürüyen atların korunan

genişlikleri 40 cm. yükseklikleri ise 25 cm'dir. Atların içleri renksiz olmamasına rağmen öndeki ve arkadaki atın dış çizgileri ile ağız, burun deliği, çene, omuz ve göğüs detayları çizilmiştir. Toynaklar korunmamıştır. Kuyruk silik bir şekildedir. Yelenin konturu korunmuştur. Arkadaki atın yelesin pembedir. Atların başlarının üst kısmı 11 no.lu blok üzerinde olmasına rağmen bu kısım tamamen siliktir.

7-8-11 Numaralı Bloklar

Birinci Genç Figür (Res.143): Sakalsız genç görünümde erkek figürü atların önünde olup sağa doğru ilerlemektedir. Figürün korunan yüksekliği 50.5 cm'dir. Figür üç blok üzerine taşmaktadır. Baş 11 no.lu gövdenin arka tarafı 7 no.lu ön tarafı 8 no.lu bloklar üzerinde kalmaktadır. Figürün başının kırmızı konturu iyi korunmuştur. Göz büyük olup iris yukarı doğru dönüktür. Dudakların ve burnun siyah konturu görülebilmektedir. Figür sağa doğru yürür şekildedir. Sağ kolu önde olup sol kolu ise dirsekten hafifçe yukarı doğru kıvrık şekildedir. Sol kolu üzerinden aşağıya inen iki çizgi bir asayı temsil ediyor olmalıdır. Ayak bileklerinin üst kısmına kadar uzanan beyaz bir khiton ile diz üstüne kadar uzanan bir örtü (manto) giymiştir. Koyu kırmızı bir renk sağ omuz üzerinde korunmuştur. Ayak konturlarının çoğu kaybolmuştur.

8-11 Numaralı Bloklar:

İkinci Genç Figür (Res.143): Başı tamamen silik olan figür birinci genç figürü ile benzerdir. Korunan yüksekliği 19 cm'dir. Örtü ile kaplı olan sol kolunu dirsekten hafifçe yukarı doğru kıvrıktır. Sağ kol ise ön taraftadır. Figürün üzerinde alt tarafı nokta bezemeli uzun bir pelerin vardır. Pelerinin ön tarafta lila rengi astarı seçilmektedir. Alt kenarları meander ya da kısa çizgiciklerle bezelidir.

8-9-11 Numaralı Bloklar:

Üçüncü Erkek Figürü (Res.143):Önemli kişinin arkasında adım atar şekilde duran figür bir görevliyi temsil ediyor olmalıdır. Figürün korunan yüksekliği 26 cm'dir. Bu üçüncü erkek uzun kollu uzun etekli bir elbise ve onun üzerine bir örtü (manto) giymiştir. Baş ve omuz tamamen ayaklar ise kısmen siliktir. Sağ kol dirsekten kıvrık olup yelpaze tutmaktadır. Dizin üst kısmında kalan örtüden (manto) mavi izler kalmıştır. Sağ kolu üzerinde alçalan elbise kenar çizgisi örtüye aittir. Sağ kolunun üst tarafındaki mavi leke ve kıvrık çizgi elinde

tuttuğu yelpazeye ait olmalıdır. Yelpazenin sapı sağlam olarak elin alt tarafından çıkmaktadır.

Oturan Önemli Kişi (Res.144): Figürün korunan yüksekliği 22 cm'dir. Ayak parmaklarından tahtın arkasına olan genişliği 20 cm'dir. Leke şeklinde korunmuş olan başında sadece gözden bir parça ile ağız seçilebilmektedir. Boyun çizgisi ve hemen onun yanında omuz üzerinde khitonun kırışıklığından bir parça ile sırta dökülen uzun saçlar korunmuştur. Khitonun kenarı vücudunun büyük bir kısmını saran düz pembe örtünün (manto) altından çıkmaktadır. Bir ayak biraz önde durmaktadır. Öne doğru uzanan sol kol kendisine doğru hafifçe eğimli duran bir asayı tutmaktadır. Sağ kol biraz daha aşağıdan önünde duran asayı tutmaktadır. Figür kare bir taburede oturmaktadır. Oturma yeri mavi, alçak arkalık kırmızı konturludur. Taburenin arka ayağı aslanpençesi şeklinde olmalıdır. Koltuğun üzerindeki bir minder uzunca bir yastık figürün sırtını desteklemektedir.

Yalvaran Kişi (Res.144): Figür tahtta oturan önemli kişinin önünde yerde oturmaktadır. Beyaz mantoya sarılmış olan figürün korunan yüksekliği 18 cm'dir. Kırmızı konturları görülebilmektedir. Yere oturmuş figürün dizleri yukarı doğru, ayakları ise tahtta oturan figürün ayaklarının arasında ya da yanındadır. İleri doğru uzattığı iki kolunun dirsekleri beline değmektedir. Eller açık olarak önemli kişinin sağ eline doğrudur. Yalvaran kişinin sağ elinin başparmağı işaret parmağından ayrı dışarı doğru açıktır. Sol elin ise çoğu kısmı önemli kişinin sağ elinin arkasında kalmaktadır. Bu tam anlamıyla el ele tutuşmak değildir. Yalvaran kişinin başından sadece göz ve burundan bazı izler ve omuza dökülen kırmızı saçın bazı dalga kıvrımları korunmuştur.

9-9A ve 10 Numaralı Bloklar:

Savaşçılar: (Res.145): Yalvaran kişinin arkasında kalkanlı ve mızraklı sağa doğru hareket eden savaşçılardan oluşan bir grup bulunmaktadır. 10 no.lu blok hırsızlar tarafından tahrip edilmiş olmasına rağmen 9 no.lu blok kısmen korunmuştur.

Birinci Savaşçı: Figürün korunan yüksekliği yaklaşık 26 cm'dir. Sol elinde taşıdığı siyah konturu silik görülen kalkanın çapı ise 18 cm'dir. Kalkanın iç kısmı mavi, kenarları beyazdır. Savaşçının gövde zırhının altından çıkan kısa tuniğinin kenarları beyaz bantlı olup alternatif nokta bezemelidir. Bacaklarında kırmızı ve

siyah çizgilerinin korunduğu uyluk kemiği koruyucusu dizinin üstüne kadar çıkmaktadır. Savaşçı sağ elinde sapı bacaklarının üzerinden çapraz olarak geçen bir mızrak taşır durumdadır. Belinin üzerinde yer alan yatay çizgiler gövde zırhına ait olmalıdır. Miğferinin konturu silik olarak görülebilmektedir.

İkinci Savaşçı: Yürümekte olan figürün korunan yüksekliği 27 cm'dir. Burun ve ağız konturuyla yüzün bir kısmı korunmuştur. Omuzların üzerinde arkada sadece kırmızı bir lüle halinde saç görülebilmektedir. Figürün başından geriye kalan izler 9A no.lu bloğu üzeridedir. Göğüs ve kolun üst kısmı taslak halindedir. Beyaz tuniğin etek konturu gövdeyi takip etmektedir. Uyluk hizasındaki eteğin ucunda kırık meander dizisinden oluşan bir bordür vardır. Figür birinci savaşçıdakine benzeyen fakat daha az korunmuş bir gövde zırhı giymektedir. Yandan gösterilen figürün silahları korunmamıştır. Öne doğru uzattığı sağ kolunun üst tarafındaki çizgi sol koluna aittir.

Diğer Savaşçılar: 10 no.lu bloğun solunda, korunan yüksekliği 16.5 cm. olan bir savaşçı figürü seçilebilmektedir. Savaşçı pembe tuniğinin üzerine, mavi sağ omuz üzerinde profili görülen bir gövde zırhı giymektedir. Tuniğin alt kısmı koyu kırmızıdır. Sakalından ve kırmızı uzun saçından izler kalmıştır. Elinde iç kısmı pembe olan bir kalkan tutar. Aynı bloğun sağında korunan yüksekliği 20 cm. olan bir savaşçı daha görülmektedir. Mavi sorgucu ve kuyruğu olan bir miğfer giymektedir. Sorgucun pembe olan iç kısmı kenar boyunca alternatif siyah nokta bezemelidir. Figür koyu kırmızı olan bir kalkan ile kalkana çapraz gelen bir mızrak taşımaktadır. Vücudundan çok az iz korunmuştur. Profilden görülen sağ kolu üzerinde beyaz şeritli mavi tunik giymektedir.

12-9A-10 Numaralı Bloklar

FRİZ V:

11 ve 12 no.lu bloklar duvarın üçgen şeklinde biten en üst sırasını oluşturmaktadırlar. Duvarın bu son frizinde 3 mm. kalınlığında kırmızı bir çizginin üzerinde sola doğru giden atlılar bulunmaktadır(Res. 146). Atlıların üst tarafında çizgi yoktur. Blokların yukarı kısmındaki bezeme tamamen kaybolmuştur. Tek bir atlının maksimum yüksekliği 20 cm. maksimum genişliği ise 22 cm'dir. Atlıların geçişi sahnesinde arka arkaya çizilen atların ön ayakları öndeki atın kuyruğunun üzerine denk gelmektedir. İlk iki atlıdan geriye sadece

izler kalmıştır. Üçüncü atının ise sadece üst konturları korunmuştur. Yelesi mavi olan atın arka tarafı ve kuyruğu seçilebilmektedir. Eyer örtüsü iç kenarda tarak bezemeli mavi bordürlüdür. Eyerin üzerinde kırmızı bir benek ve ön tarafına biniciye ait kırmızı bir leke görülmektedir. Dördüncü binici en iyi korunandır. Başın üst konturu ile atın kuyruğunun izleri anlaşılabilir. Atın öne doğru uzattığı ön ayakları önündeki üçüncü atın kuyruğu ile kesişmekte olup mavi toynaklar ileri yönelmektedir. İzlerden atın üzerindeki binicinin mavi pelerinli olduğu anlaşılmaktadır. Eyer örtüsü burada da mavi bordürlüdür. Binicinin eyer örtüsünün önünden ayrılan bir parça ile oluşturulmuş bir dizliği vardır. Bu olasılıkla üçüncü binicide vardır. Beşinci atın mavi toynaklarının dördüncü atın kuyruğunun üstüne denk geldiği görülmektedir. Her iki at da pembedir. Altıncı atlı ve yedinci atının mavi kuyruğu 10 no.lu blok üzerinde kalmaktadır.

DOĞU DUVAR

Duvarın en üst sırasın oluşturan 1 2 ve 3 no.lu bloklar kısmen dikdörtgene yakındır. Geriye kalan 4, 5 ve 8 no.lu bloklar diğerlerinde büyük olup çok kenarlıdır. Dört friz bulunan bloklar friz sırasını takip etmemektedir(Res.147). I. Frizde spor karşılaşmaları II. ve III av sahnesi IV. Frizde ise prosession sahnesi bulunmaktadır.

1-2-3 Numaralı Bloklar

FRİZ I

SPORCULAR ? (Res.148-149):1 no.lu bloğun sağ kenarı, mezarın kuzeydoğu köşesinde yer alan masaya denk gelmektedir. Burada en az iki kişinin olması gereken alanda sadece bir erkek figürüne ait izler korunmuştur.

Erkek Figürü (Res):Bloğun sağ üstünde, sola dönük bir erkeğe ait izler görülmektedir. Figürün korunan yüksekliği 30 cm., genişliği ise 19 cm'dir. Sakalı ve saçı görülmektedir. Arka tarafı ve uyluğu seçilebilmektedir. Geride başının arka tarafında kaldırdığı elinde alete benzer sopa gibi kısa bir nesne tutmaktadır. Figürün sağında yer alan kırmızı kalıntılar başka bir figüre ait olabilir.

2 Numaralı Blok

BOKSÖRLER (Res.149,150):Bloğun sol yarısında dört erkek figürü yer almaktadır. Bunlardan iç tarafta birbirine dönük iki tanesi boksör, arkalarında duran iki figür ise görevlidir. Ortada duran iki ana figür şort ya da peştamal giymiştir. Her iki erkek figürünün dirseklerinden kırarak ileri doğru kaldırdıkları elleri yumruk şeklinde gösterilmiştir.. Her iki figür de kısa siyah saç ve sakallıdır. Bir boks karşılaşmasının ilk anı gösterilmiştir. Figürlerin ayakları sıkı bir şekilde yere basan figürden sadece soldaki sporcunun sol ayağı korunmuştur. Görevli sol kenarda olup ayakları birbirine yakın olarak çizilmiştir. Görevli baldırının yarısına kadar uzanan beyaz kıyafeti üzerine siyah pelerin giymektedir. Ayaklar net bir şekilde görülmekte olup sağ ayakta ayak bileği vurgulanmıştır. Sağ kol dirsekten kıvrık şekilde ileri doğrudur. Yüz ve el korunmamıştır. Figür kısa koyu renk saçlıdır. Karşı taraftaki görevli daha iyi korunmuştur. Bel hizasında dirsekten kıvrık olarak ileri uzattığı sol kol sporcunun omuz hizasına biraz daha yukarıda olan sağ kolu ise sporcunun başının arkasına denk gelmektedir. Sağ elinde uç kısmı sol elinin tarafına denk gelen bir asa tutar gibi görünmektedir. Sakalsız olan figürün kısa koyu renk saçları vardır ve yüzü kısmen de olsa korunmuştur. Beyaz khitonunun dirsek boyuna kadar inen geniş kolları vardır. Boyun çizgisi düz olarak inmektedir. Görevliler sporculardan daha kısa ve incedirler.

3 Numaralı Blok

Boya korunmamıştır.

4-5 Numaralı Bloklar

FRİZ II

Bu ikinci friz kısmen 4.ve 5. no.lu blokların zemin çizgisini takip etmektedir. Üstte ise kırmızı beyaz devam eden örgü motifi üst sınırı oluşturmaktadır.

GEYİK AVI (Res.151)

4 Numaralı Blok

Avcılar(Res.151-152): Soldaki sahne, başı sağa doğru dönük olan bir erkek avcı ile başlamaktadır. Vücut çiziminin üst tabakası büyük ölçüde silinmiş olmasına rağmen kalıntılardan duruşu anlaşılmaktadır. Kırmızı bölümler sağ kolunu yukarı kaldırdığına ve sol kolunu aşağı doğru indirdiğine işaret etmektedir. Sol kolun üst kısmındaki izler kıyafetinin kısa kollu olduğunu göstermektedir. Yüzden geriye kalan izler ve omuz uzunluğunda olduğu anlaşılan siyah saçlar figürün tanımlanabilmesi için yeterli fikri vermektedir. Yukarı kaldırdığı sağ elinde kırmızı bir mızrak tuttuğu kırmızı kalıntılardan anlaşılmaktadır. Mızrağın eğik duruşu avcının önündeki alanda duran uzaktaki bir hedefe atılmak üzere hazırlandığını göstermektedir. Avcı figürünün yüksekliği 15 cm'dir. Mızrağın uzunluğu 25 cm. civarında olmalıdır. Yaban domuzu avı için benzer ölçüler söz konusudur.

AV SAHNESİ: (Res.151-153.) Avcının hedef aldığı hayvandan geriye kalan siyah çizgiler ve pembe şekilsiz kütleden dişi veya erkek geyik mi yoksa köpek mi olduğu anlaşılamamaktadır. Serbest alan tarzındaki çizimin canlılığı sağda 5 no.lu bloğun devamı olduğunu kanıtlamaktadır. 4 no.lu bloğun alt kısmında mavi izler vardır. Avcı bir araba üzerinde durduğunu düşündürecek yüksekliktedir. Figürün önünde at takımına ait olabilecek büyüklükte ve formda kalıntılar vardır. Avcının arka tarafında sağ dirseğinin aşağısında sivri konturlu kısmen kırmızı izler pelerine ait olmalıdır. Figürün önündeki çizgisel izler ve boya kalıntıları iki geyik şeklinde tamamlanabilmektedir. Bunlardan biri mızrakla vurulmuş diğeri kaçır pozisyonundadır. En üstteki kalıntılar ise av köpeklerine ait olmalıdır.

Erkek Geyik: 4 ve 5 no.lu bloklarının birleşim kenarında sağa doğru sıçrayan bir erkek geyik vardır. Orta boyda olan erkek geyik, geyiklerle dolu alana doğru dörtlüye gider şekilde gösterilmiştir. Arka ayakları üzerine kalkmış olup ön ayaklarının ileri doğru uzatmış şekildedir. Başının konturu ile göz kulak ve kısa boynuzlar görülebilmektedir.

Geyik: Yukarıda değindiğimiz erkek geyiğin ön tarafında ve aşağı tarafında çeşitli pozlarda başka geyiklere ait izler seçilebilmektedir. Kesik siyah

çizgiler hayvanların biçimlerini vermektedir. Pembe lekeleri hayvanların ten renklerini göstermektedir. Öldürülmüş geyikler alt kısımda yerde uzanmaktadırlar. Bunun tam karşısında üst alanda ise sola doğru sadece başı korunmuş bir geyik koşmaktadır.

Ayakta Duran Geyikler: Geyik grubunun en sağında yukarıda üst üste çizilmiş iki geyik, önlerindeki meydana gelen kargaşayı seyrederek durumda gösterilmiştir. Sola doğru dönük olan ön tarafı çift konturludur.

Yerde Yatan Geyikler: Zemin çizgisi üzerinde iki geyik yatar şekildedir. Korunan yükseklikleri 16 cm., genişlikleri ise 18 cm'dir. Bacaklarındaki siyah ve kırmızı konturları ile ikinci geyik en iyi korunandır. Baş ve gövdesinin üst kısmı küçük parçalar halinde görülebilmektedir. Geyik dizleri üzerine çökmüş arka ayakları yarım kıvrık durumdadır. Diğer geyiğin başından ve boynuzlarından izler kalmıştır.

Sağ taraftaki resimlerden hiç bir şey korunmamıştır. 5 no.lu bloğun sol tarafında yer alan geyik avı sahnesinin burada da devamı olmalıdır.

4-5 Numaralı Blokların Üst Tarafı 7-8 Numaralı Blokların Alt Tarafı

FRİZ III

Bu frizin alt sınırını kırmızı beyaz şeritlerden oluşturan örgü bordürü üst sınırını ise IV numaralı frizin kırmızı zemin çizgisi oluşturmaktadır.

Örgü Bezeği

Birbirine dolanmış kırmızı ve beyaz şeritlerden oluşan bordürün merkezindeki daireler siyah noktalıdır. Konturu iki renklidir. Bordürün çok az bir kısmı korunmuş olup sağ taraf tamamen kayıptır.

DOMUZ AVI(Res.154):

Domuz avı sahnesi bataklıkta meydana gelmektedir. Örgü bordürü hem sahneyi sınırlamakta hem de suyu ifade etmektedir.

1.Tekne (Res.154):4 no.lu bloğun ortasında yer alan teknenin küçük kış tarafı yukarı doğru kıvrıktır. Sağa doğru dönük olan bu teknenin korunan uzunluğu

28 cm'dir. Dış kısmı kırmızıdır. Silinmiş olan korkuğu ise mavi olmalıdır. Teknenin içinde kış tarafı yukarıya doğru kısa bir kıvrım ile sonlanmaktadır. Teknenin içinde kış tarafa yakın sağa doğru dönük bir erkeğin kol ve yüzüne ait bazı kırmızı izler korunmuştur. Erkeğin elinde eğimli olarak tuttuğu beyaz direk teknenin aşağısında örgü motifin içine girmektedir. Teknenin ortasında duran ikinci figür kollu kısa parlak kırmızı bir tunik giymektedir. Küçük bir kısmı korunmuş figür kısa saçlı ve olasılıkla da sakallıdır. Sağ eli geride bilekten kıvrılmış bir şekilde uzun mızrak tutmaktadır. Mızrağın ucu teknenin önünde duran yaban domuzunun arka tarafına saplanmış. Kolun üst kısmının çoğu korunmamıştır. Figürün sol kolu ise önde duran mızrağa paralel şekilde durmaktadır.

Yaban Domuzu (Res.156): Domuz figürü 4 ve 8 numaralı blokların birleşim kenarına denk gelmektedir. Korunan genişliği 24 cm'dir. Pembe kıllı gövdesi ile mavi başı vardır. Başın konturları çizgili ve kıllıdır kulak ve yukarı doğru kıvrık azı dişi görülebilmektedir. Kıvrık kuyruğunun üstüne denk gelen mızrak yüzünden net bir şekilde görülememektedir. Toynaklar korunamamasına rağmen örgü bordürün üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. Burnunun hemen önündeki kıvrık çizgi ile kırmızı çıkıntı bir avcıya ait kalıntılar olabilir.

2.Tekne: Yaban domuzu avı sahnesi sağa doğru devam etmektedir. İkinci bir tekne 8 ve 5 no.lu blokların birleşim kenarına denk gelmektedir. Domuza doğru dönük olan teknenin ve içindekilerin renginin solması nedeniyle net görülememektedir. Teknenin içindekilerin varlığı kıvrık birkaç saç telinden anlaşılmakta silik baş ve gövdeler seçilebilmektedir. Sağ taraftaki hafif bir çizgi örgü bordürüne dayanan direğe ait olmalıdır. Bu durumda tekne diğerine göre ters yöne hareket etmektedir.

7-4-8-9 Numaralı Blokları

FRİZ I

Sol tarafta tanımlanamayan bir sahne sağ tarafta arabaların ve savaşçıların geçişi vardır. İnce kırmızı zemin çizgisi sadece 4 no.lu blok üzerinde korunmuştur.. Frizin üst kısmında 38 cm. kalınlığındaki kırmızı kadın figürü rezerve bırakılmış beyaz dairelerin ortası kırmızı noktalıdır.

Tanımlanamayan Sahne:

Kırmızı zemin çizgisi üzerinde sola doğru gitmekte olan bir insan figürüne ait ayak ve solunda ikinci bir ayağa ait izler korunmuştur. Korunan genişlik 31 m.dir. Üst tarafta kırmızı izler görülmektedir. Burada sola doğru hareket etmekte olan iki erkek figürü olmalıdır.

Prosesion Sahnesi (Res.157)

Araba : Frizin sol köşesinde araba ve arabacıdan geriye kalan 55 cm kalınlığında kırmızı bir leke bulunmaktadır. Arabanın tekerleğinin dış çizgisinin bir parçası friz III' de yer alan teknenin içindeki avcının başının üst tarafına denk gelmektedir. Tekerleğin çapı 15 cm'dir.

Atlar (Res.158):Yan yana duran iki at arabayı çekmektedir. Dıştaki atın konturları, kuyruğu ve yelesi kırmızıdır.. Gerideki atın yelesi ve kuyruğu mavidir. İki atın da çoğu konturu kırmızıdır. İleri doğru kaldırdıkları ön ayakları ile gerideki atın göğüs konturu görülebilmektedir. Gövde detaylandırmaları azdır. Öndeki atın omzunun kontur çizgisi ile gerideki atın kırmızı göğüs kayışı gösterilmiştir. Yeleden dışarı çıkan kulaklar beyazdır. Atların bacaklarının üst kısmında yer alan bulanık kırmızı ayakta duran arabacıya ait olabilir. Olasılıkla arabacı atlara doğru eğilmiş şekildedir. Dizginler atların üst kısmında izler halinde korunmuştur.

SAVAŞÇILAR (Res.158-159): Arabanın önünde dört savaşçı figürü sağa doğru yürümektedir. Bu sıranın devamı olarak 9 no.lu blok üzerinde de bir tane olması gerekmektedir. Ayakları ve siyah zemin çizgisi kısmen korunmuştur. Boyları ve duruşları da farklılıklar göstermektedir.

Birinci Savaşçı: Savaşçının miğferiyle birlikte yükseklikleri 33 cm'dir. Profilden gösterilmiş olan savaşçının miğferi beyaz ve yuvarlak formudur. Kırmızı büyük sorgucun üst ve alt kenarları mavi olup geride uzun kırmızı kuyruğu vardır. Yüzde göz korunmuştur. Sivri kısa sakal geride dalgalı siyah saçları dikkat çekmektedir. Kısa kırmızı tuniğin kolları beyaz bordürlüdür. Korunmamış olan gövde zırhının altından çıkan kırmızı tuniğin kolları beyaz bordürlüdür. Sağ kol dirsekten hafifçe kıvrık olarak mızrak tutmaktadır. Mızrak kalkanın ön tarafından sağa doğrudur. Dirsekten kıvrık olan sol kol kalkanın kayışını tutuyor olmalıdır. 15 cm. çapında olan kalkan gövdenin hafifçe ön

tarafındadır. Çift siyah konturu var olup iç kısmı kırmızımsı pembedir. İç kısmın bazı detayları seçilebilmektedir. Düşey kayış sakalın hemen yanında korunmuş olan kıvrık çizgiler savaşçının ayakları belirsiz zemin çizgisinde zor görülmektedir. Bacaklardaki baldır kemiği koruyucusu beyazdır

İkinci Savaşçı: Savaşçının miğferi ile birlikte yükseklikleri 34 m.dir. Figürün omuzları tam cepheden gösterilmiştir. Savaşçı kalkanını birinci savaşçıya göre biraz daha ön tarafta tutar şekildedir. Miğferinin uzun olan sorgucu üst bordüre dokunmasına rağmen savaşçının boyu birinciye göre daha kısadır. Beyaz miğfer ve burunluk beyaz tepeliğe kırmızı destekle bağlanmıştır. Miğferin iç kenarındaki bordür siyah noktalı yarım dairelidir. Sorgucun uzun beyaz kuyruğu vardır. Savaşçının yüzünde göz ve yanaktan bir parça ile dudağa ait bazı kırmızı izler ve siyah sakaldan ince bir çizgi korunmuştur. Kısa kolundan ve eteğinden bir parça korunan kırmızı tuniğin üzerinde beyaz gövde zırhı vardır. Beyaz bordürlü olan kalkanın iç kısmı mavi olup çapı ise 14 cm'dir. Savaşçı kalkanı üst kenardan sıkıca tutmaktadır. Sağ kol sadece üst kenarda görülmektedir. Kolun aşağısı ve mızrak kayıptır.

Üçüncü Savaşçı: Birinci savaşçı ile aynı yükseklikte olan bu savaşçı da profilden gösterilmiştir. Fakat elindeki kalkanını ileri doğru tutmaktadır. Boyu ise ikinci savaşçı figürüne yakındır. Miğferinin büyük mavi sorgucunun iç kısmı ve kenar kısmı kırmızı olup uzun bir kuyruğu vardır. Kısmen korunmuş olan başta burun ve ağza ait izler, kısa sivri sakal ve omza dökülen dalgalı siyah saçlar görülebilmektedir. Kısa kırmızı tuniğin sağ omuz üzerinde görülen kollarındaki beyaz çizgilerin kenar boyunca nokta bezemeleri ile süslenmiştir. Nokta dizisi aynı zamanda eteğin kenarında da görülmektedir. Gövde zırhından sadece bazı çizgiler korunabilmiştir. Dirsekten kıvrık olarak ileri uzattığı sağ eliyle kalkanın üst kenarından sıkıca tutmaktadır. Sağ kolunun üst kısmı ve mızrak tamamen kayıptır. Figürün korunan tek ayağı geride adım atar şekilde olup profilden gösterilmiştir.

Dördüncü Savaşçı: Savaşçı figürü alt kısmı beyaz uzun kırmızı tepelikli bir miğfer taşımaktadır. Birinci savaşçınıninkine benzeyen ve iç kısmı mavi olan kalkanının konturları kısmen korunmuştur. Kırmızı tuniğine ait kalıntılardan, tuniğin kenarlarının meander bezemeli olduğu anlaşılmaktadır.. Sakin bir şekilde kalkanın sol alt kısmına doğru indirilmiş bir mızrağa ait izler görülmektedir. Üst kısmı beyaz uyluk koruyucusu dize doğru yükselmektedir. 5 no.lu blok üzerinde ayağına ait izler vardır.

Beşinci Savaşçı: 9 no.lu blok üzerinde yer alan savaşçı figürü çok az korunmuştur. Mavi sorguçlu miğferin üst kısmının beyaz kenarından izler, siyah saçlar, sakal, göz ve kalkanın iç tarafındaki kırmızı bazı izler korunmuştur. Aşağıda sağda mızrağın sadece uç kısmı korunmuştur.

Altıncı Savaşçı: Yalnızca beşinci savaşçının ön tarafında çok az izler kalmıştır

GÜNEY DUVAR

Sol köşede kapının olduğu duvarın sağ köşesine kline denk gelmektedir. Alttan iki sıra blok kapının üst hizasına denk gelmektedir ve bu 1,2,3 ve 4 no.lu bloklar kareye yakın formdadırlar. Kapının üstünde yer alan söve uzun bir dikdörtgen şeklindedir. Bundan sonra gelen 6,7, 8 ve 9 no.lu blokların kenarları eğimlidir. Bu duvarda her blok sırası aşağılarda friz sırasına denk gelmektedir. Kapı sövesinin kalınlığı bir frizi oluşturmaktadır. Arkasından gelen bloklar daha büyük ve şekilsiz olmalarına rağmen burada da devam etmektedir. 1 ve 2 no.lu blokların çok aşınmış olması nedeniyle buradaki Friz I'in sahnenin ne olduğu anlaşılmamaktadır. Friz II'de Gorgonlar ve Medusa yer alır. Friz III'de aslan avı friz IV'de ise bir güreş sahnesi ile Troilos'un çeşme başına gelişi resmedilmiştir(Res.160).

1-2 Numaralı Bloklar

FRİZ I

1 no.lu bloğun sağ kenarında mavi bir at kuyruğu korunmamıştır. Kuyruğun sol tarafında, atın gövdesine ait kırmızı ve mavi izler vardır. İzlerden sola doğru olduğu anlaşılan atın ön tarafında da insan figürü olması gerekmektedir. 2 no.lu bloğun çoğu kısmını kline örttüğü için burada bezeme yoktur.

3-4 Numaralı Bloklar

FRİZ II

GORGONLAR VE MEDUSA (Res.161-162)

İki gorgon sola doğru koşmaktadır. Frizin en sağında başı kesik Medusa Khrysaor'un doğumu ve Pegasos tasvir edilmiştir.

Birinci Gorgon:3 ve 4 no.lu blokların birleşen kenarına yapılmıştır. Sağ kanadı 4 no.lu blok üzerinde kalmaktadır. Kanattan kanada genişliği 46 cm.dir. Gorgon'un 3 no.lu bloğa gelen kısmının çoğu kayıptır. Sol tarafta kalan alan kaçmakta olan Perseus figürü için yeterlidir. Bloğun sağ tarafında ise Gorgon'un silik sağ kanadına ait izler ve bazı mavi kalıntıları seçilebilmektedir. 4 no.lu blokta sol kanadının üst kısmının kırmızı ve siyah dış konturları görülebilmektedir. Kanadın üst kısmının iç rengi mavidir. Omuzların yakınında tarak şeklinde kesilmiş noktalı bezeme alanı yer almaktadır. Kanadın alt tarafındaki tüyler ışınsal olarak gösterilmiştir. Kanadın alt tarafları silik mavi izler halinde korunmuştur.

İkinci Gorgon (Res.163): 4 no.lu bloğun ortasında yer alan Gorgon'un kanatları cepheden açık olarak gösterilmiştir. Kalçadan çıkan kanatlardan yalnızca sağ taraftaki kısmen korunmuştur. Yüzün konturları siyah ve kırmızıdır. Gorgon'un burnu yassı şekilde gösterilmiştir. Badem şeklinde olan gözünün dış kenarlarda çıkıntılar oluşturulmuş ve irisin merkezi siyah nokta şeklindedir. Açık ve büyük olan ağız çift çizgi ile gösterilmiştir. İç çizgi kırmızı, dış çizgi ise köpek dişleri siyahtır. Yukarıda olan kulağın konturları siyahtır. Kulağın hemen üstünde birbirlerine bakar durumda ikişer yılan bulunmaktadır. Başında pembe saçların dalgalı konturu vardır. Siyah saç lüleleri omzuna ve kolunun üst tarafına kadar inmektedir. Gorgon'un üzerindeki beyaz khiton omuzda ve üst kolda iki düğme ile tutturulmuştur. Düğmelerin tutturulduğu noktalarda "s" dalgalarla ışınsal kırışıklıklar yapılmıştır. Khiton üzerinde boyun hizasında kırmızı iki yılan gövdesi vardır. Burada merkezde de bir düğüm olması gerekmektedir. Bir yılan kıvrımı sağ göğsünün üzerinden inmektedir. Khitonun sol kol kenarında siyah ve kırmızı konturları vardır. Kol kenarının aşağısındaki koyu kırmızı bordür ayakları ise sağ ayak bileği arasında da görülmektedir. Gorgon koyu lila rengi üst tarafından bağcıklı yarım botlar giymektedir. Ayakkabıların topuk kısmına kanatlar takılmıştır. Sağ ayağı neredeyse zemine düz olarak basarken sol ayağının topuğu oldukça havadadır. Kolların alt tarafında çok az iz korunmuştur. Sağ elinin parmaklarından kalan izler elinin alttaki kanada doğru yönelmiş olduğunu göstermektedir. Omuz kanatları açık olup cepheden gösterilmiştir. Üst taraftaki açık çizilmiş tüyler siyah konturludur. Sağ kanadın sağ taraftaki tüylerin merkezi eksenini siyah olarak gösterilmiştir. Tüylerin alt tarafı ise mavidir. Kanadın ucu orak biçiminde kıvrıktır. Üst kenarında siyah iç kısmı lila rengindedir.

Medusa (Res.164) .Medusa başı kesik ve yere oturmuş bir şekildedir. Omuzlar cepheden, ayaklar ise sol tarafta yan yana gösterilmiştir. Ayakların

hemen yanında önünden giden Gorgon'un sol ayağı durmaktadır. Figürün korunan yüksekliği 25.5 cm.dir. Çıplak ayaklarda sağ ayağında bir tırnak gösterilmiştir. Figürün gövdesi silik bir şekilde belli belirsiz seçilirken omuzlar ve başın boyundan kesik oluşu net olarak görülebilmektedir. Omuzlar üzerinde birer düğme ve buradan çıkan khitondan kırışıklıklar korunmuştur. Sol kol figürünün yanında yere değiyor olmalıdır. Kucağındaki derin khiton katları kısmen görülebilmektedir. Bu katlardan ve ayakların duruşundan anlaşıldığına göre figür dizleri yukarı çekik bir şekilde oturmaktadır. Kalan izlere göre sağ kolu ileri uzatılmıştır. Kanatlar ayağının yanında tüylerin kırmızı çizgilerinden anlaşıldığına göre aşağı doğru çöktür.

Khrysaor(Res.164): Çıplak genç kouros olarak gösterilen figürün teni koyu aşıboyası (okra) rengindedir. Korunan yüksekliği 13.5 cm.dir. Medusa'nın kesik olan boynundan çıkan figürün ayakları hala gövdenin içindedir. Sol tarafa dönük olarak gösterilen figürün omuzlar profildedir ve öne doğru uzattığı kollarından sol kolu dirsekten kıvrık bel hizasında olup el yumruk şeklindedir. Sağ kolu ise dirsekten kıvrık daha yukarıda baş hizasında tüm parmaklar açık şekildedir. Uzun lüle şeklindeki saçlar omuza dökülmektedir. Vücut konturları genital bölge ve kollar güçlü çizgilerle çizilmiştir. Yüz profili geriye doğru eğimlidir.

Pegasos(Res.164) :Genç bir at olarak gösterilen Pegasos Medusa'nın boynundan çıkmış ve Khrysaor'un arkasında gösterilmiştir. Pegasosun beyaz gövdesinin konturları siyah ve kırmızıdır.. Toynakları mavi olan ön bacaklar ileri doğru uzatılmış şekildedir. İyi korunmuş olan başta çene çizgisi, ağız ile geniş göz ve göz kapağının bağlandığı iki çizgi görülebilmektedir. Lila rengi olan yele siyah konturludur. Pegasos'un arka tarafında sadece çizgilerin izleri korunabilmiştir.

5-6-7 Numaralı Bloklar

FRİZ III

ASLAN AVI (Res.165-166)

Frizin duvardan duvara genişliği 2.44 m. Yüksekliği 16 cm.dir (Res)

KOVALAYICILAR (Res.167):Kısa tunik giymiş olan üç kovalayıcı çıplak ayaklı olarak ellerinde kalkanlara sağa doğru koşmaktadırlar. Kırmızı

tenleri, kısa kulaklarının açıkta bırakan kısa saç biçimleri ve sakalsız yüzleriyle genç erkek görünümündedirler. Taslaklar önce kırmızı ile yapılmış ve siyah ile tamamlanmıştır. Her kovalayıcı sağ ellerini geride omuzlarından yukarı kaldırmıştır. Yumruk şeklinde sıktıkları ellerinin başparmakları yukarı kalkıktır. Sol elleriyle kalkan tutmaktadırlar. Profilden gösterilen kalkanların dış tarafı yuvarlak profilli olup dış tarafları mavi iç kenarları beyazdır.

Birinci figür: Diğer figürlere göre biraz daha geniş adım atmıştır. Figür dizlerinin hemen üstünde kısa beyaz tunik giymiştir.

İkinci figür: Figürün kırmızı tuniği biraz daha uzun ve hacimlidir.

Üçüncü figür: Daha küçük adım atmış gibi görünmektedir. Figürler konturları kırmızı olan beyaz tunik giymiştir.

Figürlerin yüzlerinde detaylandırmalar yoktur. Birincinin iri kafası ve düz ensesi vardır. İkincinin çenesi ileri doğrudur. Üçüncünün yüzü ise pürüzlü yüzeye yapılmıştır.

Bu figürlerin hareketi önlerinde gerçekleşen aslan avı sahnesi ile ilgili olmalıdır. Üç genç gürültü çıkararak aslanları sağ taraftaki avcılara doğru kovalıyor olabilirler.

6 no.lu blok üzerinde av sahnesinin devamının yer alması gerekmektedir. 5 no.lu blok üzerindeki öndeki kovalayıcı ile boşluk arasında 6 no.lu bloğun kenarında bazı çizgiler vardır. Burada başka kovalayıcıların da olması beklenmektedir. Ancak bir ele ya da kalkana ait olmayan köşeli çizgiler kovalayıcılardan daha yukarıdadır. 6 no.lu bloğun sağ kenarındaki boşlukta yer alan kırmızı ve siyah çizgiler hayvana ait olmalıdırlar.

ASLAN AVI: (Res.167-168)

7 no.lu bloğun sol tarafında aslan boğaya saldırmaktadır. Boğanın gerisinde okçular aslana nişan almış şekildedir.

Aslan: 6 no.lu bloğun üzerinde kalan aslanın arka tarafı silinmiştir. Ön tarafının ise konturları korunmuştur. Aslanın arka ayaklarının bir tanesi 7 no.lu blok üzerinde kısmen korunmuştur. Bunun dışında bel, baş, kulak, göz, burun, köpek dişleri ve

burun üstü kırışıklıkları kısmen korunabilmiştir. Bir ya da iki ok başını ve sağ omzunu delmiştir. Kırmızı kan omuzundan ve gözünden damlamaktadır. Ön sağ ayağı ileri doğrudur. Pençesinden geriye kalan izleri boğanın omzunda görülebilmektedir. Pençesindeki ve sağ omzunun üzerindeki izlere göre aslan pembe olması gerekmektedir. Aslanın silik olan yelesi ise mavidir.

Boğa: Boğa mavi olup korunan genişliği 20 cm. korunan yüksekliği ise 15 cm. dir. Ön ayaklarının konturunun bir parçası ile arka ayakları genital organı ve uzun kuyruğu görülebilmektedir.

Okçular (Res.169): Öne doğru uzattıkları ayaklarının üzerine ağırlıklarını vererek ok atar durumda gösterilmişlerdir.

Soldan birinci okçu: Korunan yüksekliği 16.5 cm.dir. Başlığın ve yüzünden bir parça korunmuştur. Beyaz üzerine pembe noktalı uzun kollu tuniği dizlerine kadardır. Uzun çorabı, noktaları ve dikiş yeri pembe olarak gösterilmiştir. Ayakkabıları bileklerine kadardır. Koyu kırmızı yayının uçları kıvrıktır.. Yay tutan el silinmiştir.

İkinci okçu: Korunan yüksekliği 14.5 cm.dir. Yüz profilinden çok az bir parça korunabilmiştir. Koyu pembe olan tuniğinin uzun kolları üzerinde ‘’t’’ bezemesi vardır. Çorapları beyaz olup dikiş yeri ve noktaları pembedir. Ayakkabılar liladır. Sol kol ok boyunca korunmuşken sağ kol tamamen kaybolmuştur.

Üçüncü okçu: korunan yüksekliği 15 cm.dir. Öne uzattığı bacağı ve kolu ile yayı kısmen korunmuş başı hiç korunmamıştır. Beyaz tuniği pembe ‘’t’’ ile bezelidir.

Dördüncü okçu(?): 7 no.lu bloğun en sağ kenarında bir okçunun girebileceği kadar alan vardır. Burada görülen izler bir kola ve ayağa ait olabilir.

8-6-9-7 Numaralı Bloklar

FRİZ IV

TROİLOS İLE GÜREŞ SAHNELERİ

Sol tarafta bir at ve onun önündeki duvarın önünde duran erkek figürü sola doğru koşan büyük bir erkek ile en sağda güreşen iki kişi görülmektedir (Res. 170).

At: (Res.17,171): Sağa doğru yürümekte olan atın korunan genişliği 36 cm. , yüksekliği ise 24 cm.dir. Bacaklar, kuyruk, yelenin konturu ve baş kısmen korunmuştur. Gövde beyaz, kuyruk ve yele mavi, toynaklar kırmızıdır. Atın gövdesinin alt kısmındaki küçük ‘V’ şeklindeki uzantı eyer örtüsünün bir parçası olabilir.

Duvar (Res.170): Üç sıra blok taslaklar halinde korunmuştur. Kalan izlerden anlaşıldığına göre en az 7 no.lu bloğa kadar devam etmektedir. Toplam uzunluğu 92 cm. korunan yüksekliği ise 12 cm.dir. Duvar sağa doğru yürüyen bir erkek figürünün önünden kesilmekte ya da çift düşey çizgi ile üst üste gelmektedir.

Erkek Figürü (Res.172): Duvarın ön tarafında sağa doğru yürümekte olan bir erkeğe ait ayaklar bulunmaktadır. Çıplak ayaklarının üst tarafında baldır kemiği koruyucusu vardır. Bacaklar sadece dizlerinin altına kadar korunabilmiştir. Ata olan yakınlığı nedeniyle atın yularından tuttuğu düşünülebilir. Çok az iz korunmuş olan 6 no.lu blok üzerinde sahnenin devam ettiği düşünülmektedir. Belirsiz bir pembe bir kalkana ait olabilir. Koyu kırmızı kıyafet ile kenarının üzerinde yuvarlak bir alan vardır. Burada olasılıkla kısa tunikli sola doğru yönelmiş bir erkek vardır. Pembe kuşağın merkezinde dış çizgi kırmızı iki mavi kanat benzeri için mevcuttur. Anılan kalıntı kalkanı bir parçasına ait olabilir. İkinci figürün koyu lila leke parçaları ve bazı kısa çizgiler korunmuştur. Bu izler duvarın önünde duran sola dönük kalkanlı bir savaşçıya ait olabilir.

7 no.lu bloğun üst tarafında solunda duvarın bitimi görülmektedir. Düşey bir çizgiyle sonlanan duvarın üç sırası görülmektedir. Duvarın zemin çizgisi sağa doğru devam etmektedir. Duvarda sonra büyük bir erkeğe ait koşan ya da çömelmiş iki adet ayak seçilmektedir.

Erkek Figürü (Res.173): Sola doğru geniş bir adım atar şekilde gösterilmiş diz altından itibaren başlayan iki ayak görülmektedir. Sağ ayak tamamıyla zeminde, sol ayağın topuğu ise havadadır. Ayaklar, dizlerin alt kısmına kadar uzanan beyaz bir pelerine örtülüdür. Mantonun bacakların arka tarafındaki kenarı da gösterilmiştir. Mantonun üzerinde lila, pembe ve yeşil dama tahtası bezemesi

görülmektedir. Bu bezeme belki de figürün elinde başının 9 no.lu blok üzerinde olması gerekmektedir. Buradan hiçbir iz korunmamıştır.

Burada Akhilleus'un Troilos'un çeşme başında öldürme sahnesi işlenmiş olabilir. Sol tarafta çeşmeye atıyla gelen Troilos, sağ tarafta ise çeşmenin arkasında saklanan Akhilleus bulunmalıdır. Buradaki duvar da çeşme yapısını temsil etmektedir.

GÜREŞ SAHNESİ (Res.174)

Sahnenin korunan genişliği 39 cm. korunan yüksekliği 25 cm.dir.

Seyirciler ve Güreşçileri :Akhilleus olarak nitelenen figürün arkasında konu değişmektedir. iki güreşçi ve seyircilerden oluşan bir spor karşılaşması yer almaktadır. Akhilleus ile güreşçiler arasında kalan alanda bir seyirciye ait iki çıplak ayak ve ayağın biraz üst tarafı korunmuştur. Seyirciye ait sol ayak güreşçinin sağ ayağının arkasındadır. Güreşçi sağ bacağı üzerinde bir kısmı korunmuş olan kısa kırmızı bir şort giymektedir. Benzer şorta ait izler diğer güreşçi üzerinde de görülmektedir. Soldan birinci güreşçi sol ayağı dizden bükük şekilde ileri doğru uzatmış diğer bacağı ise geriye doğru düz bir şekilde uzanmaktadır. Diğer güreşçi bu duruşun tam karşıtı olarak yapılmıştır. Bu sahnedeki figürlerin ten renkleri pembeden çok aşiboyasına yakındır.

ZEMİN (Res.175-177)

Boyalı zemin levhası 1:

Kenarlar: Uzun kenar hasara uğramasına rağmen bir kenar hemen hemen tamdır. Yüzey keski ile düzeltilmiştir. 6.5 x 6 cm. ölçülerinde birbirinden ayrı karelerden oluşan bezeme sıralı olarak siyah ve kırmızıdır. İçlerindeki ise beyaz rozetler yer almaktadır. Her rozetin kırmızı sekiz taç yaprağı bulunmaktadır. Dokuz adet kare korunmuştur. Rozetli banttın 13 cm. uzaklıkta dört yapraklı bir bitkisel bezemeye ait kalıntılar vardır. Kırmızı merkezde, kırmızı olan dört beyaz taç yaprağı çıkmaktadır. Yukarıda rozet bantta paralel 8 mm. kalınlığında bir çizgi bulunmaktadır.

Boyalı Zemin Levhası 2: İki adet parça birbiriyle birleşmektedir.

Parçanın yarısı kayıptır. Korunan uzunluğu 40 cm.dir. Yüzeyin son düzeltilmesi keski ile yapılmıştır. Yüzeye kırmızı dama tahtası bezemesi yapılmıştır. Kenar uzunlukları 8 cm. olan karelerin içindeki bezemeler korunmamıştır. Bununla birlikte kırmızı karelerin aralarında yeşil ve kırmızı rozet izleri bulunmaktadır.

TAVAN

Tavanın iki eğimi boyunca boya bezekler görülmektedir. Belirlenebildiği kadarıyla dörtgenler ortalama 0,10 m, genişlikte ve 0,08 m yüksekliktedir. Dörtgenlerin araları eşit olarak boş bırakılmış olup dörtgenlerin içinde olasılıkla rozet bezekleri vardır

Dönem/Tarih: İÖ 525 civarı

Kaynakça:

- Mellink, M.J., (1969). Excavation of a Lycian Painted Tomb Near Elmalı, Kızılbey' *TAD XVIII.2*, 141-144.
- Mellink, M. J., (1970) Excavations at Karataş- Semayük and Elmalı 1969, *AJA* 74, 251-252.
- Mellink, M. J., (1970). Excavations at Karataş -Semayük and Elmalı, *TAD XIX.1*, 158-159
- Mellink, M. J. (1971). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1970. *AJA* 75(3), 245-255.
- Mellink, M. J. (1972). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1971. *AJA* 76(3), 257-269.
- Mellink, M. J. (1973). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1972. *AJA* 7(3) , 293-303.
- Mellink, M. J. (1973). Mural Paintings in Lycian Tombs , *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archeology*, vol I, 805-809.

- Mellink, M.J. (1973). Karataş -Semayük and Elmalı, 1971, *TAD XX.2*, 156.
- Mellink, M. J., (1974). Excavation at Karataş-Semayük and Elmalı, 1972, *TAD XXI.1*, 126.
- Mellink, M. J., (1974). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1973, *AJA* 78, 351-359.
- Mellink, M.J. (1980). *Kizilbel: An Archaic Painted Tomb Chamber in Northern Lycia*, Bryn Mawr College Archaeological, 1998.
- Mellink, M. J. (1974). Notes on Anatolia Wall Painting, *Mansel'e Armagan*, c. I, 1974, 537-547, pls. 163-167.
- Mellink, M.J., (1975). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, 1973, *TAD XXII.1*, 1975, 74.
- Mellink, M.J. (1975). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1974", *AJA* 79, 349-355.
- Mellink, M.J. (1976). Excavations at Karataş -Semayük and Elmalı, 1974, *TAD XXIII.1*, 88-89.
- Mellink, M.J., (1976). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1975, *AJA* 80, 377-382.
- Mellink, M.J., (1976). Local, Phrygian, and Greek Traits in Northern Lycia, *RA* 1, 1976, 21-34, figs. 4-8.
- Mellink, M.J. (1977). Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1975, *TAD XXIV.2*, 1977, 137- 139.
- Mellink, M.J., (1979). Report on the work at Elmalı and Karataş Semayük in 1979, *KST* 2, 156-157.
- Mellink, M.J. (1980). A Sample Problem from the Painted Tomb at Kızılbel, *Actes du Colloque sur la Lycie Antique*, 15-20.

- Mellink, M.J.,(1980). Karataş -Semayük and Elmalı, *TAD XXV.1*, 180.
- Mellink, M.J.,(1980). *Archaic Wall Paintings from Gordion*, Keith De Vries (ed.). From Athens to Gordion: The Papers of a Memorial Symposium for Rodney S. Young, 91-98.
- Mellink, M.J., (1980). A Sample Problem from the Painted Tomb at Kızılbél, *Actes du Colloque sur la Lycie Antique*, 1980, 15-20
- Mellink, M.J. (1983). Wall Paintings of West Anatolian Tombs Elements of a Tradition, *KST 5*, 1983, 171-174.
- Mellink, M.J., (1986). , Elmalı: Recording of Wall Paintings, *KST 8*, 1986, 345-348.
- Mellink, M.J. (1998). *Kizilbel: An Archaic Painted Tomb Chamber in Northern Lycia*, Bryn Mawr College Archaeological.
- Miller, S.G. (2010). Kuzey Likya'da İki Boyalı Mezar Odası: Kızılbél ve Karaburun. L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (319-329). İstanbul: YKY

3.3.3.Karaburun II Tümülsü

İl: Antalya

İlçe: Elmalı

Mimari: Tümülsü tek bir mezar odasından oluşmaktadır. Tepe yığmasının yaklaşık 2-3 m. derindeki dörtgen mezar odası 3,00 x 2,61 m. boyutlarındadır. Yan duvarlar 1.95 m., üçgen alınlık ise 2.66 m. yüksekliğindedir. Bloklar başarılı bir şekilde yerleştirilmiştir.

Mezar odasının üst örtüsü 3,80 ve 3,60 m. genişliklerinde büyük iki ince taş bloktan inşa edilmiştir. Batı duvarının karşısında kireçtaşından kline üzerinde uzanmaktadır. Bu tek bloğun ölçüleri 2 x 1 x 0.50 m.dir. Zemin kare bloklar ile döşelidir(Res.178).

Bezemeler: Duvar ve kline üzerinde figür, bitkisel ve geometrik bezekler görülmektedir(Res.179).

DOĞU DUVAR

Doğu duvarında sadece bir figür bulunmaktadır. Sakallı yaşlı erkek figürü sembolik kapının solunda durmaktadır.

BATI DUVAR

Ziyafet Sahnesi (Res.180):

Duvarının önünde kline yer almaktadır. Sahne duvarda klineden sonra başlamaktadır. Burada kline üzerinde uzanmış mezar sahibi solunda iki hizmetkar yanında ise ayakta duran kadından oluşan sahne yer almaktadır.Mezar Sahibi (Res.181):

Mezar sahibi bir ayağı dizden kıvrık bir şekilde kline üzerine uzanmıştır. Sakallı olarak gösterilen bu figürün, sol kolu iki yastık üzerinde dirsekten bükük şekilde durmaktadır. Sol elinde parmaklarının ucunda bir phiale tutmaktadır. Sağ elini önünde duran hizmetkara doğru uzatmıştır. Figür boyun ve kol kenarlarında rozet bordürü olan bol bir tunik giymiştir. Kırmızı ile çizilen bordürün iki kenarında içe dönük birbirine bitişik küçük üçgen dizisi iki ince çizgi ve merkezde

rozet dizisi yer almaktadır. Bununla birlikte sol omuzu üzerinden aşağıya doğru inen ve bacaklarını saran himation giymektedir. Himationun mavi olup kalın bordürü kırmızıdır. Figür sol profilden gösterilmiş olup başı hafifçe öne doğru uzanmıştır (Res.182). Burnu Arkaik formdadır. Gözleri ve yay şeklindeki ince kaşları siyahtır. Uzun siyah olan sakalın alt kısmı kare şeklinde kesilmiş ve saçaklar eklenmiştir. Bununla birlikte ensede biten ve yüzü çevreleyen saçlarına da benzer şekilde saçaklar eklenmiştir. Etli kırmızı dudakların üstünde ince bir bıyığı vardır. Yanak kırmızımtırak et tonundadır. Başının üzerinde kalın diadem, kırmızı- mavi olup dama tahtası desenlidir. Kulaktaki küpe geniş bir halka şeklindedir. İleriye doğru uzattığı sol kolundaki bileziğin iki ucu aslan başı şeklinde yapılmıştır. Boyunda ucu tuniğin altında kaybolan kırmızı ince kolye vardır.

Sehpa:

Klinenin önünde duran sehpa üçayaklı olup ayakları aslanpençesi şeklindedir. Aslanpençesinin hemen üst kısmında aşağı sarkık bir palmet ve palmetin bağlandığı ince bir bant vardır. Sehpanın ince bir bant ile çevrili olan pervazının üst kısmının sıvası dökülmüştür. Sıva döküldüğü için üzerindeki objelerde korunmamıştır.

Kline:

Klinenin pervazı iki taş sırasının birleşim yerine denk gelmektedir. Buradaki sıva tamamen dökülmüştür. Ancak ayak ucundaki korunmuş olan sıva parçasından anlaşıldığına göre pervazda sıralı mavi-kırmızı kareler vardır. Aynı zamanda ayakları da sağlam yapılmış ve profillendirilmiştir. Kline üzerindeki kırmızı-yeşil-beyaz-mavi bantlar döşegi temsil etmektedir. Klinenin baş ucunda mezar sahibinin sol kolunun altında üst üste iki adet yastık bulunmaktadır. Nokta bezekli olan alttaki yastığın dikiş yerinde iki sıra bordür vardır.

Birinci Erkek Hizmetkar (Res.183):

Klineye doğru dönük olan hizmetkar üzerine sıkıca oturan beyaz bir elbise giymektedir. Elbise uzun kollu ve belinde kırmızı önde düğümlü bir kemer vardır. Kemerin uçları aşağıya doğru sarkar şekildedir. Figürün korunmuş olan başında siyah kıvrıkcık saçları ensesi üzerindedir. Yüzü dolgunudur.. Dirsekten bükerek yere paralel uzattığı kolunun üzerinde havlu vardır. Kolunun üzerinde

açık olarak duran havlunun kenarlarında kırmızı ince bantta bağlı küçük kareler dizisinden oluşan bir bordür bulunmaktadır. Yukarı doğru kaldırdığı sağ elinde ise bir yelpaze tutar.

İkinci Erkek Hizmetkar (Res.183):

Birinci hizmetkarın arkasındaki bu figür benzer şekilde dar bir elbise giymektedir. Ancak zıt olarak elbisenin rengi kırmızı kemer ise beyazdır. Baş korumamış olan hizmetkarın sağ elinde göğüs hizasında tuttuğu metal vazo taşımaktadır. Geniş ağızlı iki kulplu olan kadehin kulpları grifon şeklindedir. Ağız kenarında yumurta-ok ve onun altında inci dizisi bulunmaktadır. Dirsekten bükerek havaya kaldırdığı sol elinin parmakları ucunda phiale tutar vaziyettedir. Aynı elinin küçük parmağında ise bir kepçe asılıdır.

Kadın Figürü (Res.184):

Mezar sahibinin arkasında sağ tarafta yer alan kadın karısını temsil ediyor olmalıdır. Korunma durumu kötü olan figürün yüzünün alt kısmı kırmızı khitonun ve mavi himationu ile kollarının bir parçası korunmuştur. Boynundaki kırmızı çizgi şeklinde olan kolyesinin ipi khitonun altındadır. Kadın yukarıya doğru kaldırdığı sağ elinde mor noktalarla bezeli kenarları kalın bantlı bir kumaş tutmaktadır. Bel hizasında tuttuğu sol elinde alabastron taşımaktadır. Bu kadının her iki eli de sol el olarak çizilmiştir.

KUZEY DUVARI

Kuzey duvarında savaş sahnesi yer almaktadır. Ana figür ortada at üstündeki sakallı erkek figürüdür.

Birinci Erkek Hizmetkar (Res.185)

Kuzey duvarına bitişik olan figür ana duvardaki hizmetkar figürüyle benzer kıyafet giymesi sebebiyle bu figür de hizmetkar olmalıdır. Sola dönük olan figür kırmızı elbiselidir ve elinde sazlardan örülmüş kare bir yelpaze tutar şekilde gösterilmiştir.. Yelpazenin üzerinde kırmızı –mavi-beyaz küçük karelerden oluşan baklava şeklinde süsleme yer almaktadır. Yelpazenin sapı koçbaşı şeklinde sonlanmaktadır.

İkinci Erkek Hizmetkar.:

Birinci hizmetkarın arkasında beyaz kıyafetli ikinci bir hizmetkar yer almaktadır. Her iki hizmetkar da boyut olarak batı duvarındaki ana friz ile uygunluk Hizmetkarın beyaz kıyafetindeki drapeler ince siyah çizgilerle belirtilmiş eteğin alt kısımları dizler üzerinde şişkinlik oluşturacak şekilde iç içe çekilmiştir. Bu figür sağ elinde mor kurdele, sol elinde bir alabastron tutmaktadır. Geniş ve iyi çizilmiş olan sol el çukurlaşmış şekilde olup alabastronun kaidesini kavramıştır. Başparmak tümüyle cepheden işaret ve orta parmak ise profilden gösterilmiştir. Başın arka tarafında siyah saçlar dalgalı konturlar ve saçaklı uçları görülebilmektedir.

SAVAŞ SAHNESİ (Res.186)

İkinci hizmetkar figüründen hemen sonra sahne ölçü ve yön olarak değişmektedir. Savaş sahnesi ¼ oranında gösterilmiştir. Savaş sahnesinin figürlerini seçebilmek oldukça zordur.

İkili Grup (Res.187):

Sahne kısa açık mavi bir tunik giymiş olan savaşçı figürüyle başlamaktadır. Figür koyu renk dalgalı saçlı ve sakallıdır. Saçlar ensede toplanmakta olup sakal kısa sıkı ve köşeli ince siyah çizgilerle çeneden aşağı inmektedir. Birinci savaşçı mavi tuniğin üzerinde düğümlemiş yapraklardan oluşan beyaz bir manto giymiştir. Mantonun kenarları ensede görüldüğü üzere ince mavi çizgilerle gösterilmiştir.. Saçlar koyu renkli kısadır ve dudak ve burun düzdür. Sakallı savaşçı okçuyu saçlarından yakalamış ve mızrağını saplamış halde gösterilmiştir. Okçu ise darbeden kurtulmak amacıyla mızrağı iki eliyle tutmaktadır. Omzunda kırmızı bir okluk yer almaktadır. Yayı sol dizinin yanındadır. İki savaşçı güçlü bir şekilde birbirine kenetlenmiştir. Saldıran savaşçı okçuyu frizin ortasındaki süvariye yardım etmesini engellemek için öldürmektedir.

Sakallı Erkek Figürü(Res.187):

Sahnenin merkezindeki sakallı figür at üzerinde dörtnala gitmektedir. Figürün gövdesi ve başı korunmamıştır. Fakat sadece öne doğru uzattığı iki kolu

sakalının ucu ve bacağı korunmuştur. Uzun kollu mor bir kıyafet ve bacaklarını korumak amacıyla parameridia giydiği anlaşılmaktadır. Bir eliyle atın koşumlarını diğer eliyle de bir mızrak tutmaktadır. Mızrak önde uzanan savaşçının göğsüne saplanmış vaziyettedir. Yüzde sadece sakalı korunmuştur. Sakal neredeyse pazusuna değecek kadar uzundur.

At(Res.187):

Atın başı koç başı şeklindedir. Baş hafifçe yukarıda olup ağız aralıktır. Dörtgen şeklindeki eyer örtüsü ip ile atın gövdesine bağlanmaktadır. Yele, kuyruk toynaklar ve sorgucu mavidir. Baş kırmızı, gövdesi ise siyahtır. Atın ön tarafında altına doğru uzanan bir savaşçı yer almaktadır.

Birinci Düşen Savaşçı(Res.187)

Atın önünde miğferli bir savaşçı çarpışma bitmiş at üzerindeki savaşçı tarafından mızraklanmış ve yere düşmüş vaziyettedir. Bükülmüş ve düşer iken yönü atlı figürüne doğrudur. Sağ kolu ata doğru uzanmıştır. Sol kolu kalkanının kayış yuvarlağının içindedir. Baş öne düşmüştür. Savaşçının sorguçlu miğferi, gövde ve baldır zırhı vardır. Miğferin yanaklığı yüzün büyük bir kısmı kapatmaktadır. Sadece göz ve yanaklığın altından çıkan sakal görülmektedir. Sol göğsüne mızrak saplanmış ve kan akar şekildedir.

İkinci Savaşçı (Res.189):

İleri doğru hamle yapar durumda olan savaşçının ileri doğru uzattığı kalkanı tutan sol kolu ve kalkanının yarısı eksiktir. Baş sağ profilden omuzlar cepheden kalça ve bacaklar profilden gösterilmiştir. Yukarıya başının hizasına kaldırdığı sağ elinde mızrak tutmaktadır. Kısa tunik giymiş olan figürün sol omzu üzerinde arkaya sarkan mantonun düğümü görülmektedir. Figürün başı korunmuştur. Ense ve çene kısmı ve yüzünün üst profili eğimlidir. Kuvvetli oval irisli, canlı göz ve köşeli alın yüze istekli bir ifade katmaktadır. Kısa saçlar koyu kırmızıdır. Sağ omuzdan başlayan kavisli çift çizgi bel hizasının biraz üstünden gövdenin arka tarafına doğru dönerek arkada görülen kamanın ipini oluşturmaktadır. Gövdenin arkasında kalan kılıf içindeki kamanın sap kısmı sağda kılıfın uç kısmı ise solda bel hizasında görülmektedir. Sol koluna geçirdiği kalkanın iç tarafı görülmektedir. Geniş düz kenar bordürü olan kalkanın kol geçme kısmı bağlantısında yan yana iki düğme bağlantısı gösterilmiştir. Adım atar şekilde

olan figürün dizden büküğü bacağı öne doğru çıkmaktadır. Anılan figürün kırmızı ayakkabısı, beyaz tozluk ve baldır zırhı görülmektedir.

Üçüncü Savaşçı :

Birinci savaşçının hemen önünde ikinci savaşçıya ait bacak görülmektedir. Figürden geriye sadece çıplak bacak kalmıştır. Bacak muhtemelen birinci savaşçının saldırısından kaçan düşman savaşçıya aittir.

Dördüncü Savaşçı(Res.190):

Savaşçı figürü, yarı açık ağzı ve kısa geniş gözüyle bir telaş içinde gösterilmiştir. Siyah saçları miğferin altında ve başının önünde karışmıştır. Kısa ve saçaklı sakallının ucu sivridir. Tüm bu belirtiler yenilen tarafın ordusuna mensup bir savaşçı olduğunu düşündürür. Gövde zırhı altındaki tuniği beneklidir. Gövde zırhının alt kenarı kısmen koruna gelmiş olmasına rağmen silahlarına dair bir iz yoktur.

GÜNEY DUVAR:

CENAZE KORTEJİ (Res. 191)

At arabalı cenaze korteji sahnesi yer almaktadır. Renklerin belirsiz ve soluk olması nedeniyle figürler net görülememektedir. Bütün kortej sahnesinde atlar iki atın çektiği at arabası ve yine iki atın çektiği kubbeli bir arabadan oluşmaktadır. Her at bir her araba iki hizmetkar tarafından takip edilmektedir.

Birinci At (Siyah):

Duvarın güneydoğu köşesindeki ilk figür sadece başı ve boynunun bir kısmı korunmuş olan siyah bir attır. Diğer bölümlerde sıra tabakası korunamamıştır. Atın yeleleri mavi, yular ve dizginleri ise kırmızıdır. Konturları, sorguç bulunup bulunmadığını göstermeye yetersizdir. Gözler görülebilmektedir. Dizginler yatay olarak sağa doğru uzanmaktadır. Parçanın mevcut yüksekliği 18 cm.dir. Anılan bu yükseklik kortej sahnesinin devamındaki atların baş yüksekliğine uymaktadır. At binicisizdir. Her iki tarafı çizgisel siyah tüylerle kaplı kuyruğu korunmuştur.

Birinci Hizmetkar (Res.191):

Figür birinci atın arkasında olup onu örtecek şekilde yürümektedir. Hizmetkar alışageldiği gibi koyu kırmızı kollu bir kıyafet ve beyaz başlık giymektedir. Tozlukları pembemsi açık kahverengi ve kırmızı ayakkabıları kısmen korunmuştur. Sol kolunu dirsekten kıvrımış ve elini hafifçe kaldırmıştır. Ancak kendisini takip eden atın yularını tutup tutmadığı net değildir.

İkinci Koyu At (Koyu Pembe)(Res.191):

At koyu pembe renkte olup mavi toynaklıdır. Bacak kemikleri ve ön bacaklardaki bazı anatomik detaylar belirtilmiştir. At sakın bir şekilde sola doğru yürümektedir. Sırtında kenarları ön tarafta yukarı kalkık duran açık kırmızı bir eyer örtüsü bulunmaktadır. Üst konturlar mezar soyguncuları tarafından yok edilmiştir. İkili şeritler yatay şekilde eyerden çıkarak sandığa gitmektedir. Kırmızı dizginler görülmekte beraber atın baş ve boynu silinmiştir. Bu at da binicisizdir.

İkinci Hizmetkar(Res.191):

Figürün yüksekliğin 41 cm.dir.

Koyu pembe at kırmızı başlıklı, beyaz kıyafetli, kırmızı tozluklu ve siyah ayakkabılı bir hizmetkar tarafından takip edilmektedir. Yüzünün altında bir parça siyah saç görülmektedir. Sert görümlü burnu düz dudakları kavisli bir çizgi olarak gösterilmiştir. Sağ elinde kırmızı ucu esnek olan kavisli küçük bir kamçı tutmaktadır. Sol elinde bir şey yoktur. Beyaz kıyafeti kırmızı bacaklarını örtmektedir. Kıyafetinin kıvrımları kısmen korunmuştur. Figürün yüksekliğin41 cm.dir.

Tahtta Oturan Figür (Res.193):

Bu frizin ana figürünü tahtta oturan yaşlı erkek figürüdür.. Sakallı olan figür uzun kollu bir kıyafet giymiştir. Mor kıyafeti kısmen beyaz mantoyla örtülmektedir. Tüylü kenarları kısa ve kavisli fırça darbeleriyle yapılmıştır ve omuzundan aşağıya mantonun boş kolu sarmaktadır. Figürün kenarı uzun bir şekilde sivrilmiş bir başlığı vardır. Ancak üst durumda korunmuştur. Başının ön kısmındaki mavi çizgiyle yapılmış şerit de başlığa dahildir.

Figürün uzun ve ince yüzü başlığın kenarı boyunca uzanan siyah buklelerle çerçevelenmiştir. Sakalı dalgalı ve hafif olup altta yedi çizgiye ayrılmakta ve çeneden aşağıya sarmaktadır. Kemerli burun uzun yüz profilinde yer almaktadır. Kalın soluk dudaklardan üstünde ince bıyık bulunmaktadır. Kısa kaş çizgisi oval irisli oval gözün üzerinde yer almaktadır. Ten rengi alışageldiği gibi pembedir. Boyunda mühür bandına ait olabilecek kırmızı bir iz görülmektedir. Kucağınca sağ koluna ait izler vardır eli baş parmak havada olmak üzere yumruk yapılmıştır. Sol el ise kolun alt kısmına doğru kıvrılmıştır. El vücuda dönüktür başparmak ve iki parmak uzatılmış yüzük parmağı ve serçe parmak kıvrık durmaktadır. İki kısa siyah hat şeklinde gösterilen ve mantonun şeridini başparmak ve uzatılmış olan orta parmağın arasında tutmaktadır.

Bu figür ana frizdeki ve savaş frizindeki mevki sahibi kişiye benzemektedir. Bu figür mezarın sahibi olarak kabul edilebilir. Bu şahıs taht arabasında ilerlemektedir. Görkemli bir giyinişi vardır. Mevki sahibi kişinin oturmakta olduğu taht arabası doğrudan doğruya kendi at takımı tarafından çekilmemektedir. Kırmızı renkli dizginler arabanın çerçevesine gevşek bir şekilde uzanmaktadır ve figürün sağ ili boşta kalmıştır.

Taht Arabası:

Bu frizin ana figürü konvoydaki hafif kavisli bir çerçeveye sahip merkezi dingilli dörtgen kasalı olan tahtlı arabadır. Tekerlek sekiz parmaklıdır çemberi pembe olup dış konturu siyah yapılmıştır. Beyaz renkteki poyranın merkezi parlak kırmızıdır kenarları taraklı olup birleşim yerlerinde kırmızı halkalar olan sekiz boruyla parmaklara bağlanmaktadır. Beyaz parmakların ortaları kabarık olup çembere doğru incelmektedir. Tekerleğin üst kısmında astar olarak mavi boyanın kullanıldığını gösteren izler mevcuttur. Alt kısmında astar beyaz boyayla kapatılmıştır. Arabanın kırmızı renkteki direği üst kısım ile tabanı birleştirmektedir. Arabanın beyaz kasasında bezemeli çerçeveler mevcuttur. Elmas şeklindeki kırmızı bir desenin içi mor noktalarla doldurulmuştur. Çerçeve üstte ve geride hafifçe kavisli olup üst arka kısmına ilmik şeklinde eğimli bir sap eklenmiştir. Kırmızı renkte ve siyah köşeli formlarla doldurulmuş dikey parmaklık tahtın arkasını oluşturan sökülebilir bir parçasıdır.

Atlar:

Atlar somon rengi (yakındaki at) ve beyaz veya açık pembe (uzaktaki at) boyanmıştır. Atların sallantılı boncuklarla süslü parlak kırmızı baş bantları koyu kırmızı omuz şeritleri dört adet parlak kırmızı dizginleri vardır. Yeleleri dalgalı siyah çizgilerle gösterilmiştir. Kuyrukları yumuşak uzun ve incedir. Atların üzerinde boylu boyunca uzanan beyaz hat yüzeyin temizlikten önceki durumunu göstermektedir.

Birinci Hizmetkar Grubu (Res.192):

Taht arabasını iki hizmetkar takip etmektedir. Bunlar birbirini örtecek şekilde durmaktadır. Arkadan gelen at takımı da onları örtmektedir. Uzun kollu dizlere dek uzanan beyaz kıyafetleri bulunmaktadır. Eteklerinin ucunda zikzaklar vardır. Tepesi girintili yanları uzun biçimde sona eren başlıklar takmaktadırlar. Başlığın uzun uçları omuzlara düşmektedir. Karaburun II 'de öndeki figür beyaz bir başlık giymiştir diğerinin başlığı buna kontrast oluşturacak şekilde koyu kırmızıdır. Figürlerin saçları başlıkların altından çıkmaktadır. Her ikisi de zıt renklerle uzun konçlu ayakkabılar giymektedir: öndeki beyaz ve siyah arkadaki ise koyu kırmızı ve beyaz. Ayakkabılar bilek yüksekliğinde yuvarlak burunlu ve serttir. Pantolonlar da Medler ile benzerlik göstermektedir.

Bu iki erkek figürünün yüz özellikleri diğer figürlerden farklıdır. Öndekinin burnu hafif kemerli olup çenesi ağırdır: arkadaşı ise etkili ağır ancak ion özellikli olmayan bir burna sahiptir. Her iki hizmetkar da taht arabasına eşlik etmektedir. Öndeki figür sağ elinde arabanın ilmeğini tutmakta olup görünüşe göre sol eli boş olarak yumruk yapılmıştır. Kırmızı başlıklı figür her iki kolunu hafifçe dirseklerden kıvrımış ellerini sımsıkı yumruk yapmıştır.

Araba:

Figürler kubbeli kırmızı kasası olan arabayı çeken atları yakından takip etmektedir. Atlar ve araba net bir şekilde çizilmiştir. Her iki at da koyu kahverengimsi pembedir. Ağızları açık ve gözleri geniştir. Diğer atlarda olduğu gibi başlarının ön kısmında püskül ve boncukların sarktığı parlak kırmızı bantları vardır. Yularlar ince kırmızı çizgiler halindedir. Koyu kırmızı şeritle omuzlardan aşağı uzanmaktadır. Bununla birlikte haç şeklindeki bağlantılarla dizginlere tutunmaktadır.. Arabanın sekiz ispitli tekerleği yapı olarak taht arabasına benzese

de büyüklük açısından daha geniştir. Koyu kırmızı arabanın tabanı pembedir. Kasası çizgilerle boyalı olup kubbelidir. Ve solid kırmızıdır.

İkinci hizmetkar grubu:

Arabayı iki hizmetkar takip etmektedir. Fakat iki figür mezarın güneybatı köşesindeki, oldukça tahrip olmuş olan kısma denk gelmektedir. Figürler kemerli kıyafetler ve başlıklar giymiştir. Uzun siyah bacaklı mobilya olasılıkla masa taşımaktadırlar. Ana sahnedeki konunun devamı niteliğindedirler.

Yaşlı erkek Figürü:

Figür kapı bloğunun solunda yer almaktadır. Kısmen korunmuş olan bu yaşlı erkek giriş rampasının altında gizlenmiştir. Tuniği ve sakalı beyazdır.

KLİNE(Res.194):

Monolit kireçtaşı bloktan yapılmış olan klinenin üst yüzeyi tamamen kırmızıdır. Dikdörtgen şeklinde olan klinenin ayaklarının ön tarafında da bitkisel bezekler görülmektedir. 10 yapraklı ve birbirine çift "C" şeklinde kancalarla bağlanmış simetrik palmetler vardır. Konturları siyah olup içleri kırmızı noktalarla doldurulmuştur. Klinenin cephe yüzeyinde mavi renkli fonda alttaki kırmızı bant zemin üzerinde yürüyen birer adet horoz, tavuk, köpek ve keklik yer almaktadır.

Horoz (Res.195):

Sola dönük olarak yapılmış olan horozun bir ayağı üzerinde durduğu ve diğerini yukarı kaldırdığı solmuş olsa da kırmızı konturlardan anlaşılmaktadır. Figürün gagası ibiği ve tüyleri morumsu açık kırmızı kuyruğu ve bazı tüyleri koyu kırmızı göğsü kuyruk tüyleri ve sırtı solid siyah omuz ve kanadı kırçillı siyah renkleriyle verilmektedir. Kuyruk fırça darbeleriyle kırçillı gibi gösterilmiştir.

Tavuk (Res.194):

Horozun hemen arkasında sağ tarafta sola yönelmiş olan tavuk durmaktadır. Vücudu, kuyruğu ve bacak konturları ise kırmızıdır.

Köpek (Res.196.)

Köpek sağa doğru yürümektedir. Başı ve kuyruğu havadadır. Taşın açık rengine karşı bu figür açık kırmızı konturlarla yapılmıştır. Ancak çevresi mavi zemin oluşturacak şekildedir. Başın konturları kırmızıdır. Kulaklar küçük ve sivri gözler asimetriktir. Burun delikleri gösterilmiş olup dişler belirtilmemiştir. Ense ve omuzlarda kıllar kırmızı çizgilerle belirtilmiştir. Tasma takmaktadır. Kırmızı bir yular tasmadan çıkıp göğsünden aşağıya inmekte ve sol bacağına dolanmaktadır(?). Vücut konturları saçaklı tüylerle kaplıdır. Gözlerini hemen önündeki keklığe dikmiştir.

Keklik (Res.197):

Keklik kırmızı (kısmen siyah) konturludur. Alt tüyleri düzensiz ve kıvrık fırça darbeleriyle siyah boyayla beyaz zemin üzerine yapılmıştır. Esas gövde zeminde olduğu gibi mavidir. İçteki bölümlendirmeler kanatlarda çift renktir. Gagası oval gözü ve iris kırmızıdır.

Dönem/Tarih : İÖ 475 civarı

Kaynakça:

- Mellink, M Mellink, M.J., (1970). Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1970, *TAD XIX.1*,158-159,fig. 4-10.
- Mellink. J.(1971), Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1970, *AJA* 75, 245- 255, lev. 50-56.
- Mellink, M.J., (1970). Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1970, *TAD XIX.1*,158-159,fig. 4-10.
- Mellink, M.J. (1971). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, *AJA* 76, 257-269.
- Mellink, M. J.,(1973)., Karataş -Semayük and Elmalı, 1971, *TAD XX.2*, 156.
- Mellink,M.J.(1973). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1972, *AJA* 77., 297- 303.

- Mellink, M. J. (1973)., Mural Paintings in Lycian Tombs *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archeology*, vol I, 805-809.
- Mellink, M. J.,(1973)., Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1972, *TAD XXI.1*, 126.
- Mellink, M.J., (1974), Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1973”, *AJA* 78, 1974, 351- 359.
- Mellink, M. J. (1975)., Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1973, *TAD XXII.1*, 74.
- Mellink, M. J.(1976)., Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1974,*TAD XXIII.1*, 88-89.
- Mellink, M. J. (1976),Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1975”, *AJA* 80, 377-382.
- Mellink, M. J. (1977).,Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1975, *TAD XXIV.2*, 137-139.
- Mellink, M. J. (1979).,Report on the work at Elmalı and Karataş Semayük in 1979, *KST* 2, 156-157.
- Mellink, M. J. (1980),Karataş -Semayük and Elmalı, *TAD XXV.1*, 175-185.
- Mellink, M. J.(1983)., Wall Paintings of West Anatolian Tombs Elements of a Tradition, *KST* 5, 171-174.
- Mellink, M. J. (1986)., Elmalı: Recording Of Wall Paintings, *KST* 8, 345-348

3.4.Karadeniz Bölgesi

3.4.1. Baruthane Güney Tümülüsü

İl: Samsun

İlçe: Baruthane

Boyut: Yükseklik yaklaşık 15 m. Çap 40 m.

Mimari: Mezar örtüsü, irili ufaklı taşlardan meydana gelen katmanlardan oluşmaktadır. Tümülüsün eteğini çevreleyen 2 m. kalınlığında bir çevre duvarı tespit edilmiştir. Konglomera tabakasının oyulması ile oluşturulmuş tümülüsün iki odası vardır. Doğu-batı yönünde olan mezar yapısı 6 m. x 2,5 m. x 2 m. boyutlarındadır(Res.198). Mezarın girişi, kumtaşı blokla kapatılmış ve demir kenetler ile sağlamlaştırılmıştır. Kapının açılmasını önlemek için önüne büyük taşlar yığılmıştır. Düzgün kesilmiş kumtaşı söveler ve lento ile oluşturulmuş mezarın giriş kapısı 1,13 m.x 0,64 m. boyutlarındadır. Ön odanın boyutları ise; 3,1 m. x 2,45 m. x 2,38 m'dir(Res.199). Bu odayla aynı doğrultuda yapılmış ikinci odaya, 0,95 m x 0,67 m. boyutlarında yine kumtaşı söve ve lentosu bulunan bir iç kapı ile girilmektedir. Bu kapının üst tarafında ve iki yanında bir niş bulunmaktadır. Mezarın tavanı tonoz biçimde olup sıvalıdır. Odanın kuzey ve güney duvarlarının önünde iki adet sedir bulunmaktadır. Mezarın diğer odası, 2,40 m. x 2,46 m x 2,35 m. boyutlarındadır. Tavanı yine ön oda gibi tonozlu olarak yapılmıştır. Batı duvarının önünde 2,51 x 1,15 x 0, 67 boyutlarında bir kline yer almaktadır.

Bezemeler: Boya ile bezeme duvarlara geometrik bezekler olarak uygulanmıştır(Res.199).

Ön odanın tavanı, tabanı ve duvarları 3 cm. kalınlığında kaba sıva yapılarak düzleştirilmiş bununda üzerine perdah sıva yapılmıştır. Taş örgü görüntüsü vermek için sıva kazınarak 7 sıra birbirine paralel ve yatay taş dizisi görünümü elde edilmiş, sonrada kazıma çizgiler koyu lacivert boya ile boyanmıştır. Yalancı taş sıralarının üzerine birbirine paralel 6 cm. kalınlığında iki kırmızı yatay bant yapılmıştır. Bu yatay bant ile aynı yükseklikte yer alan nişleri iç yüzeyleri ve nişlerin dış yüzü de bir bant gibi sarı renge boyanmıştır. Kuzey nişin

üst tarafı sıvanın üzerine siyah bir boya ile Rumca (?) el yazısı iki imza atılmıştır. Muhtemelen 1900'lara ait olmalıdır.

Ana mezar odasında klinenin doğusunda; yine boya ile yalancı altı taş sırası, geniş ve dar olarak boyanmıştır. Taş sıralarının üst tarafında siyah boya ile boyanmış yumurta bezemesi vardır. Yumurta dizisinin üzerinde 4 cm. genişliğinde kırmızı bir bant olup odanın tavanı, tabanı ve duvarları krem renginde sıvalıdır. Sıvanın üzerine tabandan 1,46 m. yükseklikte ve 0,08 m. kalınlıkta çepeçevre dolanan yatay kırmızı bir bant bezeme görülmektedir. Ayrıca sıvanın üzerinde serpmeler olarak kırmızı noktalarla boya bezeme yapılmıştır.

Dönem/Tarih: İÖ 3-2 yy.

Kaynakça:

- Atasoy, S. Endoğlu, M. & Dönmez, Ş. (2005). Samsun-Baruthane Tümüsleri Kurtarma Kazısı. *Anadolu Araştırmaları* 18(2) , 153-166.

3.4.2. Selmanlı Tümölüsü

İl: Kastamonu

İlçe: Ağlı

Boyut : Yükseklik 2 m., Çap 20 m.

Mimari: Tümölüsü oluşturan toprak dolgu, bölgedeki yerel toprak türlerinden üst üste, katmanlar oluşturulacak şekilde inşa edilmiştir. Mezar yapısı tümölüsün güneydoğu ucunda yer almaktadır(Res.200). Bu yapı mezar odası ve dromos oluşur Dromos 2,30 m. x 1,20 m. boyutlarındadır. Dromos traverten ve kireçtaşı malzemeden derleme bir şekilde inşa edilmiştir Dromosun doğu duvarının güney ucunda ise traverten yapılmış, 1m. x 1,10 m. ölçülerinde yarısı kırık bir lahit teknesi yer almaktadır

Mezar odası da tıpkı dromos gibi derleme malzemeden inşa edilmiştir. Mezar odası; Dromosun kuzey ucunda mezar odasının üst örtüsü olarak kullanılan, ters çevrilmiş bir lahit teknesi ile teknenin altında mezar odasının yapımında kullanılmış falloslar ile çeşitli boy ve ölçülerdeki taş bloklar yer almaktadır. Bu ters çevrilmiş lahdin dromos tarafındaki güney bölümünde bir mezar odası kapısı yer almaktadır. Kapı, lahdin kısa yanına açılmış olan söve yuvalarına ve lahdin altındaki oda mezarın yüksekliğini arttırmak için kullanılan taşların yüzlerinde açılan söve yuvalarına oturtulmuştur.

Mezar odasının dromos ile birlikte uzunluğu 4.20 m.'dir. İç bölümü; 1.80 m. x 1 m. x 1.43 m. boyutlarındadır. Tabanında 1.35 m. x 2.30 m. boyutlarında, 15 cm. kalınlığında kireçtaşı bir blok zemin taşı olarak kullanılmıştır. Bu zemin taşının üzerine çeşitli boy ve tipteki kireçtaşından beş adet fallos ile çeşitli boy ve tipteki kireçtaşı bloklar kullanılarak mezar odasının yaklaşık 70 cm. yüksekliğindeki duvarları oluşturulmuştur. Fallos taşlarının düzgün bir yüzeye sahip olan kaide kısımları mezara bakacak şekilde yerleştirilerek kullanılmıştır. Odanın iç mekanının duvar yüzeyleri, dış bölüme oranla daha itinalı bir şekilde yapılmıştır. Mezar odasının iç mekanındaki taşların birleşme yerleri ile lahit teknesinin duvarlarla birleştiği yerlerdeki boşluklar, kireç katkılı bir tür harç kullanılarak kapatılmıştır. Harç kullanımı mezar odasının sadece iç mekanında karşımıza çıkmaktadır.

Bezemeler: Mezar odası girişinin karşısında, lahdin kuzey iç yüzünde duvarda 1,06 m. x 59 cm. boyutlarında figür bezekli yüksek kabartma yer almaktadır(Res.201). Kabartma üstten ve kısmen de alttan, kahverengi bir bordürle sınırlandırılmıştır. Ayrıca siyah zemin üzerine yapılmış olup sahnede beş figür görülmektedir. Solda en başta bir erkek figürü bulunmaktadır. Anılan figür, oturur şekilde olup 35-40 yaşları arasındadır. Bununla birlikte kısa kahverengi saçlı ve sakalsızdır. Yüzünde bir gülümseme ifadesi vardır. Kıyafet olarak uzun elbise giymiştir. Figürün sağ eli, kalkana yaslanmış olup sol eli ise sol dizine dayalı ve sorguçlu miğferi tutar şekildedir. Miğferin solunda, kısa kılıç yer almaktadır. Sol bacağı dizden kırılmış bir şekilde olup ayağını geriye doğru oturduğu yükseltinin basamağına yaslanmıştır. Ayaklarında sandalet olabileceği düşünülen kiremit renkli boya izlerine rastlanılmıştır. Figürün sağa dönük yüzü ve gözleri kendisinin hemen sağında bulunan biri erkek diğeri kız olan çocuklara bakar şekildedir. Yetişkin erkek figürünün hemen solunda baş hizasında, altar üzerinde duran bir hydria (?) yer almaktadır. Mezar sahibi olduğu düşünülen bu erkek figürünün hemen sağında ise bir erkek çocuk figürü bulunmaktadır. Anılan çocuk figürü solundaki yetişkin erkeğe bakar bir şekildedir. Kısa, açık renkli bir tunik giyen figür, sağ elinde kırmızı çanta benzeri obje tutmaktadır. Bu figürün hemen sağında ise açık renk kıyafetli bir kız çocuğu görülmektedir. Sol eli, hemen sağında bulunan kadına doğru uzanmış şekildedir.. Sağ eli ise, hemen sağında yer alan kadının tahtına doğru uzanmaktadır. Baş hafifçe yukarı sağındaki kadına bakar şekilde işlenmiştir. Kız çocuğunun sağında bulunan kadın ise tahtta benzeyen ahşap bir sandalye üzerine oturmaktadır. Sağ eli çenesine dayalı olup sol eli ise kendi kucağına doğru uzanmış bir haldedir. Bununla birlikte uzun dökümlü bir kıyafet giymiştir. Kıyafetinin eteklerinde kırmızı ve mavi bantlardan oluşan bezemeler bulunmaktadır. Göğüs bölümünde de mavi renk izleri vardır. Kadının yüzü soldaki yetişkin erkeğe düşünceli bir şekilde bakmaktadır. Başında bir örtü bulunmakta olup saçlarının sadece ön tarafı görülmektedir. Tahtta oturan kadının sağında da bir başka kadın figürü daha yer almaktadır. Bu kadın ayakta tasvir edilmiş ve diğer kadın figüründe olduğu gibi ayaklarına kadar uzanan uzun bir kıyafet giyinmiştir. Bu kadının da başı örtülü olup saçlarının sadece ucu görülebilmektedir. Diğer figürdeki gibi bu figüründe kıyafetinin etek kısımlarında kırmızı ve mavi bantlardan oluşan bezemeler vardır. Sağ eli solundaki kadın gibi çenesine dayalı durumdadır. Yüzünde diğer kadında olduğu gibi endişeli bir yüz ifadesi vardır. İki kadının da kırmızı ayakkabıları vardır. Sahnenin ortasında kırmızı bölümün üzerinde beyaz iki güvercin bulunmaktadır.

Dönem/Tarih: İÖ I. yy.

Kaynakça:

- Bal, N. (2013). Selmanlı Tümülüsü Kurtarma Kazısı. 22. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*. 337-348.

4. BOYA BEZEMELERİN ÖZELLİKLERİ

4.1. Boya Bezeme Teknikleri

Tez kapsamında yer alan tümölüslerde boya bezemeler yapılmadan önce yüzeye uygulanan teknikler farklılık göstermektedir.

Mimari yüzeye yapılacak olan boya bezekler yapılmadan önce yüzeyi uygun hale getirmek için çeşitli işlemlerin yapılmış olduğunu bilinmektedir. İncelenen tümölüsler arasında boya bezekler Lale Tepe, Aktepe, Taşlık, Tatarlı, Topyeri, Müğren, Kızılbel ve Selmanlı'da bezenek yüzeye herhangi bir madde sürölmeden doğrudan yüzey üzerine yapılmıştır. Ancak doğrudan yüzey üzerine yapılmış olsa da alan bezeme için uygun hale getirmek amacıyla çeşitli işlemler görmüştür. Harta'da kumtaşı blokların yüzeyi beyaz boya ile astarlanmış olduğunu görmekteyiz. Kızılbel'de ise tüm yüzeyde sıva görölmemesine rağmen blokların birleşim yerlerinde sıva bulunmaktadır . Bir diğerk teknik olan bezenek yüzeyin sıvanması işlemini Kırklareli B, Kırklareli C, Karaburun II ve Baruthane Güney Tümölüslerinde görmekteyiz. Bununla birlikte farklı bir sıvama tekniğı de bezenek yüzeyin ilk olarak kaba sıva ile sıvanmasının ardından üzerinin perdah sıva iyice düzgünleştirildiğı uygulama olup Baruthane Güney Tümölüsünde belirlenmiştir.

Anılan tümölüslerde mimari yüzeylerde farklı teknikler uygulanmasına karşın bezekler benzer teknikler ile yapılmıştır. Kızılbel, Karaburun II ve Lale Tepe tümölüslerinde görölün bezeme tekniğinde; yapılan boya bezeklerin ilk önce kırmızıyla taslak çizimleri yapılmıştır. Ardından siyah ile konturlanmıştır. Aktepe ve Harta Tümölüsleri'nde ise bezeklerin taslak çizimlerine rastlanılmamıştır.. Fakat Aktepe ve Harta'da taslak çizimlerinin olması gerektiğı düşünölmektedir²²². Aktepe'de kaçak kazılar sırasında yerlerinden çıkartıldıktan sonra tekrar boyandıkları için taslak çizgiler korunamamış ve mevcut çizgiler ile renklerin bezemelerin orijinaline ait olup olmadıkları hakkında kesin bir şey söylemek durum itibariyle olanaksızlaşmıştır²²³. Bununla birlikte Harta'nın da boya bezeklerinin durumu iyi olmadığından kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak her iki tümölüste de siyah ile yapılan kontur tekniğı görölmektedir. Tatarlı'da ahşap yüzey üzerinde görölün izlere bakılarak boya

---

²²² Yılmaz, 2008: 201.

²²³ Yılmaz, 2008: 201.

bezeklerin taslak çizimlerinin yassı baltalar ile kazınarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Kazıma işleminden sonra bezeklerin siyah ile konturları çizilmiş, ardından içleri boyanmıştır. Bezeklerin konturları ve çizgileri kısa fırça darbeleriyle çizilmiş olup başlangıçları yuvarlatılmıştır²²⁴ Bitim noktalarında görülen kalın damlacıklar, boyamanın tüy ile yapılmış olduğunu göstermektedir²²⁵. Bununla birlikte bezeme alanları üzerinde ince boya damlaları da görülmektedir. Bu boya damlaları sıvı boyanın aktığı ve akan damlanın akış yönünden yola çıkarak kirişlerin dikey konumda boyandığını göstermektedir²²⁶. Bir diğer uygulama, boya bezemenin kabartma bezekler üzerine uygulandığı tekniktir. Taşlık, Topyeri ve Selmanlı Tümülslerinde karşımıza çıkar. Farklı bir uygulama olan kazıma tekniği az da olsa Baruthane Güney ve Aktepe'de bazı bezeklerin detaylarında kullanıldığı belirlenmiştir.

Klinelerde görülen uygulamalardan birisi, Dedetepe, Kendirlik I, Hamamtepe, BT 89, Bekçitepe, Mangaltepe, Harta, Lale Tepe, Aktepe, Kızılbeld'e görüldüğü gibi doğrudan kline yüzeyine boya sürülerek yapılan bezeme tekniğidir. Diğer bir uygulama ise, sadece Karaburun II görülen kline yüzeyindeki sıva üzerine yapılan boya bezeme tekniğidir. Boya ile bezemelerden bazılarında taslak ve kontur çizimlerinden sonra bezeklerin içleri boyanır, bazen de taslak ve konturlar çizilmeksizin bezekler boyanarak oluşturur. Elde edilen bilgiler doğrultusunda boya bezeklerin bazıları Kendirlik I'de görüldüğü gibi siyahla konturlar ile belirginleştirilmiştir. . Bununla birlikte Aktepe görülen bazı bezeklerin sivri uçlu aletler ile taslak çizimleri yapılmıştır. Karaburun II'de ise ilk olarak kırmızı boya ile taslak çizimleri yapılmış ardından boyanmıştır. Son olarak da siyah ile bezeklerin konturları belirtilmiştir.

Klineler üzerinde, mimari yüzey üzerinde görüldüğü gibi boya bezemenin kabartma bezekler üzerine uygulanmıştır. Anılan bu teknik Bekçitepe, Mangaltepe Lale Tepe, Aktepe'de görülmektedir. Kazıma ile oluşturulan bezeklerin içi boya ile bezenmiştir. İncelenen tümölüsler arasında lahitli olan sadece Çingene Tepe'dir. Çingene Tepe Tümölüs'ünde görülen lahit üzerinde görülen bezekler kabartma tekniğinde yapılmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla bazı bezeklerin taslakları kırmızı ile yapılmıştır.

---

²²⁴ Emmerling vd, 2010: 216.

²²⁵ Emmerling vd, 2010: 216.

²²⁶ Emmerling vd, 2010: 217.

Yapı elemanları yüzeyinde uygulanan teknikler ise kabartma üzerinin boya ile bezendiği Aktepe ve Lale Tepe örneği ile, bezeklerin doğrudan yüzeye boya ile sürülerek oluşturulduğu Hamamtepe örneğidir.

4.2. Boyaların Renk ve Cinsleri

Üçüncü Bölümde ayrıntılarıyla verdiğimiz boya bezemeli tümülüslerde birçok renk karşımıza çıkmaktadır. Renkleri zamanla uğramış oldukları solma ya da yok olma, Aktepe örneğinde olduğu gibi kaçakçıların bezekleri yeniden renklendirmesi veya mezar odasının dış etkenler sebebiyle iyi korunamadığından detaylı bilgi edinilememiştir. Bu bağlamda boya bezemeli tümülüslerde bazı renklerin kullanılmadığını söylemek mevcut bilgilerimizle olanaksızdır. Ancak elde edilen bilgiler doğrultusunda birçok rengin kullanıldığı kesin olarak belirlenmiştir. Bunlar arasında en çok kullanılanı kırmızı ve siyahtır. Bu renkleri kullanım yoğunluğuna göre mavi ve yeşil takip etmektedir. Anılan renkler dışında farklı birçok renk de karşımıza çıkmaktadır. (Tablo 1)

Kırmızı değindiğimiz üzere en çok kullanılan renk olup incelediğimiz bütün tümülüslerde saptanmıştır. Kızılbel'de de olduğu gibi kırmızının birçok tonu vardır. Mellink'e göre, bunlar antik kumaş boyalarının yerlerini tutmakta olup parlak kırmızı, koyu kırmızı, pembe, açık ve koyu lila şeklindedir²²⁷. Kırmızı birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. Figürlerde konturlar başta olmak üzere insan figürlerinin kıyafet, ayakkabı, başlık veya elinde tuttukları nesneler gibi birçok yerde görülmektedir. Kimi zaman Kızılbel ve Tatarlı'da olduğu gibi figürlerin ten renklerinin de kırmızı ile boyandığını görmekteyiz. Kızılbel'de erkek figürleri kırmızı okra(red ochre) ile verilmiştir. Bu renk ile gösterilen erkek tenin güneş altında yanmış bronz teni ifade ettiği düşünülür²²⁸. Bunun yanı sıra tümülüslerin çoğunda her ne kadar atların detayları farklı renklerde boyanmış olsa da gövde, yele, toynak ve diğer bazı detaylarında kırmızı renk kullanılmıştır. Aynı uygulama karışık yaratıklarda da karşımıza çıkar. Geometrik ve bitkisel bezeklerde ise, kırmızı renk bezeğin dolgusu ya da bezeğin çiziminde kullanılmıştır. Ayrıca

---

²²⁷ Mellink, 1998: 43.

²²⁸ Mellink, 1998: 43

Aktepe'de gördüğümüz gibi mezar yapı tekniği olarak renklendirme de kullanılmıştır²²⁹.

Siyah, en çok kullanılan ikinci renktir. Kırklareli C, Hamamtepe, Taşlık Tümülsülerin dışında diğer tümülsülerde siyaha rastlanmamıştır. Siyah özellikle figürlerin e kontur ve taslak çizimlerinde kullanılmıştır. Aynı zamanda özellikle insan figürlerinin saç, sakal ve bıyık detaylarında görmekteyiz. Bunun yanı sıra at ve karışık yaratıkların gövde renkleri de siyah olabilmektedir. Ancak gövde rengi farklı olup yele, toynak gibi detaylarında da siyah kullanılmıştır. Geometrik ve bitkisel bezeklerde ise genellikle bezeğin tamamının siyah yapılmaktansa çoğunlukla detayları siyah ile verilemiştir.

Mavi, siyahtan sonra en çok kullanılan renktir. Kırklareli C, Dedetepe, Çingene Tepe, Bekçitepe, BT89, Lale Tepe, Harta, Aktepe, Müğren, Kızılbel, Karaburun ve Selmanlı Tümülsülerinde karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında mavi, siyah ve kırmızıya göre görsel anlamda baskın bir renk değildir. Genellikle bezeklerin detaylarında karşımıza çıkmaktadır. Mavi Karaburun II'de görüldüğü üzere frizlerin zemin çizgisini belirtmek etmek amacıyla yapılmıştır. Harta, Aktepe, Karaburun II, Kızılbel ve Selmanlı Tümülsülerindeki insan figürlerin kıyafetlerinde maviyi görmekteyiz. Harta, Aktepe genel olarak mavi renk hakimiyeti vardır. Kızılbel ve Karaburun II ise, kıyafetlerinin yapılmasında uygulanan üç ana renkten biri mavidir. Kızılbel Batı Duvarı 4 no.lu blok üzerindeki 2. kadının mantosunun bordürü mavidir.. Kuzey duvarı 10 no.lu bloktaki erkeklerden birinin de tuniğinin mavi olduğu görülmektedir. Bunun dışında ana frizde görülen tek kadının himationu mavidir. Yine aynı frizde görülen kline üzerine uzanan büyük ölçekte yapılan erkeğin kıyafetinin sol omzu üzerinden aşağı doğru inen ve bacaklarını saran himationu mavidir. Bunun yanı sıra Kızılbel'de Kuzey duvar 5 ve 6 no.lu blokların üzerinde figürlerin ten rengi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dikkat çekici olan bu ten renginin mavi olarak kullanılmasının nedeninin ise ırksal farklılığı ortaya koymak için yapılmış olduğu düşünülmektedir. Olasılıkla bu renk koyu ten rengini ifade etmek için kullanılmıştır²³⁰. İnsan figürlerinin saç renkleri genellikle yukarıda da değindiğimiz üzere siyahtır. Ancak Aktepe Tümülsünde bulunan kadın figürünün

²²⁹ Blokların birleşme yüzeyini test etmek amacıyla cetvel ile yapılan bu teknikte, kırmızı boya yüzeye sürüldükten sonra cetvel dışına taşan bölümlerin tıraşlanması şeklindedir. Dinç, 1993: 51.

²³⁰ Mellink, 1998: 43.

saçı mavi olmasıyla dikkat çeker. Geometrik ve bitkisel bezeklerde ise, tıpkı kırmızıda olduğu gibi mavi, bezeğin dolgusu olarak ya da çizimde kullanılmıştır.

Yeşil nadir kullanılan renklerdenidir. Dedetepe, Çingene Tepe, Bekçitepe, Lale Tepe, Harta-, Aktepe, Karaburun II ve Kızılbel Tümülüslerinde görmekteyiz. Nadir kullanılması, kolay elde edilebilecek bir renk olmadığından kaynaklanıyor olmalıdır. Dedetepe, Bekçitepe, Lale Tepe Tümülüslerinde de bazı geometrik ve bitkisel bezeklerde karşımıza çıkar. En fazla figür bezek içeren Kızılbel Tümülüsünde güney duvardaki Akhilleus'un kalkanı üzerinde görülür. Ayrıca Karaburun II'de ise batı duvarı ziyafet sahnesindeki kline üzerinde yer alan yatakta bulunmaktadır. Harta'da ise Persli figürün kemeri ve motifli friz üzerinde yeşili görmekteyiz. Anılan tümülüsler arasında Lale Tepe en fazla yeşilin görüldüğü tümülüstür. Geometrik bezekler başta olmak üzere bitkisel bezeklerin yeşil ile yapılması sevilerek tercih edilen bir uygulamadır.

Beyaz nadiren kullanılan renktir. Çingene Tepe, Tatarlı, Karaburun II, Kızılbel ve Selmanlı Tümülüslerinde görülmektedir. Genellikle insan figürlerinde kıyafetlerin ya bazı detayların da ya da tüm kıyafetin beyaz ile yapıldığı örnekler bulunmaktadır. Kızılbel'de kıyafetlerde kullanılan üç temel renkten biri de beyazdır. Karaburun II güney duvarının kapı bloğunun solunda yer alan erkeğin sakalı beyazdır. Ayrıca Kızılbel'de Batı Duvarı 3-4 no.lu bloklar arasındaki erkeğin saç ve sakalındaki zemin dolgusu beyaz olup her iki tümülüste de beyaz kullanımı figürlerin yaşlı olduğunu belirtmek için kullanılmıştır. Bununla birlikte en fazla kadın görülen Kızılbel Tümülüsünde kadınların kıyafet renkleri beyaz olup çoğunlukla siyah noktalar ile bezelidir. Birçok figürün de kıyafetinde beyaz ile yapılan detaylar görülmektedir. Kadın dışında güney duvar II. friz üzerinde gördüğümüz ikinci Gorgonun kıyafeti de beyazdır.

Pembe, Harta, Aktepe, Kızılbel ve Karaburun II tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır. Anılan bütün tümülüslerde pembe figürlerin ten renklerini vermek amacıyla kullanılmıştır. Mellink, Kızılbel'de ten rengi olarak pembenin kullanımının ikinci bir sanatçıya ya da çırağa işaret ettiğini düşünmektedir²³¹. Pembe, Harta ve Aktepe'de ten rengi dışında başka bir yerde kullanılmamıştır. Ancak Kızılbel ve Karaburun II'de atların gövde renklerinin pembe ile yapılmış olduğu görülmektedir. Özellikle bezeklerin detaylarında karşımıza çıkan pembenin

---

²³¹ Mellink, 1998: 43.

en fazla görüldüğü tümülüs Kızılbel'dir. Pembe, Kuzey duvar'da görülen gemideki kaptan, gözcü ve şemsiye tutucuda ve 9 no.lu bloklar üzerinde yer alan yalvaran ile 9 ve 10 no.lu bloklar üzerindeki askerden iki tanesi gördüğümüz üzere erkek saç rengi olarak da kullanılmıştır. Bununla birlikte Batı duvar 4 no.lu blok, Kuzey duvar 4 ve 5 no.lu bloklar üzerindeki kadın figürlerinin saç rengi de pembedir. Bu rengin olasılıkla sarışınlığı ifade ettiği düşünülmektedir²³². Ayrıca Kızılbel'de aslan, geyik ve domuz figürü ile bazı karışık yaratıkların detayları üzerinde de pembe karşımıza çıkmaktadır. Karaburun II'de ise bazı atların gövde renklerinde kullanılmış olduğu görülmektedir.

Sarı, Dedetepe, Çingene Tepe, Topyeri ve Baruthane-Güney tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır. Dedetepe, Topyeri ve Baruthane-Güney'de bazı geometrik bezekler bu renk ile yapılmıştır. Çingene Tepe 'de ise geyik ve köpek gibi hayvan figürlerinin gövdelerinin bu renk ile verildiği görülmektedir. Tatarlı'da bazı yayınlar sarıdan söz etmektedir²³³. Ancak yapılan bazı analizler sonucunda sarının kullanılmadığı belirlenmiştir²³⁴.

Mor, Karaburun II ve Çingene Tepe Tümülüsünde görülmektedir. Batı duvar'da görülen kadının elinde tuttuğu kumaş ve kuzey duvar ikinci figürün elinde tuttuğu kurdelenin renkleri mordur. Ayrıca bazı figürlerin kıyafet detaylarının mor ile verildiği görülmektedir. Bunlar, kuzey duvar sakallı figür ve güney duvardaki tahta oturan figürde karşımıza çıkmaktadır. Çingene Tepe'de lahit üzerinde görülen figürlerin bazı kıyafetlerinin mor ile renklendirildiği görülmektedir. Nadir görülen bu rengin yüksek statü göstergesi olduğu düşünülmektedir²³⁵.

Lila, sadece Kızılbel Tümülüsünde karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında frizlerdeki figür ve nesnelerin detaylarında görülmektedir. Bununla birlikte erkek ve kadın mantolarının lila ile yapılmış örnekleri de vardır. Frizlerde yer alan figürlerdeki renk ayrıntılara kısaca göz atacak olursak, batı duvardaki savaştının sorgucu ve güney duvarda görülen erkeğin pelerindeki bezek lila ile renklendirilmiştir. Batı duvar 3 no.lu blok üzerindeki atın yelesi de liladır. Ayrıca sahnede görülen kline üzerindeki yastıkta lila renklidir.

---

²³² Mellink, 1998: 43.

²³³ Bkz. Uçankuş, 1979.

²³⁴ Emmerling vd. 2010: 227

²³⁵ Mellink, 1972: 267.

Kahverengi ve kiremit rengi, Selmanlı Tümülüsünde görülmektedir. Mezar odası girişinin tam karşısında yer alan duvarda görülen sahnenin alt ve üst sınırı kahverengi ile verilmiştir. Ayrıca sahnedeki erkek figürünün saçı da bu renk ile gösterilmiştir. Bununla birlikte anılan figürün sandaleti de kiremit rengindedir. Tatarlı için bazı yayınlar kahverenginin kullanımından söz etmektedir²³⁶. Fakat son zamanlarda yapılan teknik ve bilimsel analizler bunu doğrulamamaktadır²³⁷. Bunun gri bölge kalıntılarının veya yaşlanmış ahşap yüzeyindeki kahverengimsiliğin yanlış yorumlanmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir²³⁸. Anıldığı üzere griyi Tatarlı'da görmekteyiz. Bu renk erkek figürlerinin kıyafet, başlık ve ellerinde tuttukları bazı nesnelerde karşımıza çıkmaktadır. At figürlerinin özellikle gövde ve diğer detayları gri ile boyanmıştır.

Lacivert, Baruthane Güney Tümülüsü'nün duvarlarında görülen kazıma ile yapılan geometrik bezeklerin dolgu boyası kullanılmıştır.

Renklerin cinsleri değerlendirildiğinde, sadece Tatarlı, Lale Tepe, Kızılbel ve Selmanlı Tümülüslerinde kullanılan renklerin pigmentleri hakkında bilgi edinilmiştir. Dar bir renk yelpazesi sunan Tatarlı Tümülüsünde siyah, kırmızı, beyaz ve gri kullanılmıştır. Siyahın hayvansal veya bitkisel kaynaklı olduğu kesin olarak belirlenememiştir. Işık mikroskobu sonuçlarına göre kemik siyahı olduğu ortaya çıkmıştır. Boya tabakası ince, sıkı ve biraz parlak olup kırmızı boyaya kıyasla daha akışkan halde kullanılmıştır²³⁹. Hala yüzeylerde büyük bir kısmı korunmuş durumda olan kırmızı, çeşitli analiz yöntemlerinin yardımıyla iki renk tonuyla karşımıza çıkmaktadır. Bu iki ton toprak karışımı olup ana bileşeni hematittir. Koyu kırmızı tonu zincifre/cıva sülfür, açık kırmızı ise kurşun ile karıştırılarak elde edilmiştir. Açık olan kırmızının içinde analiz sonucunda kurşunun yanında kalsit ve kuvars belirlenmiştir. Bunun dışında bazı analizler koyu kırmızının da kalsit ve kuvars içerdiğini göstermiştir²⁴⁰. Beyaz göreceli olarak az kullanılmıştır. Kirli beyaz tonda olup boya katmanı kırmızıya kıyasla daha yoğundur. Kemik beyazı ile beyaz toprak karışımından elde edildiği belirlenmiştir. Analizlere göre; silisyum, kükürt, alüminyum, sodyum, kalsiyum, fosfor,

---

²³⁶ Bkz. Uçankuş, 1979 .

²³⁷ Emmerling vd. 2010: 227

²³⁸ Emmerling vd. 2010: 227.

²³⁹ Emmerling vd. 2010: 221.

²⁴⁰ Emmerling vd. 2010: 223.

potasyum ve demir içermektedir.²⁴¹ Gri birkaç küçük alanda karşımıza çıkmakta olup kemik siyahı, kemik beyazı ve beyaz toprak karışımından elde edilmiştir²⁴². Yukarıda da bahsettiğimiz gibi grinin kaybolduğu alanlarda ahşap, grimsi kahverengi görülmektedir. Analizler potasyum oranının biraz yüksek olmasının dışında beyaz ile benzer elementler içerdiğini göstermiştir. Günümüzde bilinen analiz yöntemlerinin malzemenin yaşından dolayı şüpheli sonuç vereceğinden ve gereksiz yere çok miktarda örnek alınması gerekeceğinden bağlayıcı maddeyi belirlemek amacıyla bir girişimde bulunulmamıştır²⁴³.

Kızılbel Tümülüsünde sadece mavinin analizi yapılmış olup diğer renklerde Mellink bazı hipotezler ileri sürmüştür. Mavinin analizi sonucu Mısır mavisi (mavi cam hamuru rengi) olduğu ortaya çıkmıştır²⁴⁴. Sentetik kökenli olan bu renk; bakır, kalsiyum karbonat (lüle taşı veya kabuk) ve silikatin (kuvars kumu) kavrulmasıyla elde edilmektedir. ²⁴⁵. Mellink'e göre; kırmızı olasılıkla demiroksittir. Bu renk farklı oranlarda beyaz ile karıştırılarak en çok kullanılan renk olmuştur.²⁴⁶ Ayrıca siyahın mangal kömüründen elde edilmiş olduğunu ileri sürmüştür²⁴⁷. Beyaz ise kalsiyum karbonat/kireçtaşı taneciklerinin toz haline getirilmesiyle oluşturulmuştur²⁴⁸ Yeşil, malahit (bakırtaşı) rengindedir²⁴⁹. Plinius bu rengi sınıflandırdığı yeşil renkler arasından " *Chrysocolla* " olarak adlandırmaktadır. *Chrysocolla*²⁵⁰ Mavi-yeşil bir renk olup malahit'in ezilmesi sonucu elde edilir²⁵¹. Ancak yeşil boyalar ya yeşil topraklar, ya da Mısır Mavisi ve sarı okranın karışımı veya yeşil toprağın Mısır Mavisi eklenerek parlaklaştırılmış halidir²⁵². Doğal yeşil toprak en yaygın olarak kullanılmış olanıdır

---

²⁴¹ Emmerling vd. 2010: 223.

²⁴² Emmerling vd. 2010: 223.

²⁴³ Antik Çağda bağlayıcı olarak bir takım doğal ürünler bilinmekteydi. Yumurta akı, balmumu, tutkal, bitkisel zambak ve reçine gibi organik maddeler bağlayıcı olarak kullanılmaktaydı. Lucas, 2000: 475.

²⁴⁴ Bu pigment İ.Ö. 3.bin yıldan itibaren Mısır'da üretilmekteydi. Yılmaz, 2012: 102., Vitruvius bu rengi *Puteolanum* olarak adlandırmaktadır. De Architectura, VII, 9.

²⁴⁵ Yılmaz, 2012: 102.

²⁴⁶ Mellink, 1998: 66.

²⁴⁷ Mellink, 1998: 66.

²⁴⁸ Mellink, 1998: 67.

²⁴⁹ Mellink, 1998: 67.

²⁵⁰ Doğal malahit ya da bakır yeşilinin en iyisi Makedonya'dan çıkartılmıştır. Nat.His. XXXIII, 27.

²⁵¹. Nat.His. XXXIII, 27.

²⁵² Yılmaz, 2012: 103.

Bu bağlamda analizleri yapılmadan yeşil renklerin nereden elde edildiklerini saptamak mümkün değildir²⁵³.

Lale Tepe Tümülüsü'nde tıpkı Kızılbel Tümülüsü'nde olduğu gibi pigment analizlerin sonucunda kırmızı okra, malahit, Mısır mavisi ve karbon siyahı belirlenmiştir²⁵⁴. Selmanlı Tümülüsünde yüzey çok hasarlı olduğundan sadece siyah ve kırmızının pigment analizleri yapılmıştır. Diğer analizi yapılan tümülüslerde olduğu gibi kırmızının demiroksit, siyahın ise kesin olarak belirlenemediği ya karbon siyahı ya da demir siyahı olabileceği düşünülmektedir²⁵⁵.

4.3. Bezeme Düzeni

4.3.1. Mimari Yüzey Üzerine Yapılanlar

İncelenen tümülüslerde odaların duvarları, tavan, alınlık ve zemin yüzeyleri bezeme alanı olarak kullanılmıştır²⁵⁶. Bezekler genellikle oda duvarlarının yüzeyleri üzerine yapılmıştır. Harta, Aktepe, Tatarlı, Müğren, Karaburun II ve Kızılbel Tümülüsleri'nde odaların yüzeyine yapılan bezekler düzen açısından irdelendiğinde friz şeklinde yapılmış olduğu görülmektedir. Harta, Aktepe ve Müğren, Karaburun II Tümülüsleri'nde tek bir friz karşımıza çıkmaktadır. Harta Tümülüsü'nde kaçak kazı ve tahribatlar sebebiyle duvar üzerindeki boya bezemelerin tamamına yakını yerinden kazınmıştır. Fakat belirlenebildiği kadarıyla sundurma yüzeyinde de varlığı belirlenen bezeklerin yerden 0,80 cm yükseklikte başlayan bir geometrik ve bitkisel bezekler frizi ve bu frizin üzerine basar durumda figür bezeklerin olması gerektiği düşünülmektedir²⁵⁷. 1966 yılı kazı raporundaki bilgiler doğrultusunda anılan bezeklerin mezar odasının yüzeyini çevrelemekte olduğu bildirilmiştir²⁵⁸. Kaçak kazı ve tahribat sebebiyle bezeklerin düzenleri hakkında çok fazla bilgi edinilemeyen bir başka tümülüs ise Aktepe'dir. Bezekler mezar odasının yüzeyinde görülmektedir. Müğren' de oda yüzeyi bezeme alanı olarak değerlendirilmiştir. Bezeme, zeminden 0,95 m yükseklikte ve 3,90 m doğu- batı

²⁵³ Yılmaz, 2008: 204.

²⁵⁴ Stinson 2008: 44.

²⁵⁵ Özen vd. 2015: 410.

²⁵⁶ Boya bezeklerin yerleştirilme düzenleri için Tablo 2'ye Bkz.

²⁵⁷ Dinç, 1993: 229.

²⁵⁸ Dinç, 1993: 228.

yönünde uzanan tüm duvara yayılan bir friz uygulaması karşımıza çıkmaktadır. Karaburun II Tümülsü'nde ise mezar odası duvarı yüzeyinde görülen bezekler, üç duvarı da çevreleyen tek bir frizde görülmektedir. Frizler zeminden yaklaşık 1,05 cm üzerinde olacak şekilde düzenlenmiştir. Bununla birlikte frizlerin tabanları mavi bantlar ile belirtilmiştir.

Bezek sayısının fazlalığı açısından öne çıkan Tatarlı ve Kızılbel Tümülsülerinde birden fazla friz görülmektedir. Tatarlı Tümülsünde mezar odası yüzeyi üzerindeki frizler, farklı uzunluklarda ve dar bantlar şeklinde düzenlenmiştir. Frizler düz çizgiler, çift dalga veya zikzaklar ile birbirinden ayrılmaktadır. Baruthane Güney Tümülsü mezar arka odasında, zeminden 1,46 m yükseklikte tüm duvarlarda yatay konumlu kırmızı boya ile bezeli, paralel iki sıra bant bezeme yer alır. Bununla birlikte mezar odası da farklı kısımlarda boya bezeklerde görülmektedir. Ön odada duvar yüzeylerinin tavana yakın kısımları tıpkı arka oda da olduğu gibi benzer bezekler ile süslenmiştir.

Yukarıda da değindiğimiz üzere, Lale Tepe, Taşlık, Topyeri, Müğren, Kızılbel Tümülsülerinde tavan yüzeylerinin bezendiğini görmekteyiz. Özellikle beşik çatılı Lale Tepe, Taşlık, Topyeri ve Müğren Tümülsülerinin bezeme düzenleri oldukça benzerdir. Anılan tümülsülerin genel olarak tavanın her iki eğiminin yüzeyi bezeklerle süslenmiştir. Lale Tepe ve Müğren'de tavanın her iki eğimi farklı türde bezeklerle kaplanmıştır. Taşlık ve Topyeri'nde ise rezerve bırakılan alanlar çoğunlukladır. Ancak yine de tavan yüzeyleri genel olarak çok sık bezekler olmasa da aralıklarla belli düzen içerisinde bezeme alanı olarak değerlendirilmiştir. Kızılbel Tümülsünde ise sadece tavanın eğimli yüzeyinin bir tarafı bezenmiştir. Ancak diğer eğimin de bezekli olması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca Kırklareli B Tümülsü kubbe biçimli örtüsünde belli aralıklarla yapılmış bezekler görülmektedir.

Lale Tepe, Taşlık, Topyeri ve Müğren Tümülsüleri'nin alınlıklarının oda içine bakan yüzeylerinin de boya bezekli olduğu görülmektedir. Bezeklerin sayısı veya bezek türü olarak farklılık olsa da genel olarak benzer alanlar bezekler ile süslenmiştir. Bununla birlikte Müğren'de tavanın ortasında bulunan alınlığın her iki yüzeyi ve tabanı da bezeme alanı olarak kullanılmıştır.

Zemin yüzeyinde boya bezekler görülen tek tümülüs Kızılbel'dir. Ele geçen iki parçadan yola çıkarak rekonstrüksiyon denemeleri yapılmıştır. Bu

varsayımlar sonucunda mevcut bezeme alanının 0,90x 0,70 m olduğu düşünülmektedir²⁵⁹.

4.3.2. Kline ve Lahit Yüzeyi Üzerine Yapılanlar

İncelenen tümülüsler arasında Dedetepe, Hamamtepe, Kendirlik I, BT 89, Bekçitepe, Mangaltepe, Lale Tepe, Harta, Kızılbel, Karaburun II, Baruthane Güney Tümülüslerinde klinelerin yüzeylerinin boya bezekler ile süslendiğini görmekteyiz. Genellikle klineler yağmacılar tarafından tahrip edildikleri için çoğunlukla sadece parçaları günümüze ulaşabilmiştir. Mevcut parçalardan yola çıkarak klinelerin boya bezeme düzenleri hakkında edinilen bilgiler sınırlıdır. Ayrıca Aktepe örneğinde olduğu gibi, eldeki parçalar yardımıyla rekonstrüksiyon denemeleri ile klinenin döneminde nasıl olduğu konusunda varsayımli olsa da bilgiler edinilmeye çalışılmaktadır.

Klineler incelendiğinde destekler ve bacaklar, yatağın uzun ön cephesi, ayak ucu- baş ucu cepheleri veya üzerleri ile yatağın yüzeylerinin bezeme alanı olarak kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıntılı incelemeler doğrultusunda bezeme düzeni hakkında bir genelleme yapmak mümkün değildir. Nitekim yukarıda da değindiğimiz üzere ele alınan kısımlar genellikle parçalardır. Dedetepe, Kendirlik I, Bekçitepe, Lale Tepe, Harta ve Karaburun II klinelerinin bacak kısımlarının oda içine bakan yüzeylerinin boya bezekler ile süslendiği görülmektedir. Anılan diğer tümülüslerin kline bacaklarının tüm yüzeyleri bezeme alanı olarak kullanılmıştır. Bunun dışında yatakların oda içine bakan uzun cepheleri de çoğunlukla bezekler için ayrıldığı görülmektedir. Bu bezeme düzeni şekli, Dedetepe, BT 89, Mangaltepe, Bekçitepe, Lale Tepe, Aktepe, Kızılbel ve Karaburun II klinelerinde karşımıza çıkmaktadır. Lale Tepe ve Karaburun II klinelerinde bu yüzeyler diğer tümülüslere göre daha fazla bezenmiştir. Anılan tümülüslerin klineleri incelenen klinelerden form açısından farklı olması bu ayrımı açıklamaktadır. Nitekim, Lale Tepenin arka klinesi ve Karaburun II klinesinin monolit taştan yapılan klinesinin ön yüzüne de boya bezeme uygulanmıştır. Özellikle Lale Tepenin arka klinesinin tüm yüzeyi başlı başına bir bezeme alanı olarak kullanılmış olup adeta boş kalmayacak şekilde çeşitli bezekler ile kaplanmıştır.

Dedetepe, BT 89, Lale Tepe ve Karaburun II klinelerin ayak ucu ve başuçlarının oda içine bakan cephe kısımları da bezelidir. Bununla birlikte

---

²⁵⁹ Mellink, 1998: 40.

Dedetepe, Lale Tepe ve Karaburun II klinelerinde olduğu gibi az da olsa yatay yüzeyleri bezeme alanı olarak kullanılmıştır.

Lahit sadece Çingene Tepe Tümülüsünde ele geçmiştir. Anılan bu lahdin ön uzun cephesi ve yan kısa kenarları bezeme alanı olarak kullanılmıştır.

4.3.3. Yapı Elemanları Yüzeyi Üzerine Yapılanlar

Hamamtepe, Aktepe ve Lale Tepe Tümülüslerinde yapı elemanlarının yüzeylerinin üzeri bezeme alanı olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte Hamamtepe'nin dikdörtgen şeklinde kapı bloğunun orta paneli ile alt ve üst kenarları da bezenmiştir. Lale Tepe'de dikdörtgen şeklindeki kapı kanatlarının tıpkı Hamamtepe'de olduğu gibi orta paneli, üst ve alt kenarları bezenmiştir. Ayrıca sağ kanatta görüldüğü üzere iki yanda dikey olarak bezenmiştir. Aktepe'de kapı bloğu konsolları da bezeme alanı olarak değerlendirilmiştir.

4.4. Bezekler

İncelenen tümülüslerde yukarıda da değindiğimiz üzere mimari yüzeyler üzerinde boya bezekler görülmektedir²⁶⁰. Figür bezekler Harta, Aktepe, Tatarlı, Taşlık, Karaburun II, Kızılbel ve Selmanlı Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır. Harta, Kızılbel Tümülüslerinde figür bezeklerin yanı sıra geometrik ve bitkisel bezeklerde kullanılmıştır. Bununla birlikte Taşlık Tümülüsünde de yoğun olarak görülen geometrik bezeklere ilaveten az da olsa figür bezekler karşımıza çıkmaktadır. Sadece geometrik bezek görülen tümülüsler ise Müğren ve Baruthane Güney Tümülüsleridir. Topyeri, Lale Tepe'de figür bezek olmayıp hem geometrik hem de bitkisel bezek kullanılmıştır.

Kline yüzeyleri ise çoğunlukla geometrik ve bitkisel bezekli olup. Dedetepe, Hamamtepe, Kendirlik I, BT 89, Bekçitepe, Mangaltepe, Lale Tepe, Harta, Karaburun II ve Baruthane Güney Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır. Harta klinesinde bitkisel bezek olmayıp geometrik ve figür bezek görülmektedir. Bununla birlikte Lale Tepe ve Karaburun II klinelerinde de figür bezekler karşımıza çıkmaktadır. Yapı elemanları yüzeylerinde ise sadece geometrik ve bitkisel bezekler görülür

---

²⁶⁰ Mimari Yüzeylerinde Boya Bezek Görülen Tümülüslerin Bezek Çeşitleri İçin Tablo 3. Bkz.

4.4.1 Geometrik Bezekler

İncelemeler doğrultusunda mimari yüzeylerde geometrik bezek olarak; Üçgen, bant, zikzak, meander, dörtgenler, volüt başlığı karşımıza çıkmaktadır(Tablo 5).

Üçgen: Çeşitli formlarda olmak üzere Lale Tepe, Taşlık, Topyeri ve Müğren Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır(Tablo 6.). Alınlık ve tavanların yüzeylerinde yer alan bu üçgenler benzer özellik taşımaktadır. İlk olarak alınlıklarda görülen üçgenleri inceleyecek olursak, Lale Tepe'de üçgen formda olan alınlığa uygun olarak eşkenar üçgen yapılmıştır. Eşkenar üçgenin tepe noktasından aşağı inen bant üçgeni iki eşit parçaya bölmektedir. Bölünen bu parçalar içerisinde de iç içe geçmiş dik üçgenler yer alır. İç içe üçgenler simetrik düzende olup bölünen alanda toplam dört üçgen yer almaktadır. Taşlık'ta bütün alınlıklarda, yine Lale Tepede olduğu gibi alınlığın üçgen formuna uygun olan üçgen görülmektedir. Bu üçgenin tepe noktasından inen dikey bant üçgeni iki eşit parçaya bölmektedir. Müğren'de ise alınlıklar, geniş üçgen şekilde yapılmıştır. Diğer anılan tümülüslerin alınlıklarında olduğu gibi aşağı inen dikey bant üçgeni iki parçaya bölmektedir. Bölünen bu iki alanın içerisinde de simetrik düzende olan iki dik üçgen oluşturulmuştur. Müğren geniş üçgen ve Lale Tepe'de görülen alınlık formunda olan, üçgenin de mahya girişini belirttiği düşünülmektedir²⁶¹. Ayrıca sözü edilen dikey bant ile birbirinden ayrılan üçgenler ise, ahşap çatılarda görülen çatı mertebesinin temsili olarak yorumlanmaktadır²⁶².

Lale Tepe ve Müğren Tümülüslerinde mezar odasında tavanın her iki eğimli boyunca verev çizgilerle taralı üçgenler görülür. Ayrıca Taşlık 1 no.lu mezar odası, Topyeri'nde mezar odası ve ön oda tavanının iki eğimli yüzeyinde üçgenler yer almaktadır. Lale Tepe'de dikey ve yatay bantlar arasında kalan alanlarda görülmektedir. Her alanda toplam tam beş üçgen görülmekte olup tümelenmeyen üçgenler de vardır. Üçgenlerin içleri sayıları 15- 19 arasında değişen paralel çizgi ile taralıdır. Müğren'de ise yatay bantların arasında kalan alanlara yapılmıştır. Burada da her alanda beş tam üçgen görülür. Yukarıda da değindiğimiz gibi üçgenlerin içi verev çizgilerle taralıdır. Bununla birlikte Taşlık 1 no.lu mezar odasının eğimli tavanın yüzeyinde, yatay bantlar arasında birbirlerine az bir mesafe ile yerleştirilmiş üçgenler yer alır. Topyerinde ise üçgenler bitişik

²⁶¹ Tiryaki, 2015: 39.

²⁶² Stinson, 2008: 43, Summerer, 2016: 504.

mezar odasında 16, ön odada sekiz tanedir. Lale Tepe ve Müğren, Taşlık, Topyeri'ndeki üçgenlerinde tavanı örten kamış/saz örgüyü temsil ettiği düşünülür²⁶³.

Bant: Lale Tepe, Taşlık, Topyeri, Müğren, Baruthane Güney Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır (Tablo 7). Lale Tepe, Taşlık, Topyeri ve Müğren Tümülüslerinde tavanın iki eğimli boyunca kalınlıkları farklılık gösteren yatay ve dikey bantlar karşımıza çıkmaktadır. Sayıları farklılık göstermesine rağmen belli koşut özellikler taşımaktadır. Dikey bantlar, Lale Tepe, Taşlık ve Topyeri'nde eğimli tavanın her iki yüzünde görülmektedir.

Lale Tepe'de bir yüzeyde iki olmak üzere toplam dört adet dikey bant yer alır. Taşlık'ta ise bütün odaların eğimli tavanlarında sadece bir tane dikey bant görülür. Bu bant eğimleri iki eşit alana böler. Topyeri'nde ise bir yüzeyde belirlenebildiği kadarıyla üç dikey bant yer almaktadır. Taşlık, Lale Tepe ve Topyeri'nde görülen bu bantların, ahşap çatı yapı elemanlarından olan ana çatı kirişlerini temsil ettiği düşünülmektedir²⁶⁴. Bununla birlikte Taşlık oda duvarının yüzeylerinde de dikey bantlar görülmektedir. Bu bantların ahşap unsurların taklidi olduğu düşünülmektedir.

Tavan boyunca uzanan yatay bantlar, Lale Tepe, Taşlık, Topyeri ve Müğren Tümülüslerinde görülür. Lale Tepe bir eğimde beş olmak üzere toplam 10 adet yatay bant görülmektedir. Taşlıkta genellikle bir eğimde üç ya da dört yatay bant görülür. Topyeri'nde ise bir eğimde dört olmak üzere toplam sekiz adet yatay bant karşımıza çıkmaktadır. Müğren'de her iki eğimde üçer ve iki eğimli yüzeyin birleştiği noktada ise bir yatay bant görülmektedir. Genel olarak bakıldığında bantların sayıları farklılık göstermesine karşın hepsi alınlığa doğru uzanmaktadır. Bu bantlar ahşap çatı taşıyıcı elemanlarının taklidi olarak yorumlanır²⁶⁵. Lale Tepe ve Topyeri Tümülüslerinde bu bantların tali kirişleri ya da çatı aşıklarını belirttiği düşünülmektedir²⁶⁶. Müğren'de ise yukarıda da değindiğimiz üzere mahya kirişi olarak yorumlanan geniş üçgene doğru uzanan bu yatay bantlar, sırt kirişleri olarak yorumlanmıştır²⁶⁷.

²⁶³ Stinson, 2008: 42., Tiryaki, 2015: 39, Summerer, 2016:504-505

²⁶⁴ Stinson, 2008: 42. Summerer, 2016: 505.

²⁶⁵ Stinson, 2008: 42. Tiryaki, 2015: 40., Summerer, 2016: 504-507,

²⁶⁶ Summerer, 2016: 504-507.

²⁶⁷ Tiryaki, 2015: 40.

Zikzak sadece Müğren'de görülmektedir(Tablo 8). 2 ve 3 no.lu alınlıkların alt yüzünde karşımıza çıkar.3 no.lu alınlığın alt yüzünde aşınmalar vardır. Fakat 2 no.lu alınlığın alt yüzündeki bezeme kuşağı ile benzer olduğu düşünülmektedir²⁶⁸. Zikzakların kalınlık, yükseklik ve uzaklıkları farklılık göstermesine karşın ortalama 0,3 m kalınlık, 0,27 m uzunluk ve 0,15 m yüksekliktedir. Bu bezeklerin tekstil örneklerini çağrıştırdığı ileri sürülmektedir²⁶⁹.

Mimari yüzeyde meander sadece Müğren Tümülüsü kuzey duvarı üzerinde karşımıza çıkmaktadır(Tablo 8). Zeminden 0,95 m yükseklikte ve 3,90 m doğu- batı yönünde uzanan tüm duvara yayılan friz içerisinde meander dizileri yer almaktadır.Form olarak her biri ters köşeli çengele benzemektedir. Meander bezeklerinin de tekstil örnekleri çağrıştırdığı düşünülür²⁷⁰.

Volüt başlıkları sadece Topyeri Tümülüsü ön oda ve mezar odası duvarı yüzeylerinde karşımıza çıkmaktadır. Her iki odanın doğu ve batı duvarı yüzeyinde görülen bu bezekler sütun görevi yapan dikey olan bant üzerinde yer almaktadır. Ön oda da iki, mezar odasında üçer olmak üzere karşılıklı konumlandırılmıştır. Ön odada görülen bu bezeklerin sütunlarıyla birlikte 2,15 m yükseklikte olup 0,15 m kalınlıktadır. Mezar odasında olanlar ise 0,85 yüksekliktedir.

Kare: Müğren'de alınlıklarda görülen dik üçgenlerin içerisinde görülmektedir. 20x20 cm boyutlarındadır. Lale Tepe'de ise yine alınlıklarda görülen üçgenlerin dik aç köşesi, simetrik olarak kare şeklinde belirtilmiştir.. Konumları ve formları göz önüne alınılğında her iki tümülüste de benzer bir öğeyi temsil ettiği düşünülebilir. Nitekim her iki tümülüste görülen bu benzer bezekler pencere açıkları olarak yorumlanmaktadır²⁷¹.

Yumurta- ok ve boncuk- makara ile oluşan İon kyması bezeği Lale Tepe ve Harta, Topyeri²⁷² Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır(Tablo 9). Lale Tepe'de tavanın altında duvarların üst kısmı boyunca devam eden bantın altında İon kyma'sı karşımıza çıkmaktadır. Harta'da ise hem mezar odası hem de sundurma duvarlarında görülmektedir. Bu bezek dizisi altta boncuk- makara , üstte yumurta-

---

²⁶⁸ Tiryaki, 2015: 39.

²⁶⁹ Tiryaki 2015: 40.

²⁷⁰ Tiryaki, 2015: 40

²⁷¹ Stinson, 2008:47. Tiryaki, 2015: 41.

²⁷² Topyeri Tümülüsü'nde İon kyması Ön oda kapısı üzerindedir. Ancak bu bezeğin formu ve diğer özellikleri hakkında bilgi edinilememektedir

oklardan oluşmaktadır. Ancak Harta anılan bezeklerin üzerinde çapraz dama tahtası benzeri bir bezek kuşağı da karşımıza çıkmaktadır. Lale Tepe'de boncuklar, yuvarlatılmış olup küresel formadadır. Makaralar, uzun olup üst ve alttan yuvarlatılmıştır. Bu bezeklerin üzerine yumurta ve ok bezekleri vardır. Yumurtalar üçgen şekildedir. Etrafı uzun dar bir çizgi ile taslaklandırılmıştır. Oklar sivri uçludur. Boncuklar, yuvarlatılmış olup küresel formdadırlar. Makaralar, uzun olup üst ve alttan yuvarlatılmıştır. Lale Tepe'de bu bezeklerin iki farklı stilde ya da farklı iki ressam tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Çünkü ön ve yan duvarlarda yumurtalar birbirinden biraz boşlukla ayrılmaktadır. Oklar daha belirgindir. Oysa arka duvardaki yumurtalar birbirlerine dokunur ve oklar daha dardır²⁷³. Harta'da bezekler zeminden 0,80 m yükseklikte olan 0,22 m genişlikte yatay bir bant üzerindedir. Yatay bant frizin alt sınırındır. Bu bantın üzerinde 0,04 -0,05 m çaplarında boncuk bezekleri ve aralarında makaralar yer almaktadır. Bu dizinin hemen üzerinde yumurta ve oklar gelmektedir. Yumurtalar "U" şeklindedir. Genişlikleri ve yükseklikleri 0,115 m'dir. Lale Tepe'de görülen yumurtaların etrafını çevreleyen çizgi burada görülmez. Aralarındaki oklar sivri uçludur. Bu dizinin üzerinde de dama tahtası bezekleri gelmektedir. Bu friz 0,033 m genişliktedir. Bu bezekler dörtgenlerin içindeki çaprazlardan oluşmaktadır.

Dama tahtası, Kızılbel Tümülüsü tavanı üzerinde de karşımıza çıkmaktadır. Belirlenebildiği kadarıyla dörtgenler ortalama 0,10 m, genişlikte ve 0,08 m yükseklikte. Dörtgenlerin araları eşit olarak boş bırakılmış olup dörtgenlerin içinde olasılıkla rozet bezekleri vardır²⁷⁴. Bu bezeklerin tekstil tasarımı çağrıştırdığı düşünülmektedir²⁷⁵.

Çoğunlukla bitkisel ve geometrik bezekli olan klineler bezek formu ve yerleştirilme düzeni birbirlerine benzerdir. Geometrik bezek olarak volüt,, meander,dikdörtgen, dikey ya da yatay bant, zikzak, yıldız gibi bezekler görülür.

Volüt bezeği; Dedetepe, Bekçitepe, Hamamtepe, Lale Tepe ve Aktepe klinelerinde karşımıza çıkmaktadır(Tablo 11). Genel olarak volütler başlıklar şeklinde olmakla birlikte Bekçitepe'de olduğu gibi simetrik düzen şeklinde, arka arkaya sıralı ve bağıntılı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Genellikle klinenin baş ucu ve ayak ucu kısımlarının cephelerinde görülmektedir., Aktepe, Dedetepe abaküs görevi yapan çıkıntının hemen altında yer alır. Volüt başlıkları Dedetepe'de

---

²⁷³ Stinson, 2008: 44.

²⁷⁴ Mellink, 1998: 41

²⁷⁵ Mellink, 1998: 62.

İonik iken Aktepe'de Aeolik forma sahiptir. Lale Tepe'de de her iki ucun ön cephelerinde abakus olarak nitelendirilen kabartmanın hemen altında Aeolik formda volüt başlığı yer almaktadır. Bununla birlikte Lale Tepenin yan klinelerinin baş ucu ve ayak ucu kısımlarının cephelerinde şematik olarak yapılmış Aeolik volüt başlıkları da görülmektedir. Ayrıca arka klinenin bacak kısımlarında ise hilal şekilli girintiler çift volüt formunu alır ve spiral tarafından sınırlandırılan içbükey kanalları vardır. Ayrıca simetrik olarak arka arkaya düzenlemiş olup birbirleriyle bağıntılıdır. Benzer volüt formlarını Bekçitepe'de görmekteyiz. Farklılık gösteren bu volütler Lale Tepe'de görülen volütler gibi arka arkaya dayanmış çift volütler şeklindedir. Disk biçiminde dönen volüt gözleri form ve bezek düzeni açısından Lale Tepe arka klinenin ayaklarında görülen volüt bezekleriyle paralellik göstermektedir.

Meander; Dedetepe, BT 89, Lale Tepe, Aktepe Tümülüslerindeki klineler üzerinde görülmektedir(Tablo 12.). Dedetepe ve Aktepe'de baş ucu ve ayak ucunun ön cephelerindeki volüt başlıklarının hemen üzerinde abakus görevi gören çıkıntıların üzerinde yer almaktadır. Form olarak değerlendirildiğinde Dedetepe'de görülen meander, dik açı şeklinde olan geometrik bezeklerin uçları çengel gibi birbirine geçer şekildedir. Aktepe görülen meanderin ise Frig Tipi olduğu düşünülmektedir²⁷⁶. Simetrik ters dik açılı geometrik bezeklerin sıralanmasıyla oluşmaktadır. BT 89'da ise bezek yatağın ayaklara oturan cephelerinde karşımıza çıkmaktadır. Volütler altında görülen bu bezek ,0,22 m yükseklikte, 0,09 m genişlikte bantlarla çevrili alanın içindedir. . Lale Tepe'de görülen meanderlar, friz içinde yer almaları bakımından diğerlerinden farklıdır. Arka klinenin alt kısmındaki geniş alanda palmiye bezeklerin üst ve alt sınırlarını oluşturmak olup meander frizi karşımıza çıkmaktadır. Form açısından Dedetepe'de görülen meander bezeğine benzemektedir

Dikdörtgen, Dedetepe, Aktepe ve Lale Tepe, Kendirlik 1'de karşımıza çıkmaktadır. Dedetepe, Aktepe klineleri ve Lale Tepe yan klinelerinin baş ucu ve ayak ucu ön cephelerindeki volüt başlıklarının hemen altında karşımıza çıkmaktadır. Dedetepe'de dikdörtgen bezeğinin içinde dikey şeritler görülmektedir.. Genel olarak bakıldığında bu bezeğin ahşap doğramacılıktaki zıvanayı temsil ettiği düşünülür²⁷⁷.

---

²⁷⁶ Baughan, 2013: 114.

²⁷⁷ Baughan, 2013: 111; 115.

Kalınlıkları değişiklik gösterebilen dikey ve yatay bantlar , Dedetepe,B89, Harta, Lale Tepe, Kızılbel ve Karaburun II klinelerinde görülmektedir. Dedetepe klinelerinin, döşek denilen yani klinenin üst cephesinde, uzun pervazda yatak boyunca ve baş ucu olarak düzenlenen dikdörtgen formadaki yüzey üzerinde renkleri değişiklik gösteren birbirine paralel yatay bantlar karşımıza çıkmaktadır. BT 89'da uzun pervazda alt ve üst kenarlarda birbirlerine paralel yatay bantlar görülür. Benzer yatay bant düzenlenmesi Karaburun II'de yer alır Harta'da ise yatak cephesinde dalgalı boya bantlar vardır..Lale Tepe'de arka klinenin sağ baş kenardaki başlıkta, abakus denilen çıkıntı üzerinde dikey ince bantlar karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte dikey bantlar Kızılbel klinesinin ön kenarında görülür Şematik olarak yapılan bu bantlar kafesli bir yatak yüzeyini ahşap çerçevesini tutturan bağları temsil ettiği düşünülmektedir²⁷⁸.

Zikzak, Sadece Lale Tepe karşımıza çıkmaktadır. Arka klinenin iki düz banttıan oluşan döőeęinin geniş olan üst kısmında istiflenmiş baklava şeklinde olup belli aralıklarla sıralanmışlardır Bu bezeklerin çağdaş dokuma tasarımlarını yansıttığı düşünölmektedir²⁷⁹. Bununla birlikte yine arka kline döőeęinin hemen altında yer alan pervazın her iki kenarında testere dişi benzeri olan zikzak bezekleri görölmektedir. Bu bezeğinde işlevsel özellikte olduğu düşünölür. Çerçevenin bacaklara tutturulması için yapılan ²⁸⁰ ahşap mobilya raylarını bacaklara bağlamada bir şekilde rol oynamıştır.²⁸¹

Yapı Elemanları yüzeyinde geometrik bezek Hamamtepe Tümölüsü'nde görölmektedir. Hamamtepe 'de kapı bloğu üzerinde meander bezeği karşımıza çıkmaktadır. Dörtgen şeklindeki kapı bloğunun orta panelinin alt ve üst kenarlarında 0,01 -0,014 m kalınlıkta meander bezekleri dizisi şeklinde yer almıştır. Form olarak simetrik ters dik açılı şeklindedir. Ayrıca orta panelin üst kenarında anılan meander dizisinin üzerinde dama bezekleri de görölmektedir. Bezekler 0,075 m aralıklar ile yerleştirilmişlerdir.

4.4.2. Bitkisel Bezekler

İncelemeler doğrultusunda mimari yüzeylerde, bitkisel bezekler olarak rozet, lotus ve palmet görölmektedir.

²⁷⁸ Baughan, 2013: 129.

²⁷⁹ Baughan, 2008: 64.

²⁸⁰ Baughan, 2008: 65, Baughan, 2013: 58.

²⁸¹ Baughan, 2008:65.

Rozet, Kızılbel zemin yüzeyi üzerinde geometrik ve bitkisel bezeklerin birlikte süsleme olarak görülmektedir(Res.176). Ele geçen iki parçadan üç farklı bezek şeklinin varlığı kesindir. Bunlardan ilki, yatay bir bant tarafından sınırlandırılan rozet dizileridir. Belirlenebildiği kadarıyla 10 adet rozet birbirlerine belirli aralıklar ile yerleştirilmiştir. Her bir rozet kareler tarafından sınırlandırılmış olup yaprak sayısı 8'dir. Bir başka bezek ise dört parçalı yapraktır. Bu yapraklar rozet dizisinden yaklaşık 0,13-0,14 cm uzaklıktadır. Tahmin edildiği üzere bu yapraklar da bir kare içinde olup birbirlerine bitişiktir. Bununla birlikte yine kareler ile sınırlandırılan daire bezekleri görülmektedir. Yukarıda da değindiğimiz üzere yapılan rekonstrüksiyon denemeler sonunda 0,90x 0,72 m boyutlarında bir bezeme alanı karşımıza çıkmaktadır (Res. 177). Bu varsayımlar sonuncunda fikir edinmek adına bezekler ve düzenlerine göz atacak olursak; Kline önünden giriş yönünde bakıldığında ilk olarak bir sırada dört adet dört yapraklı bezek olmak üzere 2 sıra bitkisel bezek dizisi çıkmaktadır. Bu yaprakların iki yanında yani yapraklara göre dik sıra halinde 10'arlı rozet dizileri gelmektedir. Ayrıca bu rozetlerin alt sırasının yakın ve dört yapraklı bezeklerin önünde kareler içinde daireler karşımıza çıkmaktadır. Bu boya bezekli alan olasılıkla daha geniştir. Bütün olarak bakıldığında bu alanın dokuma (?) halı tasarımı yansıttığı düşünülmektedir²⁸².

Mimari yüzey üzerinde görülen diğer bitkisel bezekler lotus ve palmettir(Tablo.15). Lotus bezeği Topyeri Tümülüsü ön oda giriş kapısının hemen üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Büyük boyutlarda yapılmış olan lotus çiçeği volüt başlığına benzer bir bezeğin üzerindedir. Yapraklar aşağı doğru sarkar şekilde olup sivri uçludur. Palmet bezeği ise Lale Tepe'de görülür. Alınlığın orta dikmesinin üzerinde görülen bu bezek sarmal simetrik olarak düzenlenmiş bezeğin hemen üzerindedir.

Klineler üzerinde bitkisel bezek olarak ise; palmet, lotus, rozet sıklıkla, bitki dalları ve palmiye de nadiren görülmektedir(Tablo.16). Palmet bezeği, klineler üzerinde en çok kullanılan bezekler arasındadır. Dedetepe, Kendirlik I, Bekçitepe, Aktepe, Lale Tepe ve Karaburun II Tümülüslerindeki klineler üzerinde karşımıza çıkmaktadır(Tablo.17). Anılan bezek genellikle klinenin baş ucu veya ayak ucunun alt kısmında, ayaklar ve desteklerin ön yüzleri üzerinde görmekteyiz. Aktepe'de yatağın baş ucu kısmının altında yer alan volütün orta ayırımında yer

---

²⁸² Mellink, 1998: 39.

almakta olup yaprak yukarı doğru açılır şekildedir.. Lale Tepe'de ise arka klinenin ayak ucu ve baş ucu kısmın hemen altındaki volüt altında köşe palmeti şeklinde olup volütlerin her iki yanında olan bu bezek aşağı doğru sarkar şekildedir. Lale Tepe'de görülen diğer yan klineler üzerinde de palmet görülmektedir. Sağ yan klinede sol tarafta, sol yan klinede sağ tarafta bacaklarının başladığı bölümün hemen üzerindedir. Yani volüt başlığının hemen altındaki dörtgenin altındadır. Hiçbir bezek ile temas halinde olmayıp serbest bir şekilde yapılmıştır. Aşağı sarkar şekildedir. Yaprak sayısı Aktepe'de 3 ya da 4 iken Lale Tepe 5'dir. Palmet bezeğini en çok destekler ve bacaklar üzerinde görmekteyiz. Genellikle simetrik düzende olan volüt başlıkları ya da volüt gözüne benzer daire bezekleriyle bir şablon oluşturulmuştur. Genellikle anılan şablonunun üst kısmında yapraklar yukarı doğru açılır şekilde iken bu bezeklerin alt kısmına gelen palmet ise aşağı doğru sarkar. Dedetepe'de iki yana konumlanmış olan simetrik volüt gözü benzeri dairelerin arasında görülür. Yapraklar iç bükey forma sahip olup 7 parçadır. Kendirlik 1'de destekler üzerindeki bu bezek, izlerden anlaşıldığı kadarıyla simetrik volüt gözlerinin arasındadır. Palmetin üst yaprakları yukarı açılırken, alt yaprakları volüt gözlerinin arasından aşağı sarmaktadır. Bununla birlikte aynı formda olan simetrik düzende olan volüt gözlerinin arasından aşağı sarmaktadır. Sayılabildiği kadarıyla yaprak sayısı 7'dir. Fakat bu bezek Dedetepe'de görülen palmet bezeğinden çok daha büyük yapılmış olup desteklerin üst kısmına gelen bu bezeğin yaprakları desteğin hepsine yayılır şekilde olup neredeyse eni genişliğindedir.

Lotuslar anlaşıldığı üzere Lidya ustaları için kline süslemesinde sevilen bir bezek türüdür. Lale Tepe, Bekçitepe, BT 89 ve Mangaltepe Tümülüslerindeki klineler üzerinde görmekteyiz(Tablo.18). Lale Tepe'de arka klinenin pervazında, Bekçitepe'de ise sol klinenin desteğinin en üst kısmında lotus çiçekleri karşımıza çıkmaktadır. Anılan her iki tümülüste lotuslar bir friz düzeni içerisinde sıralı olarak dizilmişlerdir. Bekçitepe'de bu frizde sadece lotuslar görülürken, Lale Tepe'de lotus-palmet-lotus şeklindedir. Her iki tümülüste koni gibi açılan dış yapraklar ve ortada açılı tek bir yaprak olacak şekilde bir forma sahiptirler. Ayrıca iki tümülüste de lotus tabanları spiral volüt formunda sarmallara sahiptir. Lale Tepe'de bu sarmallar daha ince dönen spiraller ile yapılmış olup filize benzemektedir. BT 89'da ise klinen her iki yükselmiş kenarların ön cepheleri yüzeyleri volüt başlıklarının ayrımında karşımıza çıkar. Anılan bu bezek çanak yapraklar yukarı doğru dışa açılır şekildedir.. Mangaltepe'de ise klinenin her iki kenarının ön cephesinde görülen

volüt başlıklarının hemen altında aşağı sarkar şekildedir. Mangaltepe'de görülen lotus çiçekleri diğer anılan klineler ile karşılaştırıldığında daha şematik şekilde yapılmıştır.

Rozet bezeği; Mangaltepe, Lale Tepe ve Karaburun II'de karşımıza çıkmaktadır(Tablo.19).Mangaltepe, Lale Tepe ve Karaburun II 'de pervaz üzerinde görülür. Mangaltepe'de pervazın tam ortasında, dil sırasının hemen altında yer almaktadır. Rozet burada daire formu olup şematik olarak çizilmiştir. En çok rozetin görüldüğü tümülüs Lale Tepe'dir. Üç kline de görülür. Arka kline uzun pervazda yukarıda anılan lotus-palmet frizin iki ucunda görülüp anılan frizi sınırlayan bir bezek olarak karşımıza çıkmaktadır. 16 yapraklı ve yapraklar sık olup birbirini bitişik şekildedir. Yan klinelerin uzun pervazlarında karşımıza çıkmaktadır. İki klinede benzer yerdedir.Pervazda yükselen kenarın olduğu alanın altındadır.Belli aralıklar ile yan yana dizilmiştir. 12 yapraklı ve anılan diğer rozete göre daha gevşek yaprakları vardır. Karaburun II'de pervazda rozet frizi görülmektedir. Bu rozetler yaklaşık 15 ve 20 cm aralıklarla yerleştirilmişlerdir. Diğer kenarda ise kırık olması sebebiyle aynı volüt başlığının bulunup bulunmadığı anlaşılamamıştır. Kırık kısmın altında betimlenen birbirine bitişik 16 yapraklı rozet bezeğinin altında palmet yer almaktadır.

Bitki dalları, sadece Lale Tepe'de karşımıza çıkmaktadır(Tablo.20). Arka klinenin iki düz banttıan oluşan dőőeğinin dar olan alt kısmından görölür. Bu bezek bir uğtan diğler uca kadar dalgalı bant şeklinde uzanmaktadır. Yapraklar dal üzerinde aralıklarla yerleştirilmiştir. Bu bitki dalı sarmaşık, asma ya da mersin ağacı dalı olabileceği dőřünölmeķtedir²⁸³. Yapraklar karşıt olarak yerleştirilmiş olup sivri uğludur. Bunun mersin ağacına daha ęok benzediği dőřünölmeķtedir²⁸⁴. Mersin ağacı Yunan sempozyumlarında ya da ahiret ile ilgili sembouldür. Palmiye de sadece Lale Tepe karşımıza çıkmaktadır. Arka klinenin dőšek ve pervazın altındaki geniş alanda görölür. Belli aralıklar ile yerleştirilen 3 adet palmiye ağacı bulunmaktadır.Büyük boyutta çizilmişlerdir. Yer ve süslemesinin dokuma örtülerinden ilham alındığı dőřünölür²⁸⁵. Mezopotamya kökenli olan Palmiye ağacı Yakındoğu ve Yunan dünyasında biręok anlamı ifade etmektedir. Yunanlılarda yeniden doğuş, ölümsüzlük ve uzun yaşam ile ilişkilendirilirken

---

²⁸³ Baughan, 2008: 64.

²⁸⁴ Baughan, 2008: 64.

²⁸⁵ Baughan, 2008: 69.

.Mezopotamya'da üretkenlik ve verimliliği ifade etmektedir²⁸⁶. Bu tür bezeğin Lidya Bölgesinde görülme sebebinin ideoloji ile ilişki olduğu düşünülmektedir²⁸⁷. Genel olarak bakıldığında Palmiye ağaçlarının bir paradeisos manzarasını çağrıştırmayı amacıyla yapıldığı kabul edilebilir²⁸⁸.

Lale Tepe ve Aktepe Tümülüslerinin yapı elemanları yüzeyi üzerinde de bitkisel bezekler karşımıza çıkmaktadır. Lale Tepe'de ise dikdörtgen şeklindeki kapı kanatlarının orta paneliyle bu panelin alt ve üst kenarlarında çeşitli bezekler görülmektedir(Res.44-43). Rozet, kapı bloğunun alt ve üst kenarlarında görülmektedir.Bir rozetin bütün ayrıntıları seçilebilir Sadece bir tanesinin bütün ayrıntılarıyla seçilebilen rozet bezeği 6 taç yaprak, 6 çanak yaprakтан oluşmaktadır.. Konsantrik daireleri ise anılan rozetin halklarını oluşturmaktadır. Sarmal, Kapı kanadında orta panelin sağ ve sol kenarlarında yer almaktadır. Simetrik düzende dikey konumda yerleştirilmiştir..Görülebildiği kadarıyla sağ dikmede 5 sarmal çifti vardır.Her sarmal çifti aralarında daire ve iki yanında ok benzeri bezekler vardır. Soldaki dikmede ise 4 sarmal çifti görülür. Burada yer alan sarmallar düzen ve form açısından sağ dikmede görülen sarmallardan ayrılmaktadır. Sol dikmenin üst tarafı kırıktır. Bu bakımdan sadece dört sarmal çifti görülür. Sarmallar formları; yan yana olan iki spiral birbirine simetrik olacak şekilde dışa açılmaktadır. Açılan bu kıvrımlar aşağıda birleşerek kalp benzeri bir şekli andırır. Bu bezeğin içinde ise üç yapraklı çiçek bezekleri görülür. Ayrıca bu sarmalların her birinin üzerinde tek bir yaprak vardır. Anlaşıldığı kadarıyla iki kalp benzeri sarmal ile bir daire bezeğinden oluşan bir düzene sahiptir.

Aktepe kapı konsollarında görülen kabartma bezekler ise volüt, rozet ve palmettir. Palmet volüt arasındaki üçgen boşluğa yapılmıştır. Rozet ise volütün gözü denilen alana yapıldığı görülmektedir(Res.55).

4.4.3. Figür Bezekler

Figür bezekler mimari yüzey üzerinde Aktepe, Harta, Tatarlı, Taşlık, Kızılbil, Karaburun II ve Selmanlı Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte kline yüzeyi üzerinde ise, Aktepe,Harta, Lale Tepe ve Karaburun II'de görülür. İncelenen tümülüsler arasında lahit üzerinde de Çingene Tepe

---

²⁸⁶ Baughan, 2008: 70.

²⁸⁷ Baughan, 2008: 78

²⁸⁸ Baughan, 2008: 78

Tümölüsünde figür bezekler karşımıza çıkmaktadır. Figür olarak insan, hayvan ve bazılarında karışık yaratıklar bulunmaktadır.

İnsan figürleri mimari yüzey üzerinde, Aktepe, Harta, Tatarlı, Karaburun II, Kızılbel ve Selmanlı Tümölüslerinde görülmektedir. Kline üzerinde Aktepe, lahit üzerinde de Çingene Tepe Tümölüslerinde vardır. Genellikle insan olarak,erkek nadiren de kadın karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda da değinildiği üzere insan olarak nadiren kadınlar görülmektedir. İncelemelerimiz doğrultusunda figürler saç, kıyafet dışında genel olarak yapılış stilleri bakımından ayrıma işaret eden özellikler sahip değildir. Bu yüzden bu başlık içerisinde ayırım yapılmadan figürler genel olarak anlatılacaktır.

Anılan tümölüslerde mimari yüzeyde figürler zemin çizgisi üzerine basmaktadır. Harta ve Aktepe Tümölüslerinde ele geçen in situ parçalar yetersiz olduğundan figürlerin konum ve dağılımları hakkında genelleme yapmak zordur. Ancak figürlerin ayakta ve yan yan dizili şekildedir. Karaburun II Tümölüsü tek friz görülmektedir. Figürler genellikle yan yana dizili olup hepsi profilden gösterilmiştir. Tatarlı ve Kızılbel Tümölüslerinde birden fazla friz yer almaktadır. Figürlerin yönleri değişmekte olup ya sağdan sola ya da soldan sağa şeklindedir. Ancak Tatarlı doğu duvar II.frizdeki savaş sahnesi ve Kızılbel doğu duvar II., III. friz ve güney duvar III.frizdeki av ve spor sahnelerinde görüldüğü üzere nadiren de olsa merkeze doğru yönelmeler vardır. Tatarlı'da figürler genellikle ayakta durur şekilde olup homojen bir dağılmamaktadır. Orta kısımlarda bir yoğunluk görülmektedir. Bütün insan figürleri profilden gösterilmiş olup bazen çakışabilmektedirler. Karaburun II ve Tatarlı'daki savaş sahnesinde at altındaki ölü olarak gösterilen figürler sahneye canlılık katmıştır. Kızılbel'de figürler genellikle ayakta ve yürür şekilde olup figürlerin arasında bir çakışma yoktur. Selmanlı Tümölüsün'de ise beş figürden ikisi ayakta üçü oturur şekilde ve profilden gösterilmiştir.

Genel olarak bakıldığında figürlerin boyutları değişmektedir.Aktepe Tümölüsünde görülen figürler ölçek olarak insan boyutundadır. Tatarlı'da *Isokephalie* ilkesine uyularak figürlerin başları, ayakta ve ata binmiş olmaları fark etmeksizin hepsi aynı yüksekliktedir²⁸⁹. Ancak Kızılbel ve Karaburun II Tümölüslerinde görülen figürlerin boyları değişmektedir. Kızılbel'de görülen

---

²⁸⁹ Summerer, 2010: 135.

figürler Karaburun II'deki figürlere göre daha küçük ölçekte yapılmıştır. Karaburun II'de özellikle ana frizde görülen gerçek hayattakinin yaklaşık üçte ikisi boyutundadır. Yan duvarlarda görülen frizlerdeki figürler daha küçük ölçektedir. Selmanlı'da da figürler tüm bir duvar yüzey üzerine yapıldığı için büyük boyutlarda yapılmıştır. Genel olarak bakıldığında figürlerin boyutları değişmektedir.

Figürlerin genel vücut anatomilerine baktığımızda bir genelleme yapmak zordur. Tatarlı'da , kavisli çizgilerle gösterilmiş olup taslak niteliği taşımaktadır. İnsan figürlerinin gövdesi, geniş göğüslü ve ince belli tasvir etmek için kalp şeklinde tasarlanmıştır²⁹⁰. Kızılbel'de görülen insanların çoğunluğu giyimli olması sebebiyle vücut anatomisinin çok az belli olmaktadır. Vücudun görülen bölümlerinde, gövde şekli abartıdan kaçınarak kaslar gösterilmemiştir. Ancak diğer bölümlerde de bahsedildiği üzere iki çıplak erkek görülür. Bunlardan biri Khrysaor, diğerleri ise mavi-siyah renkte olan erkek figürleridir. Khrysaor Arkaik dönem krousları gibidir²⁹¹. Diğer çıplak figürlerde ise cinsel organ dışında kaslara ait herhangi bir detaylandırma yoktur. Karaburun II ve Selmanlı Tümülsünde insanların çoğunluğu giyimli olması sebebiyle vücut anatomisinin çok az belli olmaktadır.

Aktepe Tümülsünde görülen iki figürün yüzleri profilden gösterilmiştir(Tablo.21). Boyun ve çene tamamen dik konumdadır. Kirpikler ince, kaş kavisli siyah çizgi şeklindedir. Figürlerin yüzsel özelliklerinin Gordion'daki Boyalı evde görülen figürlere benzetilmektedir²⁹².Harta'da profilden gösterilen figürlerin yüzleri burunlar yumuşak hatlarla çizilmiştir. Gözler siyah irisli ve kirpikler ince siyah çizgilerle gösterilmiştir. Kaşlar yay şeklindedir. Tatarlı Tümülsünde yüz profilleri sadece birkaç iyi korunmuş figürde görülmektedir. Çoğunlukla dik bir profil göstermekte olup gözleri büyük ve badem şeklindedir. Gözbebeği ise gözün tam ortasında siyah bir nokta şeklinde gösterilmektedir. Burunlar ise büyük, çıkıntılıdır. Genel olarak bakıldığında çıkıntılı büyük burun ve gözlerden oluşan kuşa benzeyen bazı yüzler muhtemelen daha az deneyimli ressamların eseri idi²⁹³. Bu açıdan bazı figürler Pazarlı'dan ele geçen terrakota

---

²⁹⁰ Summerer, 2010: 135.

²⁹¹ Yılmaz, 2008:302

²⁹² Özgen ve Öztürk, 1996: 45.

²⁹³ Summerer, 2010: 181.

kabartmalarındaki savaşçılara benzemektedir²⁹⁴. Figürlerde savaş sahnesinde olduğu gibi gözün önü açık ve arkası açıktır. Bu tarz gözler Yunan sanatının erken dönemlerinde karşımıza çıkmaktadır²⁹⁵. Dikey alın, burun çizgisi, ucu biraz aşağı eğik burun ve ağır çene Gordion'da bulunmuş vazo parçası, Persepolis kabartmalarında da görülmektedir²⁹⁶. Özellikle doğu duvar II.frizde yer alan Komutan, hafif kavisli, uzun burnu, ve biraz dışarı çıkık alt dudağıyla Pers portresi özelliklerine sahiptir²⁹⁷.

Kızılbel Tümülüsünde profilden gösterilen yüzler çok az alan korunmuştur durumdadır. Yüzler, Doğu Yunan-Batı Anadolu sanatında görülen profillere sahiptir²⁹⁸. Yüz profilleri nispeten az bir alanda korunmuştur.Batı duvar 3 no.lu blok üzerinde görülen savaşçının miğferinde bulunan burun koruyucusu altındaki gözler çekik gösterilmiştir. Bununla birlikte güney duvarda yer alan Khrysaor'un da çekik göz hattı vardır.Ayrıca anılan figürün gözü küçük siyah nokta şeklindedir. Bunun mavi göz rengi işaret edebileceği düşünülmektedir²⁹⁹. Çeneler geride gösterilmiştir. Figürlerin kafatasları yuvarlatılmış ve ovoidtir. Alın hatları saçın altında eğimli şekilde gösterilmiştir. Kaş genellikle kuzey duvar I.frizdeki mürettebat üyesinde olduğu gibi alın hattına doğru uzar(Res.130). Gözler Tatarlı'da olduğu gibi badem şeklinde gösterilmiştir. Kuzey duvar 11 no.lu blok üzerindeki seyis ve Batı duvar 3 no.lu blok üzerindeki savaşçıda olduğu gibi gözün beyazı dikkati şekilde yapılmıştır. Figürler kirpik görülmez.. İnsan profilleri, burun delikleri, dudaklar sıkı hatlarla çizilmiştir. Burun delikleri, güçlü bir şekilde kavisli gösterilmiştir. Dudaklar profilden çizilmiş ve sıkı bir hat ile birbirinden ayrılmıştır. Alt dudak üst dudağa göre daha geridedir.

Karaburun II'de görülen ana friz üzerinde kline üzerinde uzanan erkek , dikey alın, burun çizgisi, ucu biraz aşağı eğik burun ve ağır çene özellikleriyle Tatarlı Tümülüsünde görülen Komutana benzemektedir. Diğer figürler ise kısa boyunlu çene geniş bir hat ile belli edilmiştir. Burunlar diğer figürlere göre daha yumuşak hatlar ile gösterilmiştir. Bütün figürlerin gözleri çekik ve kaşları yay gibidir. Ana frizde görülen figürün kirpikleri kısa çizgiler ile gösterilmiştir. Selmanlı Tümülüsünde, yüz hatları detaylı bir şekilde işlenmiştir.

---

²⁹⁴ Summerer, 2008: 207.

²⁹⁵ Summerer, 2010: 181.

²⁹⁶ Summerer, 2010: 181..

²⁹⁷ Summerer, 2010: 135.

²⁹⁸ Mellink, 1998: 46.

²⁹⁹ Mellink, 1998, 47.

Harta Tümölüsünde figürlerin el, kol ve ayakları elde edilen parçalardan yoktur³⁰⁰. Aktepe Tümölüsünde ayak gösterilmemiş olmasına karşın eller ince ve parmaklar ince uzun şekilde gösterilmiştir. Tatarlı'da eller çok basit şekilde gösterilmiştir. Savaş sahnesinde görülen Komutan kolları özellikle sağ kolu çok uzundur. Buna karşın karşısındaki rakibi ve rakibinin arkasındaki diğer savaşçı figürlerinin kolları çok kısa ve incedir. Bu figürler dışında kolları görülen figürlerin bir birliktelik olmamakla beraber bazen kısa ince, bazen uzun ince şekilde olabilmektedir. Kızılbeld'e eller uzun ve düz parmaklara sahip olup üç farklı şekilde gösterilmiştir. Çoğunlukla el, baş parmak da görülecek şekilde açık olarak çizilmiştir. Bununla birlikte bazen de işaret parmağı açık ileri doğru işaret etmektedir. Nadir olarak da yumruk şeklinde yapılmıştır. Karaburun II'de figürlerin elleri anatomik açıdan doğru çizilmiştir. Eller, oransal olarak çizilmiştir. Ancak ana frizdeki ziyafet sahnesindeki sağdan duran kadın figürünün her iki elini de sol el olarak çizilmiştir. Parmak dolgun ve kısadır. Selmanlı'da figürlerin el ve kol anatomilerindeki orantısızlıklar dikkat çekicidir. Figürlerin bir kol ince diğer kolu daha kalın şekilde olabilmektedir. Parmak kalın, basit ve kabaca çizilmiştir. Anılan tümölüslerdeki ayak ve ayakkabıları basit çizimle gösterilmiştir.

Aktepe Tümölüsü'nün klisesi üzerinde de insan figürleri yer almaktadır. Ancak figürlerin sadece taslak çizimlerinde kazıma çizgiler kaldığı için detayları hakkında bilgi edinememekteyiz. Çingene Tepe Tümölüsünde bulunan lahit üzerinde görülen insan figürleri hakkında oldukça detaylı bilgiler edinilmektedir. Lahdin uzun ön cephesi ve kısa kenarlar üzerinde görülen insan figürlerinin hepsi erkektir. Anılan bu figürler bir konu içerisinde gösterilmiştir. Yüz detaylar figürlere göre farklılık göstermektedir. Özellik domuz avı sahnesinde görülen at üzerindeki avcının yüz özelliklerini yaparken daha çok kişileştirmeye yönelik yapıldığı düşünülür.

Tüm mimari yüzeylerde yer alan hayvan figürleri irdelendiğinde ise çeşitli hayvanlar karşımıza çıkmaktadır(Tablo.23) En fazla hayvan Kızılbeld'e olup Tatarlı, Taşlık, Karaburun II ve Selmanlı Tümölüslerinde de görülmektedir³⁰¹.

³⁰⁰ Mimari Yüzeyler üzerinde görülen figürlerin el, kol ve ayak detayları için Bkz. Tablo.22

³⁰¹ Manisa Harta-Abidintepi Tümölüsünde gerçekleştirilen kaçak kazılar sonrasında Manisa Müzesi ekibi mezar odasına girmiş ve o zamanki durumunu raporlara geçirmişlerdir. 1965 yılı raporuna göre mezar odası duvarlarında at, katır gibi bir takım hayvanlardan bahsedilmektedir. Bkz. Dedeoğlu, 1996, dn:11 Ardından gerçekleşen kaçak kazılar sebebiyle duvarlarda yer alan frizlerin yerinden koparılması sebebiyle bahsettiğimiz hayvanları ayrıntıları hakkında bilgi edinilememiştir.

Selmanlı dışında diğer tüm tümülüslerde ortak hayvan attır. Bununla birlikte Taşlık dışında diğer atların hepsi bir konu içerisinde gösterilmektedir. Anılan bu tümülüste at olduğu düşünülen hayvan, oldukça kaba şekilde yapıldığı için atın detayları seçilememektedir. Burada atın olmasının sebebini ise sadece bezeme amaçlı değil dönemin ölümle ilgili dinsel inancını yansıttığı düşünülmektedir³⁰². Nitekim atın hızı simgelediği ve ölen kişinin ruhunu, öteki dünyaya taşımak niyetiyle yapılmış olduğu şekilde yorumlanmaktadır³⁰³.

Değindiği üzere diğer tümülüslerde görülen atların hepsi bir konunun içerisinde gösterilmektedir. Tatarlı'da atların gövdesi ve hat çizgilerindeki hafif yuvarlar ile anatomik detaylar verilmiştir³⁰⁴. Kızılbel Tümülüs'ünde atların çizimleri gerçekçi yapılmıştır. Arka ayaklar eklemli olup gövdeler zarif uzun şekilde gösterilmiştir. Bununla birlikte bütün atların baş, yele, kuyruk ve toynakları çizilmiştir. Hatlar çene ve omuz için kullanılmış olup bazen de arka ayaklar içinde kullanılmıştır.

Yüzeylerde görülen diğer hayvan ise aslandır. Aslan Taşlık ve Kızılbel Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır. Kızılbel'de bir konu içerisinde gösterilmiştir. Taşlıkta ise oldukça ayrıntısız olan bu kırmızı kabartma bezeğin yapılma amacının tıpkı yukarıda değindiğimiz at gibi bezeme amaçlı değil dönemin ölümle ilgili dinsel inancını yansıttığı düşünülmektedir. Aslan güç sembolü olup mezarda kullanılmasının sebebini mezarı koruyan, kötülükleri önleyen bir anlamı olmasındadır³⁰⁵. Bu hayvanların dışında tümülüslerde başka ortak hayvan görülmemektedir. Yukarıda da değindiğimiz üzere en fazla hayvan figürü olan Kızılbel 'de anılan hayvanların dışında boğa, geyik, köpek ve domuz vardır. Bu hayvanların hepsi bir konu içerisinde karşımıza çıkmaktadır.

Güvercin sadece Selmanlı'da karşımıza çıkmaktadır. Birçok kültürde inançlarda temizliğin, saflığın ve günahsızlığın sembolü olarak görülmektedir. Bu bağlamda güvercinler günahsızların ruhları olarak da düşünülmektedir³⁰⁶. Bununla

---

³⁰² Sivas, 2010: 339.

³⁰³ Sivas, 2010: 342.

³⁰⁴ Summerer, 2010: 181.

³⁰⁵ Sivas, 2010: 341.

³⁰⁶ Ürkmez, 2012: 299.

birlikte genel olarak ölümden sonra ruhun bir güvercine dönüştüğüne inanılmaktadır³⁰⁷.

Kline yüzeyleri üzerinde hayvanlar, Aktepe ve Karaburun II Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır(Tablo.24). Hayvan olarak Aktepe Tümülüsünde at, geyik/buzağı?, boğa ve aslan karşımıza çıkmaktadır. At, boğa ve aslanın sadece taslak kazıma çizgiler korunduğu için detayları hakkında bilgi elde edilememektedir. Ancak geyik/buzağı olacağı düşünülen hayvan dışındaki anılan hayvanlar, anlaşılabilirdiği kadarıyla bir konu içerisinde gösterilmişlerdir. Nitekim geyik/buzağı taban kısımlarında olup klineye kaide görevi yapmaktadır. Karaburun II Tümülüsü klinesinde horoz,köpek, tavuk, keklik karşımıza çıkmaktadır. Anılan hayvanların bütün anatomik ve renk detayları oldukça özenli şekilde yapılmıştır. Bu hayvanlar bu konu içerisinde değildir. Ancak bir mezar yapısı içerisinde resmedilmesi sebebiyle nekrolojik semboller olarak nitelendirilebilir³⁰⁸. Horoz figürü, Antik Çağlarda ruhların rehberliği özelliğine sahiptir. Ölü'nün ruhunu ahirete götürdüğüne ve yeniden doğuşun bir ifadesi olarak ölü'nün gözlerini orada yeniden açtığına inanılıyordu. Bu inanışla bağlantılı olarak, arkaik toplumlarda, kötü ruhları defetmek için ölü yatağına horoz bağlanmaktaydı³⁰⁹. Köpek figürü birçok kültürde sadakat, güven ve dostluğun sembolü olarak görülmüştür³¹⁰. Cenaze geleneklerinde klineye bir köpek bağlandığı bilinmektedir. Bunun kötü cinlerin(demon) ölü'nün ruhundan uzak tutulduğu düşünülmektedir³¹¹. Bu bağlamda Karaburun II klinesi üzerinde görülen horoz ve köpek figürlerinin kötü ruhları defetmek için kline yatağına bağlanması geleneği ile ilgili olduğu düşünülmektedir³¹². Lahit üzerinde sadece Çingene Tepe'de görülen hayvanlar ise domuz, geyik, köpek ve at figürleridir. Bu figürlerin hepsi konu anlatımı içerisinde.

Karışık yaratıklar, mimari yüzeylerde Tatarlı ve Kızılbel Tümülüslerinde , kline yüzeylerinde ise Harta ve Lale Tepe Tümülüslerinde görülmektedir. Tatarlı ve Kızılbel'de görülen karışık yaratıklar konu içerisinde gösterilmiştir. Tatarlı'da görülen kanatlı sığırlar renkleri kırmızı ve siyah arasında değişir.Sürü şeklinde gösterilen bu hayvanların detayları şematik olarak verilmiştir. Kanatları yine

---

³⁰⁷ Ürkmez, 2012: 299.

³⁰⁸ Ürkmez, 2012: 290.

³⁰⁹ Ürkmez, 2012: 291.

³¹⁰ Ürkmez, 2012: 293.

³¹¹ Ürkmez, 2012: 294.

³¹² Ürkmez, 2012: 295.

kırmızı ve siyahtır. İki figürde görülebildiği kadarıyla toynakları kırmızı renktedir. Kanatlı sığırlarla aynı frizde olan iki başlı köpek siyah renkte yapılmıştır. Üzerindeki detaylar ise kırmızıdır. Kızılbel Tümülüsünde Gorgonlar ve Medusa karşımıza çıkmaktadır. Bu figürler konu içerisinde karşımıza çıkmaktadır.

Kline üzerinde karışık yaratık olan sfenksler Lale Tepe ve Harta Tümülüslerinde karşımıza çıkmaktadır. Lale Tepe'de arka klinenin ön uzun cephesinde görülmektedir. Sfenksler çizgisel yapılmıştır. Harta'da ise klinenin ayakları sfenksdir³¹³. Genel olarak sfenksler mitolojide ölü taşıyıcıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Yakınoğu kapı ve kale koruyucuları olarak düşünülen sfenksler mezarın koruyucu gibi anlamlar taşımaktadır³¹⁴.

4.5. Bezeme Konuları

4.5.1. Günlük Yaşam

Mezar odasındaki duvar resimler kompozisyonlu yani konu anlatımlı olarak yapılmıştır. Resimlerde figürlerin saç, yüz, kıyafet, hareket ve duruşlarından, betimlemelerin belli geleneklere bağımlı olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Konumuz kapsamında yer alan tümülüslerdeki resimler çoğunlukla frizler üzerine yapılmıştır. Duvar resimlerinde belirleyebildiğimiz konular; Cenaze Korteji (Ekphora), Savaş, Alay (Prosession), Ziyafet, Mitolojik, Av, Spor, Dans, Kült, Kurban sahnelerinden oluşmaktadır.

4.5.1.1. Cenaze Kortej Sahnesi (Ekphora)³¹⁵

İncelenen Tümülüsler arasında Tatarlı ve Karaburun II'de cenaze korteji sahneleri görülmektedir³¹⁶.

Kortej sahnesi Tatarlı'da Doğu duvar I. frizde yer almakta olup sahnede toplam 21 insan, 16 at ve araba figürü bulunmaktadır. Friz muhtemelen daha fazla

---

³¹³ Baughan, 2008: 68.

³¹⁴ Baughan, 2008: 68.

³¹⁵ *Ekphora* : Cenazenin mezara götürülüşü. Şahin, 1996: 151.

³¹⁶ Harta Tümülüsü mezar odasında kaçak kazılardan sonra Manisa Müzesi Müdürlüğü tarafından yapılan kurtarma kazılarında üzerinde kadın ve erkeklerden oluşan cenaze korteji sahnesinin bazı parçaları ele geçmiştir. Mevcut durum itibarıyla ulaşılamayacağı ve sahnelerin yorumuna farklı katkı taşımayacağı için bu bölümde tartışılmayacaktır. Dedeoğlu 1996, fig. 11-13.

figür içermekteydi. Çünkü Münih'ten gelen parçalar yerleştirildiğinde yaklaşık 20 cm'lik bir eksiklik kalmıştır. Bunun yağlama ve kesim sırasında meydana gelmiş olabileceği düşünülmektedir³¹⁷ (Res.77).

Kortej sağdan sola ilerlemektedir. Sahnede iki benzer kompozisyon tekrarlanmıştır: Birden fazla yaya ve atlı iki araba eskortluk etmektedir. Kortejde yer alan katılımcıların çoğu kırmızı keçe başlık/tiara ve önünde beyaz veya siyah uzun şerit bulunan bir ceketten oluşan Pers tipi kıyafetler giymişlerdir³¹⁸. Kortej elinde ucunda top gibi bir nesne olan uzun bir mızrak (?) tutan yaya ile başlar. Bu yayayı da iki binicisiz ata eşlik eden yayalar izlemektedir. Atların ilki gri olup üzerinde ucu öne kalkık kırmızı kadın eyeri bulunmaktadır. Gri olan ikinci atın ön yeleleri İran geleneğine benzer şekilde külâh gibi bağlanmıştır³¹⁹. Bu atın üzerinde büyük bir siyah örtü vardır. Yanında yürümekte olan yayanın eli ise hayvanın sırtındadır. Bu iki at sürücüsünü başka bir yaya takip etmektedir olup arkasında birinci araba yer almaktadır. İki at tarafından çekilmekte olan araba büyük kırmızı tekerlekli ve gridir. Arabayı çeken atların boyunları üzerinde püskül ve kırmızı top demetleri gibi süsler vardır. At dizginlerinin araba kasasının önüne bağlanmıştır. Araba kasasının kavisli parapeti ve kenarları önce boyasız bırakılmış, sonra siyah ve kırmızı noktalar yapılmıştır. Noktalar çivileri temsil etmekte olup bir mıhlama tekniği uygulanmıştır³²⁰. Araba üzerinde yakası kürklü, kollu beyaz bir mantolu ve başında tiaralı bir erkek oturmaktadır (Res.78). Kıyafeti Medlerle bağlaştırılan *kandys* in basit bir benzeridir³²¹. Bu figürün kortejde görülen diğer figürlerden daha büyük ölçekte yapılması ve onun arkasından gelen üç mızrakçı ile gösterilmesi yüksek statüsüne bir vurgu olabilir³²². Mızrakçılar, mızraklarının uçlarını aşağı gelecek şekilde taşımaktadır³²³ (Res.79). Arabanın arkasındaki ilk mızrakçı, öne uzattığı sağ elinde küçük boyutlu bir nesne taşımakta olup bunun

---

³¹⁷ Summerer, 2010: 159.

³¹⁸ Summerer, 2010: 165.

³¹⁹ Summerer, 2010: 165.

³²⁰ Summerer, 2010: 165.

³²¹ Kandys için Bkz. Thompson, 1965: 121- 122.

³²² Summerer, 2010: 165- 167.

³²³ Herodotos, Pers ordusunda mızraklarını ters taşıyan askerleri "ölümsüzler " diye adlandırmaktadır. Bkz. Herodotos 7-55. Ayrıca ölümsüzlerin mızraklarının arka uçlarında altın nar veya altın elmalar bulunan bezemeler vardı: Bkz. Herodotos 7-41. Bunların Tatarlı frizinde olup olmadığı ahşap yüzeyin bu kısımda aşınmış olması nedeniyle belli değildir. Benzer ters mızrak taşıma şekli Geç Asur kabartması parçasında bulunmaktadır. Bkz. Tallis, 2005: 215. fig.62. Persepolis şehir surları tablet arşivinden edilen bilgilere göre mızrakçılar kralın koruyucuları ve yol kontrolü ya da seyahatlerde eskort olarak da görev yaparlardır. Bkz. Henkelman 2002: 1-35. Ancak bir korteje eskortluk yapan mızrakçılar Tatarlı dışında sahnelerde görülmez.

bir yelpaze olabileceğini düşünölmektedir³²⁴. Ancak mevcut durumu itibariyle ne tür bir nesne olduğunu belirlemek zordur. Friz üzerindeki kortej başka bir binici okçu bölüğü ile devam etmektedir(Res.80). Pantolonlu ve kırmızı başlıklı biniciler, *gorytos*³²⁵ denilen sadak taşırlar.

Frizden kesilerek ayrılmış olan ikinci bölümde kortej ,bir yük atını süren yaya ile devam etmektedir(Res.81). Beyaz yük atının üzerinde kırmızı bir kadın eyeri ve onun üzerinde yarım daire şeklinde bir kapağı olan bir sandık bulunur. Kortejin ikinci odak noktasını bezemeli, üstü kapalı bir araba oluşturmaktadır. Bunu beyaz ve kırmızı renklerde dört at çekmektedir. Öndeki arabada olduğu gibi burada da atların alınlarında kırmızı bantlar ve sallanan püskülleri bulunmaktadır. Atların omuzları ve arkalarında kemer ve yuvarlak disklerden oluşan koşum takımları vardır. Araba kasasının üst kısmı yarım daire şeklinde kapanmış olup tekerleği sekiz ispitlidir. Araba kasasının etrafında görölen kırmızı ve siyah noktalarla belirtilen çiviler, arabanın ahşap yapısının göstergesi olmalıdır³²⁶. Arabanın sürücüsünün gövdesi, pantolonu temsil eden , içi zikzaklı bir dikdörtgenden oluşmaktadır(Res.83). Diğer erkeklerde olduğu gibi şapkasının üzeri yuvarlatılmış ve kırmızıdır. Kırmızı ve siyah olarak ayrılmış dizginleri sanki dirsekleriyle tutar gibi görölmektedir³²⁷. Bu arabayı dört kadın takip etmektedir. Kıyafetleri ve kolyeleri renklendirilmemiştir. Kortej süvariden oluşan bir bölökle sonlanmaktadır(Res.84).

Kortej sahnesinin göröldüğü bir başka tümölös Karaburun II 'dir. Güney duvar üzerindeki frizde görölen kortej sağdan sola ilerlemektedir (Res.191). Sahnede 7 insan, 4 at ve arabalar yer almaktadır. Korteje binicisiz olarak ilerleyen yeke ve kuyruğu mavi, gövdesi siyah olduğu anlaşılan bir at liderlik eder. Atı kırmızı uzun kollu kısa kıyafet ve beyaz tiara takmış, elinde küçük bir kırbaç olan bir yaya takip etmektedir. Atın sırtında açık kırmızı renkte ,ön kısmı yuvarlak olarak yükselen, arka kısmı oval şekilde sona eren bir eyer vardır. Baş ve boynu korunmamış olmasına rağmen, öndeki at gibi binicisiz olduğu görölmektedir. Atın arkasında kırmızı tiaralı, beyaz tunikli, kırmızı küçük kırbaçlı bir diğer yaya gelmektedir. Sağ elindeki kırbaçtan seyis olduğu düşölen bu yayanın arkasında iki

³²⁴ Summerer, 2010: 167.

³²⁵ Gorytos , Yunanca'da yay ve okun içine konulan okluğun adıdır. Summerer, 2010: 139.

³²⁶ Summerer, 2010: 169.

³²⁷ Göröldüğü kadarıyla ressam bu resmi yapmakta biraz zorlanmış gibidir. Muhtemelen elindeki modelde böyle bir arabacı mevcut değildi ve bu figürü atların kuyrukları ve araba kasasının arasında kalan dar kısma sıkıştırarak kendisinin eklediği düşünölmektedir. Summerer, 2010: 169.

at tarafından çekilen bir araba yer almaktadır. Savaş arabasına benzeyen iki tekerlekli bu arabanın içerisine yerleştirilen taht üzerinde uzun sakalı erkek oturmaktadır. Beyaz tiara, uzun kollu mor tunik ile sırtına aldığı yan kenarları kürklü *kandys* giymektedir. Sol eli yumruk olarak dizi üzerinde duran figürün sol eli bilekten dönerek yukarı kalkmış avuç içi kendisine dönüktür. Vücudunun sağ tarafından çıkmakta olan bir ipi tutmaktadır. Bu arabayı iki yaya izlemektedir. Öndeki beyaz arkadaki kırmızı tiara giymiş olan figürlerin üzerinde uzun kollu tunik vardır. Bu iki yayanın ortadaki soylunun hizmetkarları olduğu öndeki figürün sağ eliyle arabaya dokunmasından anlaşılmaktadır³²⁸.

Karaburun II ve Tatarlı kortej sahneleri benzerdir.. Her ikisinin sahnesinde de çok fazla kişi görülmektedir. Figürler sakın bir şekilde aynı yöne doğru hareket etmektedir. Figürlerin kimisi serbest bir şekilde yürürken kimisi de ellerinde bazı nesneler taşımaktadır. Kortejlerde atlar ya bir yaya ile ya da üzerinde oturan binicileriyle görülmektedir. Sahnede çoğunlukla erkekler görülmekle beraber, kadınlar yalnızca Tatarlı'da yer almaktadır. Genel olarak figürler incelendiğinde Karaburun II'deki figürlerin Tatarlı'daki figürlere göre daha büyük ölçekte yapılmış olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Karaburun II'deki figür detayları daha iyi seçilebilmektedir.

Anılan sahnelerinin benzerini Anadolu'da Propontis Bölgesi'nde ele geçen Bursa 8500, İstanbul 5764, İstanbul 5763, İstanbul 5762 Pers etkili stellerde ayrıca Sidon'da ele geçen Ağlayan Kadınlar Lahdi gibi mezar anıtları üzerinde de görmekteyiz.

Bursa 8500 steli³²⁹ İÖ 6.yüzyıl sonlarına tarihlendirilmektedir. Yukarıdan aşağı doğru hafifçe daralan forma sahip olan stelin anthemionun altında başlayan gövdesi, figürlü üç friz ve üç satır Aramca yazıttan oluşur. Üst frizde ziyafet sahnesi, orta frizde kortej sahnesi, alt frizde ise av sahnesi betimi bulunmaktadır. İçerik açısından konumuz kapsamında olan orta frizdeki kortej sahnesin figürler sola doğru ilerlemektedir. Sahnede bir erkek tarafından götürülen iki atın çektiği kapalı araba ve arabanın hemen arkasında üç kadın vardır. Başında tiara bulunan erkek bir eliyle atların dizginlerini tutar diğer eliyle de stelin pervazına dokunmaktadır. Arabanın hemen arkasında duran ilk kadın bir eliyle kapalı arabaya dokunmaktadır.

---

³²⁸ Polat, 1998: 221.

³²⁹ Polat, 1998: 13.

İstanbul 5764 steli ³³⁰İÖ 5.yüzyıl ortalarına tarihlendirilmekte olup aşağıdan yukarı geniş bir forma sahiptir. Stelin gövdesinde iki friz halinde figürlü sahneler vardır. Anılan frizlerin altında Aramca yazıt yer almaktadır. Frizler üzerindeki sahnelerin birbiriyle ilişkisi olduğu düşünülmektedir³³¹. Üstteki frizde figürlerin yalnızca baş ve ayakları korunmuştur. Sahnede soldan sağa ilerleyen figürler vardır. En sağda binicisiz bir at ve yanında erkek bulunmaktadır. Arkasında başında tiara olan erkek yer almaktadır. Erkeğin elleri göğsünün hizasında olup yumruk şeklindedir. Bu erkeği tiara giymiş iki erkek daha takip eder. Anılan bu figürlerin elleri tıpkı önündeki erkek gibi olup yumruk şeklindedir. Alttaki frizde sağa doğru ilerleyen figürler yer almaktadır. Sahnede koç başlı iki at tarafından çekilen kapalı araba ve arabanın hemen arkasında iki erkek bulunmaktadır. Figürlerin elleri yukarıda bahsettiğimiz diğer figürler gibi göğüs hizasında olup yumruk şeklindedir.

İstanbul 5763 steli İÖ 5 yüzyıl ortalarına tarihlendirilmektedir³³². Bu stel üzerinde iki friz bulunmakta olup alttaki friz ziyafet sahnesi, üstteki friz kortej sahnesidir. Konumuzun içeriği kapsamında olan üst frizde sağdan sola ilerleyen iki at tarafından çekilen kapalı araba ve arkasında uzun kıyafet giymiş iki yaya yer almaktadır. Atların başı koç başı şeklindedir. Kapalı arabanın hemen arkasındaki kadın yukarıya doğru kaldırdığı eliyle arabaya dokunur şekilde betimlenmiştir. Anılan kadının arkasındaki kadın ise aynı şekilde kaldırdığı eliyle bir nesne tutmaktadır.

İstanbul 5762 steli tıpkı İstanbul 5763 stelindeki gibi benzer bir kortej sahnesi yer almaktadır. Tek frizli olan stelin üzerindeki sahne sağdan sola ilerlemekte olup kapalı arabayı iki yaya kadın takip etmektedir.

Ağlayan Kadınlar lahdinin³³³ kapağının uzun kenarında konumuz olan kortej sahnelerinin benzeri yer almaktadır. Sahnenin iki ucunda ayakta duran figürler bulunmaktadır. Sahne birer at götüren iki yaya ile başlamaktadır. Ardından dört atın çektiği bir araba gelmekte olup arkasında da dört atın çektiği kapalı araba gelmektedir. Bu arabanın önünde bir yaya yer almaktadır. Arabanın arkasından ise bir yaya ile binicisiz bir at gelmektedir.

---

³³⁰ Bernand, 1969: 17-29, fig.1-2.

³³¹ Borchhardt, 1968: 193 vd. : Tappeiner, 1986: 90. :Nolle, 1992: 89

³³² Polat, 1998: 24.

³³³ Weller, 1970: 219- 277. pl. 1- 4.

Yukarıda sözü geçen mezar anıtlarında görülen kortej sahnelerinin figür sayısı ve motif farklılığı vardır. Steller üzerinde figür sayısı daha az iken anılan diğer mezar anıtlarındaki sahnelerde daha kalabalıktır. Bunun sebebinin ise stel üzerindeki yerin darlığından dolayı bazı figürlerin ihmal düşünülmektedir³³⁴. Nitekim figür sayısı ve motiflerde farklılığa rağmen mezar anıtlarındaki kortej sahneleri kompozisyon ve ikonografik açıdan büyük benzerlik taşımaktadır³³⁵. Birçok araştırmacı bu sahnelerin belirli bir toplumsal olayı temsil ettiğini düşünmektedir. Ancak bunun ne gibi bir kortej temsil ettiğine dair fikir birliği yoktur. Cenaze korteji üzerine yoğunlaşan yorumlar dışında askeri ya da sivil seyahat sahnesi veya ahiret yolculuğu olarak önerilerde bulunmaktadır. Bu önerileri bilim adamlarının ortaya attığı savları detaylı olarak inceleyecek olursak; ilk olarak cenaze korteji daha çok kabul görmüş gibi gözükmemektedir³³⁶. Sebeplerin bazılarını göz atacak olursak; değindiğimiz üzere Ağlayan Kadınlar Lahdinin uzun cephesindeki yas tutan kadın figürlerinin ancak cenaze korteji ile ilişkisiyle açıklanabileceğidir³³⁷. Bununla birlikte anılan sahnelerinin hepsinin mezar anıtı üzerinde betimlenmiş olması, öte yandan Lidya, Frigya'daki bazı tümülüslerin giriş koridorlarında ve mezar odalarında bulunan tekerlek ve koşum takım parçaları gibi araba kalıntılarının sahnelerde görülen kapalı arabaya atıf yaparak cenaze töreni sırasında rol oynamış olduğuna işaret ettiğini düşünerek cenaze korteji olabileceği düşünülmektedir.

Cenaze korteji görüşünde hem fikir olan bilim adamları bir cenaze olması gerektiği için bütün sahnelerde görülen ve önemle vurgulanan kapalı arabayı cenaze arabası olarak yorumlamıştır³³⁸. Sahnenin yorumlanmasında birincil önem teşkil eden bu kapalı arabanın üzerindeki yükü ve sahnedeki figürleri oranlayan Reinach, bu kutunun içerisine ölünün sığamayacağını belirterek, bunun ölünün küllerinin konulduğu kutu olarak yorumlamıştır³³⁹. Öte yandan Mellink, Karaburun II'de lahdin ele geçmemesinden yola çıkarak bunun hediyelerin taşındığı kutu olduğunu ve kutunun kırmızı bir örtüyle örtüldüğünü düşünmektedir³⁴⁰. Ancak İstanbul 5764 steli üzerindeki kortej sahnesindeki kapalı araba üzerinde yer alan İon sütuncuğunun, Samos'ta ele geçen lahit ile benzerliği

---

³³⁴ Polat, 1998 :212.

³³⁵ Summerer, 2010: 169.

³³⁶ Bkz. Ateslier, 2002. : Summerer, 2007 ve 2008.

³³⁷ Summerer, 2010: 1969

³³⁸ Weller, 1970; Fleischer 1983.

³³⁹ Hamdy-Reinach, 1892: 251.

³⁴⁰ Mellink, 1973: 297.

bunun bir lahit olduğu şeklinde görüşlere ağırlık kazandırmıştır³⁴¹. Ancak Weller, mermer veya taş lahdin ağır olduğunu düşünerek, araba üzerindeki bu yükün ahşap bir lahit olması gerektiğini ileri sürerek ağırlık sorununa çözüm getirmeye çalışmıştır³⁴². Öte yandan lahit konusunda başka bir sorun ise arabanın boyutları göz önüne alındığında bunun bir lahdi taşıyamayacak kadar küçük olduğudur. Weller, izleyicinin lahdi yalnız kısa tarafından gördüğü ve lahdin arabanın enine doğru uzatıldığını öne sürmüştür³⁴³. Bu yorum kısmen kabul görmüş, kısmen de bu açıklamada bazı değişiklikler yapılmıştır³⁴⁴. Buna göre arabanın üzerinde lahit veya tabut yoktur, ahşap cenaze arabası kasasının üzerine enlemesine uzatılmış ve arabanın üzeri branda ile kapatılmıştır³⁴⁵. Tatarlı'daki kortej sahnesi üzerinde araba kasasının ve üzerindeki yarım daire şeklindeki bölümün iki ayrı parçadan yapıldığı görülmektedir. Kasanın kenarının mihlanmış olması arabanın ahşap olması gerektiği tezini desteklemektedir. Ancak yarım daire şeklindeki üst kısmın ne gibi bir materyalden yapılmış olduğunu hakkında somut bir veri yoktur. Summerer'a göre, bu bir ahşap kapak ya da branda olabilir. Bu nedenle Tatarlı'daki kortej sahnesi üstü brandayla örtülmüş bir cenaze arabası yorumunu kanıtlamak için yeterli değildir³⁴⁶.

Bununla birlikte kapalı arabanın cenaze arabası olduğu yorumları kabul edildiğinde başka bir sorun açığa çıkmaktadır. Sadece Tatarlı ve Karaburun II' de görülen ikinci araba üzerindeki oturan şahsın kim olduğudur. Karaburun II' de *Kandys* giymiş soyluluğu vurgulan bu figürün hareketsiz ve donuk havası sol elinde tuttuğu ipi birleştirerek bu figürü İskitlerde olduğu gibi ölen kişinin cesedinin araba üzerindeki tahta bağlanarak korteje katıldığı ileri sürülmektedir³⁴⁷. Ancak figürün kıyafetinden çıkan ipi tutma şekli Persepolis Apadana kabartmalarındaki bazı figürlerde karşımıza çıkmaktadır³⁴⁸ (Res.193). Bu benzerlikten yola çıkarak bunun ölü değil de yaşayan bir kişi tarafından yapılan bir hareket olduğunu öne sürmüştür³⁴⁹. Fleischer, şahsı ölen kişinin halefi olarak yorumlar³⁵⁰. Polat ise benzer yorum yaparak ölen kişinin babası ya da ölen kişinin

³⁴¹ Freyer-Schaunenburg, 183-184,Taf.76,; Jacobs, 1987: 49- 51.

³⁴² Weller, 1970: 224.

³⁴³ Weller, 1970: 225- 227.

³⁴⁴ Fleischer, 1983: 47- 54.

³⁴⁵ Calmeyer, 1993: 12 , Ateşlier, 2002: 77- 95.

³⁴⁶ Summerer, 2010: 169.

³⁴⁷ Polat, 1998: 221.

³⁴⁸ Schmidt, 1953, pl. 51,57, 72.

³⁴⁹ Polat, 1998: 222.

³⁵⁰ Fleischer,1983:51-52

himayesinden bir kişi yani yakını olabileceğini düşünmektedir³⁵¹. Summerer, Hitit metinlerindeki ölünün heykelinin bir arabada taşındığından yola çıkarak ölünün heykeli olabileceği yorumunu ortaya atmıştır³⁵². Ancak kendisinde Pers/Frig ikonografisini Hitit metinleriyle bağdaştırmanın yöntem olarak sorun teşkil edeceğini düşünmesine karşın, bu gibi geleneklerin uzun zaman içerisinde korunmasının mümkün olabileceğini ileri sürmektedir³⁵³.

Sahnelerin yorumlanmasında bir başka soru ise incelediğimiz sahnelerin kapalı arkasında bulunan sayıları değişmekte olan kadınların kimliğidir. Tatarlı, Bursa Sultaniye, İstanbul 5763, İstanbul 5762'de görülen kadınlar yukarıya kaldırdığı eliyle arabaya dokunur vaziyettedir. Kadınların ise ölünün yakınlarından birini simgelediği düşünülmektedir³⁵⁴. Summerer, yukarıda da değindiğimiz üzere Hitit cenaze törenlerinde yer alan *taptara* denilen yaşlı ve bilge kadınların varlığını hatırlatarak gerek oturan şahıs gerekse kapalı araba arkasındaki kadınların yorumlanması tarafınca açıklık getirmeye çalışmıştır.

Yukarıda da söz ettiğimiz gibi son zamanlarda bazı bilim adamları cenaze korteji yorumuna karşı çıkmaktadır. Kortejin anlam açısından kilit noktası olan kapalı arabayı, Antik kaynaklarda *harmamaksa* olarak adlandırılan seyahat aracı olabileceğini ileri sürmektedir³⁵⁵. Öte yandan yine Antik kaynaklardan edinilen bilgilerden Pers ordusundaki komutanların ailelerini seferlere götürdükleri bilinmektedir³⁵⁶. Bu bilgiler doğrultusunda kapalı araba harem aracı olarak düşünülür ve sefere çıkan komutanın ailesinin taşındığı bir araç olarak açıklanılır³⁵⁷. Bu bağlamda kapalı araba ve kadınlar olan kortej sahneleri Pers ordusundaki soyluların yüksek statüsünü genel anlamda ortaya koymak için kullanıldığı öne sürülmektedir³⁵⁸. Başka bir yoruma göre, açık arabada mezar sahibi, kapalı arabada ise gözlerden uzak tutulan eşi seyahat ettiğidir³⁵⁹. Tatarlı

³⁵¹ Polat, 1998: 225.

³⁵² Summerer, 2010: 169, Summerer, 2008: 281.

³⁵³ Summerer, 2010: 169.

³⁵⁴ Ateslier, 2002: 82.

³⁵⁵ Herodotos, 7. 41. , 7,83. : Ksenophon, 78.4.

³⁵⁶ Bkz. Herodotos, 7 39. Pers komutanı Kserkes'in Yunan seferine giderken ailesi ve yakınlarını götürdüğü yanına götürdüğü bildirmektedir.

"Yüreği tiksinti ile dolan Kserkses şu sözlerle cevap verdi: "Alçak! Yunanistan seferine ben kendim giderken, oğullarımı, kardeşlerimi, yakınlarımı ve dostlarımı götürürken, sen nasıl oluyor da oğullarından birisi için böyle bir şey düşünebiliyorsun, sen ki benim kölemsin! ..."

³⁵⁷ Borchhardt, 2002: 95.

³⁵⁸ Summerer, 2008: 280.

³⁵⁹ Nolle, 1992: 88-92.

korteji inceleyen Draycott'ta sahnenin soylu seyahati ile yakın ilişkisi olduğu görüşündedir³⁶⁰. Ayrıca kortejdeki Pers askeri etkisine dikkat çekmektedir³⁶¹. Gerçekten de diğer mezar anıtlarıyla karşılaştırıldığında mızrakçılar, okçular, süvariler gibi askeri ikon vurgusunu sadece Tatarlı kortejinde görmekteyiz. Bu bağlamda Draycott, Tatarlı frizindeki sahnenin Pers etkisinde askeri bir kortej olabileceğini düşünmektedir. Ancak bunun illa ki bir sefer çıkış anlamına geleceğini düşünmemektedir³⁶².

Seyahat sahnesi yorumunun farklı bir açıdan modellemesi Karaburun II için Mellink tarafından yapılmıştır. Mellink, Karaburun II'deki dimdik duran şahsın kıyafetinden çıkan ipi tutma hareketinin, Persepolis Apadana kabartmalarında bir jest olarak görülmesinden yola çıkarak bunun bir cenaze korteji olmadığını, ölen kişinin yaşamından alınan bir seyahatin canlandırıldığı sonucuna varmıştır³⁶³. Ancak steller üzerindeki sahneler ile yakın benzerliğinin inkar edilemeyeceğini belirtir³⁶⁴.

Sahnelerin yorumundaki yeni bir görüş ise, Ahiret Yolculuğu olmasının mümkün olabileceğidir. Summerer, Etrüsk mezar alay sahneleriyle değindiğimiz kortej sahnelerini karşılaştırarak böyle bir öneri sunmuştur³⁶⁵.

Yukarıda da değindiğimiz üzere gerek konumuz olan Tatarlı ve Karaburun gerekse de anılan diğer mezar anıtları üzerinde görülen kortejlerin yorumlanması genel olarak cenaze ile ilgili olduğu yönündedir. Nitekim Anadolu mezar anıtları üzerinde temsil edilen bu kortejlerde görülen tekrarlanan sembolik motiflerin ne anlama geldiği hala çözülememiş olsa da gerçek yaşamda yapılan cenaze törenlerini yansıtır olabilir.

4.5.1.2. Alay sahneleri (Prosession)

İncelenen tümülüsler arasında Kızılbel, Harta ve Aktepe Tümülüslerinde çeşitli türde alay sahneleriyle ilişkili olabileceği düşünülen bazı figür ve sahneler görülmektedir.

---

³⁶⁰ Draycott, 2011: 57.

³⁶¹ Draycott, 2011: 58- 59.

³⁶² Draycott, 2011: 58.

³⁶³ Mellink, 1973a: 357.

³⁶⁴ Mellink, 1973a: 357.

³⁶⁵ Summerer, 2010: 173.

Kızılbel Tümülüsünde Kuzey duvar V.friz (10-12 no.lu blok), IV.friz (7-10 no.lu blok), II.friz (4-6 no.lu blok)lerde alay sahneleri yer almaktadır. Doğu duvarının en üstteki IV.frizde (7-9 no.lu blok) sağa doğru ilerlemekte olan askerlerden oluşan alay sahnesi yer almaktadır. Anılan sahne kuzey duvar V.frizden başlayan ve IV.frizin doğu duvarındaki devamıdır.. Kuzey duvar V.frizdeki sahnede sola doğru ilerleyen atlılar bulunmaktadır. 10 atlı figürünün olması gerektiği halde sadece beş figür kısmen korunabilmiştir. Bazı renk ayrıntıları seçilebilen at figürlerinden anlaşıldığı kadarıyla atların yele ve kuyrukları mavi olup eyerlerinin iç kenarı zikzak bezemeli bordürlüdür. Sahnede en iyi korunan figür dördüncü binicidir. Ancak onun da kalabilen izlerden sadece mantosu seçilebilmektedir.

V. frizin altında olan IV. frizde ise sahnede soldan sağa ilerleyen figürler görülmektedir. En solda sakallı yaşlı bir erkek yer almaktadır. Bu figürün atların bakıcısı olabileceği düşünülür. Hemen önünde ise yan yana duran iki adet at bulunur. Atların önünde de arka arkaya ilerlemekte olan iki figür daha yer alır. Birinci figürün başı korunmuş olup sakalsız ve genç görünümündedir. İkinci figürün ise başı tamamen kaybolmuştur. Anılan bu iki figürden sonra elinde yelpaze tutan başka bir figür vardır. Bu figür tahtta oturan figürün hemen arkasındadır. Yelpaze tutulması ve tahtta oturması sebebiyle bu figür önemli bir kişi olarak yorumlanabilir. Bu figürün de maalesef çok az ayrıntısı seçilebilmektedir. Başında sadece gözünün bir kısmı ve ağzı bellidir. Ayrıca omzundaki khiton parçası ve uzun saçları da kısmen korunmuştur. Tahtta oturan bu önemli figürün hemen önünde yerde oturmakta olan hymatinon giymiş bir figür vardır. Bu figürün de sadece kırmızı konturları görülmektedir. Elleri tahtta oturan önemli kişinin sağ eline doğrudur. Bu el ele tutuşma değildir. Yalvarma hareketine benzeyen bir pozisyonudur. Bu figürün arkasında ise sağa doğru hareket halinde olan dört figür daha görülür. İlk figür kalkan ve mızrak taşımaktadır. Baş kısmında miğferinin konturları bellidir. Ayrıca figürün gövde zırhının altında kısa tuniği görülür. Bacaklarında ise uyluk kemiği koruyucusu dizinin üstüne kadar çıkmaktadır. İkinci figür ilk figürüne benzeyen fakat daha az korunmuş olan gövde zırhı giymektedir. Bu figürden sonraki iki figürün korunma durumları oldukça kötüdür. İlk figür tunikli olup üzerinde profili görünen bir zırh giymekte ve de elinde kalkan tutmaktadır. Bununla birlikte sakal ve uzun saçından bazı izler korunmuştur. İkinci figür ise sorguç ve kuyruklu miğfer takmıştır. Vücudunun çok az ayrıntısı belli olan bu figürün elinde kalkan ve mızrağı vardır.

Kuzey duvarın IV.frizindeki alayda yer alan kalkan ve mızrak taşıyan savaşçılardan oluşan grubun benzeri doğu duvar IV. friz de görülür. Mellink, kuzey duvar IV.frizi boustraphedon tarzda yorumlayarak sahnenin aynı duvarın II.frizinde devam etmesi gerektiği düşünür. Ancak II.frizde bazı nesneler taşıyan kadınlar ve çıplak erkeklerden oluşan alay sahnesi ile bağlantılı olmasından çok doğu duvar IV.friz ile ilişkili olmalıdır³⁶⁶.

Doğu duvar IV.frizde solda iki atın çektiği araba ve önünde kalkan ve mızrak taşıyan savaşçılardan oluşan sahne yer almaktadır. Arabanın sadece tekerleği korunmuştur. Muhtemelen arabacı atlara doğru eğilmiş vaziyettedir. Arabanın önünde ise dört savaşçı sağa doğru hareket etmektedir. Profilden gösterilen birinci savaşçı miğferli olup. sağ elinde mızrak sol elinde kalkan tutmaktadır Miğferli ve kalkanlı olan ikinci savaşçı kalkanını birinci savaşçıya göre biraz daha öne doğru tutar şekildedir.Bu savaşçının yüzünde göz ve yanaktan bir parça ve dudağa ait izler seçilebilmektedir Ayrıca anlaşılabilirdiği kadarıyla kısa tunik giymektedir. Birinci savaşçı gibi profilden gösterilen üçüncü savaşçı miğferli olup elindeki kalkanını ileri doğru tutmaktadır. Ağız ve burna ait izler ile kısa sivri sakal ve omza dökülen dalgalı siyah saçları kısmen korunmuştur. Ayrıca kısa tuniği ve gövde zırhından bazı alanlar seçilebilmektedir. Dirsekten kıvrık şekilde ileri doğru uzattığı sağ eliyle kalkanın üst kenarından sıkıca tutmaktadır. Ancak sağ kolunun üst kısmı ve mızrak tamamen kayıptır. Dördüncü savaşçı bir tepelikli miğferi vardır. Kalkanın sol alt kısmına doğru indirilmiş bir mızrağa ait izler görülmektedir. Ayrıca savaşçının dize doğru uyluk koruyucusu bulunmaktadır. Beşinci savaşçı ise çok az korunmuştur. Miğfer, saç, sakal, göz ve kalkanından bazı izler görülebilmektedir. Bununla birlikte aşağıda sağdan mızrağının sadece uç kısmı korunmuştur. Altıncı savaşçıya ait izler ise sadece beşinci savaşçının ön tarafında görülebilmektedir.

Yukarıda değindiğimiz üzere Kuzey duvar II. frizde de alay sahnesi karşımıza çıkmaktadır. Bu frizde 5 no.lu blok üzerinde dört kadın görülür.Kadınların baş kısımları iyi korunmamış olup bir eliyle elbise tutarken diğer ellerini başına doğru kaldırmıştır. Bu duruş başlarının üzerinde bir şey taşıyor izlenimi vermektedir. Fakat solda birinci kadının elleri yüzüne çok yakın durmaktadır. Başının üzerinde bir şey taşımaktan ziyade elini başına koymuş yas ifadesi şeklindedir. Aynı bloğun en sağında mavi siyah ten renginde çıplak erkek

---

³⁶⁶ Yılmaz, 2008: 230.

figürü kolları yukarı doğru kıvrık başının üzerinde bir nesne taşımaktadır. Benzer ten rengine sahip erkek figürleri ayrıca 6 no.lu blok üzerinde de kısmen korunmuştur. 5 no.lu üzerindeki kadınlar ile 6 no.lu blok üzerindeki erkekler tarafından bazı nesneler taşındığı kesindir. Bu bağlamda bu sahne net bir şekilde alay sahnesine işaret etmektedir. Bu alayın önünde 4 no.lu blok üzerindeki kadın figürleri ile 6 no.lu blok üzerinde oturan kadın, onun arkasında ayakta duran bir kadın ve bloğun en sağında yan yana iki at yer almaktadır. At figürü binicili ya da binicisiz olarak alaylarda neredeyse değişmeyen bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda buradaki atların varlığı alay sahnesi olduğu düşüncesini desteklemektedir. Burada ilginç olan sahnedeki oturan kadın ve onun önündeki belirlenemeyen izlerin sahnedeki işlevinin ne olduğudur. Mellink, bu frizin altında olan gemi yolculuğuyla ayrılış sahnesi olduğu kabul edilirse, 4 no.lu blok üzerinde oturan kadın kişinin yakınlarından birini temsil ettiğini düşünmektedir. Ayrıca Mellink kadının önündeki izlerin ne olabileceği konusunda birçok olası öneri sunmaktadır. İlk olarak oturan figürün karşındaki aslan/panter ya da karışık yaratık olabileceğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte farklı bir olasılık olarak kükreyen aslanın sırtındaki izlerin Chimaira'yı anımsattığını da dile getirmektedir.³⁶⁷ Antik yazarlar Chimaira'dan Likya Bölgesi'nde yaşayan soluğundan ateş püsküren bir yaratık olarak bahsetmektedir³⁶⁸. Burada Chimaria betimlemesi olması şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte diğer olasılık ise buradan yer alan figürün giydiğinin hayvan postu olabileceğidir. Bilgilerimiz olasılık dahilinde olduğu için kesin bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Ancak bu frizin altındaki frizde mezar sahibinin gemi ile ayrıldığı kabul edilirse, II.frizdeki alayın ölüyü uğurlamak üzere gerçekleştirildiği düşünülebilir. Bu bağlamda oturan kadın ölünün bir yakını olasılıklı da karısını simgelemektedir.

Geometrik dönemde Attika vazoları üzerinde görülen cenaze alayları ya da *prothesis* denilen ölünün sergilenmesi ile ilgili sahneler sıkça karşımıza çıkmaktadır. Gövde altında ise genellikle savaşçılardan oluşan bir sıra ya da gemi sahnesi yer almaktadır. Louvre 517³⁶⁹ Krateri'nde gövde üzerinde *prothesis* ve kulbu içerisinde gemi yolculuğu betimi vardır. Anılan örnekte olduğu gibi

---

³⁶⁷ Mellink, 1998: 52.

³⁶⁸ Mellink, 1998: 52.

³⁶⁹ Schweitzer, 1969: Taf. 35-36.

Geometrik Dönem'den itibaren Yunan sanatında *ekphora* ve *prothesis* sahnelerine gemi yolculuğu sahnelerinin de eşlik ettiği görülür³⁷⁰.

Kızılbel dışında Harta ve Aktepe Tümülüslerinde bazı figürlerden yola çıkarak alay sahnesinin var olacağı düşünülmektedir. Harta Tümülüsünde ele geçen figürlerin duruşları ve ellerinde kumaş taşımaları bir alayda olduklarını göstermektedir. Figür sağa doğru yürümekte olup önünde beyaz bir ata ait kuyruk korunmuştur. Pantolonu Pers stilinde ve başında tiara bulunan figürün uzun kollu tuniği uyluğa kadar uzanmaktadır. Figür sağ elinde olasılıkla bir kırbaç tutmaktadır. Anılan figür Tatarlı ve Karaburun II'de görülen cenaze korteji sahnesindeki seyis betimi ile aynıdır³⁷¹. Harta'dan geriye kalan elinde kumaş taşıyan iki figür, kısmen korunmuş olan araba ve atı götüren seyis ile bir alay sahnesi canlandırıldığı kesindir³⁷².

Alay içerisinde katlı kumaş taşıyan figürler İÖ 390/70 yıllarına tarihlenen Nereidler Anıtı'nın güney ve batı frizlerinde de karşımıza çıkmaktadır³⁷³. Kuzey frizin 895 no.lu bloğu üzerinde ellerinde katlı kumaş taşıyan Pers stili kısa tunikli ve tiaralı dört figür sola doğru ilerlemektedir. Figürleri önünde ise binicisiz at ve seyisi görülür. Hediye getiren alay³⁷⁴ olarak yorumlanan bu sahnenin en yakın benzeri Persepolis Apadana kabartmalarında görülmektedir. Burada büyük krala çeşitli hediyeler götürülmektedir³⁷⁵.

Aktepe Tümülüsünde, klineye dönük ellerinde dal tutan iki figür bir tören anını canlandırmaktadır. Fakat törenin amacı net olarak belli değildir. Alayda bulunan kadın veya erkek figürleri ya serbest olarak yürür ya da ellerinde bir nesne taşırlar. Diğer alay sahnelerinden hiç birinde dal tutma hareketi yoktur. Ayrıca Aktepe figürleri yürümekten çok ayakta durur şekildedirler.

Prothesis denilen ölünün sergilenmesi Attika'da evin içinde ölümden bir gün sonra yapılmaktaydı³⁷⁶. Bu beklemenin amacı kişinin tam olarak öldüğünü doğrulamak ve yakınlarının son olarak saygılarını gösterebilmeleri için zaman tanımaktı. Ölü, bir kline ya da bir sedir üzerinde sergilenmekteydi. Ayakları kapı

³⁷⁰ Yılmaz, 2008: 233.

³⁷¹ Özgen-Öztürk, 1996: 46.

³⁷² Yılmaz, 2008: 234.

³⁷³ Polat, 1998: 120. çiz. 7.

³⁷⁴ Polat, 1998: 296.

³⁷⁵ Schmidt, 1953, pl.35,37; Özgen-Öztürk, 1996: 66.

³⁷⁶ Şahin, 1996: 147.

yönüne gelecek şekilde yatırılıp yün kefene sarılı olan ölünün yüzü açıkta bırakılıyordu³⁷⁷. Başına genellikle *khitonien* tanrılara adanmış mersin dalından bir çelenk koyulmaktaydı³⁷⁸. Atina 1806 Amphorası³⁷⁹ ve Londra 1912.5.22.1. Kabında³⁸⁰ gördüğümüz ölüyü kutsamak için gibi ölünün başı üzerine dal uzatmak ve yatağının yanına dal bırakma prothesis geleneğidir. Bu hareketin ölünün üzerinden sinekleri kovmak üzere geliştiği düşünülür³⁸¹. Özgen, duruşlarıyla itibariyle figürlerin ellerinde tuttukları dalı zeytin dalı olarak yorumlanmıştır³⁸² Yılmaz, buradaki dal çizimlerini zeytinden çok mersin dalına benzemektedir³⁸³ Mersin dalı ya da çelengi mezar ikonografisinde sık sık karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda ellerinde mersin dalı tutmalarıyla prothesis töreninde oldukları düşünülebilir³⁸⁴.

4.5.1.3. Savaş Sahnesi

Tatarlı Tümülüsünde Münih'ten gelen ve doğu duvardan sökülmüş olan giriş parçalarının ikisi üzerinde savaş sahnesi yer almaktadır.(Res.85) Sahnede 33 savaşı, 15 at ve bir araba vardır. Fakat sahnede olasılıkla daha fazla figür bulunmaktaydı. Çünkü parçalar yerine yerleştirildiğinde sağ tarafta yaklaşık 20 cm'lik bir eksiklik vardır³⁸⁵.

Sahnede iki grup birbirine doğru ilerlemektedir. Figürlerin özelliklerinden hareketle etnik bir farkın var olduğu belirlenmiş olup soldan gelen grup Persliler sağdan gelen grubun ise İskitler olduğu düşünülmektedir³⁸⁶. Sahnenin merkezinde iki tarafın liderleri bulunmaktadır. İlk olarak Persli grubu inceleyecek olursak; anlatım modunda olan bu sahnenin merkezindeki soldaki uzun pileli ve kolları dikişli kırmızı kıyafet giymiş olan figür Persli komutandır³⁸⁷ (Res. 90). Komutan uzun sakallı ve saçları ensede toplanmış şekilde olup başında altı iki yatay bantlı

---

³⁷⁷ Şahin, 1996: 147

³⁷⁸ Şahin, 1996: 147

³⁷⁹ Ahlberg, 1971: fig. 24.

³⁸⁰ Ahlberg, 1971: fig. 45.

³⁸¹ Ahlberg, 1971: 302.

³⁸² Özgen-Öztürk, 1996: 73.

³⁸³ Yılmaz, 2008: 235.

³⁸⁴ Yılmaz, 2008: 235.

³⁸⁵ Summerer, 2010: 133.

³⁸⁶ Summerer, 2010: 141.

³⁸⁷ Uzun pileli kıyafeti Pers-Elam tipi denilen Akamenid saray kıyafetine benzemektedir. Bkz. Fakat bu tip elbiselerin yanları açıktır ve kolları sarkık şekildedir. Bu sahnede gördüğümüz gibi dikişli değildir. Bu farklılığın ise Frigyalı ressamın kıyafet hakkında kesin bir bilgiye sahip olmaması sebebiyle elindeki örneği yanlış yorumladığı düşünülmektedir. Summerer, 2010: 135.

ve üstü dişli bir taç vardır. Hafif kavisli uzun burnu ve biraz çıkık gösterilen alt dudağıyla Persli portresi özelliklerine sahiptir³⁸⁸. Persli komutan İskit liderinin karnına sağ eliyle hançer saplarken diğer eliyle de onun sakalını çekmektedir³⁸⁹. Komutanın hemen arkasından iki tekerlekli bir savaş arabası gelmektedir. Savaş arabasını iki at tarafından çekilmekte olup sekiz ispitlidir³⁹⁰. Arabanın kasası oldukça derindir ve içindeki figürlerin beline kadar gelmektedir. Anılan bu figürlerden biri süvari diğeri ise okçudur. Figürlerin ikisi *de pteryges* denilen zırh ve tiara takmıştır. Sürücü bir eliyle dizginleri tutarken diğer eliyle de bir kamçı tutmaktadır. Sahne arabayı iki sıra halinde ilerlemekte olan binici okçu bölüğü devam etmektedir. Bölük, ilk sırada dört ikinci sırada ise üç atlıdan oluşmaktadır. Tüm biniciler aynı tip kıyafet giymiş olup tiaralar ,zikzak pantolonları, siyah veya kırmızı kısa ceketleri vardır. Ancak atlarının renkleri farklıdır. Atların kafaları koç başına benzer şekildedir. Dörtncüye koşan bu atların 16 bacağının her biri perspektif şekilde gösterilmiş olup sayı açısından doğru ve özenli yapılmıştır. Kuyrukları İran geleneğine uygun olarak bağlanmıştır. Arkadaki süvarilerin elindeki yaylar önekinde süvarilerinkine göre daha basit çizilmiştir. Buda onların daha düşük rütbede olduklarını gösterdiğini düşündürmüştür³⁹¹. Sahnenin sol ucunda iki okçu bulunmaktadır. Bu piyadelerin ikisinin saç, sakal, taç ve kıyafetleri Persli komutan ile aynıdır (Res.86) Fakat okluklarını bellerinde taşımaktadır.

Sağdan ilerleyen İskit ordusu binici ve piyade okçulardan oluşmaktadır. Kıyafet ve silah açısından incelediğinde Pers ordusundaki süvarilerden farkları yoktur. Yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi İskitli lider başından okla vurulmuştur(Res.91). Onun arkasından sol kolunu havaya kaldırmış ikinci bir piyade gelmektedir. Ayrıca İskitli liderin hemen yanında yüz üstü düşmüş olan bir savaşçı da görülmektedir. Savaşçı dizleri bükük şekilde uzanmıştır(Res.91). Bu figürlerin hemen arkasında binicisiz bir at gelmektedir. Atın altında başı, sağ tarafa yönelmiş sırt üstü yatan bir savaşçı yer almaktadır. Figürün dizleri karnına doğru çekik vaziyette olup bir kolu yanda diğer kolu dirsekten bükülü ve başına dokunmaktadır. Dörtncüye ilerleyen atın gövdesine üç ok saplanmıştır. Bu atın

---

³⁸⁸ Summerer, 2010: 135.

³⁸⁹ Düşmanı öldüren Pers kahramanı motifini büyük kabartmalar ve mühürler üzerinde görmekteyiz. Ancak buradaki gibi bir insanı değil de bir hayvan veya fantastik bir yaratığı öldürdüğü görülmektedir. Ghirshman 1964, fig. 331

³⁹⁰ Bu tip ispitli araba tasvirleri Akamenid dönem sanatında mühürler üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Boardman , 2000: 5, 9-10. Ancak buradaki arabadaki yüksek kavisli araba çeki oku ve koşum takımlarının başka bir örneği yoktur. Summerer, 2010: 137.

³⁹¹ Summerer, 2010: 139.

hemen arkasından üç okçu gelmektedir(Res.93). Okçular diğer savaşçılarla aynı tip giyinmiştir. Bu okçuları yine aynı şekilde resmedilmiş olan at üzerinde iki okçu daha takip etmektedir. Sahnenin sonunda ise iki piyade ellerinde ok ve yay ile görülmektedir. İki figürde kırmızı sivri başlık giymiştir. İkinci figür ok ve yayı germiş olmasına karşın boğazına saplanmış ok ile vurulmuş ve başı hafifçe öne eğiktir. Öndeki figürün gövdesi ise hafifçe öne eğik olup okla vurulmuştur.

Karaburun II mezar odası kuzey duvarı üzerindeki frizde de savaş sahnesi yer almaktadır(Res. 186). İki hizmetkarın arkasında olan bu sahnede figürler hizmetkarlara göre daha küçük ölçekte resmedilmiş ve ters yönde ilerlemektedir. Canlı bir şekilde resmedilen bu sahne 1/4 oranındadır. Sahnede toplam sekiz savaşçı birbiriyle iç içe mücadele eden üçlü grup oluşturmaktadır. Sahnede figürlerin detayları seçilememesine rağmen kıyafetlerden yola çıkarak Persli olduğu anlaşılan savaşçıların Yunan tipi kıyafet giymiş savaşçıları yenilgiye uğrattıkları görülmektedir.

Sahne kısa mavi kıyafet giymiş bir savaşçıyla başlamaktadır. Siyah saçlı ve sakallı olan savaşçı yakalamış olduğu okçuyu mızrağıyla vurmuştur(Res.188). Sahnenin merkezinde ise sağa doğru dörtlü ile ilerleyen at üzerinde başka bir savaşçı görülmektedir. Savaşçının baş ve gövdesi korunamamış olup sadece öne uzattığı iki kolu, sakalının ucu ve bacağı görülmektedir. Bu savaşçı, mor pantolon ve uzun kollu kıyafet giymiştir. Bir eliyle atın dizginlerini tutarken diğer eliyle de mızrak tutmaktadır. Bu mızrağı hemen atın önünde yerde duran savaşçının göğsüne saplamıştır. Yerde olan bu savaşçının süslü miğfer, zırh ve kalkanı vardır. Sahne bu savaşçının arkasındaki mızrağı ve kalkanıyla ileri doğru hamle yapan başka bir savaşçı ile sağa doğru devam etmektedir. Bu savaşçı kısa kıyafetli ve üzerinde de pelerini vardır. Savaşçının önünde iki bacağı korunan başka bir savaşçı daha yer almaktadır. Bu savaşçının arkasındaki alan maalesef korunamamış olup burada sadece bir savaşçının başı kalmıştır.

Çingene Tepe Tümülüs'ünde savaş sahnesi lahdin yan kısa kenarındadır. Sahnede ayakta asker, at üzerinde savaşçı ve yere düşmüş başka bir savaş figürü yer almaktadır. Merkezdeki Persli at sırtında olup sağdaki düşen rakibine mızrak ile vurmaktadır. Sol eliyle de dizginleri tutmaktadır(Res. 17)..Uzun kollu pembe tunik üzerine kırmızı zırh giymiş ve kırmızı miğfer takmıştır. Diğer sahnelerde görülen atların pozisyonunda gösterilen atın gövdesi pembe olup iç arka bacakları, yele,kuyruk ve eyeri sarıdır. Dil ise kırmızıdır. Yele kısa kesilmiş ve

düzdür. Oysa kuyruğu kenarda bir bağ ile bağlı olup kırmızı bir kurdele ile süslüdür. Anılan bu at üzerindeki askerin solunda dikilen yardımcı kısmen at tarafından gizlenmiştir(Res.18). Figür uzun kollu beyaz tunik, kırmızı pantolon ve beyaz ayakkabı giymektedir. Bununla birlikte kıvrıcık saçları, saç, sakal ve bıyığı kırmızıdır. Sol elinde mızrak ve küçük saplı kalkan, sağ eliyle de kılıç tutmaktadır. Bu figürün sağ ayağı panelin dışına çıkmıştır. Sahnenin sağ yarısında kaya çıkıntısını benzeyen sarı eğimli bir hat vardır. Çıkıntının üzerinde üç ağaç görülmektedir. Bu ağaçlar yapraksız olup kırmızıdır. En sağdaki ağacın dalı üzerinde doğan (kartal?) vardır. Bu hayvan savaşı izler şekildedir. Bununla birlikte sol ağacın altında kaya üzerine düşmüş olan düşman Yunan askeri görülmektedir(Res.19) . Figür uzun kollu beyaz tunik giymiştir. Baldır zırhı ve ayakkabısı yoktur. Sağ koluyla kılıcını çekmeye yeltenmiş şekilde gösterilmiştir. Sol dizinden ve sağ ayağından kan akmaktadır. Başı ise at üzerindeki askere dönüktür. Onun uzattığı mızrak ucu sağ gözünü sıyırmış gibidir. Alnında beyaz bant bağlıdır.

Sahnelerde, Persli komutan Tatarlı'da yaya olarak resmedilirken Karaburun II ve Çingene Tepe'de ise dörtnala koşan at üzerindedir. Tatarlı, ayrıntıları bakımından zengin olması sebebiyle sahnedeki anlatım daha iyi okunmaktadır. Genel olarak sahne kompozisyonu şu şekildedir; Persli komutan İskit liderini öldürmek üzeredir. Yaralanarak yere düşmüş ve dizinde ok ile saplı figürler bulunmaktadır. Fakat beş binicinin hala mücadele edecek durumda olduğu görülmektedir. Ancak yaralı at üzerinde havada uçan ok onların her an mağlup olacağını belli etmektedir. Nitekim baktığımızda canlı şekilde resmedilen sahnede Pers savaş arabasının İskit birliklerini dağıtarak onları yenilgiye uğratacağı çok açıktır. Benzer durum Karaburun II'de karşımıza çıkmaktadır. Çingene Tepe'de düşman düşmüş ve kalkmaya çalışmaktadır. Karaburun II 'de ve Çingene Tepe'de savaşçıların hareketlerinden Yunanlıları ezici bir yenilgiye uğrattıkları sezilmektedir. Yerde yatan vurulmuş savaşçı ya da en sonda görülen ağzı açık bir şekilde arkasına bakan savaşçı gibi figürlerden anlaşılabilmektedir.

Bu anlatımdan mağlup tarafın savaşı kaybetme nedenleri vardır. İlk olarak Tatarlı'ya bakacak olursak sahnede güçlü ve zayıf arasındaki fark net bir şekilde gösterilmektedir. Zayıf İskit lideri karşısında, Pers ordusunun üstünlüğünün en önemli sebebi güçlü bir komutana sahip olmasıdır. Çünkü ön saflarda çarpışan komutan ordusuna örnek bir cesaret göstermektedir. Silah ve ekipmanlarının

yetersiz olan İskitlerin savaş arabası da yoktur. Benzer durum Çingene Tepe ve Karaburun II içinde geçerlidir.

Karaburun II ve Çingene Tepe'deki sahnede Yunanlılar ve Persler³⁹², Tatarlı'da ise İskitler³⁹³ ve Persler arasındaki savaş resmedilmiştir. Her iki sahnede de Persler soldan gelmekte mağlup olan taraf ise sağdan gelmektedir³⁹⁴. Benzer sahneyi Yalnızdam mezar steli kabartmalı resimlerinde görmekteyiz. Anılan stelde at üzerinde ve *kandys* giymiş bir Persli mızrağıyla Yunan tipi silahlar taşıyan bir savaşçıya saldırırken görülmektedir. Karaburun II ve Çingene Tepe'de at üzerindeki ve saldırıya uğrayan kişiler bu mezar anıtlarıyla paralellik gösterirken, Tatarlı'da Pers İskit mücadelesi görülür. Bazı bilim adamları bu mücadelenin Anadolu mezar anıtında resmedilmesinin yadırganacağını düşünmektedir³⁹⁵. İncelediğimiz tümülüslerdeki sahnelere genel olarak bakıldığında Karaburun II'de Yunan stili öğeler göze çarpar. Bu sahnenin Yunan resim sanatından alınmış olacağı ileri sürülmektedir³⁹⁶. Tatarlıda ise doğudan gelen bir sanat geleneği gözlemlenmektedir³⁹⁷.

Tümülüslerdeki savaş sahnesinin yorumlanması zordur³⁹⁸. Tatarlı'da savaş sahnesinin mezar sahibinin biyografisi ile ilgili olduğu düşünülmektedir³⁹⁹. Antik kaynaklardan elde edinilen bilgiler doğrultusunda Dareius önderliğindeki Pers ordusunun İskitlere sefer yapıldığı bilinmektedir. Ancak sahnedeki savaşçıların hiçbirinin belirli bir kişiyle bağdaştırılacak kadar tanımlanamayışından bunun bir tarihi olayla ilgisi olmadığı düşünülmektedir⁴⁰⁰. Ayrıca olayın geçtiği yer hakkında herhangi bir gösterge olmayışı da mezar sahibinin biyografisi olabileceği görüşünü desteklememektedir⁴⁰¹. Savaş sahnesinin, Perslerin genelde düşmanları karşındaki başarılarını temsil etmeye yönelik yapılmış hayali bir resimde olabileceği ileri sürülür⁴⁰². Persler yaptığı seferleri resamlara tasvir ettirdikleri bilinmektedir⁴⁰³.

---

³⁹² Mellink, 1973: 301.

³⁹³ Summerer, 2010: 133.

³⁹⁴ Luschey, 2002: 17- 18. Savaş sahnelerinde sol taraftan ilerleyen savaşçıların kazanan tarafı belirttiği önerilmiştir.

³⁹⁵ Summerer, 2010:133.

³⁹⁶ Summerer, 2010: 143.

³⁹⁷ Summerer, 2010: 143.

³⁹⁸ Yunan ve Roma savaş sahneleri, . 1. Şiddet, ölüm ve tehdit deneyimin psikolojik yansıması olarak savaş. 2. Öldürmeyi haklı göstermek olarak . 3. Politik güçün temeli olarak gibi bazı özellikler ileri sürülmektedir Hölscher, 2003: 4.

³⁹⁹ Borchhart, 2002:

⁴⁰⁰ Summerer, 2010: 145.

⁴⁰¹ Summerer, 2010: 145.

⁴⁰² Summerer, 2010: 145.

Fakat genel anlamda yapılmış olan savaş sahnesinin de duvar halıları, tekstil ve diğer sanat eserleri aracılığıyla aktarılmış olabileceği de ileri sürülmektedir⁴⁰⁴.

Karaburun II ve Çingene Tepe'de görülen sahne ise mezar sahibinin biyografisi ile ilişkilidir. Karaburun II'de mezar sahibinin savaşta ölmüş olması nedeniyle yapılmış olabileceği düşünülmektedir⁴⁰⁵. Ancak mezar sahibinin hiçbir savaşa katılmamış olmasına karşın, sadece onu yüceltmek amacıyla böyle bir anlatım yapılmış olma olasılığı da vardır⁴⁰⁶.

Üç tümülüste de yer alan sahnelerin yapılmasının sebepleri ve neyi betimlediği konusunda görüşler kesinlik kazanmamasına karşın Perslerin zaferi net bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda mezar sahibi için mezara götürecek değerde olduğu açıktır. Böyle bir resim tercihinin ise Pers İmparatorluğu ile milli bağlılığı dile getirdiği düşünülmektedir⁴⁰⁷.

4.5.1.4. Ziyafet Sahnesi

İncelediğimiz tümülüsler içerisinde ziyafet sahnesini Tatarlı, Kızılbel ve Karaburun II'de görmekteyiz.

Tatarlı Tümülüsü'nde mezar odasının kuzey duvarı V. friz üzerinde karşımıza çıkmaktadır(Res.74). Friz gömüler için yer açılması sebebiyle oldukça tahrip olmuştur.Yer temini için yapılan kesintiden sonra sağ tarafta 130 cm uzunluk ve 30-32 cm genişlikte parçalar kalmıştır. Burada yer alan resimlerin kötü korunma durumu nedeniyle sahnenin yorumu güvenli bir şekilde yapılamamaktadır. Ancak burada ev içi yaşamından bir alıntının ve olasılıkla ziyafet sahnesi olduğu düşünülmektedir⁴⁰⁸. Görülebildiği kadarıyla frizin sağ kenarında dikey kırmızı bir çizgi vardır. Bu kırmızı çizginin solunda, konturları çizilmiş sandalye ya da iki bacağı görülebilen koltuk bulunmaktadır. Siyah ve kırmızı renklerin izlerinden, burada oturmakta olan zikzak desenli pantolon ve kırmızı bir başlık giymiş bir erkek figürün olduğu düşünülmektedir. Bu figürün 5 cm solunda sola dönük olan bir insan figürü daha vardır. Figürün siyah pantolon, dizine kadar inen ceket ve kırmızı ayakkabı giymiş olduğu görülmektedir.

---

⁴⁰³Summerer,2010: 145.

⁴⁰⁴ Summerer, 2010: 145.

⁴⁰⁵ Polat, 1998: 258.

⁴⁰⁶ Polat, 1998: 258.

⁴⁰⁷ Summerer, 2010 :145.

⁴⁰⁸ Summerer, 2010. 157.

Olasılıkla erkek olduğu düşünölen bu figür elinde kaba benzer bir nesne taşımaktadır. Figürün sol tarafında ise dört ayaklı masa, sandalye olabileceğı düşünölen mobilyayı andıran nesneler vardır.

Kızılbel Tümölüsü'nde mezar odası batı duvar I. frizde ziyafet sahnesi görölmektedir(Res.122-123). Bu sahnedan çok az detay kalmıştır. Kısmen korunmuş durumda olan klinenin sağ kenarındaki detaylar zorlukla seçilebilmektedir. Sağ yanında görölen izlerin, kırmızı geniş yastığa ait olduğu düşünölmektedir. Kline üzerinde uzanan bir erkek figürü yer almakta olup çok az detayı geriye kalmıştır. Figürün sola doğru uzanmış yatar durumda olduğu düşünölmektedir. Klinenin hemen önünde ise küçük bir masa ve oturur vaziyette köpek figürü yer almaktadır. Klinenin sol üstünde sağa dönük bir kadın başı parçası görölmektedir.Kadının başı klinede uzanan figürün başından daha da aşağıdadır. Kadının eli erkeğe uzanmış olup bu hareketinden ve bazı kırmızı düşey çizgilerden klinede uzanan erkeğe bir şeyler sunmakta olduğu düşünölmektedir⁴⁰⁹. Kadının önünde ve biraz yüksek seviyede bir nesneye ait olabilecek izler bulunmaktadır. Ayrıca sağ tarafta izler bir drape gibi görünmesine karşın soldaki izlerin ise hayvana ait bir ayak ya da pençeye benzemektedir. Bunun da bir hayvan derisi ya da müzik aleti olabileceğı düşünölür⁴¹⁰.

Karaburun II Tümölüsü mezar odasının batı duvarında ziyafet sahnesi yer almaktadır(Res.180). Sahnenin korunma durumu yukarıda sözü geçen diğör tümölüslerden çok daha iyidir. Sahne duvar önündeki klineden hemen sonra başlamakta olup dört figür karşımıza çıkmaktadır. Sahnede kline üzerine uzanmış durumda olan ve büyük boyutlarda resmedilmiş mezar sahibi bulunmaktadır. Sol profilde gösterilen figür boyun ve kol kenarlarında rozetli bordür bulunan bol tunik giymektedir. Kıyafetleri ve takıları Pers tipidir (Res.181). Mezar sahibi sakallı olarak gösterilmiştir. Kline üzerinde bir ayağı dizden kıvrık şekilde uzanmaktadır. Sol kolu iki yastık üzerinde dirsekten bükük vaziyette olup parmaklarının ucunda phiale tutmaktadır. Diğör elini ise önünde duran hizmetkara doğru uzatmıştır. Klinenin önünde aslanpençesi şeklinde ayakları olan sehpa yer almaktadır. Sehpanın üzerindeki nesnelerden iz kalmamıştır.

Sahnenin sol tarafında klineye doğru dönük sakalsız erkek bir hizmetkar bulunmaktadır. Hizmetkar sol kolu üzerinde bir havlu tutar şekildedir. Yukarıya

---

⁴⁰⁹ Summerer, 2010: 157.

⁴¹⁰ Summerer, 2010: 157.

doğru kaldırdığı sağ eliyle de bir yelpaze taşımaktadır. Bu hizmetkarın hemen arkasında da benzer tipte kıyafet giymiş olan başka bir hizmetkar bulunmaktadır. Başı korunmamış olan hizmetkar sağ elinde göğüs hizasında metal bir kap tutmaktadır. Kap geniş ağızlı olup iki kulbun uçları grifon şeklindedir. Ağız kenarı, inci dizisi onun üzerinde de yumurta- ok dizisiyle süslenmiştir. Ayrıca hizmetkar dirsekten bükerek havaya kaldırdığı diğer elinin parmak uçlarında bir phiale tutmaktadır.

Klinenin sağ tarafında mezar sahibinin karısı olduğu düşünülen bir figür yer almaktadır. Kadın figürünün sadece yüzünün alt kısmı, kıyafetinin bazı kısımları korunmuştur. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde mor noktalarla bezeli bir kumaş parçası tutar şeklindedir. Sol eli bel hizasında olup alabastron tutmaktadır. Figürün iki eli de sol el olarak çizilmiştir. Sahne bahsedilen kadın figürü ile bitmektedir. Fakat kuzey duvar bitişindeki bu sahneye doğru dönük olan , anılan hizmetkarlar ile benzer kıyafet olması sebebiyle ziyafet sahnesinin devamı olarak düşünülmektedir⁴¹¹.

İncelenen ziyafet sahnelerinde bazı benzerlikler vardır. Kızılbel ve Karaburun II sahneleri bazı yönlerden benzerken Tatarlı ziyafet sahnesi farklıdır. Tatarlı sahnesi korunma durumu kötü olmasına rağmen figürlerden anlaşılabilirdiği kadarıyla bir mobilya üzerinde oturan şahıs vardır. Ancak Kızılbel ve Karaburun II figürleri kline üzerine uzanmaktadır. Her iki sahnede de klinenin önünde mobilya yer almaktadır. Kızılbel sehpanın altında bir köpek bulunmasıyla Karaburun II'den ayrılmaktadır. Ayrıca başka bir benzer özellik ise sahnede yer alan tek kadın figürüdür. Ancak Kızılbel 'de kadın klinenin solundayken, Karaburun II'da klinenin sağındadır.

Kline üzerinde uzanan figürün elindeki phiale, hizmetkarların elinde tuttıkları kaplar ve kadının elindeki alabastrondan yola çıkarak Karaburun II ziyafet sahnesinin Akhamenid özellikler taşıdığı söylenebilir⁴¹². Karaburun II ziyafet sahnesinin yakın bir benzeri İÖ 520- 500 aralığına tarihlenen Etrüsk *Tomba delle Leonesse* mezarında karşımıza çıkmaktadır. Duvarlar iki ana bezeme kuşağına ayrılmıştır. Bütün odayı çevreleyen alt kuşakta, dalgalı deniz üzerinde sıçrayan yunuslar ve kuşlar resmedilmiştir. Alınlığın bulunduğu ana duvar üzerinde ortada krater ve iki yanında dansçılar yer almaktadır. Yan duvarlarda ise,

---

⁴¹¹ Mellink, 1972: 265.

⁴¹² Mellink, 1972: 265.

mezarın sahiplerini temsil eden dört erkek figürü sol kollarına yaslanarak uzanmış şekilde betimlenmiştir. Figürler, mezar odasının tabanından başlayan ve çatıya kadar uzanan, boya ile yapılmış sütunlarla birbirinden ayrılmaktadır. Tüm figürler aynı jest ile ellerini ileri doğru uzatmış olmalarına karşın sağ yan duvarda, ana sahneye yakın konumdaki erkek figürü elinde bir yumurta tutmaktadır. Bu figürün jestinin benzerini Karaburun II'nin ziyafet sahnesinde de görmekteyiz. Buradaki figür benzer bir şekilde kline üzerinde yatmakta ve elini önündeki hizmetçiye doğru uzatmaktadır. Ancak buradaki jest, önde duran hizmetçinin uzattığı içki kabını almak üzere tasarlanmıştır. *Tomba delle Leonesse* figürlerinin diğer bir farkı ise klinede uzanan figürlerin vücutlarının üst kısmının çıplak olmasıdır. Kızılbel ve Karaburun II'nin ziyafet sahnelerinde bu figürler giyiniktir. Korunma durumu çok daha iyi olan Karaburun II'de figür, boyun ve kol kenarlarında rozet bordürlü bol bir tunik giymiştir. Sol omzu üzerinden aşağıya doğru inen ve bacaklarını saran kenarları kırmızı bordürlü mavi renk himation görülmektedir.

Ziyafet sahneleri mezar sahibin soylu yaşamının ahirete aktarılması olarak yorumlanmaktadır⁴¹³. Çok fazla çeşitlemesi olan bu sahneler Yunan, Mısır, Fenike, Hitit, Suriye ve Asur sanatında da karşımıza çıkmaktadır⁴¹⁴.

4.5.1.5. Av Sahneleri

Av sahnelerini Kızılbel Tümülüsü mezar odası duvarında görmekteyiz. Doğu duvar II. frizde geyik, doğu duvar III. frizde domuz ve güney duvarda da aslan avı sahneleri yer almaktadır. Ayrıca Çingene Tepe Tümülüsündeki lahdin uzun ön cephesinde de geyik ve domuz avı sahnesi görülür.

Kızılbel Tümülüsü Geyik avı sahnesi, doğu duvar II. friz 4 ve 5 no.lu bloklar üzerinde yer almaktadır. Sahnede soldan sağa ilerleyen figürler bulunmaktadır. 4 no.lu blok üzerinde bir avcı mızrağıyla yaklaşımakta olup vücudun çoğu kaybolmuş olmasına rağmen yüz ve omuz uzunluğundaki saçlardan kalan izlerden tanımlanabilmektedir. Mızrağı eğik duruşundan anlaşıldığı üzere önünde duran hedefe atılmak üzeredir. Avcının hedef aldığı figürden çok az detay kalmıştır. 4 no.lu blok üzerinde anılan figürler dışında başka figür korunmamıştır. Bu bloğun altında yer alan mavi boya izleri olasılıkla bir araba ya da atın toynaklarına ait olmalıdır. Bu bağlamda avcının bir araba üzerinde durduğunu

---

⁴¹³ Mellink, 1973: 301

⁴¹⁴ Dentzer, 1982: 283.

düşündürecek yükseklikte ve önünde at takımına ait olabilecek büyüklükte ve formda kalıntılar olabilir. En üstteki izler ise av köpeklerine ait olmalıdır. Sahnenin devamında yani 5 no.lu blok üzerinde altı geyik korunmuştur. 4 ve 5 no.lu blokların birleşimlerinde sağa doğru sıçrayan bir erkek geyik vardır. Orta boyda olan geyik, geyiklerle dolu alana doğru dörtlüye koşmaktadır. Erkek geyiğin önünde ve altında pembe lekeli başka geyiklere ait izler korunmuştur. Bu geyiğin tam karşısında üst alanda sadece başı korunmuş olan bir geyik koşmaktadır. Geyiklerin en sağında yukarısında üst üste çizilmiş iki geyik önlerinde gerçekleşen kargaşayı izler şekildedir. Sola tarafta olan figürlerin ön tarafı çift kontur ile yan yana duran iki geyik çizilmeye çalışılmıştır. Sahnenin zemin çizgisinde iki geyik yatmaktadır. Koruma durumu daha iyi olan bacaklarında siyah ve kırmızı konturlar bulunan ikinci geyik dizleri üzerine çökmüş ayakları kıvrık durumdadır. Diğer geyiğin baş ve boynuz izlerinden yola çıkarak ikinci geyikle aynı gövde yüksekliğine sahip olması, bu geyiğin de yatar durumda olduğunu ispatlamaktadır. 5 no.lu bloğun sağ tarafından geriye hiçbir iz kalmamıştır. Olasılıkla sahne burada devam ediyor olmalıdır.

Çingene Tepe Tümülsünde Arkeoloji literatürüne Çan Lahdi olarak geçen lahdiin uzun ön cephesinin sağ kenarında geyik avı sahnesi görmekteyiz. Sahnenin sol tarafı büyük oranda kırılmıştır. Kalan parçalardan yola çıkarak sahnede at üzerinde iki insan ve iki geyik belirlenmiştir. Sahnede soldan sağa hareket edilmektedir. Genel olarak bakıldığında hareketli bir anlatım karşımıza çıkmaktadır. Sahnenin en sağında yer alan birinci geyik, arkasında at üzerinde oturan biniciye bakarak koşmaktadır. Geyik anılan atın ayaklarının ucunda yer almakta olup bacağının biri ağaç gövdesine çarpar şekildedir. Diğer ayağı ise gövdesinin hemen altında yani genel görüntü olarak sıçrar vaziyettir. Pozisyon olarak birinci geyikten farklı olan ikinci geyik ileriye doğru bakar ve öne doğru hamle yapmış şekildedir. Geyik anılan atlı figürün hemen altındadır. Sahnenin zemin hattında geyiğin vücudunun yarısı vardır. Bu geyiğin arkasında bahsettiğimiz üzere at üzerinde biniciler görülür. İkinci binicinin atının neredeyse hepsi parçalanmıştır. Ancak atın dörtlüye koşar şekli belli olup bacaklar zemine baskı yapmaktadır. Ayrıca atın kuyruğu kurdele şeklinde bağlanmıştır. Binicinin bacakları kırılmış olup ancak gövde ve başı görülmektedir. Bununla birlikte kalan parçalardan anlaşıldığı üzere göğüs zırhı giymiştir. Anılan binici elinde tuttuğu mızrağıyla birinci geyiği hedef almış şekildedir. Bu figürün arkasında yer alan diğer binicinin de yine aynı pozisyonda olduğu düşünülür.

Doğu duvar III. friz üzerindeki ise domuz avı sahnesi bataklıkta gerçekleşmektedir. Örgü bordürü hem sahneyi sınırlandırmakta hem de suyu ifade etmektedir. 4 no.lu bloğun ortasında sağa doğru yönelmiş küçük bir tekne ve içerisinde iki figüre ait izler görülebilmektedir. Arka tarafı yukarı doğru kıvrık olan teknenin içinde arka tarafa yakın bir erkek figürü bulunmaktadır. Sağa doğru dönük olan bu figür elinde uzun bir sopa tutmakta olup bu sopa teknenin aşağısındaki örgü bordürünün içine girmiştir. Teknenin ortasında duran başka bir figür sağ eli geride dirsekten kıvrılmış şekilde tuttuğu mızrağı önünde duran yaban domuzunun arkasına doğru yöneltmiştir. Sağa doğru devam etmekte olan sahnede yaban domuzunun önünde ikinci bir tekne yer almaktadır. Teknenin arka tarafında, bordüre giren iki kısa çizgi teknedeki uzun sopaya ait olmalıdır. Bu durumda teknenin, yaban domuzuna doğru yani diğer tekneye göre ters yönde hareket etmekte olduğu anlaşılır.

Çingene Tepe Tümülüsü Çan Lahdi üzerinde domuz avı sahnesi ağaçlık bir alanda geçmektedir. Yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi ağacın sağındaki bu sahne de bir domuz, iki köpek, bir at ve at üzerinde bir avcı görülmektedir. Dört nala giden atın üzerindeki avcı, mızrağını önündeki domuzun başına saplamıştır. Avcının sağ eli ve başı zarar görmüştür. Ancak sakallı olduğu anlaşılan avcı *tiara* takmaktadır. Figür uzun kollu tunik ve *anaksyrides* giymektedir. Üzerindeki pelerini hızından dolayı havalanmaktadır. Atın alın perçemi bağlanmış ve kuyruğu düğümlenmiştir. Atın karşısındaki simetrik olarak ön ayakları havada duran domuzla iki köpek saldırmaktadır. Köpeklerden biri domuzun sırtında durarak ensesini, gövdesinin altındaki ikinci köpek ise göğsünü ısırmaktadır.

Kızılbel Tümülüsünde diğer bir av sahnesi ise aslanlara ayrılmıştır. Sahne güney duvarda bulunan giriş kapısının lentosu üzerinde lento genişliğinde başlayıp yine lento genişliğinde devam etmektedir. Kapı lentosunun solunda çıplak ayaklı, kısa tunikli, ellerinde kalkan bulunan üç koşucu sağa doğru koşmaktadır. Koşucuların hepsi sağ ellerini geride yukarı doğru kaldırmış olup diğer elleriyle de kalkan tutar. Bu figürlerin gürültü çıkararak aslanları sağ taraftaki avcılara doğru kovaladıkları düşünülmektedir⁴¹⁵. Friz 6 no.lu blok üzerinde devam etmesine rağmen burada herhangi bir iz bulunmamaktadır. Ancak burada kovalayıcıların olması gerektiği düşünülür. 7 no.lu blok üzerinde yer alan aslan figürünün arkası 6

---

⁴¹⁵ Mellink, 1998: 50.

no.lu bloğun üzerine taşıdığı görülmekte ve burada iki kovalayıcının sığabileceği kadar boşluk bulunmaktadır. 7 no.lu bloğun sol tarafında aslan ve karşısında boğa figürleri yer almaktadır. Aslanın arka tarafı silinmiş olup bir ya da iki ok, başına ve sağ omzuna isabet etmiştir. Omzundan ve gözünden kan damlaları akmaktadır. Aslan ön sağ ayağını ileri atmış durumdadır ve pençesinden geriye kalan izleri boğanın omzunda görülebilmektedir. Boğadan geriye çok az iz korunmuştur. Ön ayaklarına ait izler çok azdır. Sadece arka ayakları, genital organı ve uzun kuyruğu seçilebilmektedir. Boğanın arkasında üç okçu olup bir ayakları önde oklarını germiş durumdadır. Okçuların hepsinin kıyafeti aynı olup desenleri farklıdır. Başından korunan izden birinci okçunun sivri başlık takmış olduğu anlaşılmaktadır. Sahnenin sağındaki bazı izlerin ise dördüncü okçuya ait olabileceği düşünülür.

Genel olarak sahnelere bakıldığında; Kızılbel doğu duvar II. frizde en az yedi geyik doğada oldukları pozlarda gösterilmiş olup avcılarının doğal ortamlarına yayılmış olan geyiklere yaklaşmasını gösteren sahne olmalıdır⁴¹⁶. Çan lahdinde de sahnede görülen ağaçlardan yola çıkarak doğal ortama vurgu yapılmak istenmiştir. Kızılbel Doğu duvar III. frizde bataklık bir arazide tekne ile yapılan domuz avı sahnesi yer almaktadır. Çan lahdinde ise ağaçlık bir alanda yapılmaktadır. Konu olarak aynı olsa da gerek avın yapıldığı yer gerek figürlerin sayı bakımından azlığı sebebiyle Kızılbel Tümülüsünde ayrılmaktadır. Güney duvar III. friz aslan avında yem olarak boğanın kullanıldığı görülmektedir. Aslanı yönlendirmek üzere ellerinde kalkan bulunan kovalayıcılar bulunmaktadır⁴¹⁷.

Anadolu'da av sahneleri betimlerini Anadolu-Pers etkili mezar stellerinde de görmekteyiz. Mezar stelleri üzerinde genellikle tek hayvan avı görülmektedir⁴¹⁸. Sahnelerin kısa bir özeti şeklinde olan stellerde bir avcı ve bir av yer almaktadır. Bazen bir avcı ve iki avdan oluşan anlatımlarda da vardır⁴¹⁹. Anadolu-Pers sanatında aslan, domuz, geyik, ayı, tilki ve panter av hayvanı olarak karşımıza çıkmaktadır⁴²⁰.

---

⁴¹⁶ Yılmaz, 2008: 266.

⁴¹⁷ Yılmaz, 2008: 266.

⁴¹⁸ Bursa 8500, Polat, 1998: 13.; İstanbul 1502, Polat, 1998: 38 , Lev. 4a.

⁴¹⁹ İstanbul 1502 stelinde avcı, yardımcısı ve köpeğinin dışında domuz ve geyik bulunmaktadır.

Polat, 1998: 38 , Lev. 4a.

⁴²⁰ Yılmaz, 2008: 263.

Av sahnelerinin Anadolu'nun Pers egemenliğine girdikten sonra mezar ikonografisine alındığı ve çok sık betimlendiği anlaşılmaktadır⁴²¹. Anılan sahneler Perslerin Anadolu'da egemenlik kurmadan önce de Doğu Yunan sanatında az da olsa betimlenmiş, ancak Pers yaşamında önemli bir yere sahip olmasından dolayı Anadolu-Pers mezar ikonografisinde değişmez konulardan biri olmuştur⁴²². Nitekim Antik kaynaklar Pers saraylarını anlatırken duvarların kralın katıldığı av partilerini konu alan betimlerle süslü olduğu da bildirilir⁴²³. Ayrıca yine antik yazarların verdiği bilgiler doğrultusunda Persler için avlanma sadece bir hobi olmayıp olay esnasında yapılan binicilik ve atıcılık talimlerinin doğrudan savaş sanatıyla ilişkisi olduğu ileri sürülmektedir⁴²⁴. Bu çalışmalar Pers aristokrat sınıfının yaşam şekli olup bu sanatlarda gösterdiği başarıyla soyluluk dereceleri neredeyse doğru orantılıydı⁴²⁵. Av sahnelerinin yukarıda da değindiğimiz bilgiler doğrultusunda mezar sahibin kendilerini avlanma sırasında göstererek hem kahramanlıklarını hem de aristokrat sınıfın bir üyesi olduklarını vurgulamak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir⁴²⁶.

Kızılbel ve Çan Lahdinin üzerinde görülen av sahneleri yukarıda da söz ettiğimiz Anadolu-Pers etkili eserler üzerinde görülen sahneler ile ikonografik açıdan bağlantılıdır. Ancak Kızılbel'de figürlerin duruşları ve kompozisyonu açısından bağ kurmak zordur⁴²⁷. Özellikle Geyik avı sahnesinin benzer örneği İÖ 14. yy tarihlenen Alacahöyük Hitit kabartmalarında görmekteyiz. Alacahöyük Sfenksli Kapı'nın batı kulesi orthostatlarından alt frizinde aslan, domuz ve geyik avı sahnesi işlenmiştir⁴²⁸. Blokların birinde bir grup geyik doğada serbest şekilde gösterilmiştir. Geyiklerin pozları Kızılbel 'de görülen geyiklerin pozlarına benzemektedir. Ayrıca Kastamonu Kınık'ta bulunmuş İÖ 13. yy tarihlenen İmparatorluk kasesi üzerinde de geyik avı sahnesi karşımıza çıkmaktadır⁴²⁹. Kasenin üst frizinde, Hitit okçusu ve yanında yem olarak koyulmuş tasmalı geyikten oluşan av sahnesi işlenmiştir. Avcı oklarını, çeşitli pozda gösterilmiş olan geyik ve yaban keçisine doğrultmuştur. Hayvanlardan bazıları yaralıdır ve sırt üstü yatmaktadır. Sahnede stilize edilmiş kıvrımlı bir ağaç ve üç rozet görülür.

⁴²¹ Polat, 1998: 264.

⁴²² Jacobs, 1987: 57- 58. , Polat, 1998: 268.

⁴²³ Ammanious Marcellius, XXIV. 6.3.

⁴²⁴ Polat, 1998: 263.

⁴²⁵ Polat, 1998: 264.

⁴²⁶ Polat, 1998: 268.

⁴²⁷ Yılmaz, 2008: 267.

⁴²⁸ Darga, 1992: 133- 134.

⁴²⁹ Emre ve Çınaroğlu, 1993: 684- 702, fig.23-24, pls. 140- 144.

Kasenin ikinci frizinde birden fazla av sahnesi işlenmiştir. Avcı elinde tuttuğu mızrağıyla bir yaban domuzuna saldırmakta olup arkada bir ağaç ve bir yonca yaprağı bulunmaktadır. Ardından boğaya saldıran aslanlar sahnesi gelir. Devamında ise uzun mızrakla geyiğe saldıran avcı bulunmaktadır. En sonunda ise heraldik pozlu iki aslan gelir. Mellink'in değindiği üzere anılan geyik avı sahnesi Demir Çağ Anadolu'sunda Hitit ikonografisinin varlığı ve devamlılığını göstermektedir⁴³⁰. Ayrıca Mellink bataklıktaki domuz avı sahnesini yerel özellikler barındırdığı düşünmektedir⁴³¹. Aslan avı sahnesi ise, Arkaik dönem simetrik düzen için olup resimlerin özellikle de okçuların ve hayvanların işlenişindeki kalite, bu sahnelerin duvar ressamlarının repertuarının bir parçası olduğunu göstermektedir⁴³².

4.5.1.6.Spor Karşılaşması Sahneleri

İncelenen tümülüsler arasında sadece Kızılbel'de spor ile ilgili sahneler bulunmaktadır. Güney duvar IV. frizde Troilos'un mitolojisinin resmedildiği sahnenin sağında ve doğu duvar I. frizde bu sahneler ile karşılaşmaktayız.

Güney duvar IV. frizde Akhilleus'un arkasında iki figür yer alır. Bu figürlerin mitoloji sahnesi ile ilişkisi yok gibi gözükmektedir. Akhilleus ve iki güreşçi arasında bir seyirciye ait olabilecek iki çıplak ayak ve ayağın biraz üst tarafı korunmuş izler görülmektedir. Simetrik olarak yapılmış bu güreşçiler kısmen korunmuş olan kısa şortlar giymektedir. Güreşçiler bir bacağına öne doğru atmış ve diğerini ise geriye doğru uzatmıştır.

Doğu duvar I. friz'de iki spor karşılaşması karşımıza çıkmaktadır. 1no.lu bloğun sağ kenarı mezarın kuzeydoğu köşesinde yer alan masaya denk gelmekte olup sadece bir erkeğe ait izler korunmuştur. İzlerden anlaşılabildiği kadarıyla kısa saçlı ve sakallı olan bu figür baş hizasına kadar kaldırdığı elinde sopa benzeri bir nesne tutmaktadır. Sahnenin ne tür spor karşılaşması olduğu belli değildir. Yine Doğu duvar I. friz 2 no.lu bloğun sol yarısında bir spor karşılaşması yer almaktadır. Birbirlerine dönük olarak duran, kısa saç ve sakallı iki erkek kısa şort ya da peştamal giymiştir. Her ikisinin de dirseklerden kırarak ileri doğru kaldırdıkları elleri yumruk şeklindedir. Anılan bu figürlerin arkasında birer figür durmaktadır.

⁴³⁰ Mellink, 1998: 64.

⁴³¹ Mellink, 1998: 61

⁴³² Mellink, 1998: 61.

Bu figürlerin ise spor karşılaşmalarındaki görevliler olduğu düşünülür. Anlaşıldığı üzere burada boks karşılaşmasının ilk anı resmedilmiştir.

İÖ 550-500 yıllarına tarihlenen Tarquinia'daki *Tomba degli Auguri* mezar odasında Kızılbel Tümülüsünde görülen güreş sahnesine benzer sahne görülmektedir.⁴³³ Sahnede iki güreşçi ve güreşçilerin aralarında yarışmanın ödülü olan üç büyük kazan yer almaktadır. Farklı bir stilde olup İÖ 500-490 yıllarına tarihlenen *Tomba delle Bighe* mezar odasında da bir sıra halinde güreş sahnesi karşımıza çıkmaktadır⁴³⁴. Mezarın arka duvarında ve sol yan duvarında üç güreşçi çifti, güreşin değişik pozisyonları içinde betimlenmiştir. İÖ 520-500 yıllarına tarihlenen Tarquinia'daki *Tomba Cardarelli* mezar odasında, giriş kapısının sağında ve solunda karşılıklı iki atlet yer almaktadır Bacakları güreşçilerle benzer duruşta ancak buradaki figürler, ellerindeki bandajlardan anlaşıldığı üzere boksördür. Spor karşılaşmaları Yunan dünyasında ölen kahramanlar adına düzenlenen cenaze törenlerinin bir parçasıydı⁴³⁵. Yunan sanatında ve Etrüsk mezarlarında görülen güreş ve boks karşılaşmalarındaki figürler çıplak olarak, Kızılbel güreş ve boks sahnelerinde ise şort giymiş olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.5.1.7. Dans Sahnesi

İncelediğimiz tümülüsler arasında sadece Tatarlı'da dans sahnesi görülmektedir. Sahne mezar odası kuzey duvarı II.frizde görülmektedir. Friz üzerinde birbirine dönük iki çift savaşçı çifti bulunmaktadır. Savaşçıların başları kısmen kaybolmakla birlikte sorguçlu miğferleri ayırt edilebilmektedir. Tüm savaşçıların dizlik, miğfer, büyük kalkan, orak biçimli hançer ve mızraktan oluşan silahları vardır. Aynı silahlar, karşıt gruplama ve savaşçıların ayak topuklarını yukarı doğru kaldırmış olmaları bunun bir düellodan ziyade bir savaş dansı olduğu göstermektedir⁴³⁶. Savaşçıları hilal dekoruyla süslü kalkanları bütün vücutlarını örter şekildedir. Kalkanları aslında savaşçıların sağ kolunda olması gerekiyordu. Fakat savaşçılar sağ kollarıyla hançeriyle geriye doğru hamle yapmış şekilde gösterilmiştir. Bu nedenle kalkanların sanki havada uçuyor gibi görüntü oluşmaktadır. Bu tutarsızlığın hata olmadığı Anadolu sanat geleneğini takip ederek

---

⁴³³ Yılmaz, 2012: Fig.7

⁴³⁴ Yılmaz, 2012: 234.

⁴³⁵ Yılmaz, 2008: 280.

⁴³⁶ Summerer, 2010: 125.

tam simetrik kompozisyonun tercih edilmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir⁴³⁷.

Miğfer, kalkan ve mızrakla yapılan dans sahnelerini Yunan vazoları üzerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır⁴³⁸. Ancak Yunan sanatında silahlı dans tasvirlerinde orak şeklinde hançerler görülmemektedir. Orak biçimli hançerin resmedilmesi yerel bir özellik olarak değerlendirilmektedir.⁴³⁹ Ayrıca Antik dönemde cenaze törenlerinde silahlı dans yapıldığı bilinmektedir⁴⁴⁰. Genel olarak bakıldığında Tatarlı'da müzisyenlerin eksikliği dikkat çekmektedir. Bunun da günümüzü Bursa kılıç kalkan oyununa benzer bir şekilde, müziksiz oynanan Frigya Bölgesine özgü yerel bir versiyon olabileceği düşünülmektedir⁴⁴¹.

4.5.1.8. Kurban Sahnesi

İncelenen tümülüsler arasında sadece Tatarlı'da kurban sahnesi olabileceği düşünülen sahne bulunmaktadır. Mezar odasının en kötü korunmuş tarafı olan batı duvar üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Friz aslında iki giriş üzerine yayılıyormuş fakat günümüze sadece alttaki friz kalmıştır. Kazının hemen ardından yapılan kopyalara göre frizde birkaç figürün bacak ve gövdesinin alt kısımları görünmekteydi. Ancak günümüzde boya izleri büyük oranda kaybolmuştur.

Görülebildiği kadarıyla iki insan ve bir sığır olabileceği düşünülen hayvan figürler geniş adımlar ile sola doğru hareket etmektedir. Sahnenin anlaşılması ve yorumlanması figür eksikliği sebebiyle zordur. Konunun anlaşılması içi yeterli figür olmasa da sığır olması burada kurban sahnesi resmedilmiş olabileceği düşündürmektedir⁴⁴².

4.5.1.9. Kült Sahnesi

Tatarlı Tümülüsünde mezar odasının batı duvarı ait bir giriş paçası üzerinde bazı figürlerin detayları seçilebilmektedir. Friz iki giriş üzerine yayılmakta olup figürlerin başları üstteki giriş üzerinde yer alır ancak bunlardan

---

⁴³⁷ Tam simetrik düzen Geç Hitit Dönemi Karatepe'de görülen ortostlar üzerinde de görmekteyiz.

Summerer, 2010: 125.

⁴³⁸ Summerer, 2010: 129.

⁴³⁹ Summerer, 2010: 129.

⁴⁴⁰ Summerer, 2010: 129.

⁴⁴¹ Summerer, 2010: 129.

⁴⁴² Summerer, 2010: 177.

hiçbir iz kalmamıştır. Frizde yedi giyimli figür seçilir. Ayakkabıları fark edilen bu figürlerin beşi sola , ikisi ise sağa doğru yönelmiş vaziyettedir. Figürlerin arasında çeşitli şekillerde bezenmiş kutu şeklinde iki nesne bulunmaktadır. Bunların üst tarafında ise mızrak ucuna benzer izler görülür. Mızrakların bulundukları yükseklik sebebiyle bunlar insanların tuttuğu düşünülen olası mızrakların kalıntıları olamayacağını gösterir. Değindiğimiz üzere kutu şeklindeki nesnelerin üzerinde olmaları bunların birbirlerine bağımlı olduklarına işaret etmektedir⁴⁴³. Summerer, yatay çizgilerle belirlenmiş kutu şeklindeki nesne bir sunaktan, mızrak ucu gibi bezekler ise bu sunağın üzerindeki alevlerden kalmış olabileceği düşünülmektedir⁴⁴⁴. Bu bağlamda bu friz Zerdüş dini kapsamında olan bir kült sahnesinin tasvir edilmiş olacağına işaret eder⁴⁴⁵.

4.5.2. Mitolojik Sahneler

Tez kapsamında yer alan tümölüsler incelendiğinde mitolojik sahneleri Tatarlı ve Kızılbel Tümölüslerinde görmekteyiz.

Mitolojik sahne Tatarlı'da kuzey duvar IV. frizde karşımıza çıkmaktadır.(Res.66,69). Friz üzerinde sola doğru koşan altı kanatlı sığırlar yer almaktadır. Kanatlı sığırlar tek tek sıralanmış, üst üste bindirilerek resmedilmişlerdir. Bu nedenle kanatlı sığırların arka kısmı ancak en son sığırda görülebilmektedir. Renkleri kırmızı ve siyah arasında değişen bu hayvanların vücut hatları siyahla belirtilmiştir. Sığırların spiral biçimli boynuzları dipten kalın çıkıp olup uca doğru sivrilmiştir. Yuvarlak olan gözlerin büyüklüğü ve renkleri her hayvanda farklıdır. Kanatları siyah şeritlerle bezenmiştir. Öne doğru olan ön bacaklar hızlı koşma hareketini belirtir⁴⁴⁶. Önceden av sahnesi olarak yorumlanan⁴⁴⁷, kanatlı sığırların arkasındaki bölümde iki kuş figürü ve Herakles'i temsil eden bir yırtıcı hayvan postu giymiş insan figürü karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda sahnede Herakles'in on iki görevinden onuncusu olan Geryoneus'un sığırlarını çalma konusu işlenmiştir⁴⁴⁸. Herakles sağa doğru yönelmiş olup Geryoneus ile mücadele halindedir. Geryoneus'un kalkanı ve miğferinin renk

---

⁴⁴³ Summerer, 2010: 177.

⁴⁴⁴ Summerer, 2010: 177.

⁴⁴⁵ Summerer, 2010: 177.

⁴⁴⁶ Summerer, 2010: 147.

⁴⁴⁷ Summerer, 2008: 271- 272.

⁴⁴⁸ Bu mitoloji için Bkz. Erhat, 1996: 139.

detayları hakkında çok az bilgi edinilmektedir⁴⁴⁹. Ayrıca üç başının ve bacaklarının yeri de tam olarak belli olmamaktadır⁴⁵⁰. Frizin sağ ucunda kanatlı açık ve baş aşağı uçmakta olan iki kuş görülmektedir. Bu kuşlar Geryoneus miti ikonografisinde sık görülen öğelerdendir⁴⁵¹. Kuşların altında ise palmiye olduğu düşünülen kavisli siyah figür parçası görülmektedir. Sağ uçta ise kırmızı palmet yer almaktadır. Doğayı temsil eden ağaç ve çiçek tasvirleri anılan mitte önem taşımaktadır⁴⁵². Ayrıca zemin üzerinde sivri kulaklı ve uzun kuyruklu iki başlı bir hayvan görülmekte olup başlarından biri yerde diğeri ise geriye dönük şekildedir. Bu hayvan ise Geryoneus'un iki başlı köpeği Orthos'tur⁴⁵³.

Kızılbel Tümülüsünde ise mezar odası güney duvar II. friz ve IV. frizde mitolojik sahneler resmedilmiştir. Güney duvar II. friz 3 ve 4 no.lu bloklar üzerinde Medusa'nın Perseus tarafından başının kesilmesi mitoloji işlenmiştir. Sahnede iki Gorgon sağdan sola doğru koşmakta, başı kesilen Medusa sağda yerde oturmakta olup Medusa'nın kesik olan boynundan Khrysaor ve Pegasos çıkmaktadır. İki Gorgon'dan biri olan soldaki Gorgon 3 ve 4 no.lu blokların birleşim yerine geldiği için 3 no.lu blok üzerinde kalan bölümün önemli bir kısmı korunamamıştır. Ayrıca 3 no.lu blok üzerinde Perseus figürünün yer alması gerekmektedir. 4 no.lu kısımda Gorgon'un sağ kanadı görülmektedir. Yine 4 no.lu blok üzerinde kalan sola doğru dönük olan ikinci Gorgon daha iyi korunmuştur(Res.163). Yalnız gövdesinin ortası ve kalça kısmı siliktir. Yüzü cepheden gösterilmiş olup kaş çizgisi burun çizgisinin devamı şeklinde gösterilmiştir. Yukarı doğru olan kulakların hemen üzerinde ikişer adet yılan bulunmaktadır. Gözleri badem şeklinde ve dış kenarlarda çıkıntılar oluşturulmuş ve iris siyah noktayla belli edilmiştir. Çizgi ile çizilmiş ağız açık ve büyüktür. Sağ göğsünün üzerinden yılan kıvrımı inmektedir. Sahnenin sağında başı kesik ve yere oturmuş olan Medusa yer almaktadır. Omuzlar cepheden gösterilmiş olup ayaklar sol tarafta yan yanadır. Gövdesi belli belirsiz iken, omuzlar ve başın boyundan kesilmiş olması net olarak seçilebilmektedir. Kıyafetinin katları ve ayaklarının duruşundan dizlerinin karnına çekik bir şekilde yerde oturduğu anlaşılmaktadır. İzlerden anlaşıldığına göre sağ kolunu ileri doğru uzatmaktadır. Sola doğru dönük olan Khrysaor, Medusa'nın kesik boynundan

---

⁴⁴⁹ Summerer, 2010: 147.

⁴⁵⁰ Summerer, 2010: 147.

⁴⁵¹ Krüger, 1940; Pollard, 1977

⁴⁵² Summerer, 2010: 149.

⁴⁵³ Aynı zamanda Orthos yeraltı dünyası köpeği olan Kerberos'un kardeşidir.

çıkmakta olan çıplak bir genç olarak gösterilmiştir. Ayakları gövdenin içindedir. Khrysaor'un omuzları profilden ve öne doğru uzattığı kolları kıvrık bir şekildedir (Res.164). Hemen arkasında genç bir at olarak gösterilen Pegasos vardır. Bacakları ileri doğru uzatılmıştır. Sahnede Gorgon frizi boyut açısından vurgulanmıştır. Ayrıca Gorgonlar ve Medusa frizlerdeki en büyük figürlerdir. Doğum sahnesi minyatür boyutta olmasına karşın mezardaki konumu önemli olup başı kesik Medusa'nın üzerinde görkemli bir görüntü sergilemektedir⁴⁵⁴.

Mezar odası güney duvar IV.frizde ise, Troilos'un Akhilleus tarafından pusuya düşürülmesi mitolojisi resmedilmiştir (Res.170). Frizin sağ kenarında olan güreşen bir çift erkek ve seyirciler yer almaktadır. Sahne anılan iki figürden sonra başlamaktadır. Sahnenin solunda bir ata ve duvarın önünde duran erkek figürüne ait bacaklar korunabilmiştir. Sağ tarafta ise sola koşan büyük bir erkek figürüne ait ayaklar görülmektedir. Atın ayakları ve baş kısmının üst konturu korunmuştur. Sağa doğru yürüyen duvarın ön tarafında olan ayaklar atı yuların çeken bir erkek figürüne ait olacağı düşünülmektedir. Duvar 8 no.lu bloğun yarısından itibaren başlamakta ve 7 no.lu blokta bitmektedir. Bu duvardan sadece üç sıra blok taş örgüsü korunabilmiştir. Arada kalan 6 no.lu blok üzerinde üst tarafında bir figüre ait olabilecek izler görülmekte olup bunun dışında herhangi bir iz görülmemektedir. Duvardan sonra sola doğru koşan ya da çömelmiş olan büyük bir erkek figürüne ait ayaklar bulunmaktadır. Ayaklar dizlerin altına kadar uzan bir pelerin ile örtülüdür. Pelerinin üzerinde ise kalkana ait olabileceği düşünülen dama tahtası bezemesi vardır.

Genel olarak bakıldığında sol tarafında çeşmeye gelen Troilos ve atının sadece ayak kısımları korunmuştur. Sahnenin ortada yer alan duvar örgüsü çeşme yapısı ile ilişkili olmalıdır⁴⁵⁵. Sağ tarafta, çeşmenin arkasında görünen bacaklar ise Akhilleus'a aittir⁴⁵⁶ (Res.173).

İncelediğimiz üç tümülüste de Yunan mitolojisinden bilinen üç farklı konu görülmektedir. Tatarlı' da görülen Geryoneus'un sığırları mitolojisi İÖ 7. yy'dan itibaren, özellikle İÖ 6. yy. ortalarında Yunan vazo resimlerinde çok sık görülmektedir⁴⁵⁷. Bu mitolojinin Sicilyalı Şair Stesichorus'un *Geryoneis* adlı

---

⁴⁵⁴ Mellink, 1998: 54.

⁴⁵⁵ Yılmaz, 2012: 235.

⁴⁵⁶ Yılmaz, 2012: 235.

⁴⁵⁷ Summerer, 2010: 149.

destanının bu zamanlarda çok yaygın olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir⁴⁵⁸. İÖ 6. yy. Attika vazoları üzerinde Herakles, *hoplit* yani üç gövdeli Yunan tipi savaşçı olarak gösterilen Geryoneus ile mücadele ederken karşımıza çıkmaktadır⁴⁵⁹. Tatarlı'da görülen sahnenin en yakın paraleli ise Samos'ta ele geçen İÖ 7. yy son çeyreğine tarihlenen bronz bir gerdanlık üzerinde görmekteyiz⁴⁶⁰. Tek fark burada resmedilen sığırların kanatsız olmasıdır. Geryoneus bazen kanatlı olarak resmedilmişse de kanatlı sığırlara hiç rastlanılmamıştır⁴⁶¹. Bunun Frigyalı ressamın sığırları kendi yorumlamasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir⁴⁶². Ancak spiral biçimde olan boynuzların Frig sanat geleneğine dayandığı ileri sürülür⁴⁶³. Geryoneus mitolojisinin ölüm ve ahiret ile ilgili çağrışımları vardır. Bu bağlamda bu sahnenin ölü yatağının üzerinde resmedilmesi mitolojinin çağrışımından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Kızılbel 'de Perseus Medusa'nın başını kesmiş ve kaçarken gösterilmiştir. Bu sahne mimari eserler ve vazo resimleri üzerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. İÖ 580 yıllarına tarihlenen Korfu Artemis Tapınağı batı alınışında⁴⁶⁴ Perseus Medusa'nın başını kesme mitolojisine yer verilmiştir. Anılan mitoloji ayrıca Attika vazo ressamı tarafından sevilerek kullanılan konulardan biridir. Fakat Perseus'u takip eden Gorgonlar daha çok tercih edilmiştir⁴⁶⁵. Bu mitoloji sahnesinin en erken örneklerinden birini Nessos Ressamı vazosundan görmekteyiz⁴⁶⁶. Burada Medusa, solda başı kesik ve kanatlı olarak diz çökmüştür. Perseus sahnede yoktur. Önünde iki kardeşi sağa doğru koşmakta olup baş ve gövdeleri cepheden, bacakları profilden gösterilmiştir. Ayrıca Medusa mitolojisinin yer aldığı en bilinen vazo Gorgon Ressamının vazosudur⁴⁶⁷. İÖ 600- 580 yılları arasına tarihlenen Dinos üzerindeki sahnede sağda, başı kesik Medusa yere düşmek üzeredir. Önündeki iki kardeşi Perseus'un arkasından koşmaktadır. Kızılbel 'de görülen Medusa'nın başından çıkmakta olan Khrysaor ve Pegasos sahnesinin en yakın benzeri Kıbrıs'ta bulunmuş olan kireçtaşından yapılmış

---

⁴⁵⁸ Summerer, 2010: 147.

⁴⁵⁹ Summerer, 2010: 147.

⁴⁶⁰ Brize, 1985: Beil.2

⁴⁶¹ Summerer, 2010: 149.

⁴⁶² Summerer, 2010: 149.

⁴⁶³ Summerer, 2010: 149.

⁴⁶⁴ Boardman, 2003: fig.187.

⁴⁶⁵ Boardman, 2003: 227.

⁴⁶⁶ Boardman, 2003: 15. fig. 5.2.

⁴⁶⁷ Boardman, 2003: 17 vd. Fig. 11.1-2.

Golgoi lahdi⁴⁶⁸ üzerinde görülmektedir. Perseus Medusa'nın başını kesmiş ve oradan ayrılmaktadır. Medusa sola dönük dizleri bükük şekilde olup sol tarafta kafası kesilmiştir. Kesik olan boynunda solda Khrysaor, sağda Pegasos görülmektedir. Ayrılmakta olan Persesus'un elinde orak biçimli bıçak ve diğer elinde Medusa'nın kafasını koyduğu çantası yer almaktadır. Kızılbel 'de Perseus silinmiş olduğundan elindeki nesnelerin var olup olmadığı hakkında bilgi edinilememektedir.

Medusa'nın başının kesilmesi sahnesi klinenin ayak tarafında yer almaktadır. Mellink'e göre, doğum ve ölüm sonrası hayatın sözünü veren bu sahne buraya olasılıkla Kızılbel savaşçısı için iyi bir ölüm sonrası hayatın sembolik referansı olarak konulmuştur⁴⁶⁹.

Kızılbel Tümülüsü mezar odası güney duvar IV.friz üzerinde Troia efsanesi olan Trolios'un Akhilleus tarafından öldürülmesi gösterilmektedir Troia savaşının anlatıldığı İliada destanında Troilos'un Akhilleus tarafından öldürmesi mitolojisi yer almaz. Eserde Troilos ismi sadece Priamos'un ölen oğulları arasında geçmektedir⁴⁷⁰. Bu mitolojinin ilk anlatımı İÖ 6. yy. ilk çeyreğine tarihlenen Korinth vazosu üzerinde görülmektedir⁴⁷¹. Sahnede sakallı ve çıplak olan Troilos tuttuğu ile atla çeşmeden su doldurmakta olan Polyksena'ya doğru yaklaşmaktadır. Troilous'un arkasında çeşmeden doldurduğu kabı başında taşıyan bir kadın yer almaktadır. Akhilleus ise çömelmiş durumdadır. En solda ise Priamos ve başka bir figür bulunmaktadır.

Bu mitolojin en geniş anlatımını ise İÖ 570 sonrasına tarihlenen François vazosunun⁴⁷² gövde kısmının ortasındaki frizin bir yüzünde görmekteyiz. Sahnede Troilos at sırtında ve yanında bir at ile sağa doğru dörtnala ilerlemektedir. Frizin solunda çeşme yapısı, sağ kenarında Troia surları bulunmaktadır. Troilos'un atının hemen önünde Polyksena koşmakta ve Troia surları önünde tabure üzerinde oturan Priamos yer almaktadır. Antenoe ise Priamos'a doğru ilerlemektedir. Surun kapısında Hektor ve Polites vardır. Akhilleus'un arkasında Athena, Thetis ve Hermes bulunmaktadır. Çeşmenin hemen yanında Rhodia hala su doldurmakta

⁴⁶⁸ Tuplin, 1996: 50; Dentzer, 1982:no R 6, Pl.31 fig. 188.

⁴⁶⁹ Mellink, 1998: 54.

⁴⁷⁰ İliada, XXIV.257

⁴⁷¹ Cook, 1997: 58, Pl. 12b.

⁴⁷² Boardmann, 2003: 31, fig. 46.5

olan Troialı gencin dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Ayrıca çeşmenin arkasında Apollon yer almaktadır.

Çeşmenin duvar örgüsü açısından en yakın örneğini İÖ 6. yy. 2.yarisına tarihlenen Tarquinia'daki *Tomba dei Tori*⁴⁷³ mezarı içerisindeki duvar resminde görmekteyiz. Akhilleus, Apollon kutsal alanındaki bir çeşmenin arkasına saklanarak Troilos öldürmek için beklemektedir. Akhilleus bir elinde mızrak diğerinde kılıç tutmaktadır. Troilos çıplak olup sadece ayakkabı giymektedir. Bu sahne Etrüsk mezarında Troia efsanesinden bir sahnenin betimlendiği tek örnektir⁴⁷⁴.

İncelediğimiz örneklerde sahneler hemen hemen birbirine benzerdir. Genel olarak bakıldığında Troilos iki atıyla sağa doğru ilerlemekte olup arkasından Polyksena gelmektedir. Bazen sahnelerde su kabı görülmektedir. Akhilleus ise mızrak ya da kılıç ile izlemektedir. Ayrıca sahnelerde çeşme binası da karşımıza çıkmaktadır. Kızılbel 'de Polyksena görülmemektedir. Bunun da 6 no.lu blok üzerinde yer alması gerektiği düşünülebilir.

Mellink'e göre, Sahnenin Likyalıların ve Troialılar ile müttefik olmasından dolayı sahnede bu konunun canlandırılmış olduğu ileri sürülmektedir⁴⁷⁵. Bu mitolojinin Likya için özel bir yeri olduğu çünkü doğumu ve ölümden sonraki yaşam umudunu temsil ettiği düşünülmektedir⁴⁷⁶.

---

⁴⁷³ Steingraber, 1986: 317.

⁴⁷⁴ Yılmaz, 2012: 235.

⁴⁷⁵ Mellink, 1998: 54.

⁴⁷⁶ Miller, 2010: 321.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İÖ 1200'ler Anadolu ve çevresine yeni bir çehre kazandıran olayların meydana geldiği yıllardır. Yakınoğu tarihinde adeta dönüm noktası olarak nitelendirilen mevcut olaylar "Ege Göçleri, Deniz Kavimleri Göçü ya da 1200 Göçleri " olarak adlandırılmaktadır. Anılan bu göçlerin rotası, Anadolu ve çevresindeki birçok merkezde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda yıkım tahribatı ile belirlenmektedir. Yıkımlar İÖ1190'larda başlamakta, İÖ 1180'de en güçlü halini alarak İÖ 1175'te son bulmaktadır⁴⁷⁷. Bu büyük yıkımlar kimi krallıkların gücünü kaybetmesine, kimisinin ise tarih sahnesinden tamamen çekilmesine neden olmuştur. Göçün nedenleri ve katılan kavimlerin kimliği kesin sonuçlara varılmaksızın tartışılmaktadır. Boğazlar üzerinden Anadolu'ya gelen kavimlerinin ilk olarak Troia'yı işgal ettikleri düşünölür. Bir müddet sonra Anadolu içleri yönelip Hattuşa'yı yıkarak İÖ 2.Bin yılı Anadolu siyasi tarihinde anahtar rol oynayan Hitit Krallığına son verdikleri belirtilmektedir. Sosyal ve siyasal değışikleri beraberinde getiren bu yeni dönemde yazının kullanılmamış olunması sebebiyle son zamanlara kadar " Karanlık Çağ " olarak adlandırılmaktaydı. Fakat son yıllarda Gordion'da yürütölen yeni çalışmalar ışığında kentin en görkemli zamanlarını yaşadığı tabakanın 100 geriye çekilmesiyle "Karanlık Çağ" teorisi neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. Orta Anadolu Demir Çağı zaman dizinini derinden sarsan bu yeni kronolojik yapılanma sonucunda Anadolu'da yazınsal bir boşluk dışında karanlık bir dönemden bahsedebilmenin artık mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Değinildiğı üzere yazı kullanılmış olmasa da, çevre kültürlerin yaşamaya devam eden yazılı arşiv geleneğı sayesinde bu döneme dair bilgiler edinilmektedir. bu dönemde yavaş yavaş kendini göstermeye başlayan gelişmeler giderek Anadolu'nun irili ufaklı yeni güçler arasında paylaşıldığını göstermektedir. Sözü geöen paylaşımın Güney Anadolu ve Suriye'de Geö Hitit Krallıkları, Doğı Anadolu'da Hurrilerin devamı olduğı düşünölen Urartular, Orta Anadolu'da Balkanlardan Anadolu'ya gööen kavimlerden biri olan Frigler, İç Batı Anadolu'da Lidyalılar, Güneybatı Anadolu'da Likyalılar ve Ege'de İonlar arasında oluştuğı bilinmektedir⁴⁷⁸.

İÖ 1.bin yılda ortaya çıkmış ve sosyo-költörel yaşamları hakkında hala eksik bilgiye sahip olduğumuz Kimmerler ve İskitler Anadolu'yu istila eden bir

---

⁴⁷⁷ Drews, 1993: 4-7.

⁴⁷⁸ Sevin, 2003a: 180.

başka iki kavimdir. İlk olarak İÖ 8. yüzyılda Kimmerlerin Anadolu'ya girişi söz konusudur. Kimmerlerin İÖ 8.- İÖ 5.yüzyıllar arasında bölgelerindeki İskitlilerin işgali ve yaptıkları baskı sonucunda anavatanlarından ayrıldıkları düşünülmektedir⁴⁷⁹. Anadolu'da haklarında yazılı bir kaynak bulunmamasına rağmen maddi kültür kalıntılardan izini takip edebildiğimiz Kimmerler, ilk olarak II.Sarduri (İÖ 764 - 735) döneminde Van Gölü civarında odaklanan ve bu yöredeki Urartu Krallığını işgal ettiği etmeye başlamışlardır⁴⁸⁰. II.Rusa (İÖ 685- 645) döneminde Kimmerlerin bir kısım ana göç yolunu batıya çevirir. Frig başkenti Gordion'u işgal edilip Frig Devletinin eski politik gücünü kaybetmesinin sebep olur. İÖ 7. yy. Kimmerlerin istilası tüm Anadolu'yu sarmaya başlar. Kimmer boyları, Paplogonia üzerinden Karadeniz sahillerine ve burada Miletos'un kolonisini olan Sinope'yi tahrip etmişler, Trapezus, Heraklia Pontika'ya kadar yayılmışlardır⁴⁸¹. Bazısı ise, Anadolu'da başka bir güç olan Lidya Devletine çevirmiştir. Ardından Batı Anadolu kıyılarına çevirip Priene, Miletos, Magnesia gibi önemli kentler başta olmaz üzere İon kentlerini yıkmışlardır⁴⁸². Ardından Kimmerlerin bir bölümü İÖ 630 yılında Lidya'nın güney sınırını izleyerek , esas yerleşme bölgeleri olan Kapadokya'ya döner, bir kısmı ise kuzeybatıya doğru Edremit yakınlarındaki Antandros kenti çevresine yerleşmişlerdir. İÖ 4. yy. gelindiğinde Batı Anadolu Kimmerlerden temizlenmiştir. ⁴⁸³. Anadolu'da Kimmer saldırıları devam ettiği sırada yukarıda bahsettiğimiz bir başka kavim olan İskitler, Kimmerleri takip ederek Anadolu'ya girip tıpkı Kimmerlerin yaptığı gibi ilk olarak Urartu devleti işgal altında ve yıkılmasına sebep olmuştur.

Daha çok Asur İmparatorluğu ile temas içinde olan İskitler yine Asur ile mücadele halinde iken İran'da Medler askeri örgütlemesi tamamlamış İÖ 612 yılında Medler ile birleşerek Asur İmparatorluğuna son vermiş ve böylece Batı Asya'da 28 yıl sürecek olan İskit egemenliği başlamıştır⁴⁸⁴. Medler, İskitlerin Mısır'a doğru yöneldikleri sırada batıya doğru genişleyerek Urartu devletinin topraklarını ve Kızılırmak'a kadar Anadolu'ya egemenlikleri altında almışlardır⁴⁸⁵.

Med kralı Kyaxares Lidya Devletinin Batı Anadolu'yu Kimmerleri temizlediği zamana denk bu dönemlerde ilk doğu batı savaşı olarak nitelendirilen

---

⁴⁷⁹ Tarhan , 1976: 355

⁴⁸⁰ Belli, 1982: 167.

⁴⁸¹ Durmuş, 1997: 278

⁴⁸² Sevin, 1982: 251

⁴⁸³ Durmuş, 1997: 279

⁴⁸⁴ Sevin, 1982: 252

⁴⁸⁵ Yıldırım, 1996: 119.

Medler Lidya ile savaş yapmışlardır⁴⁸⁶. Bu savaştan ve Kimmer İskit gibi kavimler yok edildikten sonra Anadolu siyasi güç tablosu değişip Med , Lidya ve Kiilikya Devletleri arasında bölünmüştür⁴⁸⁷.Med Devleti'nin birdenbire çöküşü , Perslerin yükselişiyle Anadolu'da yukarıda da bahsettiğimiz huzur barış dönemi bitmiş depresyon dönemi başlamıştır⁴⁸⁸. Persler, Akdeniz ve Ege denizindeki ticareti kontrol altında tutma arzusuna engel gördüğü Lidya topraklarına çevirmiştir. İÖ 546/47 ilk önce Kızılırmak, sonrasında başkent Sardeis'te Lidya Krallığı ile savaşıyan Persler bu savaştan galip çıkmıştır. Anadolu Sardeis'in düşüşüyle Pers Egemenliği altında girmiştir⁴⁸⁹. Ön Asya dünyasının siyasi dengesini değiştirip bir bakıma Anadolu uygarlıklarının gelişimini de sekteye uğratmıştır. Pers yönetimi kendisine bağlı yerel yönetim alanları dediğimiz satraplıklar kurmuş olup 200 yıl sürecek olan otonomi kurmuşlardır.

Persler İÖ 334 yılında İskender ile olan savaştan mağlup çıkar. Zamanlar Anadolu içlerini egemenliği altında alan İskender İÖ 331 yılında Gaugamela Muhaberesi yapar ve sonrasında Pers Devlet'ini tamamıyla ortadan kaldırır. İÖ 30 Mısır'daki son Hellenistik krallık olan Ptolemaioslar Devleti'nin ve Roma'ya katılması ve eyaletleştirilmesiyle Actium Savaşında sonra Akdeniz dünyasının en büyük gücü İÖ 27'den itibaren Augustus tarafından İmparatorluk haline gelmiştir. ve böylece Hellenistik Çağ siyasi anlamda son bulmuştur⁴⁹⁰.

Romalıların mezar amaçlı yapılan yığma tepeler için kullanıldığı adlandırma olan tümülüs arkeoloji literatürüne de bu anlamıyla geçmiştir. Bununla birlikte " kurgan " ölü gömme geleneğinin batı dünyasındaki bilinen ismidir.

Tümülüsler ya da kurganlar dünyanın birçok yerinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak geniş bir coğrafyada karşımıza çıkan bu mezarların kronolojik ve kültürel bağlantısı bulunmamaktadır. Anadolu'da anılan bu mezar yapılarının ilk örneklerini İÖ 3.Bin yıl civarında görmekteyiz. Ancak genel olarak bakıldığında bu yapılar basık ve daha çok taşlıtepe türündedir. Erken Demir Çağı'ndan itibaren daha sivri ve konik olmaya başlar. Orta Demir Çağına gelindiğinde ise daha büyük yapılmış gömüt, mezar odası ve içine lahit koyulmuş olan klasik tümülüs biçimine dönüşmektedir. Anadolu'da klasik tümülüs biçiminin

---

⁴⁸⁶ Sevin, 1982: 253

⁴⁸⁷ Sevin, 1982: 253

⁴⁸⁸ Sevin, 1982:268.

⁴⁸⁹ Tekin, 2003: 73.

⁴⁹⁰ İplikçioğlu, 2007: 48. ve Tekin, 2007: 135.

öncülleri Friglerdir. Genel olarak anıtsal boyutlardaki Frig Tümülüslerinin üç ana özelliği bulunmaktadır. Bunlar, yığma altındaki gömülerin pozisyonları, radyal duvarlar ve ahşap odalardır. Frig tümülüslerinin ana özelliklerini barındırmasa da en azından anıtsal boyutları ve bu boyutların ölünün gücünü yansıtmaya fikrini Lidya tümülüslerinde görmekteyiz. genel olarak bakıldığında mezarlar yığma merkezinin yakınında olabilirler. Mezar odalarının en erken örneklerinin olasılıkla basit bir plana sahip olduğu düşünülür. İÖ 5.yy sonlarına doğru mezarlarda dromos, sundurma, ön oda ve asıl mezar odası bulunmaktaydı. Anadolu için önemli olan diğer bölge ise Trakya Bölgesidir. Bölgede dromoslu kubbeli mezarlar, dörtgen bir ya da bir kaç odadan oluşan mezarlar, lahit mezarlar ya da tuğla örülü çukur mezarlar bulunmaktadır. Değinilen bölgedeki tümülüslerin oda düzenlenme şekilleri farklılık gösterebilmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında ölünün evi olarak düşündükleri tümülüslerin içleri evleri gibi düzenledikleri görülmektedir. Friglerde, odaların iç yüzeylerinde dokumalar ile kaplı olabilmekteydi. Bunun süslemelerin ahşap evlerinde ve megaronlarında evlerinde yaygın olabileceği ileri sürülmektedir. Lidya Bölgesinde de İÖ 7. ve 6. yy.larda klineler karşımıza çıkmaktadır. Bazıları anakayadan oyulurken bazılarının ahşap örnekleri taklit eder şekilde tasarlanmıştır. Aktepe ve Harta Tümülüslerinde olduğu gibi sfenks ya da hayvanlar şeklinde yapıldığı ve üzerlerinin kazıma ya da boya ile bezendiği görülmektedir. Bununla birlikte oda duvarlarının iç yüzeylerinin de çeşitli türlerde boya bezekler ile süslenen örneklerde vardır. Bu boya ile yapılmış çeşitli ikonografik anlatımları olan duvarlar resimleri yer almaktaydı

İncelemelerimiz doğrultusunda, Anadolu'da toplam 20 tümülüs belirlenmiştir. Bunlardan dördü Marmara, 11'i Ege, üçü Akdeniz ve ikisi Karadeniz Bölgesinde yer almaktadır. En erken tümülüs İÖ 610-560 yıllarına tarihlenen klinesi üzerinde boya bezekler görülen Kendirlik 1, en geç olanları ise mimari yüzeylerin boya bezek görülen ve Geç Hellenistik Döneme tarihlenen Topyeri ve İÖ 1. yy tarihlenen Selmanlı Tümülüsleridir.

İncelenen tümülüslerde boya bezemeler yapılmadan önce yüzeye uygulanan teknikler farklılık göstermektedir. Mimari yüzeye yapılacak olan boya bezekler yapılmadan önce yüzeyi uygun hale getirmek için Lale Tepe, Aktepe, Taşlık, Tatarlı, Topyeri, Müğren, Kızılbel ve Selmanlı'da bezenecik yüzeye herhangi bir madde sürülmeden doğrudan yüzeye üzerine yapılmıştır. Ancak doğrudan yüzey üzerine yapılmış olsa da alan bezeme için uygun hale getirmek amacıyla çeşitli işlemler görmüştür. Harta'da kumtaşı blokların yüzeyi beyaz boya

ile astarlanmış olduğunu görmekteyiz. Kızılbel'de ise tüm yüzeyde sıva görülmemesine rağmen blokların birleşim yerlerinde sıva bulunmaktadır. Bir diğer teknik olan bezenecek yüzeyin sıvanması işlemi Kırklareli B, Kırklareli C, Karaburun II ve Baruthane Güney Tümülüslerinde görmekteyiz. Bununla birlikte farklı bir sıvama tekniği de bezenecek yüzeyin ilk olarak kaba sıva ile sıvanmasının ardından üzerinin perdah sıva iyice düzgünleştirildiği uygulama olup Baruthane Güney Tümülüsünde belirlenmiştir.

Klinelerde görülen uygulamalardan birisi Dedetepe, Kendirlik I, Hamamtepe, BT 89, Bekçitepe, Mangaltepe, Harta, Lale Tepe, Aktepe, Kızılbel'de görüldüğü gibi doğrudan kline yüzeyine boya sürülerek yapılan bezeme tekniğidir. Diğer bir uygulama ise, sadece Karaburun II görülen kline yüzeyindeki sıva üzerine yapılan boya bezeme tekniğidir. Yapı elemanları yüzeyinde uygulanan teknikler ise kabartma üzerinin boya ile bezendiği Aktepe ve Lale Tepe örneği ile, bezeklerin doğrudan yüzeye boya ile sürülerek oluşturulduğu Hamamtepe örneğidir.

İncelenen boya bezekler farklı yüzey üzerine yapılmasına karşın benzer teknikler ile yapılmıştır. Mimari yüzeylerinde boya bezek görülen Kızılbel, Karaburun II ve Lale Tepe Tümülüslerinde bezeklerin bezekler ilk önce kırmızıyla taslak çizimleri yapılmıştır. Ardından siyah ile konturlanmıştır. Aktepe ve Harta Tümülüsleri'nde ise bezeklerin taslak çizimlerine rastlanılmamıştır. Ancak her iki tümülüste de siyah ile yapılan kontur tekniği görülmektedir. Tatarlı'da ahşap yüzey üzerinde görülen izlere bakılarak boya bezeklerin taslak çizimlerinin yassı baltalar ile kazınarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Kazıma işleminden sonra bezeklerin siyah ile konturları çizilmiş, ardından içleri boyanmıştır. Bezeklerin konturları ve çizgileri kısa fırça darbeleriyle çizilmiş olup başlangıçları yuvarlatılmıştır⁴⁹¹ Bitim noktalarında görülen kalın damlacıklar, boyamanın tüy ile yapılmış olduğunu göstermektedir⁴⁹². Bununla birlikte bezeme alanları üzerinde ince boya damlaları da görülmektedir. Bu boya damlaları sıvı boyanın aktığı ve akan damlanın akış yönünden yola çıkarak kirişlerin dikey konumda boyandığını göstermektedir. Bir diğer uygulama, boya bezemenin kabartma bezekler üzerine uygulandığının tekniğidir. Taşlık, Topyeri ve Selmanlı Tümülüslerinde karşımıza

---

⁴⁹¹ Emmerling vd, 2010: 216.

⁴⁹² Emmerling vd, 2010: 216.

çıkar. Farklı bir uygulama olan kazıma tekniği az da olsa Baruthane Güney ve Aktepe'de bazı bezeklerin detaylarında kullanıldığı belirlenmiştir.

Kline üzerinde görülen boya ile bezemelerden bazılarında taslak ve kontur çizimlerinden sonra bezeklerin içleri boyanır, bazen de taslak ve konturlar çizilmeksizin bezekler boyanarak oluşturur. Elde edilen bilgiler doğrultusunda boya bezeklerin bazıları Kendirlik I'de görüldüğü gibi siyahla konturlar ile belirginleştirilmiştir. . Bununla birlikte Aktepe görülen bazı bezeklerin sivri uçlu aletler ile taslak çizimleri yapılmıştır. Karaburun II'de ise ilk olarak kırmızı boya ile taslak çizimleri yapılmış ardından boyanmıştır. Son olarak da siyah ile bezeklerin konturları belirtilmiştir. Bununla birlikte mimari yüzey üzerinde görüldüğü gibi boya bezemenin kabartma bezekler üzerine uygulanmıştır. Anılan bu teknik Bekçitepe, Mangaltepe Lale Tepe, Aktepe'de görülmektedir. Kazıma ile oluşturulan bezeklerin içi boya ile bezenmiştir. İncelenen tümülüsler arasında lahitli olan sadece Çingene Tepe'dir. Çingene Tepe Tümülüs'ünde görülen lahit üzerinde görülen bezekler kabartma tekniğinde yapılmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla bazı bezeklerin taslakları kırmızı ile yapılmıştır.

Boya bezemeli olan tümülüslerde birçok renk karşımıza çıkmaktadır. Renkleri zamanla uğramış oldukları solma ya da yok olma, Aktepe örneğinde olduğu gibi kaçakçıların bezekleri yeniden renklendirmesi veya mezar odasının dış etkenler sebebiyle iyi korunamadığından detaylı bilgi edinilememiştir. Bu bağlamda boya bezemeli tümülüslerde bazı renklerin kullanılmadığını söylemek mevcut bilgilerimizle olanaksızdır. Ancak elde edilen bilgiler doğrultusunda birçok rengin kullanıldığı kesin olarak belirlenmiştir. Bunlar arasında en çok kullanılanı kırmızı ve siyahtır. Bu renkleri kullanım yoğunluğuna göre mavi ve yeşil takip etmektedir. Anılan renkler dışında farklı birçok renk de karşımıza çıkmaktadır(Tablo 1). Belirlenebildiği kadarıyla kullanılan renklerle kontrast yaratılarak mekanlara canlılık verilmek istenmiştir. Bu zıt etkisi bütün boya bezekli tümülüslerde görülememekte olup Lale Tepe, Tatarlı, Karaburun II ve Kızılbil Tümülüslerinde etki net olarak hissedilebilmektedir. Bu kontrast etkiyi genellikle Lale Tepe hariç anılan tümülüsler özellikle insan figürlerin kıyafetler ve hayvan figürlerinden detaylarından görülmektedir. Tatarlı Tümülüsünde kıyafetlerde de hakim renk kırmızıdır. Bazı sahnelerde kıyafet renginde gri ve kırmızının kontrastı vardır. Ayrıca kontrast, kırmızı renk kıyafete bazen gri yada siyah detaylandırma yapılarak uygulanmıştır Karaburun II, Örneğin üç duvarda da karşımıza çıkan hizmetkar olarak nitelendirilen figürlerin düz olan kıyafet renkleri

kırmızı ya da beyazdır. Bazı frizler hizmetkarlar yan yana olarak gösterilmiştir. Buradaki kıyafetler birininki beyaz iken diğerinin ki kırmızıdır. Yine aynı şekilde kemerlerde kıyafetlerinin zıttı olarak kırmızı ya da beyaz olup bu şekilde kontrast etki yaratılmıştır. Kızılbel'de ise insan figürlerin kıyafet ve diğer detaylarında genellikle kırmızı ve mavinin kontrastı ile karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Kızılbel'de atlar yapılırken gövde ile yele, kuyruk ve toynakların mavi ya da kırmızının kullanılmasıyla bu etki yaratılmaya çalışılmıştır. Lale Tepe'de görülen geometrik bezekler kırmızı ve yeşil ile yapılmasıyla zıtlık etkisi ile mekana canlılık kazandırılmak istenmiştir.

Renklerin cinsleri değerlendirildiğinde, sadece Tatarlı, Lale Tepe, Kızılbel ve Selmanlı Tatarlı Tümülüslerinde kullanılan renklerin pigmentleri hakkında bilgi edinilmiştir. Tatarlı'da siyahın hayvansal veya bitkisel kaynaklı olduğu kesin olarak belirlenememiştir. Işık mikroskobu sonuçlarına göre kemik siyahı olduğu ortaya çıkmıştır. Siyah, hayvansal veya bitkisel kaynaklı olduğu kesin olarak belirlenememiştir. Işık mikroskobu sonuçlarına göre kemik siyahı olduğu ortaya çıkmıştır. Kırmızı iki ton şeklindedir. Koyu kırmızı tonu zincifre/cıva sülfür, açık kırmızı ise kurşun ile karıştırılarak elde edilmiştir. Açık olan kırmızın içinde analiz sonucunda kurşunun yanında kalsit ve kuvars belirlenmiştir. Bunun dışında bazı analizler koyu kırmızının da kalsit ve kuvars içerdiğini göstermiştir⁴⁹³. Beyaz, kemik beyazı ile beyaz toprak karışımından elde edildiği belirlenmiştir. Analizlere göre; silisyum, күкүрт, alüminyum, sodyum, kalsiyum, fosfor, potasyum ve demir içermektedir.⁴⁹⁴ Gri, kemik siyahı, kemik beyazı ve beyaz toprak karışımından elde edilmiştir. Lale Tepe ve Kızılbel Tümülüslerinde kırmızı okra, malahit, Mısır mavisi ve karbon siyahı belirlenmiştir Selmanlı Tümülüsünde yüzey çok hasarlı olduğundan sadece siyah ve kırmızının pigment analizleri yapılmıştır. Kırmızının demiroksit, siyahın ise kesin olarak belirlenemediği ya karbon siyahı ya da demir siyahı olabileceği düşünülmektedir⁴⁹⁵.

İncelenen tümülüsler arasında, odaların duvarları, tavan, alınlık ve zemin yüzeyleri bezeme alanı olarak kullanılmıştır. Kırklareli B, Kırklareli C, Lale Tepe, Harta, Aktepe, Tatarlı, Topyeri, Taşlık, Müğren, Kızılbel, Karaburun ve Baruthane Güney Tümülüslerinin mimari yüzeyleri üzerinde boya bezekler görülmektedir. Anılan tüm tümülüslerin oda duvarlarının iç yüzeyleri boya

⁴⁹³ Emmerling vd. 2010: 223.

⁴⁹⁴ Emmerling vd. 2010: 223.

⁴⁹⁵ Özen vd. 2015: 410

bezekler ile süslenmiştir. Lale Tepe, Taşlık, Topyeri, Müğren, Kızılbel Tümülüslerinde tavan yüzeylerinin bezendiğini görmekteyiz. Bununla birlikte Lale Tepe, Taşlık, Topyeri ve Müğren Tümülüslerinin alınlıklarının da içine bakan yüzeylerinin de bezeme alanı olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. Zemin yüzeyinde boya bezekler görülen tek tümülüs ise Kızılbel'dir. İncelenen tümülüsler arasında Dedetepe, Hamamtepe, Kendirlik I, BT 89, Bekçitepe, Mangaltepe, Lale Tepe, Harta, Kızılbel ve Karaburun II Tümülüslerinde klinelerin yüzeylerinin boya bezekler ile süslendiğini görmekteyiz. Klinelerde karşımıza çıkan boya bezeklerin düzeni hakkında bir genelleme yapmak mümkün değildir. Çünkü ele alınan kısımlar genelde tahribattan geriye kalan parçalardır. Dedetepe, Kendirlik 1, Bekçitepe, Lale Tepe, Harta ve Karaburun II klinelerinin bacak kısımlarının oda içine bakan yüzeylerinin boya bezekler ile süslendiği görülmektedir. Anılan diğer tümülüslerin kline bacaklarının tüm yüzeyleri bezeme alanı olarak kullanılmıştır. Bunun dışında yatakların oda içine bakan uzun cepheleri de çoğunlukla bezekler için ayrıldığı görülmektedir. Bu bezeme düzeni şekli, Dedetepe, BT 89, Mangaltepe, Bekçitepe, Lale Tepe, Aktepe, Kızılbel ve Karaburun II klinelerinde karşımıza çıkmaktadır. Lale Tepe ve Karaburun II klinelerinde bu yüzeyler diğer tümülüslere göre daha fazla bezenmiştir. Anılan tümülüslerin klineleri incelenen klinelerden form açısından farklı olması bu ayrımı açıklamaktadır. Nitekim, Lale Tepenin arka klinesi ve Karaburun II klinesinin monolit taştan yapılan klinesinin ön yüzüne de boya bezeme uygulanmıştır. Özellikle Lale Tepenin arka klinesinin tüm yüzeyi başlı başına bir bezeme alanı olarak kullanılmış olup adeta boş kalmayacak şekilde çeşitli bezekler ile kaplanmıştır. Dedetepe, BT 89, Lale Tepe ve Karaburun II klinelerin ayak ucu ve başuçlarının oda içine bakan cephe kısımları da bezelidir. Bununla birlikte Dedetepe, Lale Tepe ve Karaburun II klinelerinde olduğu gibi az da olsa yatay yüzeyleri bezeme alanı olarak kullanılmıştır. Lahit sadece Çingene Tepe Tümülüsünde ele geçmiştir. Anılan bu lahdin ön uzun cephesi ve yan kısa kenarları bezeme alanı olarak kullanılmıştır. Lale Tepe ve Hamamtepe'nin kapı blokları, Aktepe'nin ise kapı konsolları da bezeme alanı olarak kullanılmıştır.

İncelenen tümülüsler arasında yüzeyler üzerinde geometrik, bitkisel ve figür bezekler karşımıza çıkmaktadır⁴⁹⁶. Mimari yüzeylerde geometrik bezek olarak; Üçgen, bant, zikzak, meander, kare, volüt başlığı karşımıza çıkmaktadır(Tablo 5). Üçgen: Çeşitli formlarda olmak üzere Lale Tepe, Taşlık,

⁴⁹⁶Bkz. Yüzeyler üzerinde bezek türleri için Tablo.3 ve Tablo.4

Topyeri ve Müğren Tümülüslerinin alınlık ve tavan yüzeylerinde karşımıza çıkmaktadır(Tablo 6.). Bant, Lale Tepe, Taşlık, Topyeri, Müğren, Baruthane Güney Tümülüslerinde tavanın iki eğiminde karşımıza çıkmaktadır(Tablo 7). Lale Tepe, Taşlık, Topyeri ve Müğren Tümülüslerinde tavanın iki eğimi boyunca kalınlıkları farklılık gösteren yatay ve dikey bantlar karşımıza çıkmaktadır. Üçgen ve bant bezeklerinin konumları genellikle benzer olmasına karşın formlarında yapan sanatçıya göre farklılık göstermektedir. Bezek düzenlerinden yola çıkarak bezeklerin net bir şekilde mimari karakterliği ve ahşap örneklerini polykromi aracılığıyla taklit ettiği görülebilmektedir. Buradaki bezekleri kiriş, kamış/saz örgüsü ya da mertek gibi yapı birimlerinin doğrudan boya ile ve kabartma tekniğiyle canlandırarak mezar odası mekansallaştırılmak istenmiştir⁴⁹⁷. Kare, Müğren ve Lale Tepe'de görülür bunlar pencere açıklıkları olarak yorumlanmaktadır. Özellikle Müğren ve Lale Tepe'nin bezek ve bezeğin konumlarının benzer olduğu görülür. Alınlıklarda görülen bezeklerin orta dikme, mertek ve pencerelerin Frig beşik çatısını belirttiği düşünülür⁴⁹⁸. Bununla birlikte bu yakın benzerliği tavan resimlerinde, kirişlerin üzerine oturan saz/kamış örtüsünü temsil eden üçgenlere değin ayrıntısıyla görülebilmektedir. Volüt başlıkları sadece Topyeri Tümülüsü ön oda ve mezar odası duvarı yüzeylerinde karşımıza çıkmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla sadece bezek anlayışı ile yapılmıştır. Kızılbel'de tavan üzerindeki dama tahtası bezeği ve Müğren'deki zikzak ve meander tekstil tasarımını çağrıştırmaktadır.

Çoğunlukla bitkisel ve geometrik bezekli olan klineler bezek formu ve yerleştirilme düzeni birbirlerine benzerdir. Geometrik bezek olarak volüt,, meander,dikdörtgen, dikey ya da yatay bant, zikzak, yıldız gibi bezekler görülür. Volüt bezeği; Dedetepe, Bekçitepe, Hamamtepe, Lale Tepe ve Aktepe klinelerinde karşımıza çıkmaktadır(Tablo 11). Genel olarak volütler başlıklar şeklinde olmakla birlikte simetrik düzen şeklinde, arka arkaya sıralı ve bağıntılı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Genellikle klinenin baş ucu ve ayak ucu kısımlarının cephelerinde görülmektedir. Meander, Dedetepe, BT 89, Lale Tepe, Aktepe Tümülüslerindeki klineler üzerinde görülmektedir(Tablo 12.). Dedetepe ve Aktepe'de baş ucu ve ayak ucunun ön cephelerindeki volüt başlıklarının hemen üzerinde abaküs görevi gören çıkıntılarının üzerinde yer almaktadır. Dikdörtgen, Dedetepe, Aktepe ve Lale Tepe, Kendirlik 1'de karşımıza çıkmakta olup ahşap doğramacılıktaki zıvanayı

---

⁴⁹⁷ Tiryaki, 2015: 41.

⁴⁹⁸ Stinson, 2008: 43., Tiryaki, 2015: 42,

belirttiği düşünülür. Kalınlıkları değişiklik gösterebilen dikey ve yatay bantlar , Dedetepe,BT 89, Harta, Lale Tepe, Kızılbel ve Karaburun II klinelerinde görülmektedir. Bantlar bezek anlayışı ile yapılmanın yanında Kızılbel örneğinde olduğu kafesli bir yatak yüzeyini ahşap çerçevesini tutturun bağları temsil ettiği düşünülmemektedir. Zikzak, sadece Lale Tepe karşımıza çıkmaktadır. Bu bezeğinde işlevsel özellikte olduğu düşünülür. Çerçevenin bacaklara tutturulması için yapılan⁴⁹⁹ ahşap mobilya raylarını bacaklara bağlamada bir şekilde rol oynamıştır.⁵⁰⁰ Mimari yüzeyler üzerinde bitkisel bezek olarak, rozet, lotus ve palmet karşımıza çıkmaktadır. Rozet, Kızılbel zemin yüzeyi üzerinde geometrik ve bitkisel bezeklerin birlikte süsleme olarak görülmektedir(Res.176). Bu bezeklere bir bütün olarak bakıldığında dokuma (?) halı tasarımını yansıttığı düşünülmemektedir⁵⁰¹. Mimari yüzey üzerinde görülen diğer bitkisel bezekler lotus ve palmettir. Lotus bezeği, Topyerinde ön oda giriş kapısının hemen üzerinde, Lale Tepe'de ise alınlığın orta dikmesinde karşımıza çıkmaktadır.

Klineler üzerinde bitkisel bezek olarak ise; palmet, lotus, rozet sıklıkla, bitki dalları ve palmiye de nadiren görülmektedir. Palmet bezeği, klineler üzerinde en çok kullanılan bezekler arasındadır. Dedetepe, Kendirlik I, Bekçitepe, Aktepe, Lale Tepe ve Karaburun II Tümülüslerindeki klineler üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Lotuslar anlaşıldığı üzere Lidya ustaları için kline süslemesinde sevilen bir bezek türüdür. Lale Tepe, Bekçitepe, BT 89 ve Mangaltepe Tümülüslerindeki klineler üzerinde görmekteyiz. Rozet bezeği; Mangaltepe, Lale Tepe ve Karaburun II'de karşımıza çıkmaktadır. Bitki dalları, sadece Lale Tepe'de karşımıza çıkmaktadır. . Palmiye de sadece Lale Tepe karşımıza çıkmaktadır. Mezopotamya kökenli olan Palmiye ağacı Yakındoğu ve Yunan dünyasında birçok anlamı ifade etmektedir. Yunanlılarda yeniden doğuş, ölümsüzlük ve uzun yaşam ile ilişkilendirilirken, Mezopotamya'da üretkenlik ve verimliliği ifade etmektedir⁵⁰². Bu tür bezeğin Lidya Bölgesinde görülme sebebinin ideoloji ile ilişki olduğu düşünülmektedir

Mezar odasındaki duvar resimler kompozisyonlu yani konu anlatımlı olarak yapılmıştır. Resimlerde figürlerin saç, yüz, kıyafet, hareket ve duruşlarından, betimlemelerin belli geleneklere bağımlı olarak yapıldığı

⁴⁹⁹ Baughan, 2008: 65, Baughan, 2013: 58.

⁵⁰⁰ Baughan, 2008:65.

⁵⁰¹ Mellink, 1998: 39.

⁵⁰² Baughan, 2008: 70.

anlaşılmaktadır. Konumuz kapsamında yer alan tümölüslerdeki resimler çoğunlukla frizler üzerine yapılmıştır. Duvar resimlerinde belirleyebildiğimiz konular; Cenaze Korteji (Ekphora), Savaş, Alay (Prosession), Ziyafet, Av, Spor, Dans, Kült, Kurban ve Mitolojik, sahnelerinden oluşmaktadır.

Sonuç olarak, Mezar odalarında renkli bezekler ile süsleme adeti Lidya gömü geleneklerinde türemiş olup gelenek İÖ 1.yy'a kadar gitmektedir⁵⁰³. Ölünün evi niyetiyle dekore edilen tümölüsler ölünün kimliği, mevkisi ya da kimi zaman ideolojisi hakkında fikir yürütmemizi sağlamaktadır. Bununla birlikte yapılan bezekler ve kullanılan renkler dönemin moda anlayışını bizlere sunmaktadır. Klineler ve yapı elemanları yüzeyi üzerinde görülen boya bezekler figür bezekler dışında belirlenebildiği kadarıyla sadece bezek anlayışı ile yapılmıştır. Mimari yüzeyler üzerinde nadiren bezek anlayışı ile yapılan bezekler vardır. Ancak çoğunlukla anılan yüzeylerdeki bezekler bir amaca yönelik yapılmışlardır. Genel olarak bakıldığında görülen geometrik bezeklerin üç türlü amaç ile yapılmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Birincisi sadece bezek anlayışı ile, ikincisi ahşap yapı elemanların taklidi ve sonuncusu ise tekstil örneklerin taklidi şeklindedir. Bu bağlamda anılan bezekler, ölünün zengin döşenmiş evini ya da askeri çadırını belirtmek amacıyla yapılmış olabilir⁵⁰⁴. Figür bezekler ise genellikle bir konunun anlatımı şeklindedir. Tekil olarak görülen bezeklerin ise nekrolojik anlamları vardır. Çeşitli konularda olabilen figürlü sahnelerde birden fazla kültürel kimlik ve farklı bireysel özellikler sezilebilmektedir. Bu sahneler ikonografik, kompozisyon ve stil açısından değerlendirildiğinde bağlı olduğu kültürlerin varlığını gösteren en canlı kanıtlardır. Birçok açıdan ele alarak değerlendirdiğimiz tümölüslerde Anadolu'nun yerli kültürlerinin yanı sıra Pers ve Yunan kültürlerinin de izleri görülmektedir. Özellikle konular kısmında detaylı olarak verdiğimiz bilgiler doğrultusunda farklı kültürlerin etkisi altında oluşmuş bir kültür karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Anadolu yerli kültürleri öz kültürü devam ettirmeye çalışmış olsa da ne tüm geleneklerine sahip ne de egemen kültürün formlarını bütünüyle alabilmiştir.

---

⁵⁰³ Roosevelt ve Luke, 2010: 343.

⁵⁰⁴ Roosevelt ve Luke, 2010: 343.

KAYNAKÇA

- Ahlberg, G. (1971). *Prothesis and Ekphora in Greek Geometric Art*, kitap
- Akşit, İ. (2006). *Anadolu Uygarlıkları ve Türkiye'nin Antik Kentleri*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aktüre, S. (2003). *Anadolu'da Demir Çağı Kentleri*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Akurgal, E. (2005). *Anadolu Kültür Tarihi* (17. baskı). İstanbul: TÜBİTAK
- Atasoy, S. Endoğlu, M. & Dönmez, Ş. (2005). Samsun-Baruthane Tümüsleri Kurtarma Kazısı. *Anadolu Araştırmaları* 18(2) , 153-166.
- Ateşlier, S. (2002). Pers Ölü Gömme Geleneğinde Cenaze- Harmamaksa'ları, *Olba V* ,(77-95), lev. 35-39.
- Bal, N. (2013).Selmanlı Tümülüsü Kurtarma Kazısı. 22. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*. 337-348.
- Baughan, E.P. (2008). Lale Tepe: A Late Lydian Tumulus near Sardis 3.Klinai. N.D.Cahill (Ed.), *Love for Lydia: A Sardis Anniversary Volume Presented to Crawford H. Greenewalt, Jr. Archaeological Exploration of Sardis; Report 4*. (49-78).Cambridge - Massachusetts
- Baughan, E.P.(2010). Persian Riders in Lydia? The Painted Frieze of the Aktepe Kline, M.Dalla Riva (Ed.), *Meetigs between Cultures in the Ancient Mediterranean, Proceedings of the 17. International Congress of Classical Archaeology, Rome 22-26 September 2008*. Bolletino di Archeologia.
- Baughan, E.P. (2013). *Couched in Death: Klinai and Identity in Anatolia and Beyond*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Belli, O.(1982). Urartular. *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi I*, (s.140-208). İstanbul, Görsel Yayınları.
- Bernand, P.(1969). Les bas-reliefs Gréco-Perse de Dascylion à la Lumière de nouvelles découvertes, *RA* 1, 17-29, Fig. 1-2.
- Bilgin, A.İ, Dinç, R., Önder, M. (1996). Lydia'daki İki Tümülüs'de Temizlik Çalışmaları. *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi*, 207-222.
- Bingöl, O. (1997). *Malerei und Mosaik der Antike in der Türkei*. Mainz
- Boardman, J.(2003). *Siyah Figürlü Atina Vazoları*, (Çev. G.Ergin), İstanbul.

- Boardman, J.(2000). *Persia and the West. An Archaeological Investigation of the Genesis of Achaemenid Art*. London.
- Bosch, M.E.(1943). *Hellenizm Tarihinin Anahatları*. (Çev.S.Atlan). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No.206
- Borchhardt, J.(1968). Epichorische, gräko-persische beeinflusste Reliefs in Kilikien, *IstMitt* 18, 161-211.
- Borchhardt, J. (2002). Narrative Ereignis- und Historienbilder in mediterranen Raum von der Archaik bis in den Hellenismus, *Krieg und Sieg. Narrative Wanddarstellungen von Altägypten bis ins Mittelalter*, (s.81-136). Vienna.
- Bozdağ, M. (2009), *İhsaniye. Frig Vadisi. Afyonkarahisar İli Frig Vadisi Kültür Envanteri*, Afyonkarahisar
- Brize, P. (1985). Samos und Stesichoros.Zu einem früharchaischen Bronzeblech, *AM* 100, (53-90)
- Brixhe, C. (2007). Frigler ve Frig Dili/ The Phrygians and the Phrygian Language H.Sivas, T.T.Sivas, (Ed.), *In Friglerin Gizemli Uygarlığı/The Mysterious Civilization of the Phrygians*, içinde (149-160). İstanbul: YKY.
- Calmeyer, P.(1993). Zwei mit historischen Szenen bemalte Balken der Achaemenidenzeit, *MüJb* 43, 7-18.
- Cook, R.M. (1997). *Greek Painted Pottery*, London.
- Darga, M.(1992). *Hitit Sanatı*, (Ana Baskı), İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Kitapları
- Dedeoğlu, H.(1991). Lydia'da Bir Tümülüs Kazısı. *I.Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 119-149.
- Dedeoğlu, H. (1996). Harta Abidintepe Tümülüsü Kazı Çalışmaları. *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi*, 4, 197-206
- Dentzer, 1982. M. Dentzer, *Le Motif du banquet couché dans le Proche-Orient et le monde Grec du VIIe au IVe siècle avant J. C.*, 1982.
- DeVries, K. (2005). Greek Pottery and Gordion Chronology, L. Kealhofer, (Ed.) *The Archaeology of Midas and the Phrygians*, in (pp. 36-55). University of Pennsylvania Museum, Philadelphia.
- Dinç, R., ve Önder, M. (1992). Kayapınar-Hamamtepe Tümülüsü Kurtarma Kazısı. *III.Müze Kurtarma Kurtarma Kazıları Semineri*, (31-52).

- Dinç R. (1993). *Lydia Tümüüsleri*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Dinçol, M. A. (1982). Geç Hititler. *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi I* (s.122-136). Görsel Yayınları, İstanbul
- Draycott, C.M. (2011). Funerary or Military Convoy? Thoughts On The Tatarlı Convoy Paintings and Meanings Of ' Greco-Persian' Convoys, L.Summereri A.von Kienlin and Ivantschik (Eds), In, *Kelaina – Apameia Kibotos: Stadtentwicklung im anatolischen Kontext/Kélainai–Apamée Kibôtos: Développement urbain dans le contexte anatolien. Akten des Kolloquiums, München 2 April – 4 April 2009*. Bordeaux.
- Drews, R. (1993). *The End of the Bronze Age, Changes in Warfare and The Catastrophe C.A. 1200 B.C.* Princeton University Press: Princeton, New Jersey.
- Durmuş, İ. (1997). Anadolu'da Kimmerler ve İskitler. *Belleten*, 231 (LXI), 273-286.
- Emmerling, E., Adelfinger,K. ve Reisci, J.(2010). Mezar Odasının Boyama Teknikleri L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (205-234). İstanbul: YKY.
- Erdan, E. (2015). *Demir Çağ ve Sonrası Batı Anadolu'da Frig Kültür Etkileri* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Erhat, A. (1996). *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi.
- Emre, K.ve Çınaroğlu, A.(1993). A Group of Metal Hittite Vessel from Kınık-Kastamonu, *Ns.N.Özgüç*,(675-713).
- Fleischer, R. (1983).Klagefrauensarkophag aus Sidon, *IstForsch* 34, 47-54.
- Freeman, C. (2003). *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları* (Çev.S.K.Angı). Dost Kitabevi
- Freyer B., Schaunenburg. (1974).Samos XI, Bonn.
- Gimbutas, M. (1977). The first Wave of Eurasian Steppe Pastoralists into Copper Age Europe, *Journal of Indo-European Studies* 5, s.277-338.
- Gimbutas, M.(1980). The Kurgan Wave 2 (c.3400-3200 BC) into Europe and the Following Transformation of Culture, *Journal of Indo-European Studies* 8, s.273-315.

- Ghirshman P. (1964). Protoiraner, Meder, Achämeniden, *Iran*. Munich
- Hamdy, O. ve Reinach, T.(1892) Une Necropole Royale A Sidon. Paris
- Henkelman, W. (2002). Exit der Posaunenblaser.On Lance-guards and lance-bearers in the Persepolis Fortification Archive, *Art* 2002.007, 1-35.
- Hölscher, T. (2003). Images of War in Greece and Rome: Between Military Practice, Public Memory, and Cultural Symbolism, *Journal of Roman Studies* 93, (1-17)
- İplikçioğlu, B. (1990). Eskiçağ Tarihinin Anahatları I, Edebiyat Fakültesi Basımevi İstanbul
- İplikçioğlu, B. (2007). *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları
- Jacobs, B.(1987). Griechische und Persische Elemente in der Grabkunst Lykiens zur Zeit der Achämenidenherrschaft, *Studies in Mediterreanean Archeology* 7.
- Kabaağaç, S., ve Alover, E.(1995). *Latince Türkçe Sözlük*. İstanbul:Sosyal Yayınlar.
- Kitov, G. (1994). The Thracian Mound” Bulletin of the Ancient Orient Museum (BAOM) XV, Sofia, (121-147)
- Körpe, R, Tombul M., Sevinç N. (2001) . 1991 Yılı Çan, Altıkulaç Köyü Çingene Tepe Tümülüsü Kurtarma Kazısı. *11.Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu* ,181-193
- Krüger,C. (1940). Der fliegende Vogel in der antiken Kust bis zur klassischen Zeit(Phd Thesis Quankenbrück
- Liddel, H.G., ve Scott, R. (1975). *Greek-English Lexicon*, Seventh ed., (Oxford 1888)
- Lienbhart, R.H. (2010). Gordion MM Tümülüsü'ün Ahşap Mezar Odası , A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (269-279). İstanbul: YKY.
- Lucas, A. (2000). *Ancient Egyptian Materials and Technology*, Cambridge
- Luke, C. & Roosevelt, C.H. (2016). Memory and Meaning in Bin Tepe, the Lydian Cemetery of the ‘Thousand Mounds’ O.Henry, U.Kelp, (Ed.). *In Tumulus as Sema, Space, Politics, Culture and Religion in First Millenium BC*. (407-428). Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston

- Macqueen, J.G. (2013). *Hititler ve Hitit Çağında Anadolu*. Arkadaş Yayıncılık 3.Baskı
- Mansel, A.M. (2004). *Ege ve Yunan Tarihi* (8. baskı). TTK Yayınları
- Mellink, M.J. (1965). Mita, Mushki and Phrygians, *Anadolu Araştırmaları* 2, 317-325.
- Mellink, M.J.(1969). Excavation of a Lycian Painted Tomb Near Elmalı, Kızılbey, *TAD XVIII.2*, (141-144)
- Mellink, M.J. (1970a). Excavation at Karataş-Semayük and Elmalı, 1969, *AJA* 74, (251-252)
- Mellink, J.(1971). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1970, *AJA* 75(3), (245- 255), lev. 50-56.
- Mellink, M. J. (1972). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı,Lycia,1971". *AJA* 76 (9), (257-269).
- Mellink,M.J.(1973a). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1972, *AJA* 77., (297- 303)
- Mellink, M. J. (1973b). Mural Paintings in Lycian Tombs *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archeology*, vol I, 805-809.
- Mellink, M. J.(1973c). Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1971, *TAD XX.2*, (156)
- Mellink, M.J.(1974a). Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1972, *TAD XX.2*, (126)
- Mellink, M.J. (1974b). Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1973, *AJA* 78, 1974, (351- 359)
- Mellink, M.J.(1974c). Notes on Anatolia Wall Painting, *Mansel'e Armağan*, c.1., (537-547)
- Mellink, M. J. (1975a).Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1973, *TAD XXII.1*, (71-78)
- Mellink, M. J. (1975b).Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, Lycia, 1974, *AJA* 79, (349-355).
- Mellink, M. J.(1976a).Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1974,*TAD XXIII.1*, (88-89).

- Mellink, M. J. (1976b), Excavations at Karataş-Semayük and Elmalı, Lycia, 1975", *AJA* 80, (377-382)
- Mellink, M. J. (1976c). Local, Phrygian and Greek Traits in Northern Lycia, *RA* 1, (21-34), figs. 4-8.
- Mellink, M. J. (1977). Excavation at Karataş -Semayük and Elmalı, 1975, *TAD XXIV.2*, (137-139)
- Mellink, M. J. (1979). Report on the Work at Elmalı and Karataş Semayük in 1979, *KST* II, (156-157)
- Mellink, M. J. (1980a). Karataş -Semayük and Elmalı, *TAD XXV.1*, (175-185)
- Mellink, M. J. (1980b). Archaic Wall Paintings from Gordion, K. De Vries (Eds.). In, *From Athens to Gordion: The Papers of a Memorial Symposium for Rodney S. Young*, (91-98)
- Mellink, M. J. (1983). Wall Paintings of West Anatolian Tombs Elements of a Tradition, *KST* 5, (171-174)
- Mellink, M. J. (1986). Elmalı: Recording Of Wall Paintings, *KST* 8, (345-348)
- Mellink, M. J. (1998). *Kızılbel: An Archaic Painted Tomb Chamber in Northern Lycia*. Philadelphia
- Memiş, E. (2006). *Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi*. Ankara: Ekin Kitabevi Yayınları 4. Baskı
- Miller, S. G. (2010). Kuzey Likya'da İki Boyalı Mezar Odası: Kızılbel ve Karaburun. L. Summerer, A. von Klein, (Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückkehr der Farben*, içinde (319-329). İstanbul: YKY
- Naso, A. (2016). Tumuli in the Western Mediterranean, 800–500 BC. A Review before the Istanbul Conference . O. Henry, U. Kelp, (Ed.). In *Tumulus as Sema, Space, Politics, Culture and Religion in First Millenium BC*. (9-34). Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston
- Nayır, K. (1983). Alibeyli Tümülüsleri Kurtarma Kazısı. *KST* IV, (199-204)
- Nolle, M. (1992). *Denkmäler von Satrapensitz Daskyleion*,: Studien zur graeco-persischen Kunst. Berlin
- Onurkan, S. (1988). *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri*. Ankara: TTK Basımevi.

- Özdoğan, E. (2008). Trakya'da bir Tümülüs Mezarlığı: Dokuzhöyük Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı II.Cilt. (873-890)
- Ürkmez, Ö.(2012). *M.Ö.I.Bin Yılda Nekrolojik Eserler Işığında Batı Anadolu'da Ölüm İkonografisi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özfırat, A. (2002). Doğu Anadolu Yüksek Yaylası'ndan M.Ö.2.Binyıl Kurganları *Belleten Cilt(LXVI)* 246, (343- 353)
- Özgen, İ., Öztürk, J. (1996). *Heritage Recovered The Lydian Treasure*. İstanbul.
- Özsait, M. (1982). Anadolu'da Hellenistik Dönem, *Anadolu Uygarlıkları II Ansiklopedisi* (324-378). Görsel Yayınları, İstanbul
- Polat, G.(1998). *Anadolu Akhaemenid Dönemi Plastik Eserleri*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pollard, J. (1977). *Birds in Greek Life and Myth*. London
- Roosevelt C.H.(2008).Lale Tepe: A Late Lydian Tumulus near Sardis:1.Introduction, Excavation, and Find, . N.D.Cahill (Ed.), *Love for Lydia: A Sardis Anniversary Volume Presented to Crawford H. Greenewalt, Jr. Archaeological Exploration of Sardis; Report 4.* (1-24).Cambridge - Massachusetts
- Roosevelt, C.H. ve Luke, C. (2010). Lidya'da Boyalı Mezar Odaları, L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (343-353). İstanbul: YKY.
- Rose, C.B., Körpe, R. (2016). The Tumuli of Troy and the Troad. O.Henry, U.Kelp, (Ed.). *In Tumulus as Sema, Space, Politics, Culture and Religion in First Millenium BC.* (373-386). Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston
- Sams, G.K. (2007). Frigyalı Midas/ Midas of Phrgia. H.Sivas, T.T.Sivas, (Ed.), *In Friglerin Gizemli Uygarlığı/The Mysterious Civilization of the Phrygians*, içinde (59-64). İstanbul: YKY.
- San, O.(2000). Bazı Bulgular Işığında Anadolu'da Kimmer ve İskit Varlığı Üzerine Gözlemler. *Belleten*, 239(LXIV) .sayı
- Schmidt, E. F.(1953). *Persepolis I: Scructures, Reliefs, Inscriptions..* Chicago: The University of Chicago Oriental Institute Publications LXVIII

- Sevin, V. (1982a). Frygler. *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi II* (s.248-274). Görsel Yayınları, İstanbul
- Sevin, V. (1982b). Lydialılar, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi II* (s.276-308).Görsel Yayınları, İstanbul
- Sevin, V. (2003a). *Eski Anadolu ve Trakya Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar*. İletişim Yayınları
- Sevin, V. (2003b). *Anadolu Arkeolojisi*. 3.Basım. Der Yayınları
- Sevin, V. (2013). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, 3.baskı, Ankara: TTK Yayınları
- Sevinç, N. (1996). Çanakkale-Gümüşçay Tümülüsleri Kurtarma Kazısı. *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 443-447.
- Sevinç, N., Körpe R., Tombul, M., Rose, C.B., Strahan, D., Kiesewetter, H., &Wallrodt, J. (2001). A new painted Graceo-Persian Sarcophagus from Çan. *Studia Troica*, 11, 383-420.
- Sivas, T.T. (1999). *Eskişehir - Afyon-Karahisar - Kütahya. İl Sınırları İçindeki Phryg (Frig) Kaya Anıtları*. Eskişehir.
- Sivas, T.T.(2007). Frigler ve Frig Uygarlığı/ Phrygians and The Phrygian Civilization. H.Sivas, T.T., (Ed.), In *Friglerin Gizemli Uygarlığı/The Mysterious Civilization of the Phrygians*, içinde (s.9-15). İstanbul: YKY.
- Sivas, T.T. (2010). Yeni Bir Boyalı Frig Mezarı: Taşlık Tümülüsü. L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (330-341). İstanbul: YKY
- Steingraber, 1986, *Catalogue Raisonné of Etruscan Wall Paintings*, 1986
- Stinson, P.T. (2008). Tepe: A Late Lydian Tumulus near Sardis:2.Architecture and Painting, N.D.Cahill (Ed.), *Love for Lydia: A Sardis Anniversary Volume Presented to Crawford H. Greenewalt, Jr. Archaeological Exploration of Sardis; Report 4*. (25-48).Cambridge - Massachusetts
- Summerer, L. (2005). From Tatarlı to Munich: The Recovery of a Painted Wooden Tomb Chamber in Phrygia. İ. Delemen,(Ed.), *The Achaemenid Impact on Local Populations and Cultures in Anatolia*, (pp. 131-158).
- Summerer, L. (2007). Picturing Persian Victory: The Painted Battle Scene on the Munich Wood, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberis* 13, (3-30)

- Summerer, L . (2010). Duvar Resimleri . L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü, The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (121-185). İstanbul: YKY.
- Summerer, L.,von Kienlin, A. (2016), *Roofing the Dead. Architectural Allusions in Anatolian Tumuli*. Tumulus as Sema, Space, Politics, Culture and Religion in First Millenium BC. Ed. by Olivier Henry and Ute Kelp , Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston (s. 501-512).
- Şahin, N.(1996). Beyaz Lekythoslar Işığında Klasik Devirde Atina’da Ölüm İkonografisi ve Ölü Kültü”, *ArkDer IV*, (143-167)
- Tallis, N. (2005). Transport and warfare.’ In Curtis and Tallis, (210-17)
- Tappeiner, M.(1986). Ein Beitrag zu den Wagenzügen auf den Stelen aus Daskyleion, *EpigAnat 7*, 81-96.
- Tarhan,T. (1984) Eski Anadolu Tarihinde Kimmerler, *Araştırma Sonucu Toplantısı Bildirileri I*,(109-159).
- Tekin, O. (2003). *Eski Yunan Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Tekin, O. (2007). *Eski Anadolu ve Trakya Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğunun İkiye ayrılmasına kadar (M.Ö.12.-MS.4 yüzyıllar arası)*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Thomson, G. (1965).Iranian Dress in the Achaemenian Period, Problems concerning the Kandys and other garments, *IRAN III*, (121-126)
- Texier, C. (2002). *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, (Çev. Ali Suat). II.Cilt. Ankara
- Tiryaki, S. G. (2015). Milyas Araştırmalarına Katkılar: Müğren Tümülüsü Boyalı Mezar Odası. *Cedrus* ,3 , 51-66.
- Tuplin, C.(1996). *Achaemenid Studies*. Stuttgart
- Uçankuş, H. T. (1979). Afyon’un Tatarlı Kasabasında Bulunan Phryg Tümülüsü Kazısı, *VIII. Türk Tarih Kongresi I* , 305-334, Lev. 189-198.
- Uçankuş, H. T. (2002a). Afyon'un Tatarlı kasabasında Bulunan Phryg Tümülüsü Kazısı, *Arkeoloji ve Sanat* 106, 23-51.
- Uçankuş, H. T. (2002b). *Ana Tanrıça Kybele’nin ve Kral Midas’ın Ülkesi Phrygia*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Yıldırım, R.(1996). *Önasya Tarih ve Uygarlıkları*, İzmir: Meram Yayıncılık

Yıldırım, Ş. (2007). Trakya’da Tümülüs Tipi Mezar Geleneği ve İkiztepe B Tümülüsü, *Aktüel Arkeoloji*, S.3.

Yıldırım, Ş. (2008). *Doğu Trakya’da Mezar Tepelerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, F.(2008). Arkaik Dönem Batı Anadolu Resim Sanatı, Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, F.(2012). Antik Dönem Fresk Yapım Teknikleri, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt 2*, (95-105)

Voigt, M. M. (2007). Gordion Kazıları/Excavation at Gordion. H.Sivas, T.T.Sivas, (Ed.), *In Friglerin Gizemli Uygarlığı/The Mysterious Civilization of the Phrygians*, içinde (65-76). İstanbul: YKY.

Von Kienlin, A. (2010). Mezar Mimarisi. L.Summerer, A.von Klein,(Ed.), *Tatarlı Renklerin Dönüşü , The Return of Colours, Rückker der Farben*, içinde (89-119). İstanbul : YKY.

Weller, M.E.(1970). The Procession on the Sarcophagus of Mourning Women, *CalifStClAnt* 3, 219-227, Pl. 1- 4.

ANTİK KAYNAKLAR

De Architectura Vitruvius, *De Architectura*

Geographika Strabon, *Geographika*

İliada Homeros, *İliada*

Nat. Hist. Plinius, *Naturalis Historia*

HARĪTA

1. Kırklareli B Tmls (Aağıpınar)	14. Topyeri Tmls (Afyon-İhsaniye)
2. Kırklareli C Tmls (Aağıpınar)	15. Taşlık Tmls (Kütahya Aslanapa)
3. Çingene Tepe Tmls(Çanakkale-Biga)	16. Müğren Tmls(Antalya-Elmalı)
4. Dedetepe Tmls(Çanakkale-Merkez)	17. Kızılbl Tmls(Antalya-Elmalı)
5. . Hamamtepe Tmls (Manisa-Merkez)	18. Karaburun II Tmls(Antalya-Elmalı)
6. Kendirlik I Tmls (Manisa-Salihli)	19. Baruthane-Güney Tmls(Samsun-Baruthane)
7. BT 89 Tmls (Manisa Salihli)	20. Selmanlı Tmls(Kastamonu-Ağlı)
8. Bekçitepe Tmls (Manisa-Saruhanlı)	
9. Mangaltepe Tmls (Manisa-Saruhanlı)	
10. Lale Tepe Tmls (Manisa-Ahmetli)	
11. Harta Tmls (Manisa-Kırkağaç)	
12. Aktepe Tmls (Uak-Göre)	
13. Tatarlı Tmls (Afyon-Tatarlı)	

TABLÖLAR

Kırklareli B Tümülsü	<i>Renkler hakkında bilgiye ulaşamamıştır.</i>
Kırklareli C Tümülsü	
Çingene Tepe Tümülsü	
Dedetepe Tümülsü	
Kendirlik I Tümülsü	
Hamamtepe Tümülsü	
BT 89 Tümülsü	
Bekçitepe Tümülsü	
Mangaltepe Tümülsü	
Lale Tepe Tümülsü	
Harta Tümülsü	
Aktepe Tümülsü	
Tatarlı Tümülsü	
Topyeri Tümülsü	
Taşlık Tümülsü	
Müğren Tümülsü	
Kızılbel Tümülsü	
Karaburun II Tümülsü	
Baruthane Güney Tümülsü	
Selmanlı Tümülsü	

Tablo 1 . Tümülsülerde Kullanılan Renkler

	Mimari Yüzey	Kline Yüzeyi	Lahit Yüzeyi	Yapı Elemanları Yüzeyi
Kırklareli B Tümülsü	X			
Kırklareli C Tümülsü	X	X		
Çingene Tepe Tümülsü			X	
Dedetepe Tümülsü		X		
Hamamtepe Tümülsü		X		X
Kendirlik I Tümülsü		X		
BT 89 Tümülsü		X		
Bekçitepe Tümülsü		X		
Mangaltepe Tümülsü		X		
Lale Tepe Tümülsü	X	X		X
Harta Tümülsü	X	X		
Aktepe Tümülsü	X	X		X
Tatarlı Tümülsü	X			
Topyeri Tümülsü	X			X
Taşlık Tümülsü	X			
Müğren Tümülsü	X			
Kızılbel Tümülsü	X	X		
Karaburun II Tümülsü	X	X		
Baruthane Güney Tümülsü	X	X		
Selmanlı Tümülsü	X			

Tablo 2. Boya Bezeklerin Uygulandığı Yerler

	Geometrik	Bitkisel	Figür
Kırklareli B Tümülüsü			
Kırklareli C Tümülüsü			
Lale Tepe Tümülüsü	X	X	
Harta Tümülüsü	X	X	X
Aktepe Tümülüsü			X
Tatarlı Tümülüsü			X
Taşlık Tümülüsü	X		X
Toppyeri Tümülüsü	X	X	
Müğren Tümülüsü	X		
Kızılbel Tümülüsü	X	X	X
Karaburun II Tümülüsü			X
Baruthane Güney Tümülüsü	X		
Selmanlı Tümülüsü			X

Tablo 3. Mimari Yüzeylerinde Boya Bezek Görülen Tümülüslerin Bezek Türleri

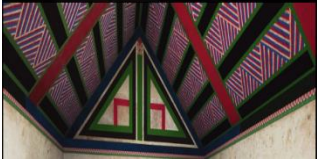
	Geometrik	Bitkisel	Figür
Kırklareli C Tümülüsü			
Dedetepe Tümülüsü	X	X	
Hamamtepe Tümülüsü	X		
Kendirlik I Tümülüsü	X	X	
BT 89 Tümülüsü	X	X	
Bekçitepe Tümülüsü	X	X	
Mangaltepe Tümülüsü	X	X	
Lale Tepe Tümülüsü	X	X	X
Harta Tümülüsü	X		X
Aktepe Tümülüsü	X	X	X
Kızılbel Tümülüsü	X		
Karaburun II Tümülüsü	X	X	X
Baruthane Güney Tümülüsü	X		

Tablo 4. Kline Yüzeylerinde Boya Bezek Görülen Tümülüslerin, Bezek Türleri

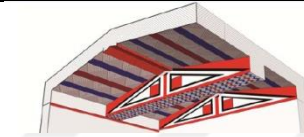
	Üçgen	Bant	Zikzak	Meander	Volüt Başlıkları	Kare	Yumurta- Ok ve Boncuk- Makara
Lale Tepe Tümülüsü	X	X				X	X
Harta Tümülüsü							X
Taşlık Tümülüsü	X	X					
Topyeri Tümülüsü	X	X			X		X
Müğren Tümülüsü	X	X	X	X		X	
Kızılbel Tümülüsü							
Baruthane Güney Tümülüsü		X					X

Tablo 5. Mimari Yüzey Üzerinde Geometrik Boya Bezek Görülen Tümülüsler

Lale Tepe Tümölüsü	
Taşlık Tümölüsü	
Topyeri Tümölüsü	
Müğren Tümölüsü	

Tablo 6. Mimari Yüzey, Üçgen Bezekleri

Lale Tepe Tümölüsü	
Taşlık Tümölüsü	
Topyeri Tümölüsü	
Müğren Tümölüsü	
Baruthane Güney Tümölüsü	

Tablo 7. Mimari Yüzey, Bant Bezekleri

Müğren Tümülüsü	

Tablo 8.Mimari Yüzey, Zikzak ve Meander Bezeği

Lale Tepe Tümülüsü	
Harta Tümülüsü	
Topyeri Tümülüsü	<i>Fotoğraflarına Ulaşılamamıştır.</i>
Baruthane Güney Tümülüsü	

Tablo 9.Mimari Yüzey, Yumurta-Ok ve Boncuk-Makara

	Volüt ve Volüt Başlıklar	Meander	Dikdörtgen	Bant	Zik Zak	Yıldız
Kırklareli C Tümülüsü						
Dedetepe Tümülüsü	X	X	X	X		
Hamamtepe Tümülüsü	X					
Kendirlik I Tümülüsü			X			
BT 89 Tümülüsü		X		X		
Bekçitepe Tümülüsü	X					
Mangaltepe Tümülüsü						
Lale Tepe Tümülüsü	X	X	X		X	X
Harta Tümülüsü				X		
Aktepe Tümülüsü	X	X	X			
Kızılbıl Tümülüsü				X		
Karaburun Tümülüsü				X		

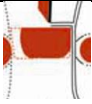
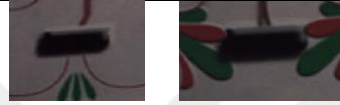
Tablo 10. Kline Üzerinde Geometrik Boya Bezek Görülen Tümülüsler

Dedetepe Tümülüsü	
Hamamtepe Tümülüsü	
Bekçitepe Tümülüsü	
Lale Tepe Tümülüsü	
Aktepe Tümülüsü	

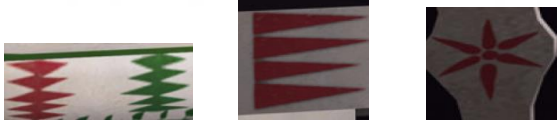
Tablo 11. Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Volüt ve Volüt Başlıkları Bezekleri

Dedetepe Tümülüsü	
BT 89 Tümülüsü	
Lale Tepe Tümülüsü	
Aktepe Tümülüsü	

Tablo 12. Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Meander Bezekleri

Dedetepe Tümülüsü	
Kendirlik I Tümülüsü	
Lale Tepe Tümülüsü	
Aktepe Tümülüsü	

Tablo 13. Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Dikdörtgen Bezekleri

Lale Tepe Tümülüsü	

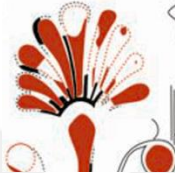
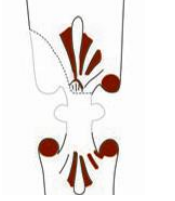
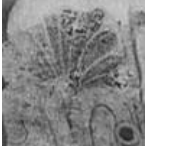
Tablo 14. Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Zikzak ve Yıldız Bezekleri

	Rozet	Lotus ve Palmet
Topyeri Tümülüsü		<i>Fotoğraflara Ulaşılamamıştır</i>
Kızılbel Tümülüsü		

Tablo 15. Mimari Yüzey Üzerinde Görülen Bitkisel Bezekler

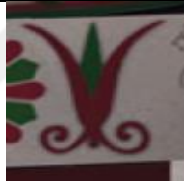
	Palmet	Lotus	Rozet	Btiki Dalları ve Palmiye
Dedetepe Tümölüsü	X			
Kendirlik I Tümölüsü	X			
BT 89 Tümölüsü		X		
Bekçitepe Tümölüsü	X	X		
Mangaltepe Tümölüsü		X	X	
Lale Tepe Tümölüsü	X	X	X	X
Aktepe Tümölüsü	X			
Karaburun II Tümölüsü	X		X	

Tablo 16.Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Bitkisel Bezekler

Dedetepe Tümülüsü	
Kendirlik I Tümülüsü	
Bekçitepe Tümülüsü	
Lale Tepe Tümülüsü	
Aktepe Tümülüsü	
Karaburun II Tümülüsü	

Tablo 17 .Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Palmet Bezekleri

BT 89 Tümülüsü	
Bekçitepe Tümülüsü	
Mangaltepe Tümülüsü	
Lale Tepe Tümülüsü	

Tablo 18. Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Lotus Bezekleri

Mangaltepe Tümülüsü	
Lale Tepe Tümülüsü	
Karaburun II Tümülüsü	<i>Fotoğraflarına Ulaşılamamıştır</i>

Tablo 19. Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Rozet Bezekleri

Lale Tepe Tümölüsü	

Tablo 20. Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Bitki Dalları ve Palmet

Harta Tümülüsü	
Aktepe Tümülüsü	
Tatarlı Tümülüsü	
Karaburun II Tümülüsü	
Kızılbel Tümülüsü	
Selmanlı Tümülüsü	

Tablo.21. Mimari Yüzeylerinde Figür Bezek Bulunan Tümülüsler, Yüzler

	El ve Kol	Ayak
Aktepe Tömölüsü		
Tatarlı Tömölüsü		
Kızılbel Tömölüsü		
Karaburun II Tömölüsü		
Selmanlı Tömölüsü		

Tablo.22.. Mimari Yüzeylerinde Figür Bezek Bulunan Tömölüslerdeki Bazı Figürlerinin El, Kol ve Ayak Detayları

	At	Horoz	Aslan	Domuz	Geyik	Güvercin	Köpek	Boğa
Harta Tümülüsü	X							
Aktepe Tümülüsü	X							
Tatarlı Tümülüsü	X							
Taşlık Tümülüsü	X	X	X					
Kızılbel Tümülüsü	X		X	X	X		X	X
Karaburun II Tümülüsü	X							
Selmanlı Tümülüsü						X		

Tablo.23. Mimari Yüzey Üzerinde Görülen Hayvan Figürler

	At	Aslan	Boğa	Geyik/Buzağı?	Horoz	Tavuk	Keklik	Köpek
Aktepe Tümülüsü	X	X	X	X				
Karaburun II Tümülüsü					X	X	X	X

Tablo. 24.Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Hayvan Figürleri

	Kanatlı Sığırlar	İki Başlı Köpek (Orthos)	Gorgon	Medusa
Tatarlı Tümülüsü	X	X		
Kızılbel Tümülüsü			X	X

Tablo.25.Mimari Yüzey Üzerinde Görülen Karışık Yaratıklar

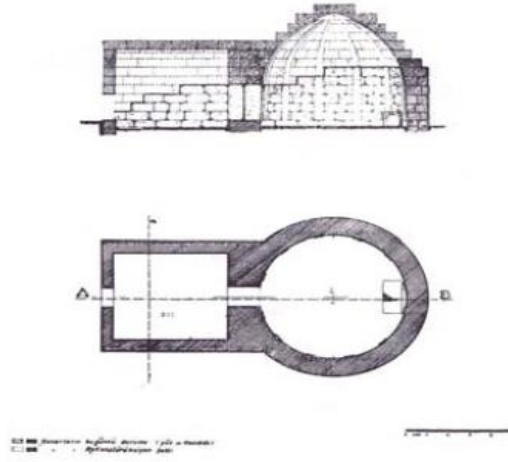
	Sfenks
Harta Tümülüsü	X
Lale Tepe Tümülüsü	X

Tablo.26. Kline Yüzeyi Üzerinde Görülen Karışık Yaratıklar

LEVHALAR

LEVHA I

Resim 1. Kırklareli B Tümlüsü, Plan (Yıldırım 2008, Lev. LXIXc).

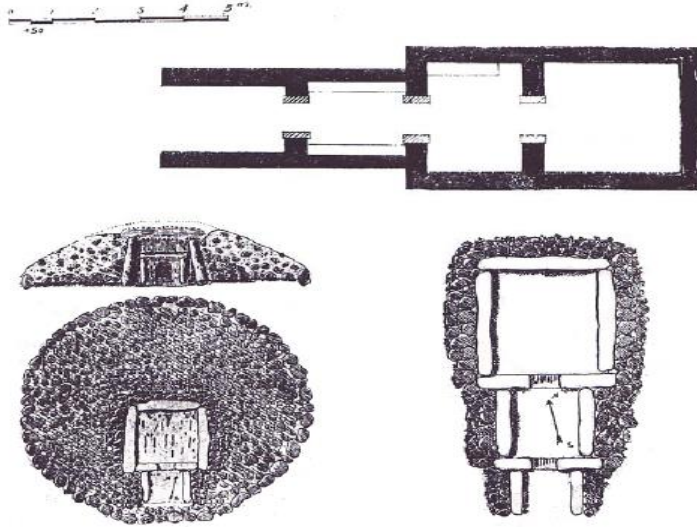

Resim 2. Kırklareli B Tümlüsü Ön Odası (Yıldırım 2008, Lev. LXIXa).

Resim 3. Kırklareli B Tmls Yuvarlak Planlı Oda (Yıldırım 2008, Lev. LXIXa).

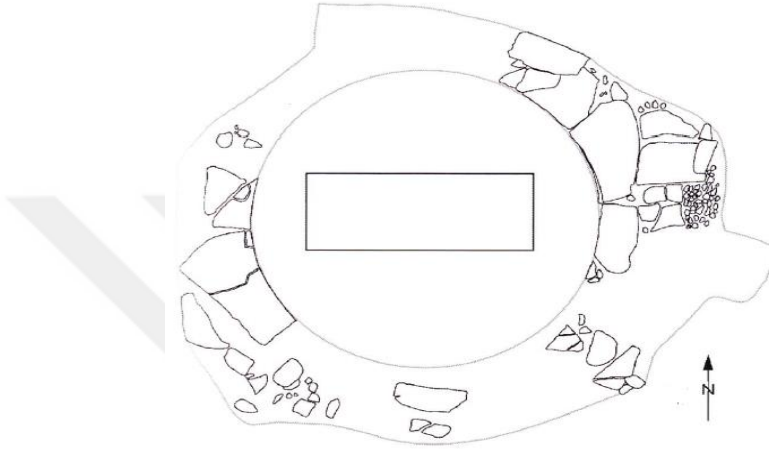
Resim 4. Kırklareli C Tmls Planı (Yıldırım 2008, Lev. LXVIIIc)

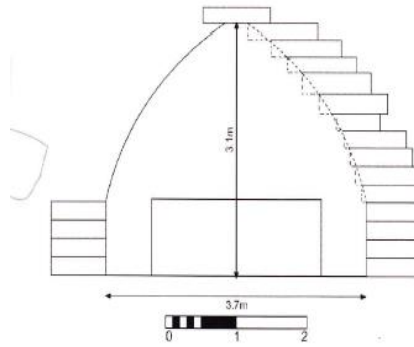
Resim 5. Kırklareli C Tmls Mezar Odası Genel
Görünümü (Yıldırım 2008, Lev. LXVIIIa).

Resim 6. Çingene Tepe Tmls Mezar Odası Temelleri (Körpe-Tombul -
Sevinç-Rose 2001 Fig.2.a).

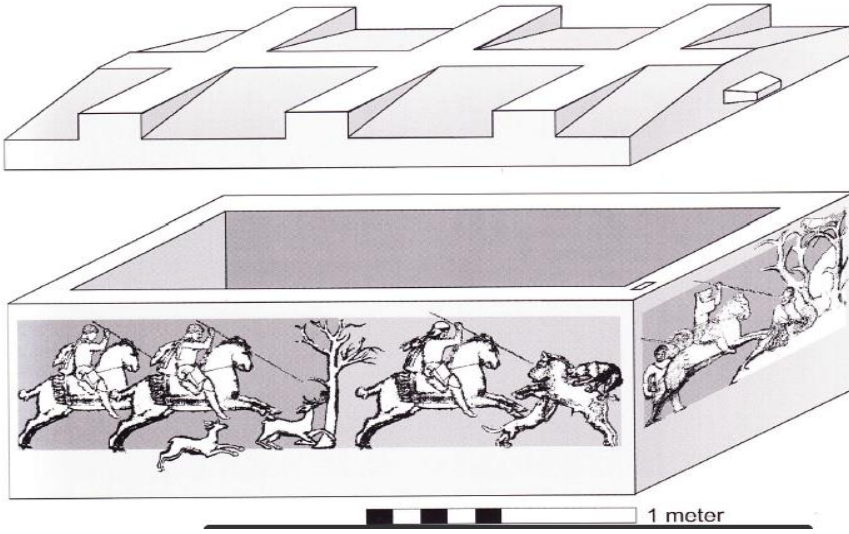
Resim 7.Çingene Tepe Tümüsü Mezar Odası Planı (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001, Fig.2.b).

Resim 8. Çingene Tepe Tümüsü Mezar Odası Rekonstrüksiyonu (Körpe-Tombul Sevinç-Rose 2001, Fig.2.c).

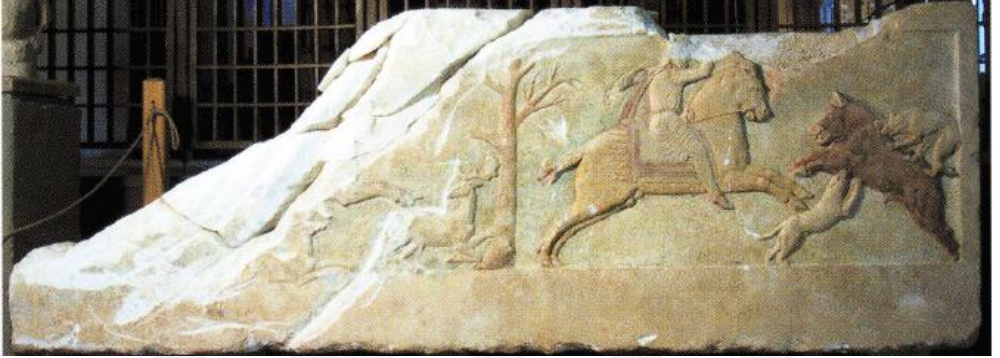

Resim 9.Çingene Tepe Tümlüsü, Lahit (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001 Fig.3.)

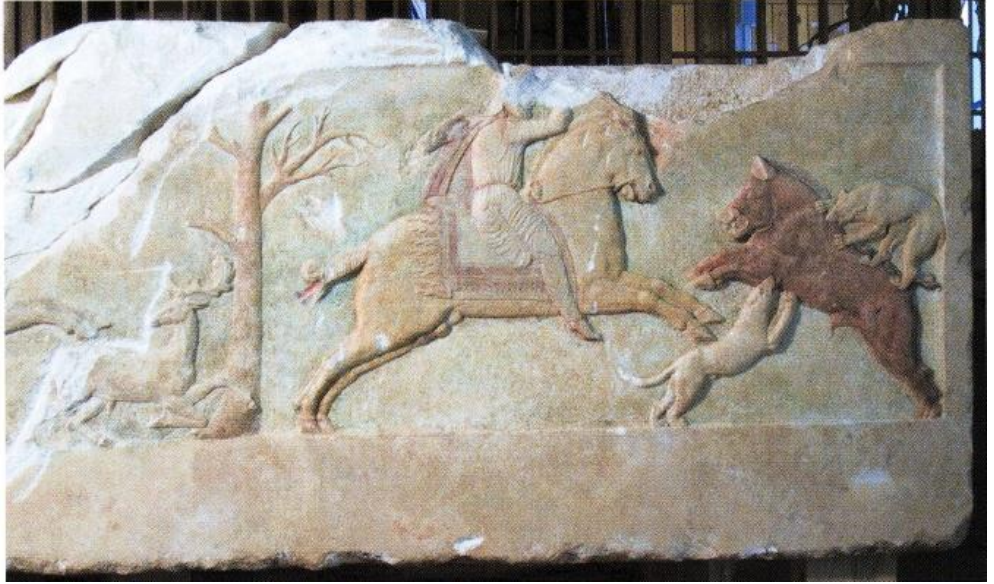

Resim 10. Çingene Tepe Tümlüsü, Lahit Rekonstrüksiyon (Körpe-Tombul - Sevinç- Rose 2001, Fig.4.).

Resim 11. Çingene Tepe Tmls, Lahit, Uzun Kenar, (Körpe-Tombul-Sevinç-
Rose 2001, Fig.5.)

Resim 12. Çingene Tepe Tmls, Lahit, Uzun Kenar (Körpe-Tombul-Sevinç-
Rose 2001, Fig.4.).

Resim 13. Çingene Tepe Tmls, Lahit, Uzun Kenar, Avcı (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001 Fig.9.)

Resim 14. Çingene Tepe Tmls, Lahit, Uzun Kenar, Avcı (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001, Fig.10.).

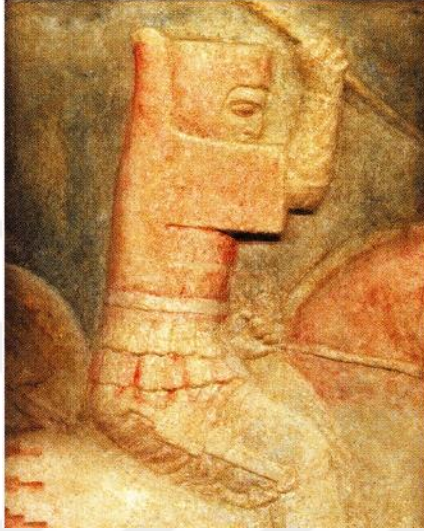

Resim 15. Çingene Tepe Tümüüsü, Lahit, Uzun Kenar, Domuz Avı Sahnesi, Domuz Figürü (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001, Fig.8.)

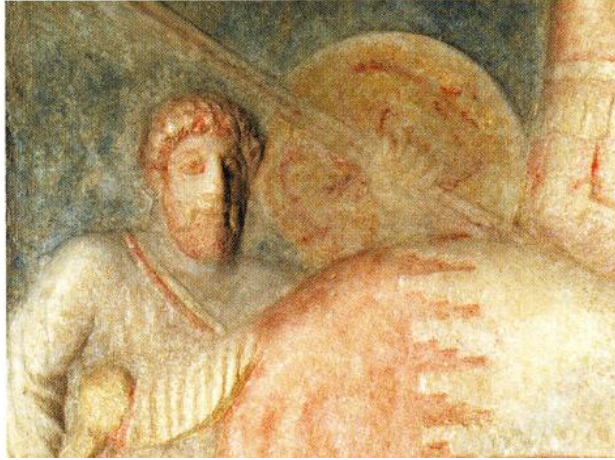

Resim 16. Çingene Tepe Tümüüsü Lahit, Kısa Kenar, Savaş Sahnesi (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001, Fig.11).

LEVHA IX

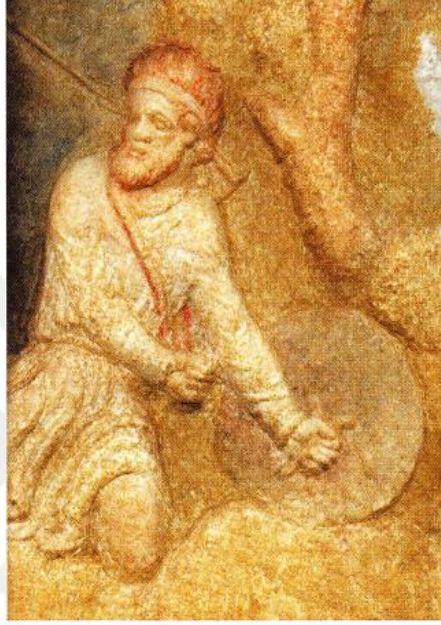

Resim 17. Çingene Tepe Tömölüsü, Lahit Uzun Kenar, At Üzerindeki Savaşçı Figürü (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001, Fig.12)

Resim 18. Çingene Tepe Tömölüsü, Lahit Uzun Kenar, Yardımcı Figürü (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001, Fig.16)

Resim 19. Çingene Tepe Tümülsü, Lahit Uzun Kenar, Yere Düşmüş Düşman Askeri (Körpe-Tombul-Sevinç-Rose 2001, Fig.15)

Resim 20. Dedetepe Tümülsü, Mezar Yapısının Ön Cephesi (Özgen-Öztürk 1996, Fig.128).

LEVHA XI

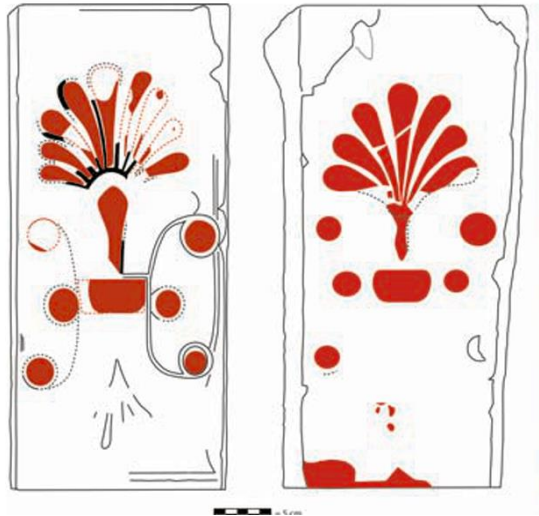
Resim 21. Dedetepe Tmls Klineler, Çanakkale Arkeoloji Müzesi (Rose-Körpe 2016, Fig.15).

Resim 22. Dedetepe Tmls Klinesi (zgen-ztrk 1996, Fig.128.).

Resim 23. Kendirlik I Tmls, Kline Destekleri Fotoğrafları (Baughan 2013, Pl.8).

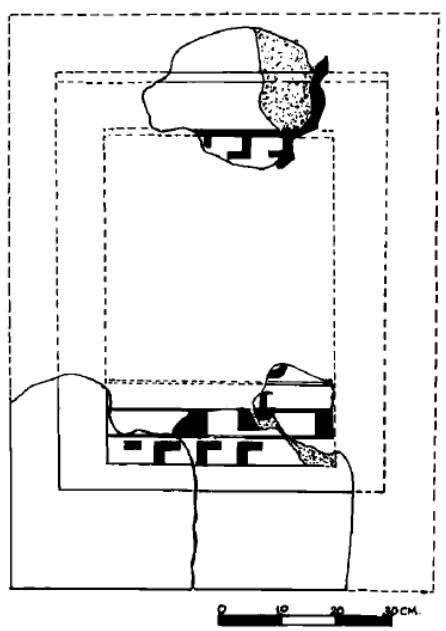

Resim 24. Kendirlik I Tmls, Kline Destekleri Çizimleri; Soldaki, Birinci Destek, Sağdaki İkinci Destek (Baughan 2013, Pl.8

LEVHA XIII

Resim 25. Hamamtepe Tümlüsü, Taban Planı (Dinç-Önder 1992,Çiz.1).

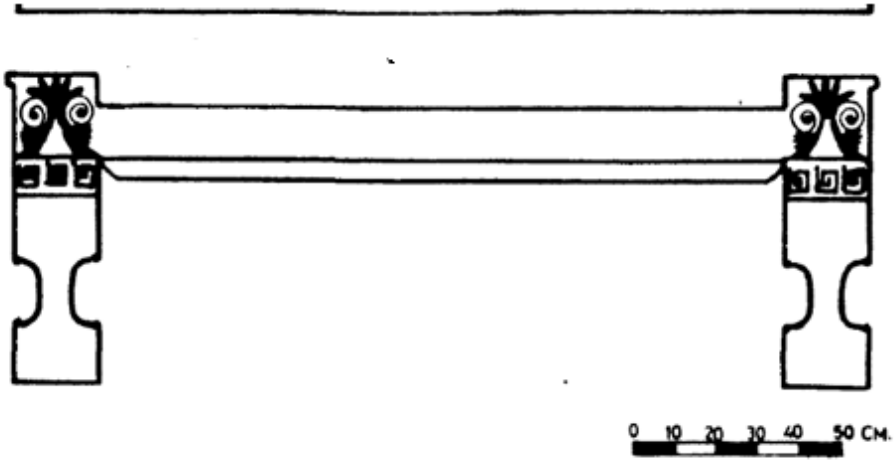
Resim 26. Hamamtepe Tümlüsü, Kapı Bloğu (Dinç-Önder 1992, Çiz.3).

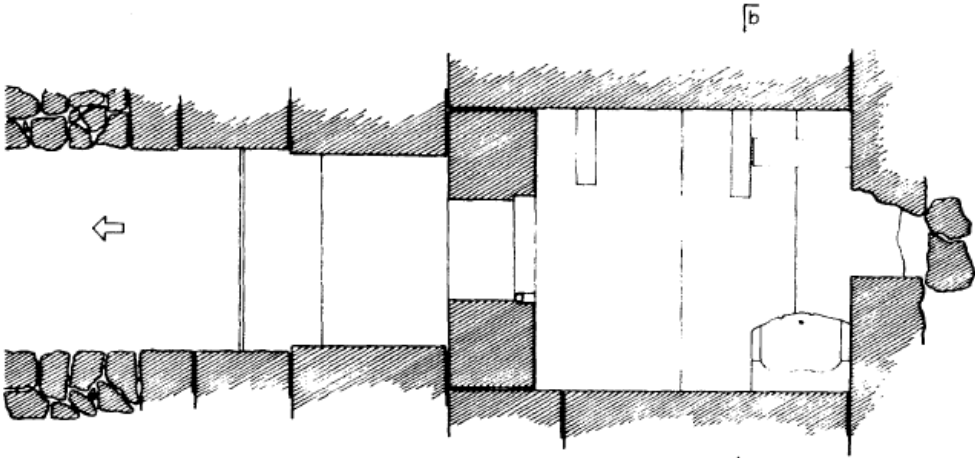
Resim 27. Hamamtepe Tümülüsü, Kline Parçası (Dinç-Önder 1992, Çiz.6).

Resim 28. BT 89 Tümülüsü, Mezarın Tabanı ve Kesit Planı (Dedeoğlu 1991, Plan.2)

Resim 29. BT 89 Tmls, Kline Cephesi (Dedeoğlu 1991, iz.1)

Resim 30. Bekçitepe Tmls Planı (Dinç 1993, Fig. 234.)

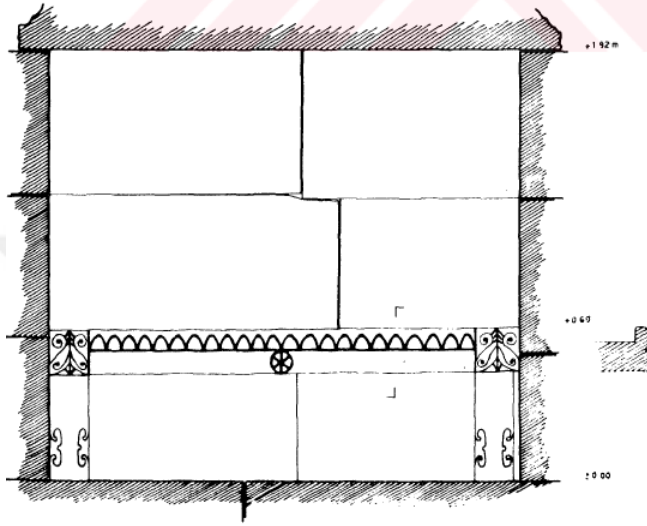

Resim 31. Bekçitepe Tömölüsü, Doğu Duvar Önündeki Klinenin Çizimi, Destekler ve Başdayanağı (Baughan 2013, Fig.70.)

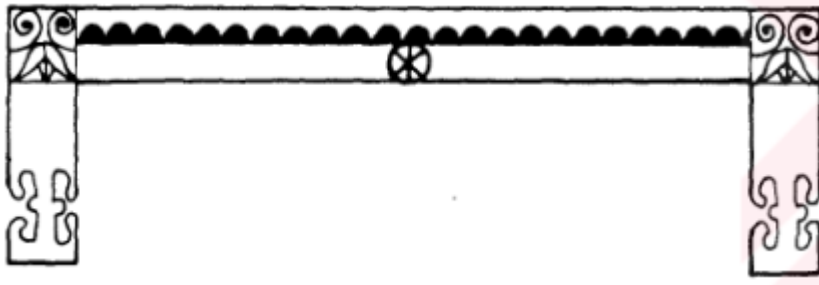

Resim 32. Bekçitepe Tömölüsü, Klinelerin Destekleri (Baughan 2013, Pl.9)

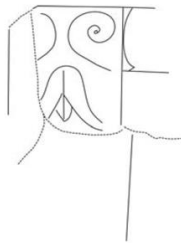
LEVHA XVII

Resim 33. Mangaltepe Tmls, Doğu Duvar Kesiti (Din 1993, Fig.206).

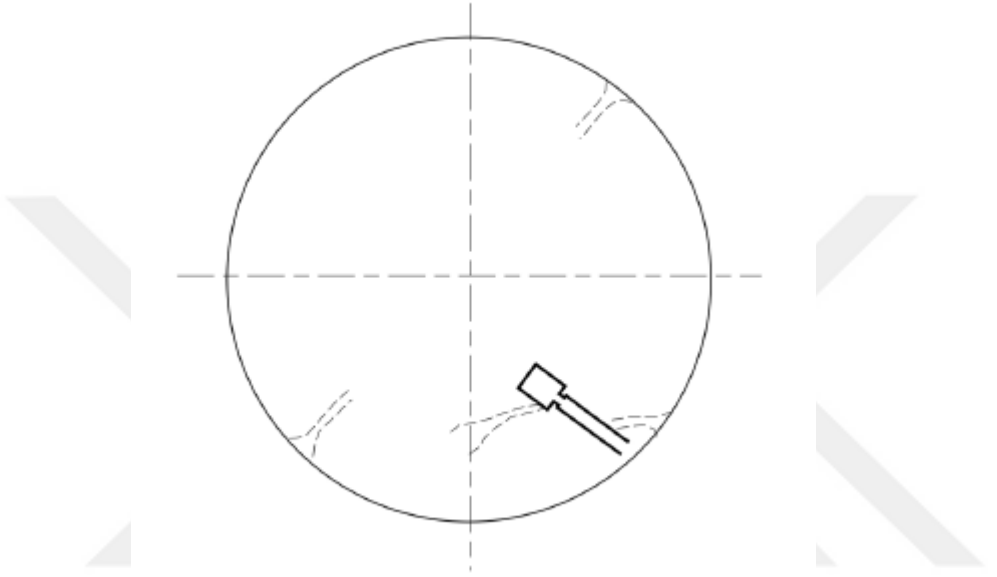

Resim 34. Mangaltepe Tmls, Kline (Din 1993, Fig.212).

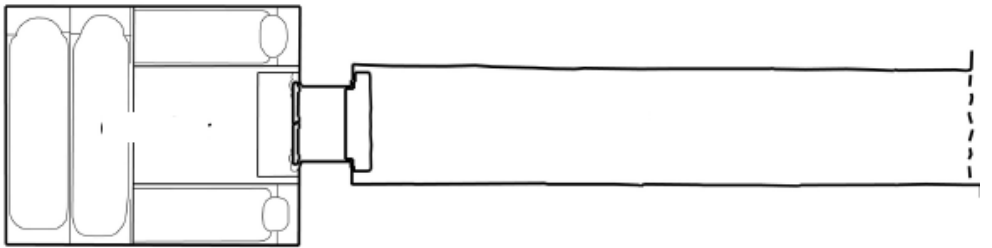

Resim 35. Mangaltepe Tmls, Klinenin Sol Kenar izimi (Baughan 2013, Fig.77).

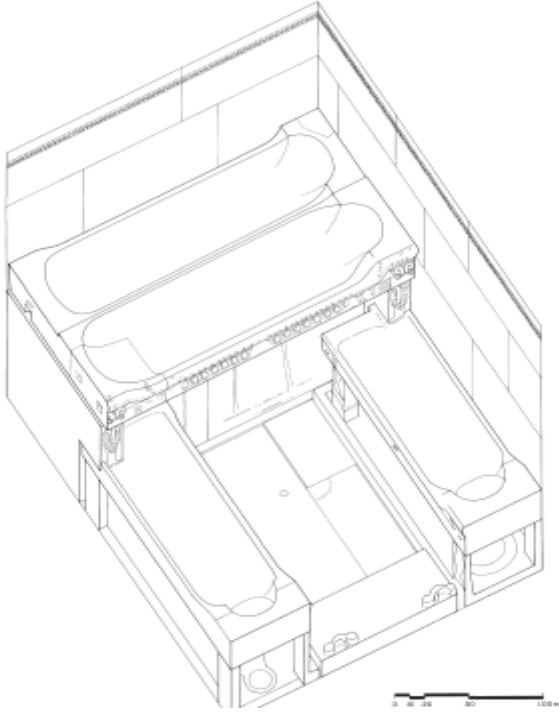

Resim 36. Lale Tepe Tmls, Plan (Stinson 2008, Fig.1).

Resim 37. Lale Tepe Tmls, Plan (Rosevelt 2008, Fig.3).

LEVHA XIX

Resim 38. Lale Tepe Tmls, Klineleri (Rosevelt 2008, Fig.8).

Resim 39. Lale Tepe Tmls, Tavan ve Alnlık (Stinson 2008 ,Pl.1, 1A)

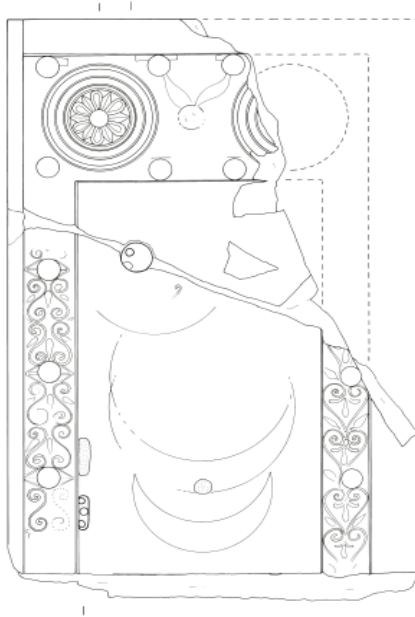
Resim 40. Lale Tepe Tmls, Tavan ve Alınlık (Stinson 2008, Pl.1,1B)

Resim 41. Lale Tepe Tmls, Tavan, Alınlık ve Duvar Rekonstrüksiyonu (Stinson 2008, Pl.3A)

Resim 42. Lale Tepe Tmls, Mermer Kapı Bloğu (Stinson 2008, Fig.7).

Resim 43. Lale Tepe Tmls, Mermer Kapı Bloğu izimi (Stinson 2008, Fig.18).

Resim 44. Lale Tepe Tümülüsü, Mermer Kapı Bloğunun Üst Kenarı, Rozet Bezeği (Stinson 2008, Fig.19).

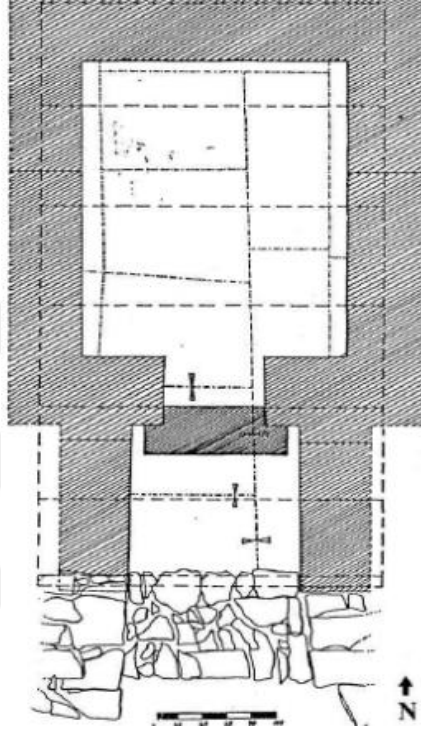

Resim 45. Lale Tepe Tümülüsü, Arka Kline ve Yan Klineler Rekonstrüksiyonu (Stinson 2008, Pl.2).

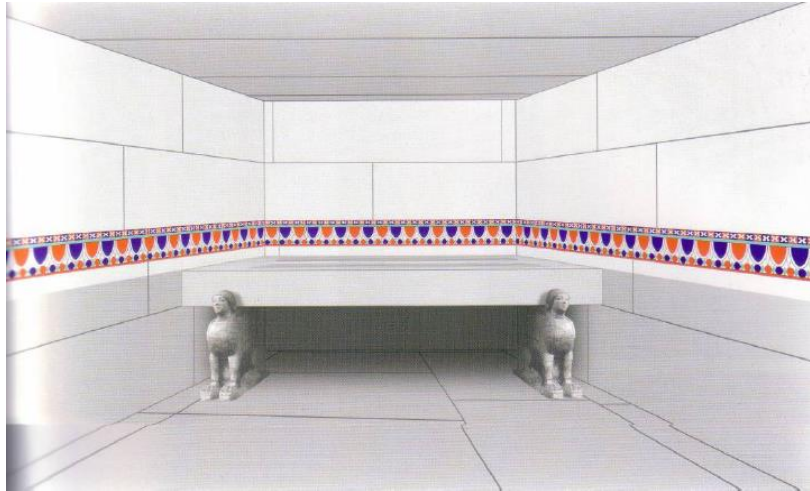

Resim 46. Lale Tepe Tmls, Sol Yan Kline Rekonstrüksiyonu (Stinson 2008,Pl.3B).

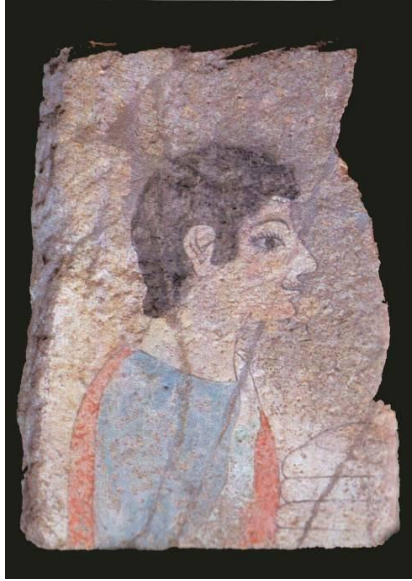
Resim 47. Harta Tmls, Plan (Dedeoğlu 1996, Fig. 3)

Resim 48. Harta Tmls, Mezar Odası Rekonstrüksiyon (zgen-ztrk 1996, Fig. 60)

Resim 49. Harta Tümülsü, Erkek Figürü (Özgen-Öztürk 1996, Kat. No. 2)

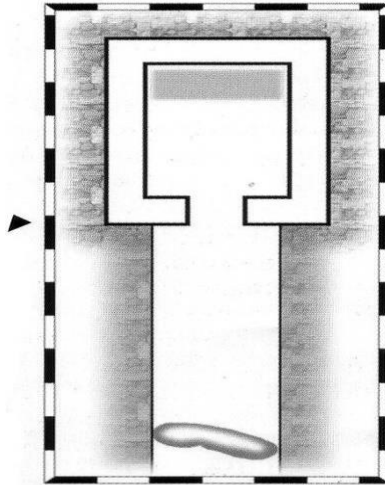

Resim 50. Harta Tümülsü, Genç Erkek Figürü (Özgen-Öztürk 1996 Kat. No. 3)

Resim 51. Harta Tümü, Pers Giyimli Erkek Figürü (Özgen-Öztürk 1996 Kat. No. 4).

Resim 52. Aktepe Tümü, Mezar Odası Plan (Özgen-Öztürk 1996, Fig. 71).

Resim 53: Aktepe Tmls, Mezar Odası Rekonstrüksiyonu (zgen-ztrk 1996, Fig. 82).

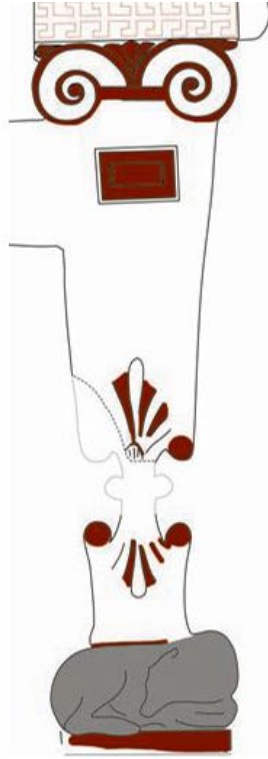
Resim 54. Aktepe Tmls, Giriş Kapısı ve Kapı Konsolları Rekonstrüksiyonu (zgen-ztrk 1996, Fig. 72)

Resim 55. Aktepe Tmls, Kapı Konsollarından Biri (zgen-ztrk 1996, Fig.73)

Resim 56. Aktepe Tmls, Kline (Baughan 2013, Fig.73).

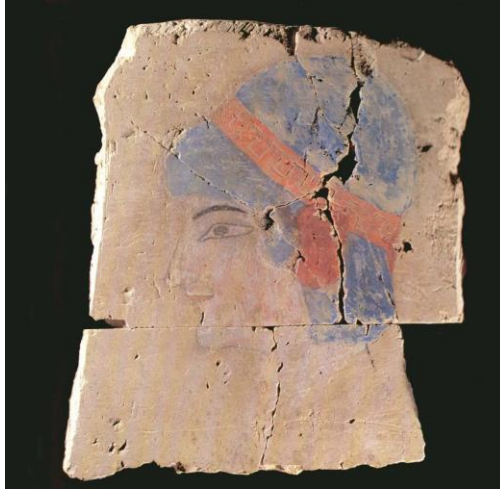
Resim 57. Aktepe Tümülüsü, Kline Başucu (Baughan 2013, Pl.11)

Resim 58. Aktepe Tümülüsü Klinesinin Ön Cephesi Üzerindeki İki Aslan ve Boğa Çizimi (Baughan 2010, Fig.5).

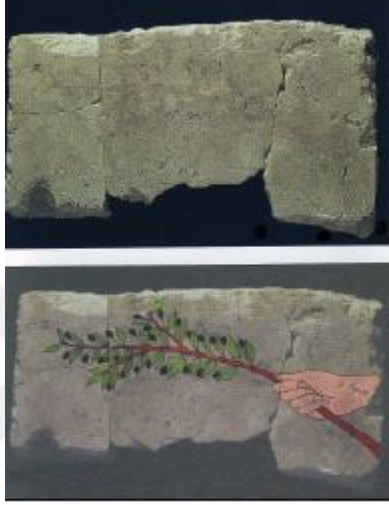
Resim 59. Aktepe Tmls Klinesinin n Cephesi zerinde Binicileri Olan  At ve Bir Tekerlekli Araba (Baughan 2010, Fig.8).

Resim 60. Aktepe Tmls, Kadın Başı (zgen-ztrk 1996, Kat. No. 7)

Resim 61. Aktepe Tmls, Erkek Figürü (zgen -ztrk 1996, Kat.No. 8).

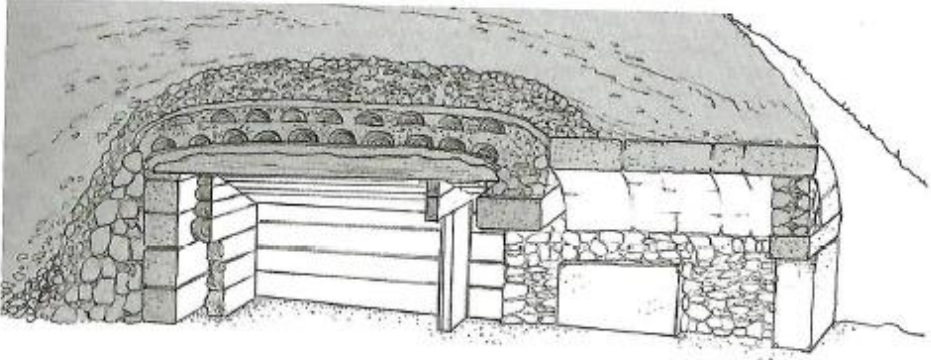
Resim 62. Aktepe Tmls, 1.Mersin Dalı (zgen-ztrk 1996, Kat.No.9).

Resim 63. Aktepe Tmls, 2.Mersin Dalı (zgen-ztrk 1996, Kat.No.10.)

LEVHA XXXIII

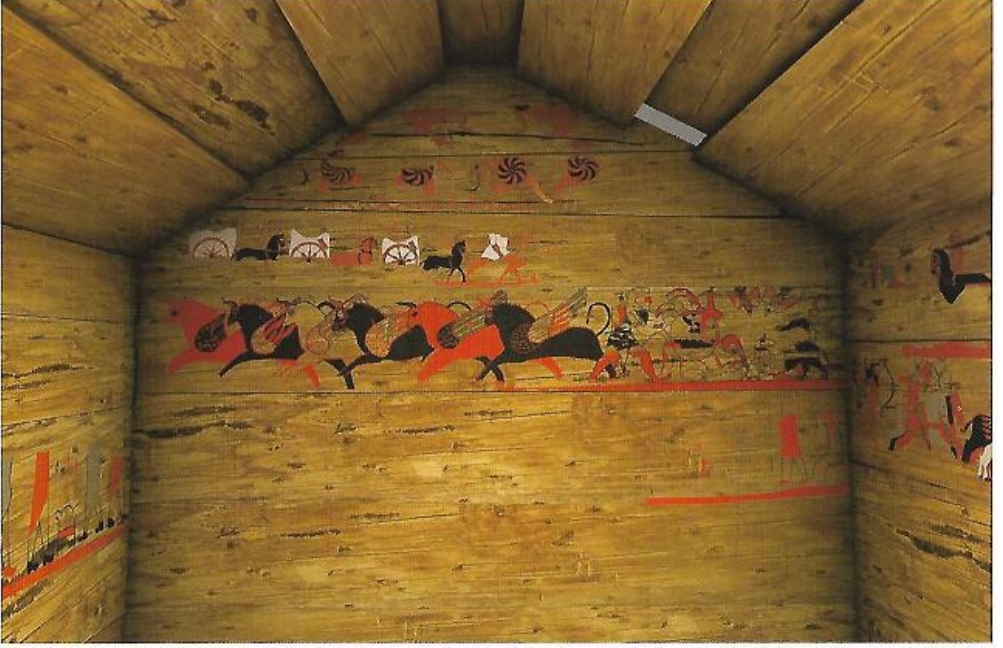

Resim 64. Tatarlı Tümülüsü, Kesit (von Kienlin 2010, Res.No.2)

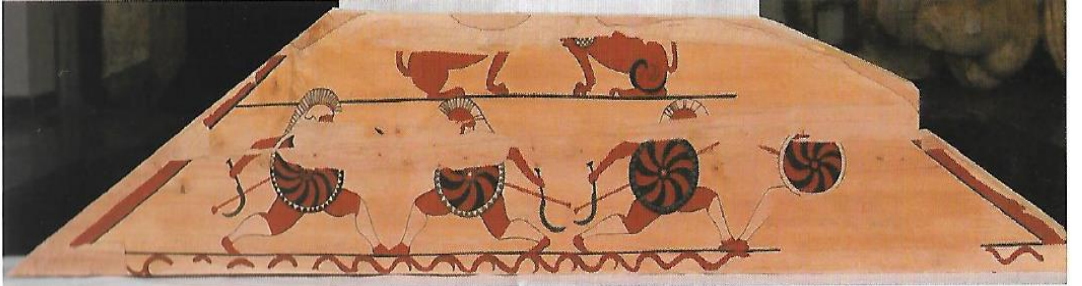

Resim 65. Tatarlı Tümülüsü, Mezar Odası Kuzeydoğu Köşesi Rekonstrüksiyon (von Kienlin 2010, Res.No.6)

Resim 66. Tatarlı Tümülüsü, Kuzey Duvar Rekonstrüksiyon (Summerer 2010, Res.no.17.).

Resim 67. Tatarlı Tümülüsü, Kuzey Duvar I.Friz ve II.Friz Replik (Summerer 2010 Res.No.2a).

Resim 68 Tatarlı Tümülsü, Kuzey Duvar III.Friz (Summerer 2007, s.79)

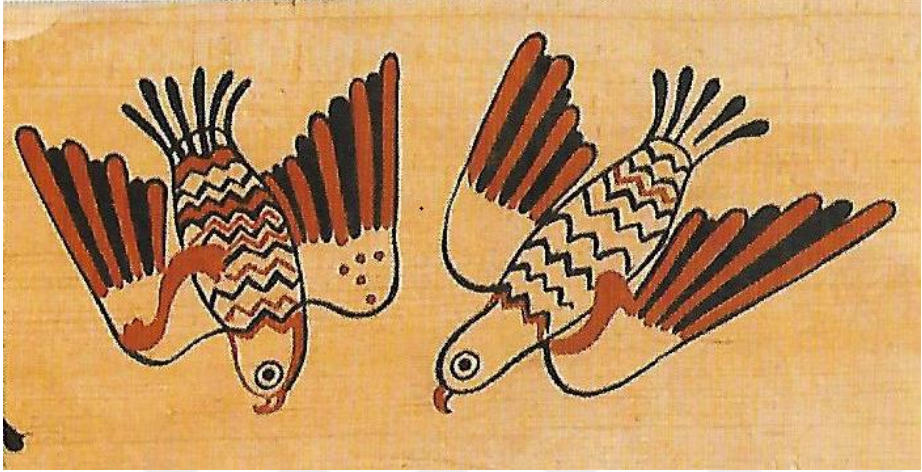

Resim 69. Tatarlı Tümülsü, Kuzey Duvar IV.Friz (Summerer 2010, Res.No. 18)

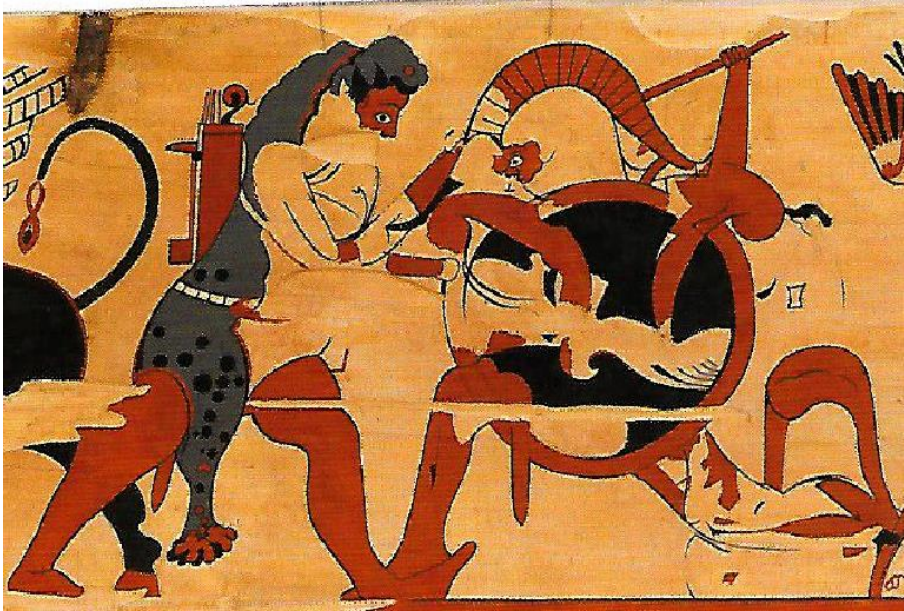

Resim70. Tatarlı Tümülsü, Kuzey Duvar IV. Friz, Kanatlı Sığırlar(Summerer 2010, Res.No. 18)

Resim 71. Tatarlı Tümülüsü, Kuzey Duvar IV. Friz Detay, Kuşlar (Summerer 2010, Res.No.18a)

Resim72. Tatarlı Tümülüsü, Kuzey Duvar IV.Friz Detay, Herakles ve Geryoneus (Summerer 2010,Res.No. 18)

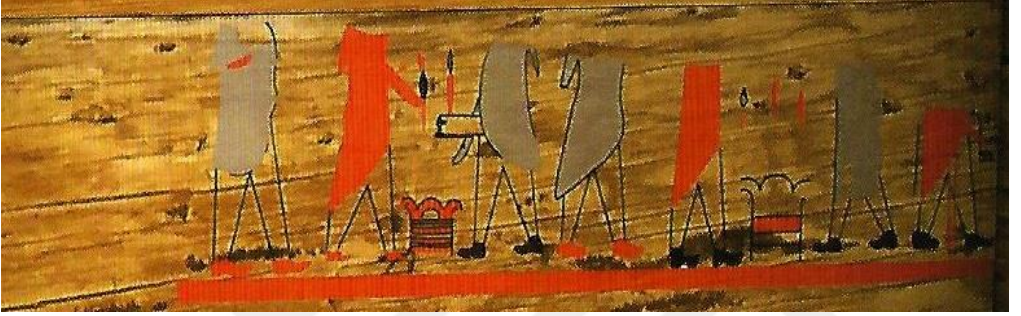

Resim 73 Tatarlı Tümülüsü, Kuzey Duvar IV. Friz Detay, İki Başlı Köpek (Summerer 2010, Res.No. 18)

Resim 74. Tatarlı Tümülüsü, Batı Duvar V.Friz (Summerer 2010, Res.No.35)

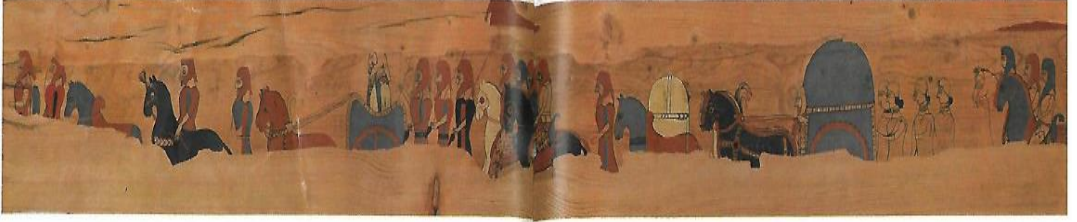

Resim 75. Tatarlı Tümüsü Batı Duvar II.Friz Detay(Summerer 2010, Res.No.35)

Resim 76. Tatarlı Tümüsü, Doğu Duvar (Summerer 2010, Res.No.13)

LEVHA XXXIX

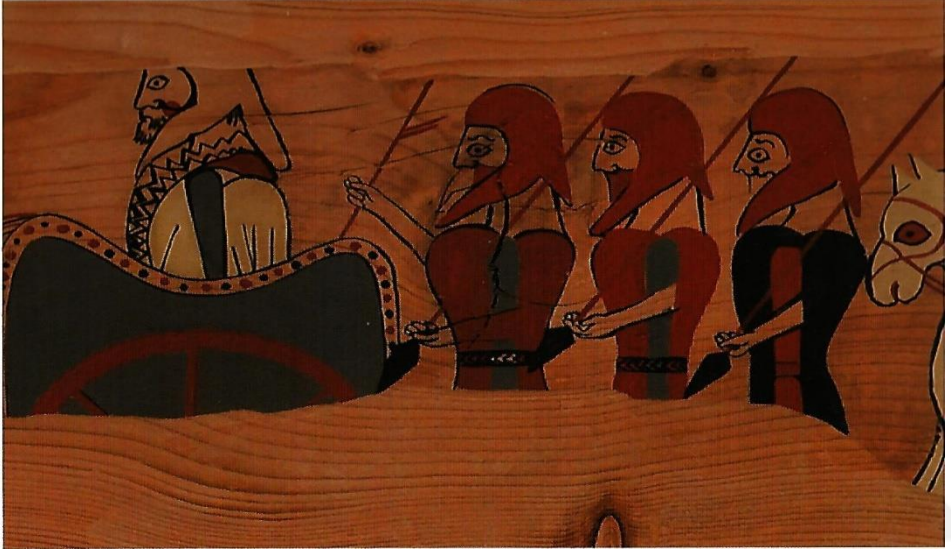

Resim 77. Tatarlı Tömölüsü, Doğu Duvar I.Friz (Summerer 2010, Res.No.21)

Resim 78. Tatarlı Tömölüsü, Doğu Duvar I.Friz, Birinci Atlı Araba (Summerer 2010, Res.No.23)

Resim 79. Tatarlı Tümülsü, Doğu Duvar I.Friz, Mızraklı Üç Asker (Summerer 2010, Res.No.26)

Resim 80 Tatarlı Tümülsü, Doğu Duvar I.Friz , Binici Okçu Bölüğü (Summerer 2010,Res.no. 26)

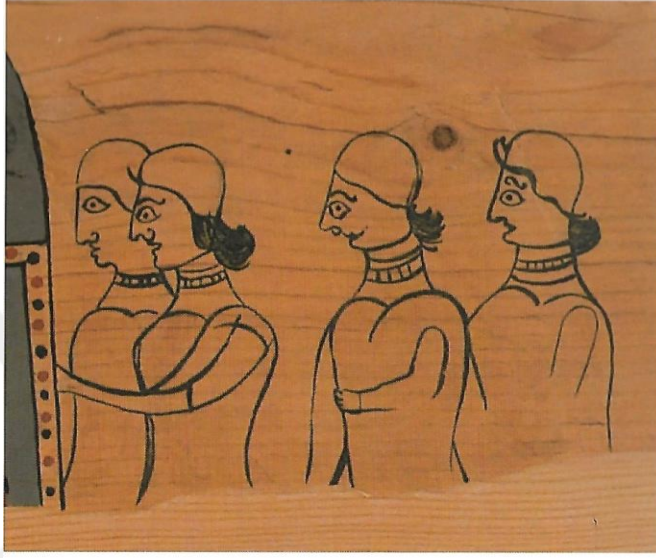

Resim 81. Tatarlı Tümülüsü, Doğu Duvar I.Friz, Yük Atı ve Onu Çeken Yaya (Summerer 2010,Res.No.21.)

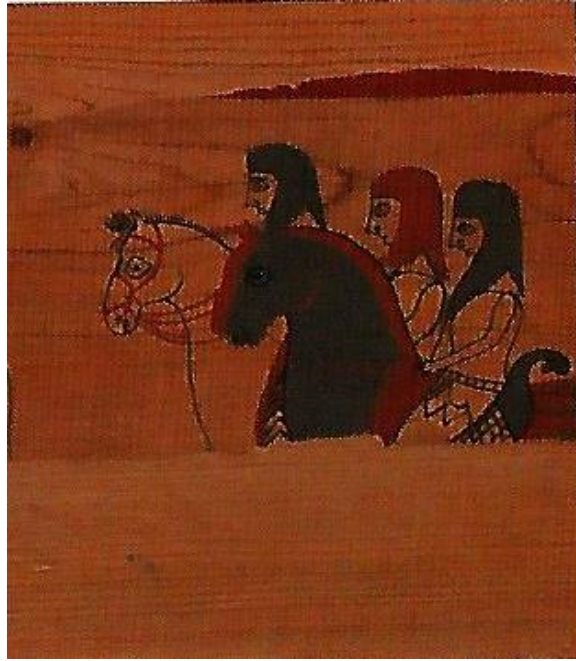

Resim 82. Tatarlı Tümülüsü, Doğu Duvar I.Friz, İkinci Atlı Araba (Summerer 2010, Res.No.24a)

Resim 83. Tatarlı Tmls, Doğu Duvar I.Friz, Dört Kadın(Summerer 2010, Res.No. 26)

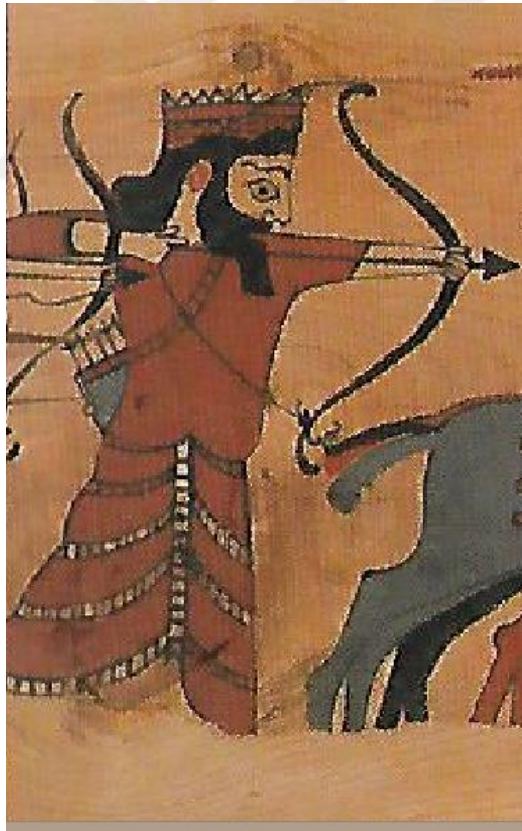

Resim 84. Tatarlı Tmls, Doğu Duvar I.Friz, Atlı (Summerer 2010, Res.No.21)

LEVHA XLIII

Resim 85. Tatarlı Tümülsü, Doğu Duvar II.Friz (Summerer 2010, Res.No. 3)

Resim 86. Tatarlı Tümülsü, Doğu Duvar II.Friz, Sol Öndeki Okçu (Summerer 2010, Res.No. 3)

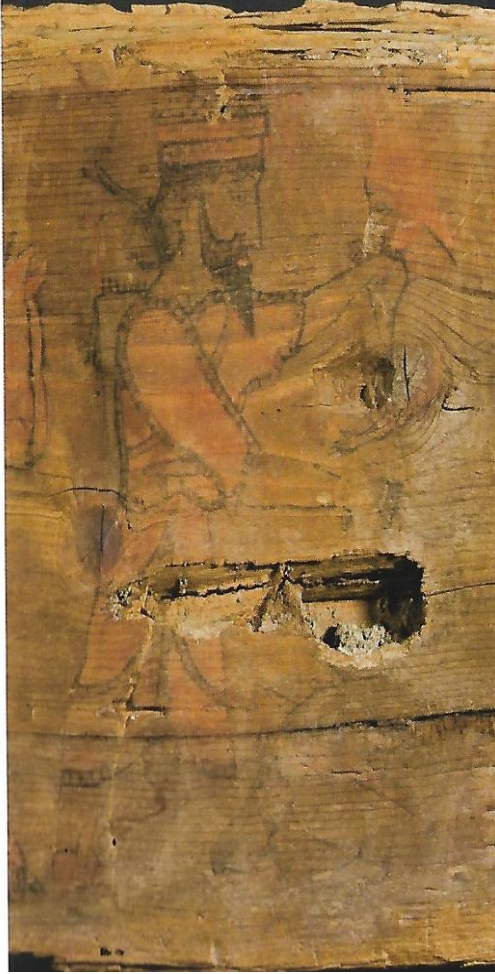

Resim 87. Tatarlı Tömülüsü, Doğu Duvar II.Friz, Süvariler (Summerer 2010, Res.No. 3)

Resim 88. Tatarlı Tömülüsü, Doğu Duvar II.Friz, Atlı Araba (Summerer 2010, Res.No. 3)

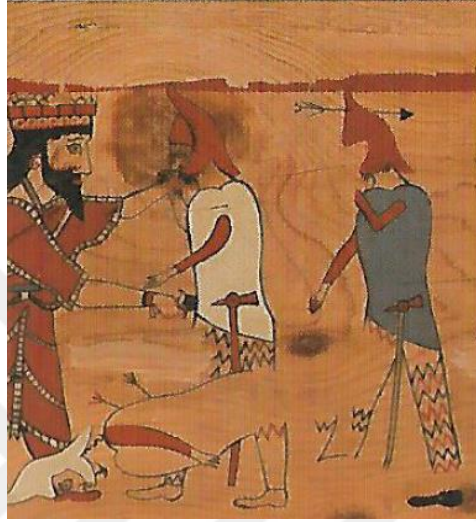

Resim 89. Tatarlı Tmls,
Doğu Duvar II.Friz, Komutan
(Summerer 2010, Res.No.5)

Resim 90. Tatarlı Tmls,
Doğu Duvar II.Friz, Komutan
(Summerer 2010, Res.No.3)

Resim 91. Tatarlı Tümülüsü, Doğu Duvar II.Friz, Birinci Düşman Askeri, İkinci Düşman Askeri ve Yerde Yatan Düşman Askeri (Summerer 2010, Res.No. 3)

Resim 92. Tatarlı Tümülüsü, Doğu Duvar II.Friz, Düşen Atlı ve At (Summerer 2010, Res.No. 3)

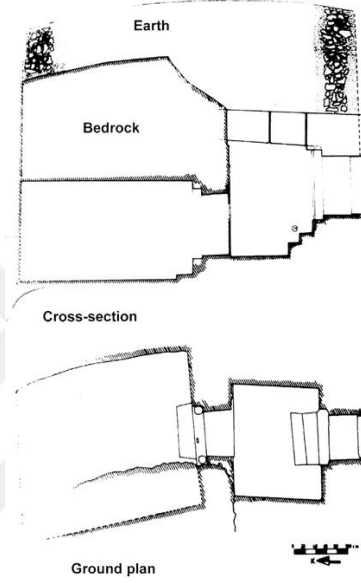
LEVHA XLVII

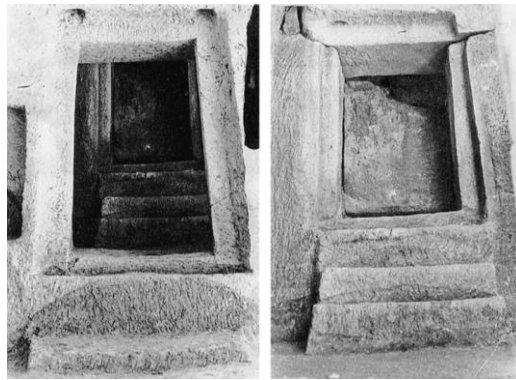
Resim 93. Tatarlı Tümülsü, Doğu Duvar II. Friz Üç Düşman Atlısı (Summerer 2010, Res.no. 3)

Resim 94. Tatarlı Tümülsü, İki Düşman Atlısı ve İki Okçu Summerer 2010, Res.No. 3)

Resim 95. Topyeri Tmls, Plan (Summerer-von Kienlin 2016, Fig.9)

Resim 96. Topyeri Tmls, n Oda Kapısı (Summerer-von Kienlin 2016, Fig. 10)

Resim 97. Topyeri Tmls, Mezar Odası ve n Oda Arasındaki Kapı (Summerer-von Kienlin 2016, Fig.13).

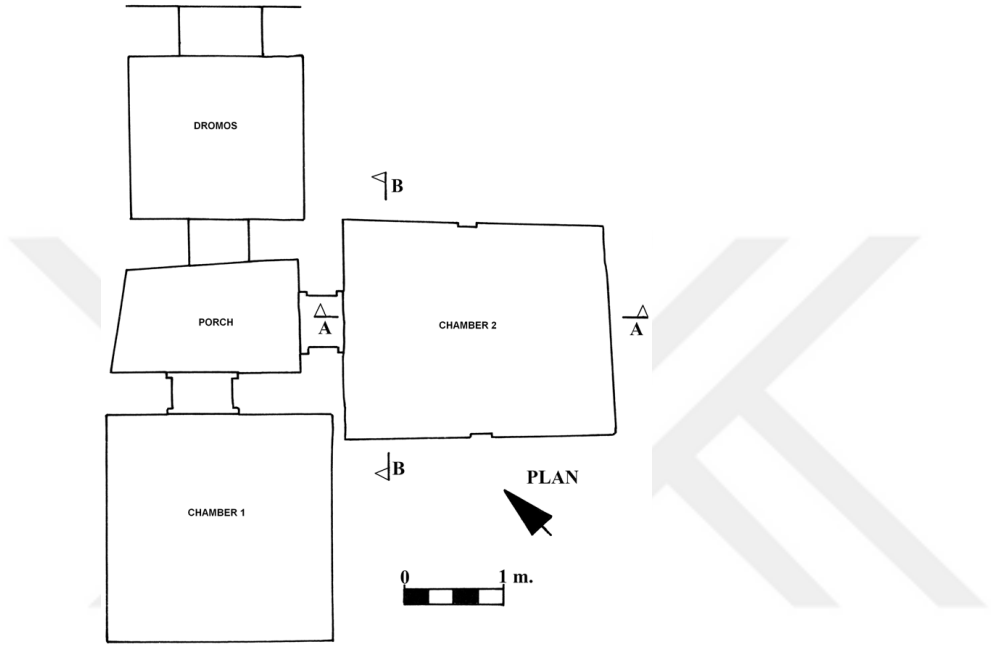

Resim 98. Topyeri Tmls, n Oda Tavanı (Summerer-von Kienlin 2016, Fig. 11).

Resim 99. Topyeri Tmls, Mezar Odası Tavan ve Duvar (Summerer -von Kienlin 2016, Fig. 8).

Resim 100. Taşlık Tümlüsü, Plan (Sivas 2010, Res.No.1).

Resim 101. Taşlık Tümlüsü, Ön Hol (Sivas 2010, Res.No.4).

Resim 102. Taşlık Tümülüsü, Ön Hol Doğu Alınlık Horozlar (Sivas 2010, Res.No.5).

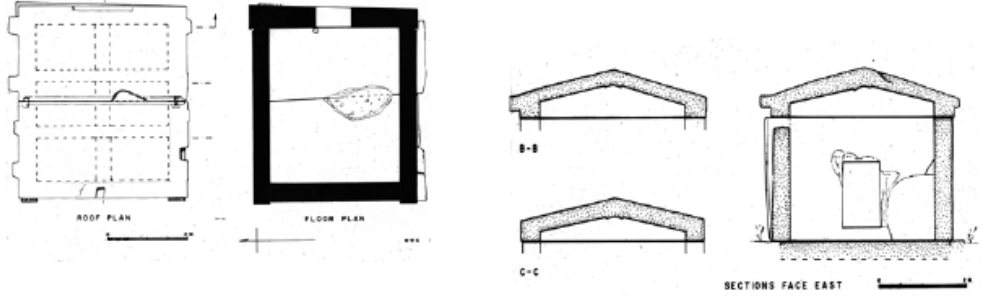

Resim 103. Taşlık Tümülüsü, Ön Hol Güney Uzun Duvar, Aslan ve At (Sivas 2010, Res. No.6)

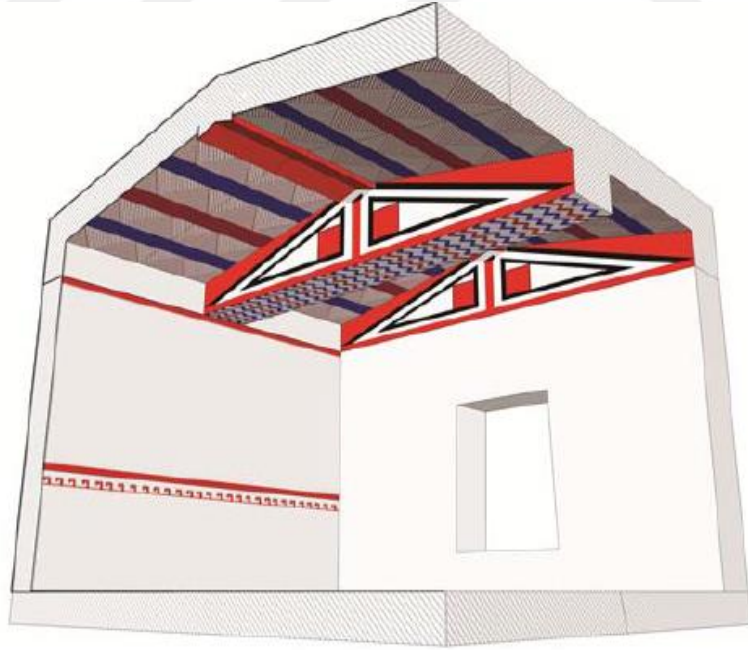

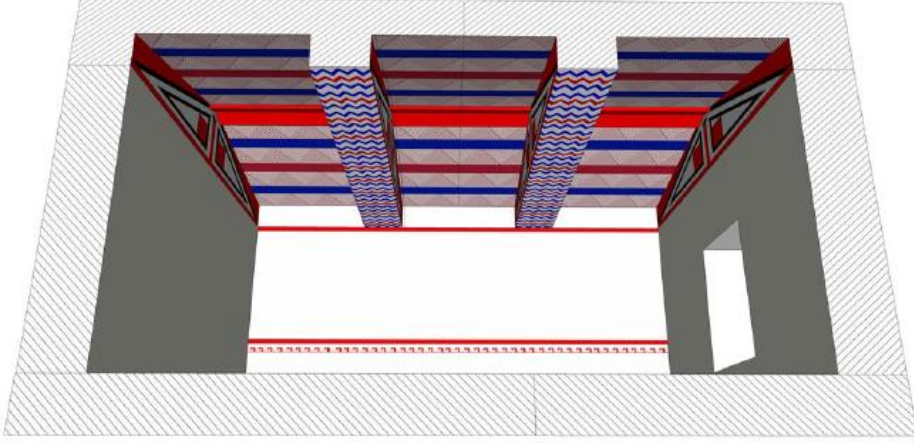
Resim 104. Taşlık Tümülüsü, 1 No'lu Mezar Odası (Sivas 2010, Res.No.7)

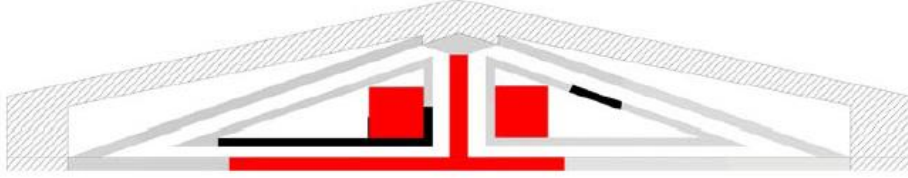
Resim 105. Müğren Tümlüsü, Mezar odasının W.W. Cummer'a ait Plan ve Kesitleri (Tiryaki 2015, Fig. 5a-b)

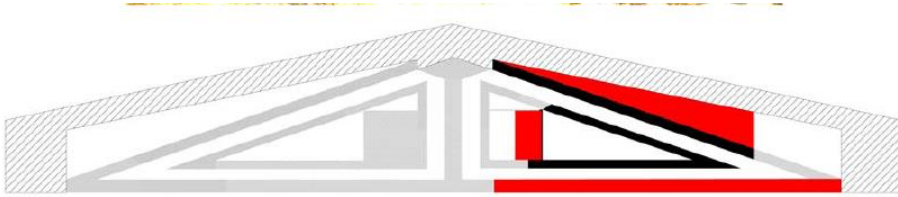
Resim 106. Müğren Tümlüsü, Mezar Odası İçi (Tiryaki 2015, Fig.14.)

Resim 107. Müğren Tümülüsü, Mezar Odası İçeri: Duvar, Alınlık ve Tavan Resimleri (Tiryaki 2015, Fig.15)

Resim 108. Müğren Tümülüsü, Mezar Odası, 1 Numaralı Alınlık Üzerinde Korunan Boya Kalıntıları ve Şematik Çizimi. (Tiryaki 2015, Fig.7a-b)

Resim109. Müğren Tümülüsü, Mezar Odası, 2 numaralı Alınlığının Doğu Yüzündeki Boya Çizimi (Tiryaki 2015, Fig.9a-b)

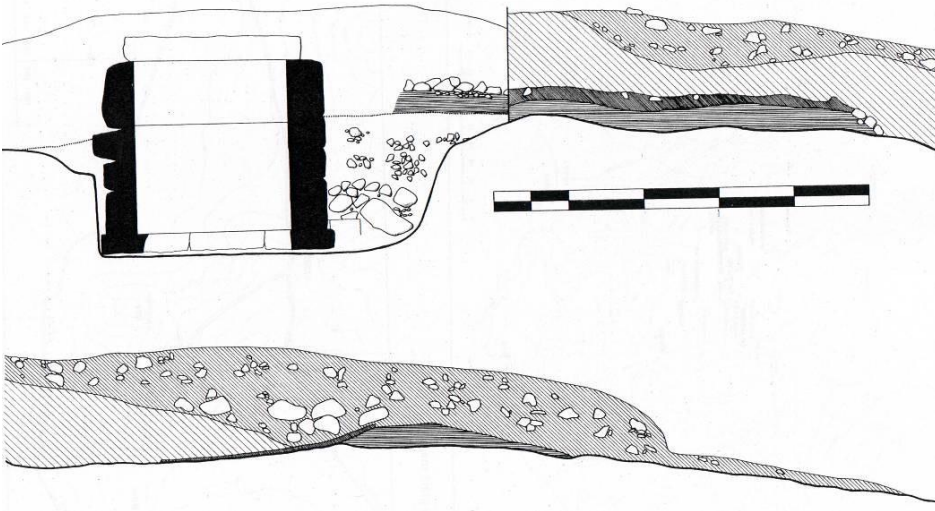
Resim 110. Müğren Tümülüsü, Mezar Odası, Alınlıkların Alt Yüzeyi Üzerindeki Boya Kalıntıları ve Bezek Çizimi (Tiryaki 2015, Fig.11a-b).

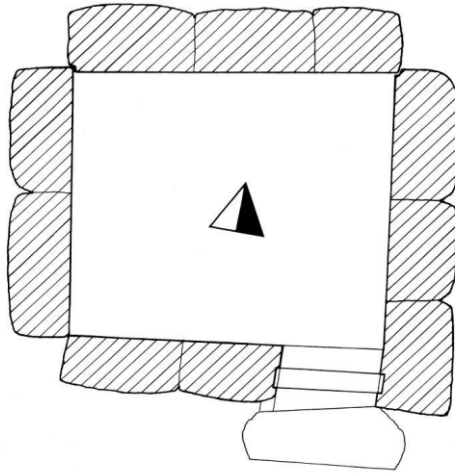
Resim 111. Müğren Tümülüsü, Mezar Odası, 2-3 Numaralı Alınlıkları Arasındaki Boya Kalıntıları ve Tavandaki Bezek Çizimi (Tiryaki 2015, Fig. 12a-b)

Resim 112. Müğren Tümülüsü, Mezar Odası Kuzey Duvar Üzerindeki Boya Kalıntıları ve Bezek Çizimi (Tiryaki 2015, Fig. 13a-b).

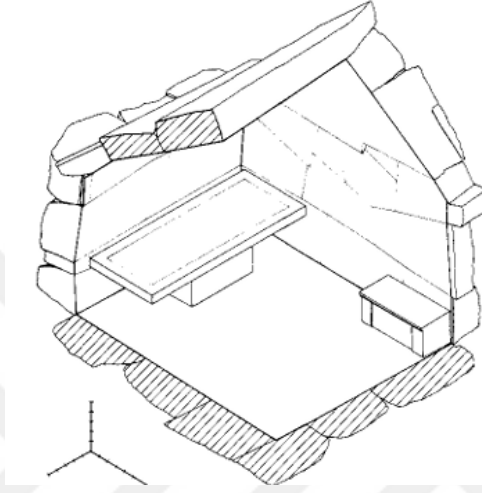

Resim 113. Kızılbel Tmls, Mezar Odası, Kesit (Mellink 1998, Pl. 2)

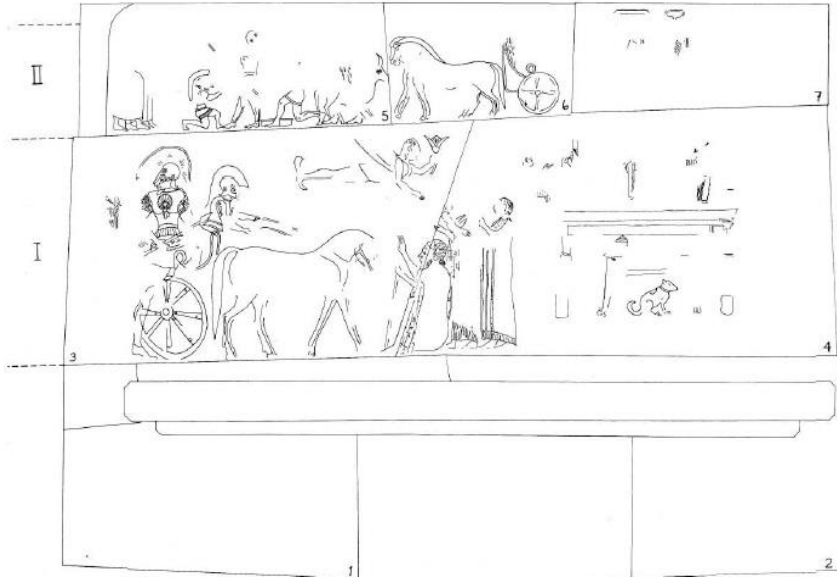

Resim114. Kızılbel Tmls, Mezar Odası Planı (Mellink 1998, Fig. 2.2)

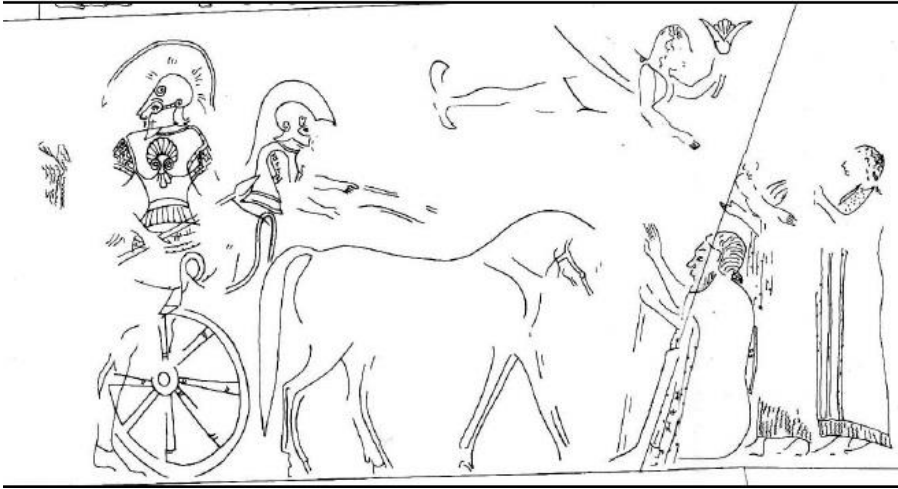
Resim 115.Kızılbey Tümlüsü, Kline (Mellink 1998 ,Pl.7A)

Resim 116..Kızılbey Tümlüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı Çizimi (Mellink 1998, Guide-Sheet A)

Resim 117. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası Batı Duvarı I. Friz, 3 No.lu Blok
Ayrılış Sahnesi (Mellink 1998, Pl. VIb)

Resim 118. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası Batı Duvarı I. Friz 3 No.lu Blok,
Ayrılış Sahnesi Çizimi (Mellink 1998, Guide-Sheet A'dan detay)

Resim 119. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı I.Friz, 3 No.lu Blok Savaşçı (Mellink 1998,Pl. VIIa)

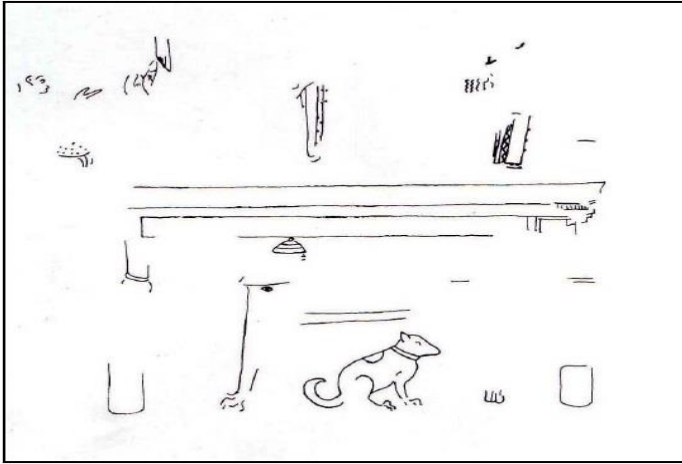
Resim 120. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı I.Friz, 3 No.lu Blok Kanatlı Kadın Figürü (Mellink 1998, Pl. Xa)

LEVHA LXI

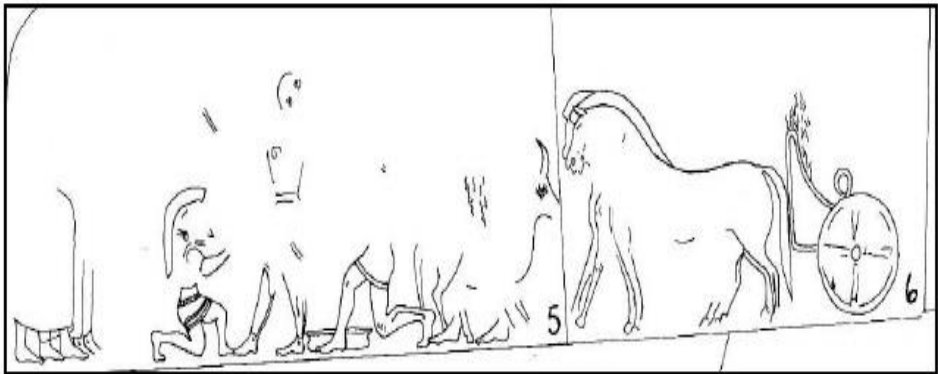
Resim 121. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı I.Friz, 3-4 No.lu Blok, Oturan Yaşlı Erkek ve Arkasında Ayakta Duran İki Kadın (Mellink 1998, Pl. Xb)

Resim 122. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı I.Friz 4 No.lu Blok, Ziyafet Sahnesi Çizimi (Mellink 1998,Guide-Sheet A'dan detay)

Resim 123. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı I.Friz 4 No.lu Blok, Ziyafet Sahnesi (Mellink 1998, Pl. XIIa)

Resim 124. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı II.Friz 5,6 No.lu Blok, Silah Kuşanan Savaşçı, Seyirciler, Kurban Çizimi (Mellink 1998, Guide-Sheet A'dan detay)

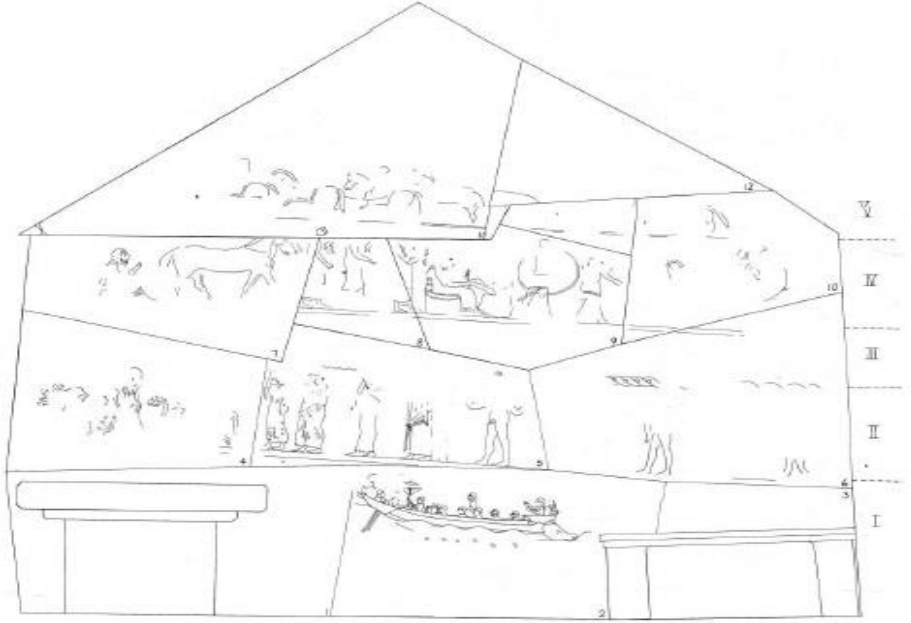

Resim 125. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı II.Friz 5,6 No.lu Blok, Seyirciler, Kurban (Mellink 1998, Pl. XXIIIa)

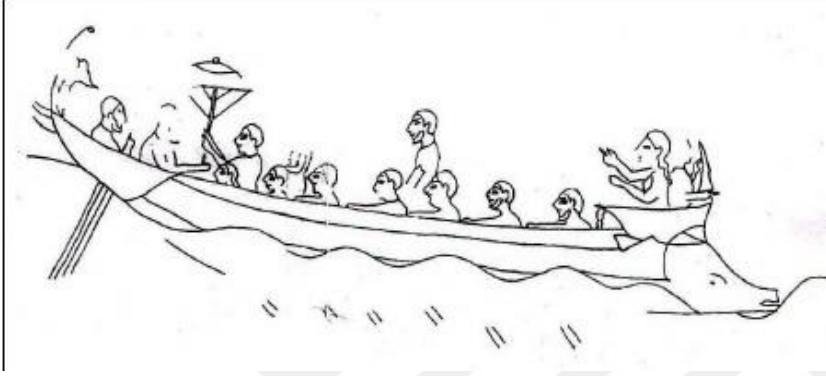
Resim 126. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Batı Duvarı II.Friz 5 No.lu Blok, Atlı Araba, (Mellink 1998, Pl,XXIIIb)

Resim 127. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Kuzey Duvarı Çizimi (Mellink 1998, Guide-Sheet B)

Resim 128. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Kuzey Duvarı, I.Friz 1, 2 No.lu Blok, (Mellink 1998, Pl. XIVa)

Resim 129. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Kuzey Duvarı, I.Friz 1, 2 No.lu Blok, Gemi ve Mürettebat Çizimi (Mellink1998, Guide Sheet B'den detay)

Resim 130. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Kuzey Duvarı, I.Friz 1, 2 No.lu Blok, Mürettebat (Mellink 1998,Pl.XVa)

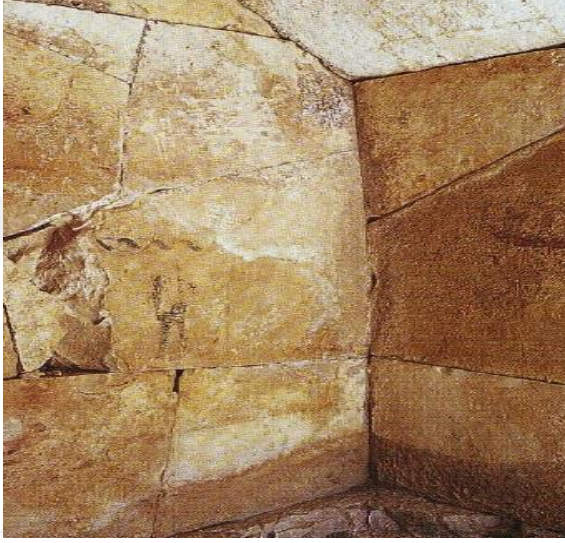

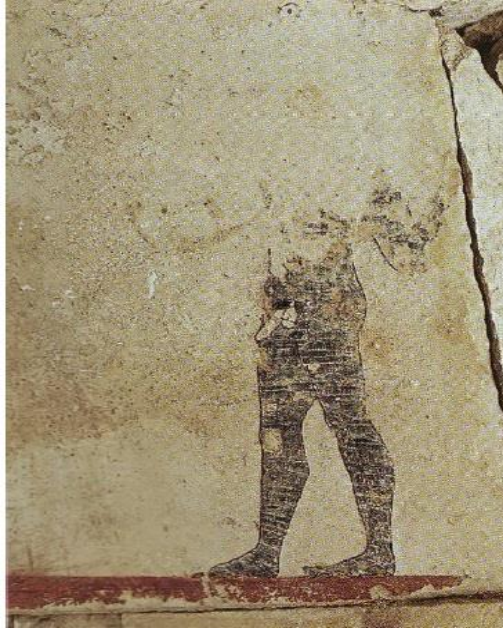
Resim 131. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Kuzey Duvarı, I.Friz 1, 2 No.lu Blok, Kaptan (Mellink 1998,Pl.XVb)

Resim 132. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Kuzey Duvarı, I.Friz 1, 2 No.lu Blok, Şemsiye Altındaki Yolcu (Mellink 1998, Pl.XIVb)

Resim 133. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Kuzey Duvarı, II.Friz 5, 6 No.lu Blok, 1. ve 2.Mavi Erkek Figürü

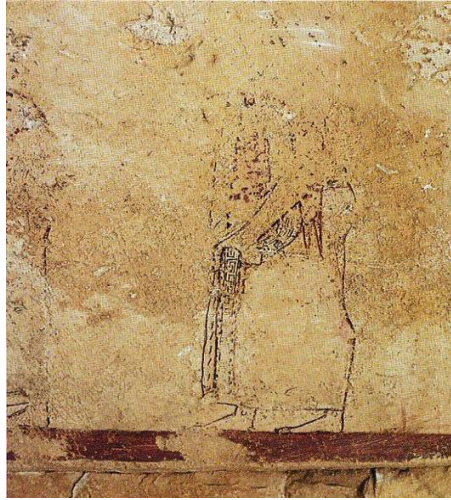

Resim 134. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası, Kuzey Duvarı, II.Friz 5 No.Blok Mavi-Siyah Erkek Figürü (Mellink 1998, Pl. XVIIIc).

Resim 135. Kızılbel Tümülüsü, Kuzey Duvarı II. friz, 5 Nö.lu Blok
Kadınlar ve Mavi-siyah Erkek Figürü (Mellink 1998, Pl. XVIIb)

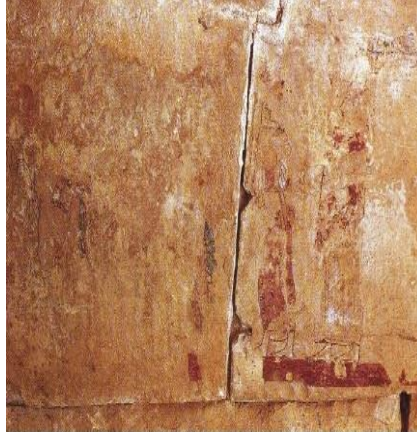

Resim 136. Kızılbel Tümülüsü, Kuzey Duvarı II. Friz, 5 Nö.lu Blok
Sağdan İlk Kadın Figürü (Mellink 1998, Pl.XVIIb)

LEVHA LXIX

Resim 137. Kızılbel Tmls, Kuzey Duvar, II. Friz, 5 No.lu Blok, Sağdan İkin-ci ve c Kadın Figürü (Mellink 1998, Pl. XVIIIa)

Resim 138 . Kızılbel Tmls, Kuzey Duvarı II. friz, 4 No.lu Blok, Atlar ve Kadınlar (Mellink 1998, Pl. XVIIa)

Resim 139. Kızılbel Tmls, Kuzey Duvarı II. Friz, 4 No.lu Blok, Oturan ve Ayakta Duran Kadın ve Atlar (Mellink 1998, Pl.XVIa)

Resim 140. Kızılbel Tmls, Kuzey Duvar, IV.Friz Çizimi (Mellink 1998, Guide-Sheet B'den detay)

Resim 141. Kızılbel Tümülüsü, Kuzey Duvar, IV.Friz, Oturan Erkek Figürü
(Mellink 1998, Pl. XIXa)

Resim 142. Kızılbel Tümülüsü, Kuzey Duvar IV.Friz, İki At (Mellink 1998, Pl. 32b)

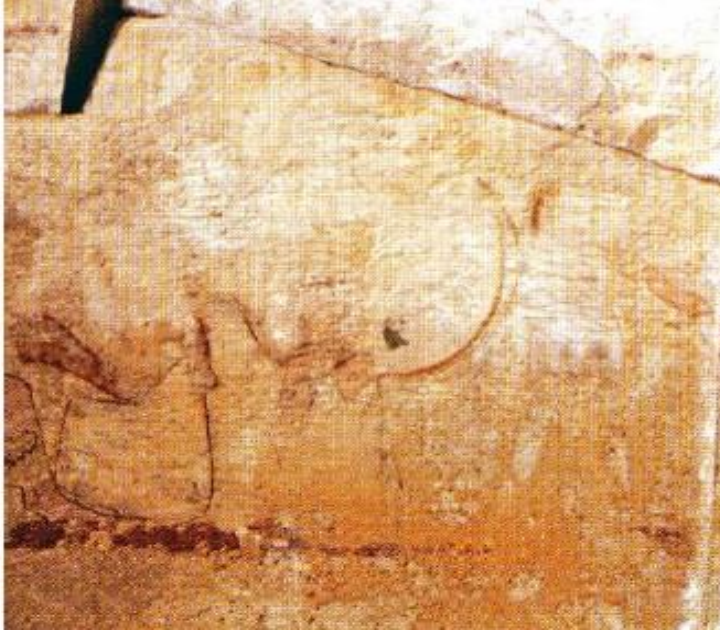

Resim 143. Kızılbel Tümlüsü, Kuzey Duvar, IV. friz, Erkek Figürleri (Mellink 1998, Pl. XIXb)

Resim 144. Kızılbel Tümlüsü, Kuzey Duvar, IV. Friz Tahtta Oturan Önemli Kişi ve Yalvaran (Mellink 1998, Pl. XXb)

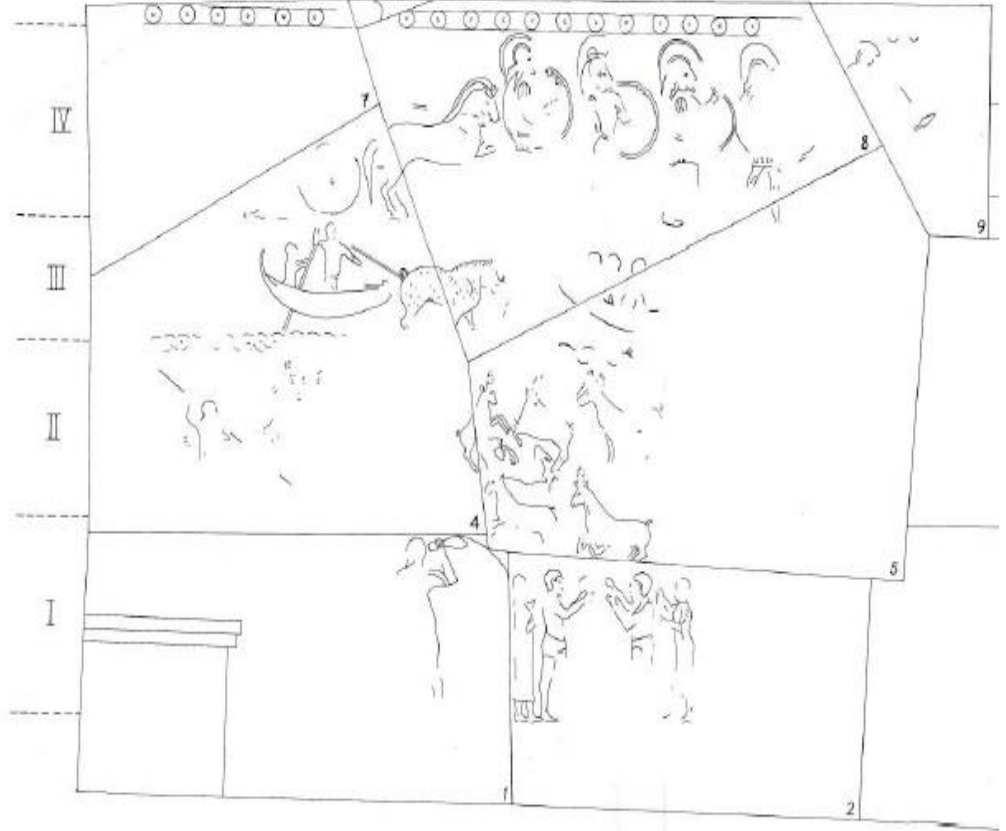

Resim 145. Kızılbel Tmls, Kuzey Duvar, IV.Friz İki Savaşçı (Mellink 1998, Pl. XXa)

Resim 146.Kızılbel Tmls, Kuzey Duvar, V.Friz (Mellink 1998, Pl. XXIa)

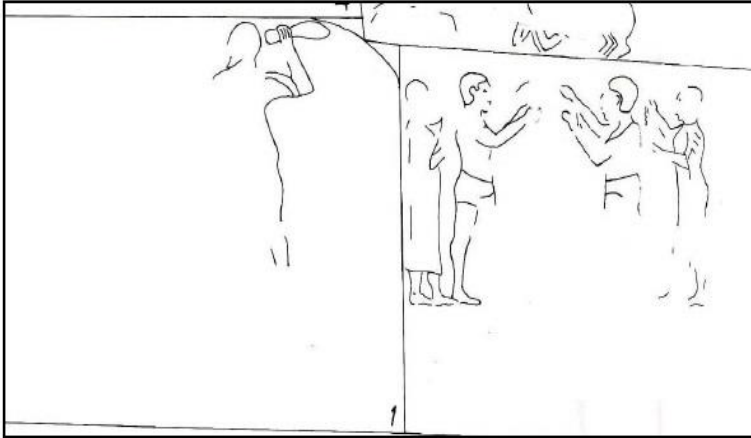

Resim 147. Kızılbel Tmls, Doğu Duvar izimi (Mellink 1998, Guide Sheet C)

Resim 148. Kızılbel Tümülüsü, Doğu Duvar, I.Friz (Mellink 1998, Pl. XXII)

Resim 149. Kızılbel Tümülüsü, Doğu Duvar, I.Friz Çizimi (Mellink 1998, Guide Sheet C'den detay)

Resim 150. Kızılbel Tmls, Doğu Duvar, I.Friz, Boksrler (Mellink 1998, Pl. XXIIa)

Resim 151. Kızılbel Tmls, Doğu Duvar, II.Friz , Geyik Avı Sahnesi izimi (Mellink 1998, Guide Sheet C'den detay)

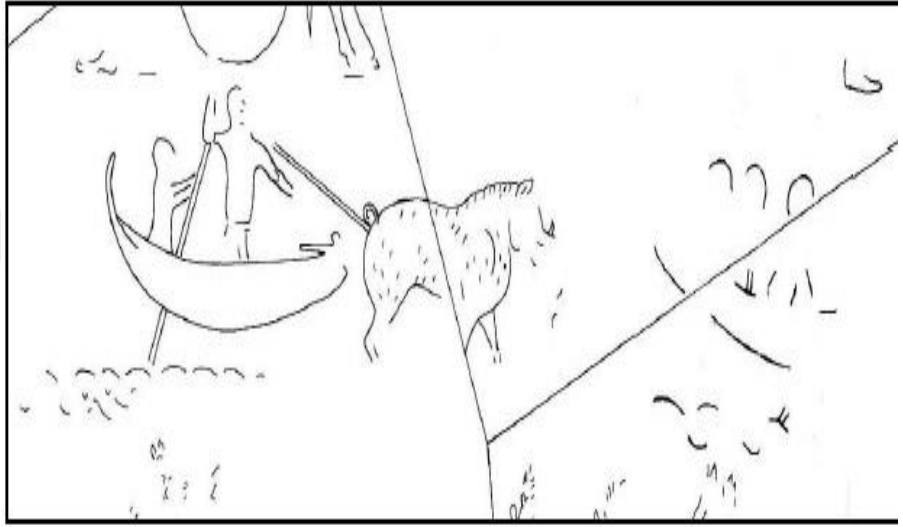
LEVHA LXXVII

Resim 152. Kızılbel Tümülüsü, Doğu Duvar, II.Friz , Geyik Avı Sahnesi, Avcılar
(Mellink 1998, Pl. XXIIIa)

Resim 153. Kızılbel Tümülüsü, Doğu Duvar, II.Friz , Geyik Avı Sahnesi, Geyikler
Çizim (Mellink 1998, Pl. 33b)

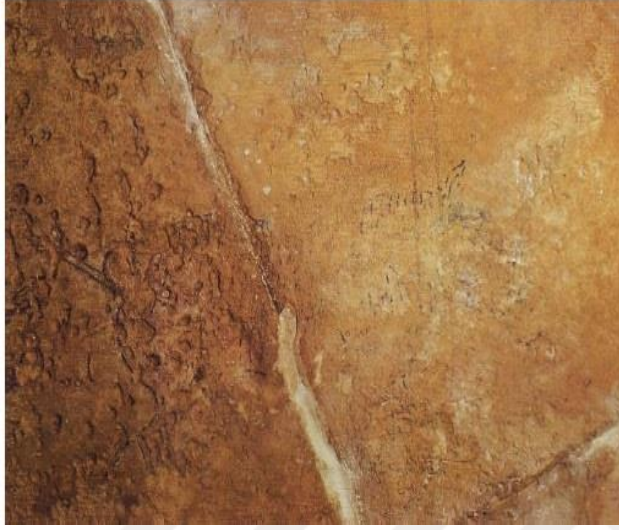

Resim 154. Kızılbel Tömölüsü Doğu Duvar, III. Friz, Domuz Avı Sahnesi Çizim (Mellink 1998, Guide Sheet C'den detay)

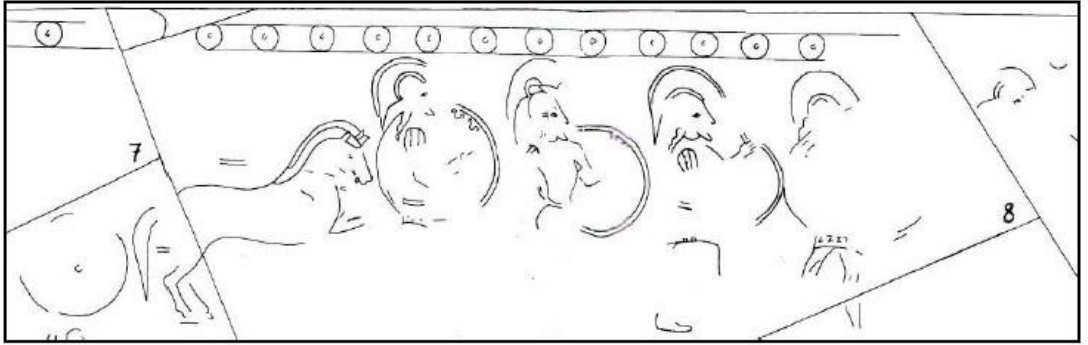

Resim 155. Kızılbel Tömölüsü, Doğu Duvar, III.Friz , Domuz Avı Sahnesi, Tekne ve İçindeki Avcılar (Mellink 1998, Pl. XXIVb)

LEVHA LXXIX

Resim 156. Kızılbey Tümlüsü, Doğu Duvar, III.Friz , Domuz Avı Sahnesi,Domuz Figürü (Mellink 1998, Pl. XXVa)

Resim 157. Kızılbey Tümlüsü, Doğu Duvar, IV.Friz, Prosesion Sahnesi Çizim (Mellink 1998, Guide Sheet C'den detay)

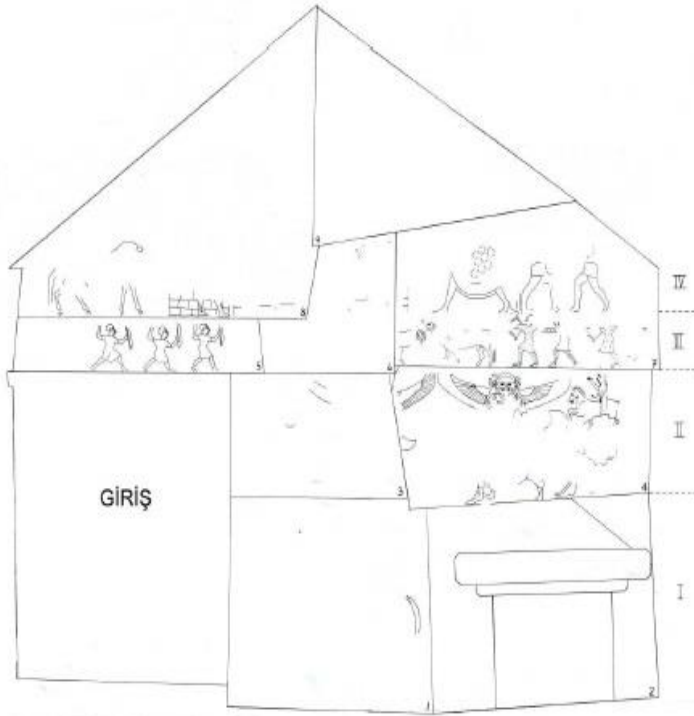

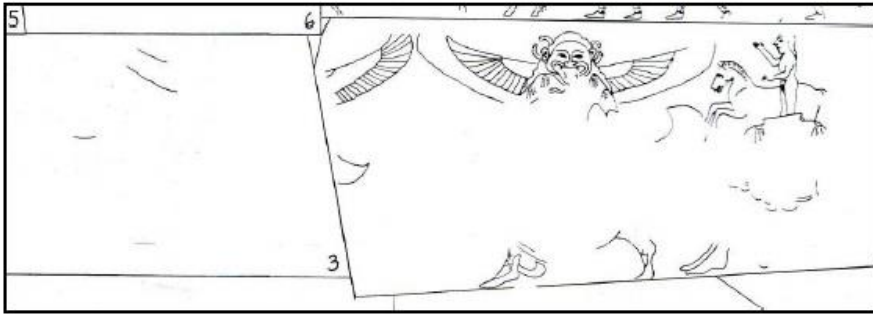
Resim 158. Kızılbel Tömölüsü, Doğu Duvar, IV.Friz, Prossesion Sahnesi, At ve Savaşçı Figürü (Mellink 1998, Pl. XXVIa)

Resim 159. Kızılbel Tömölüsü, Doğu Duvar, IV.Friz, Prossesion Sahnesi, Savaşçılar (Mellink 1998, Pl. XXVIb)

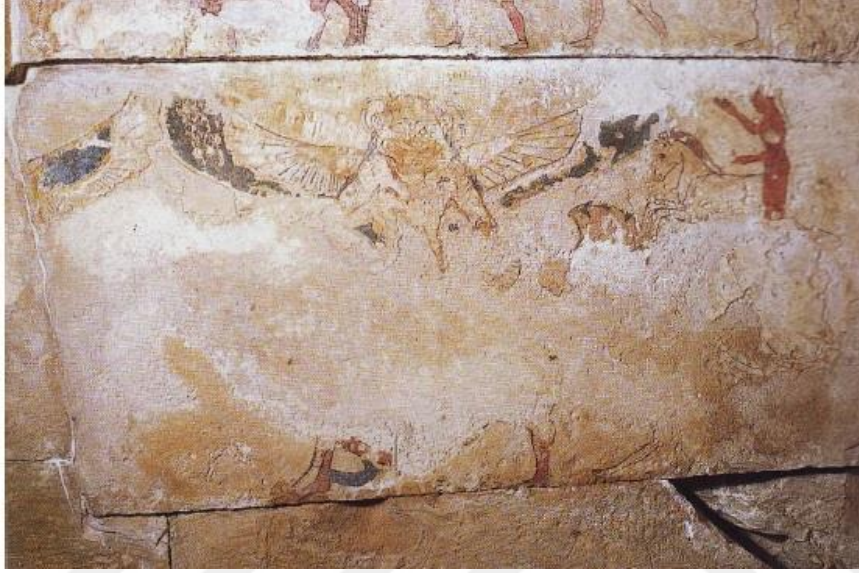

Res. 160. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar Çizim (Mellink 1998, Guide Sheet D)

Resim 161. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar II.Friz, Gorgonlar ve Medusa, Çizim (Mellink 1998, Guide Sheet D'den detay)

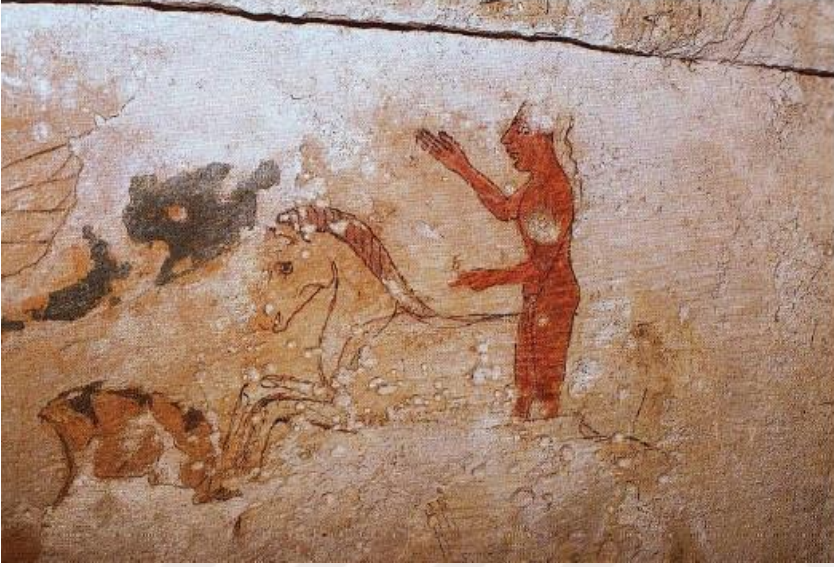

Resim 162. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar, II. Friz, Gorgonlar ve Medusa (Mellink 1998, Pl. XXVIIa)

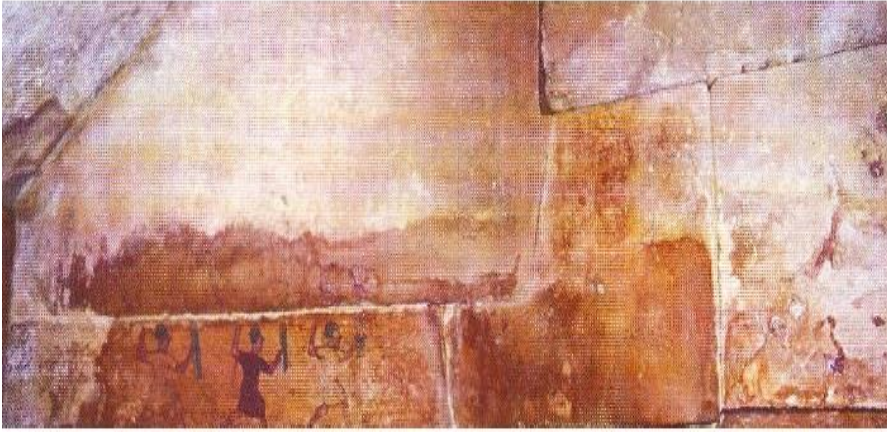

Resim 163. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar, II. Friz, Gorgon (Mellink 1998, Pl. XXVIIb)

LEVHA LXXXIII

Resim 164. Kızılbel Tmls, Güney Duvar, II.Friz Pegasos ve Khrysaor
(Mellink 1998,Pl.XXVIIIa)

Resim 165. Kızılbel Tmls, Güney Duvar , III.Friz Aslan Avı Sahnesi
(Mellink 1998, Pl. XXVIIIa)

Resim 166. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar , III.Friz Aslan Avı Sahnesi, Çizim
(Mellink 1998, Guide Sheet D'den detay)

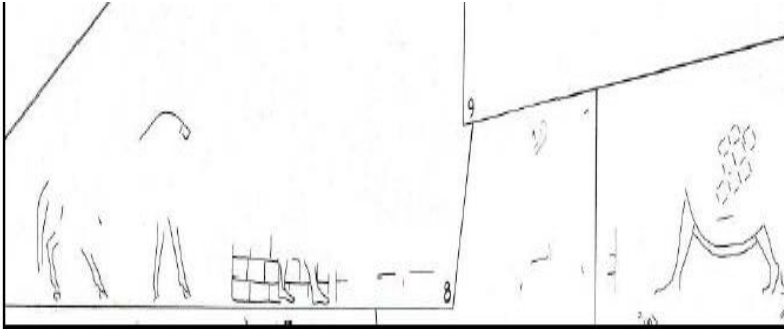
Resim 167. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar , III.Friz Aslan Avı Sahnesi,
Kovalayıcılar (Mellink 1998, Pl.XXIXb)

Resim 168. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar , III.Friz Aslan Avı Sahnesi,
(Mellink 1998, Pl. XXXa)

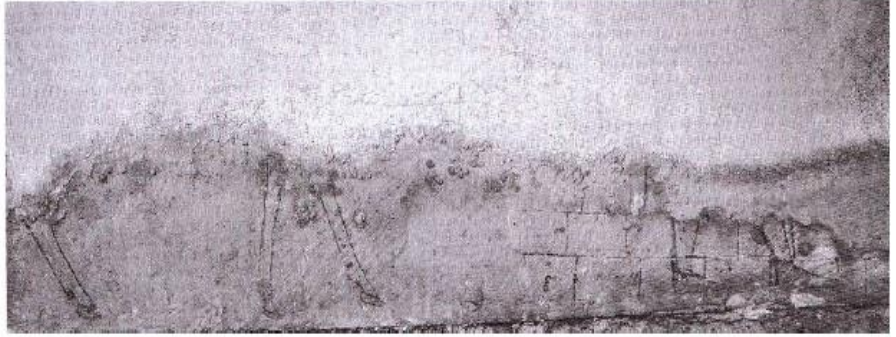

Resim 169. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar, III. Friz , Aslan Avı Sahnesi, Avcılar (Mellink 1998, Pl. XXXb)

Resim 170. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar, IV.Friz, Troilos ve Akhilleus, Çizim (Mellink 1998, Guide Sheet D'den detay)

Resim 171. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar, IV.Friz Troilos ve Atı
(Mellink 1998, Pl.36a)

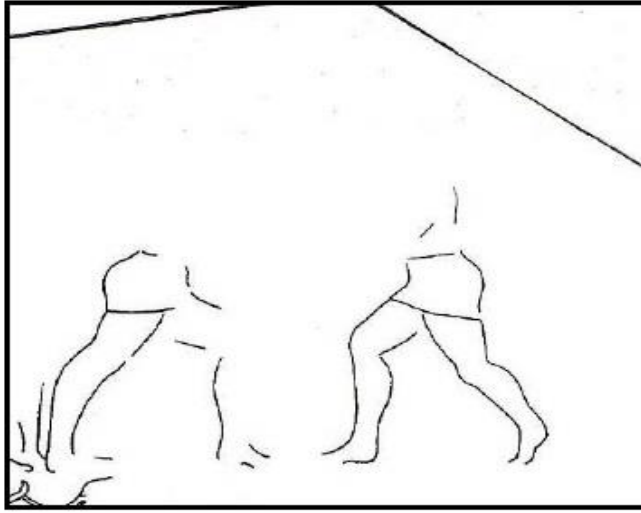

Resim 172. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar, IV.Friz Troilos'un Ayakları
(Mellink 1998, Pl.XXXIIa)

LEVHA LXXXVII

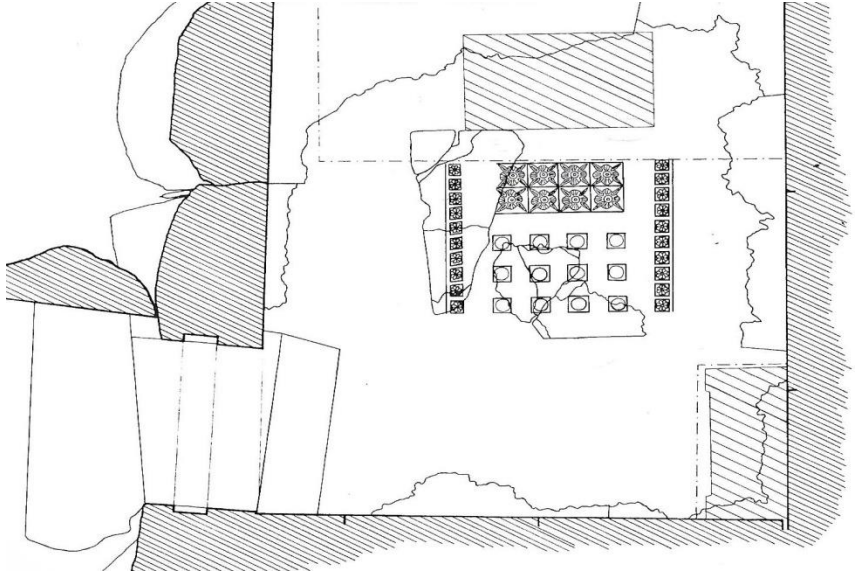
Resim 173. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar, IV.Friz, Akhilleus (Mellink 1998, Pl. XXXIa)

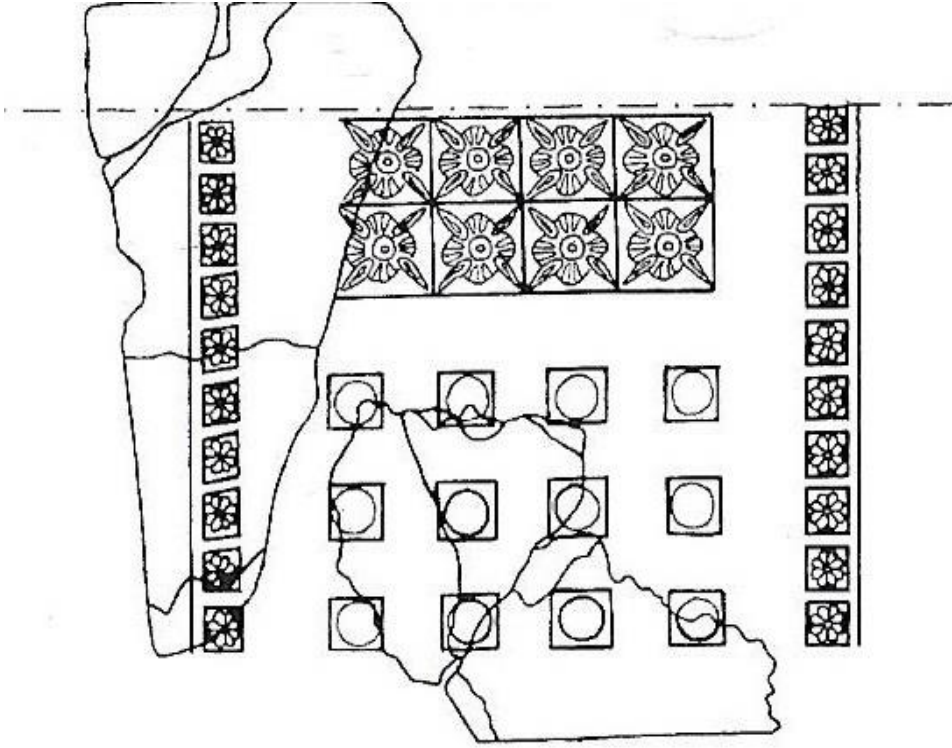
Resim 174. Kızılbel Tümülüsü, Güney Duvar , IV.Friz, Güreş Sahnesi, Çizim (Mellink 1998, Guide Sheet D'den detay)

Resim 175. Kızılbel Tmls, Mezar Odası, Zemin Levhaları (Mellink 1998, Pl. XXXIIb)

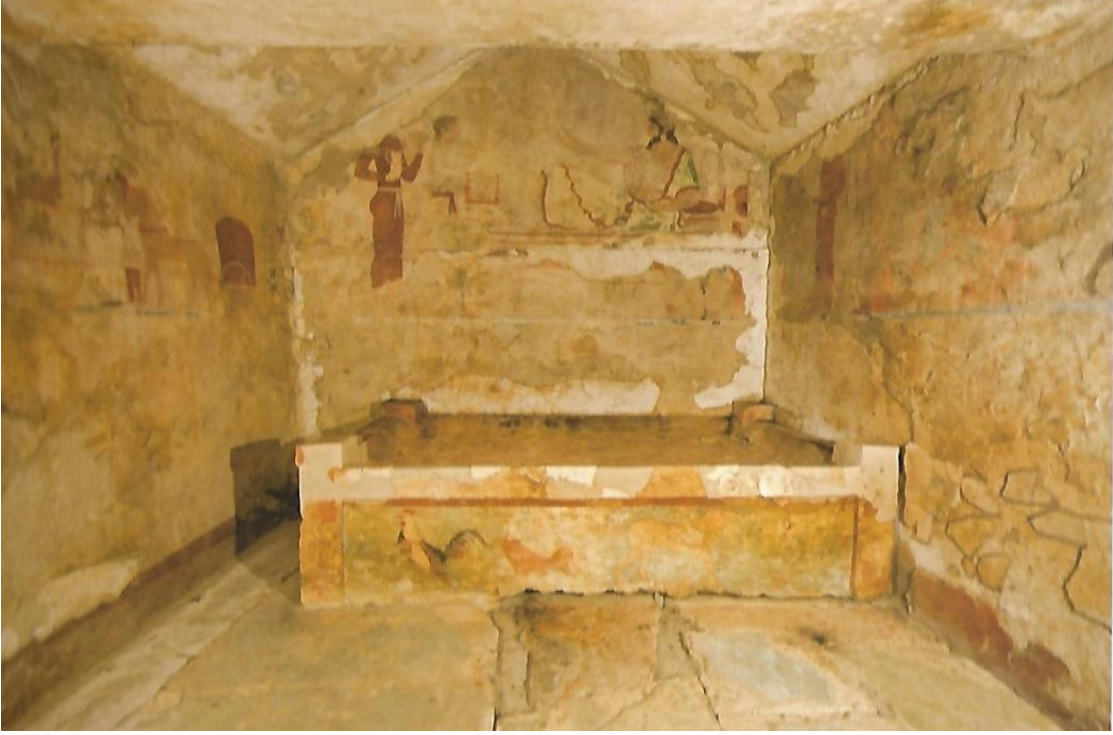

Resim 176. . Kızılbel Tmls, Mezar Odası Zemin Planı (Mellink 1998, Fig.3.1)

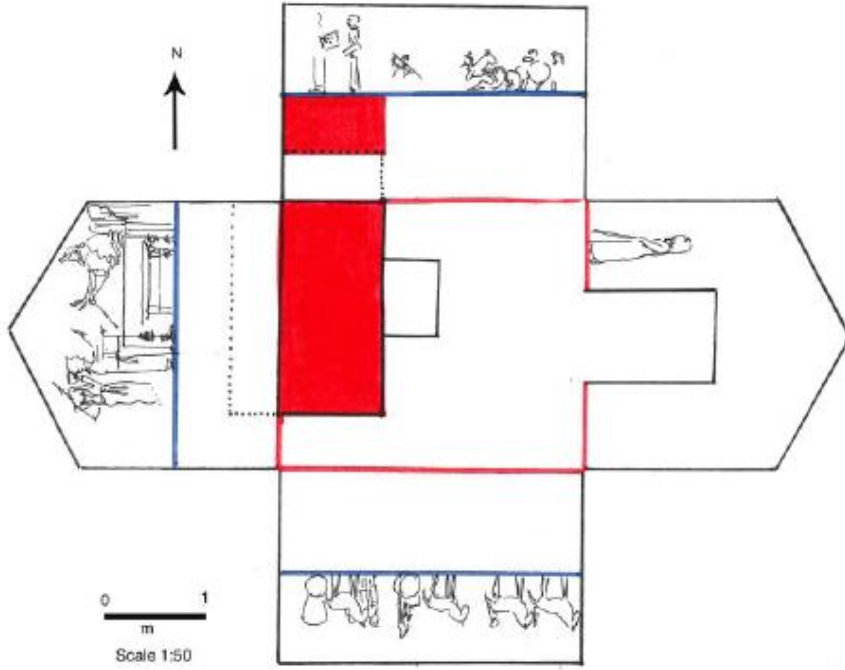
Resim 177. Kızılbel Tümülüsü, Mezar Odası Zemin Plan Detayı (Mellink 1998, Fig.3.1)

Resim 178. Karaburun II Tmls, Mezar Odasının Batıdan Grn (Miller 2010, Res.No.4)

LEVHA XCI

Resim 179. Karaburun II Tmls, Mezar Odasındaki Duvar Resimleri, izim
(Draycott 2008, Fig.4)

Resim 180. Karaburun II Tmls, Mezar Odası, Batı Duvarı Ziyafet Sahnesi (Bingöl 1997, Abb.7,1)

Resim 181. Karaburun II Tmls, Mezar Odası, Batı Duvarı Ziyafet Sahnesi, Mezar Sahibi (Bingöl 1997, Abb.7,1'den detay)

Resim 182. Karaburun II Tmls, Mezar Odası, Batı Duvarı Ziyafet Sahnesi, Mezar Sahibi Ayrıntı (Miller 2010, Res.No.7)

Resim 183. Karaburun II Tmls, Mezar Odası Batı Duvar, İki Hizmetkar (Mellink 1972 Pl.58:15)

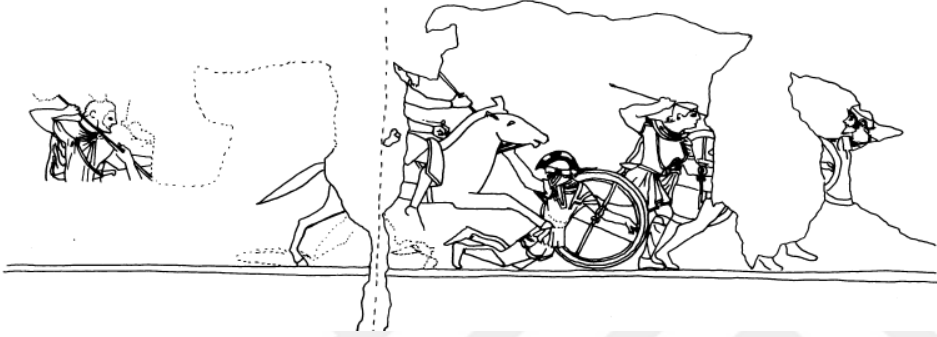

Resim 184. Karaburun II Tmls, Mezar Odası Batı Duvar, Kadın Figürü (Miller 2010, Res. No: 8)

Resim 185. Karaburun II Tmls, Mezar Odası Batı Duvar, İki Hizmetkar (Mellink 1979, Fig. 8)

Resim 186. Karaburun II Tmls, Mezar Odası Kuzey Duvar, Savaş Sahnesi
Çizim (Draycott 2008, Fig.6)

Resim 187. Karaburun II Tmls, Mezar Odası Kuzey Duvar, Savaş Sahnesi
İkili Grup (Miller 2010, Res.No.5)

Resim 188 . Karaburun II Tmls, Mezar Odası Kuzey Duvar, Savaş Sahnesi, Sakallı Erkek Figürü (Mellink 1974a, Fig.9)

LEVHA XCVII

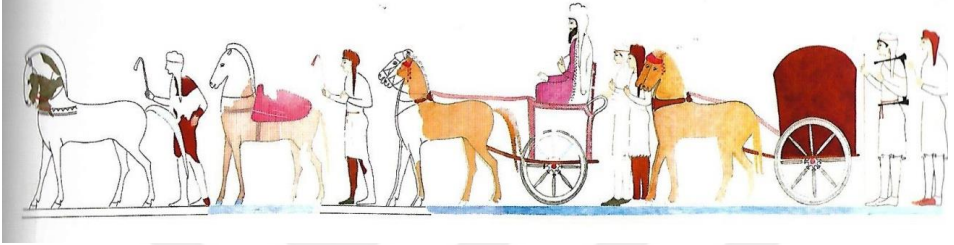

Resim 189 . Karaburun II Tmls, Mezar Odası Kuzey Duvar,Savaş Sahnesi,
İkinci Savaşçı (Bingöl 1997, Abb. 24)

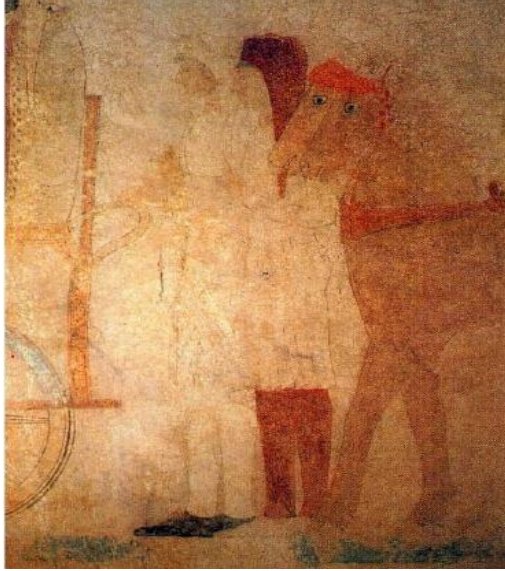

Resim 190. Karaburun II Tmls, Mezar Odası Kuzey Duvar,Savaş Sahnesi,
Dördüncü Savaşçı (Mellink 1972, Pl. 59;22)

Resim 191. Karaburun II Tmls , Mezar Odası, Güney Duvar, Cenaze Korteji
(Miller 2010, Res.No.6)

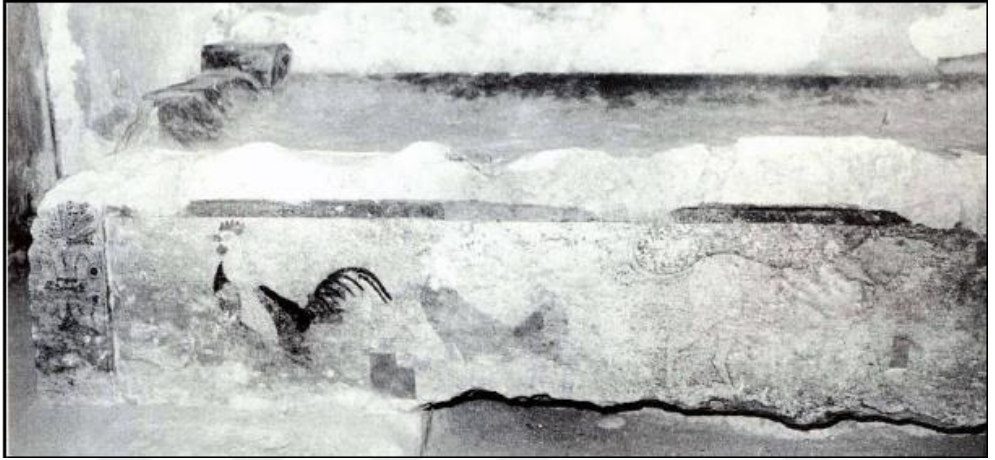

Resim 192. Karaburun II Tmls, Mezar Odası Güney Duvar, Cenaze Korteji
(Bingl 1997, Taf. 8;2)

Resim 193. Karaburun II Tmls, Mezar Odası Gney Duvar, Tahtta Oturan Figr (Summerer 2010, Res. No.41)

Resim 194. Karaburun II Tmls, Kline (Mellink 1974b, Fig. 16)

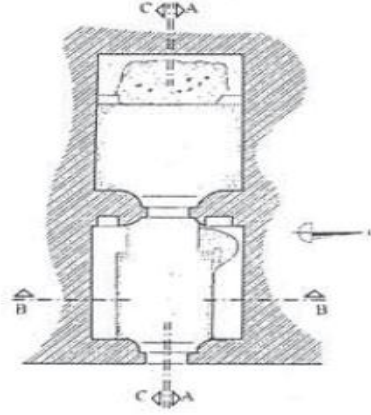
Resim 195. Karaburun II Tmls, Kline zerindeki Horoz (Mellink 1974b, Fig. 17)

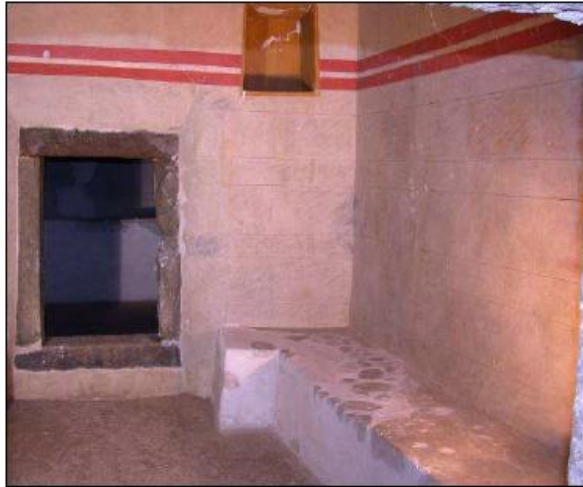
Resim 196. Karaburun II Tmls, Kline zerindeki Kpek (Mellink 1974b, Fig. 18)

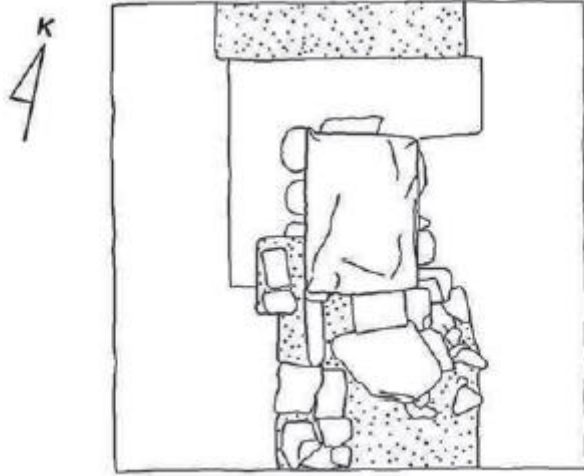
Resim 197. Karaburun II Tmls, Kline zerindeki Keklik (Mellink 1974b, Fig. 19)

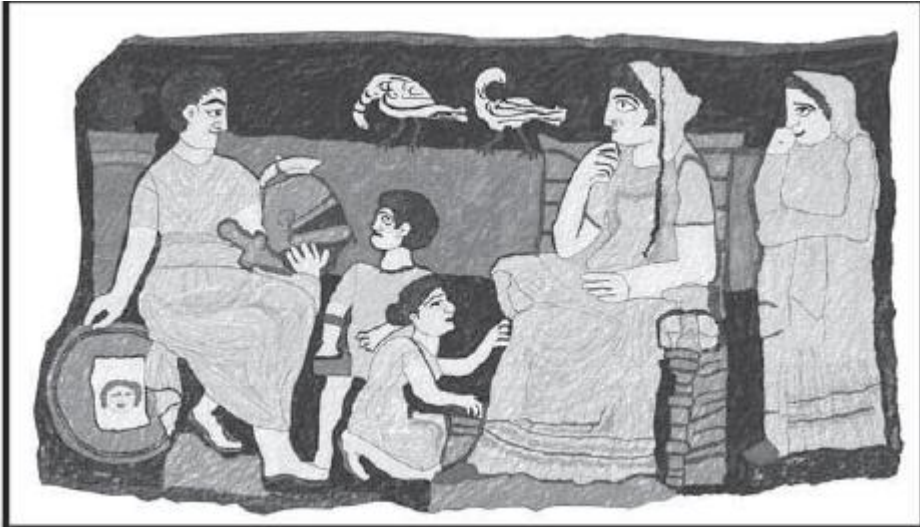
Resim 198. Baruthane Güney Tümlüsü Planı (Atasoy-Endoğlu-Dönmez 2005, Plan.1)

Resim 199. Baruthane Güney Tümlüsü, 1. Mezar Odası (Ünan 2009, Res. No. 22)

Resim 200. Selmanlı Tümlüsü, Mezar Yapısı Planı (Bal 2013, Çiz.1).

Resim 201. Selmanlı Tümlüsü, Mezar Odası Duvar Resmi (Bal 2013, Çiz.3)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Büşra Özlem YAĞAN

Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara, 30.09.1991

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler :

Diğer :

Bildiriler :

Katıldığı Projeler :

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl: Alabanda Antik Kenti Kazı Çalışmaları 2012

Çakırbeyli Küçüktepe Höyük Kazıları 2014

Çakırbeyli Küçüktepe Höyük Kazıları 2015

Çakırbeyli Küçüktepe Höyük Kazıları 2016

İLETİŞİM

E-posta Adresi : busraozlemyagan@gmail.com